İŞKENCENİN TARİHİ

GEORGE RYLEY SCOTT

DOST

İşkencenin Tarihi

George Ryley Scott

İngiliz tarihçi. Siyasi karışıklıklar, toplumsal ayaklanmalar, cinsellik, sapkınlar ve sapkınlık üzerine yazdığı birçok kitap ve makaleyle gayri resmi tarihin belgesel ve resimli tanıklığını yarattı. Başlıca eserleri arasında *History of Capital Punishment*, *History of Prostitution* ve *Phallic Worship: A History of Sex and Sex Rites in Relation* sayılabilir.

D

Scott, George Ryley
İşkencenin Tarihi
ISBN 975-8457-65-9 / Türkçesi: Hamide Koyukan / Dost Kitabevi Yayınları
Şubat 2001, Ankara, 327 sayfa.
Tarih-Toplumbilim-Ruhbilim-Kaynakça

İŞKENCENİN TARİHİ

George Ryley Scott

DOST
kitabevi

ISBN 975-8457-65-9

A History of Torture
GEORGE RYLEY SCOTT

© Christchurch Publishers Ltd., 1995

Bu kitabın Türkçe yayın hakları
ONK Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla
Dost Kitabevi Yayınları'na aittir.
Birinci Baskı, Şubat 2001, Ankara

İngilizceden çeviren, Hamide Koyukan

Teknik Hazırlık, Ferhat Babacan - Dost İTB
Baskı ve Cilt, Pelin Ofset

Dost Kitabevi Yayınları
Karanfil Sokak, 29/4, Kızılay 06650, Ankara
Tel: (0312) 418 87 72 Fax: (0312) 419 93 97
raulman@domi.net.tr

İçindekiler

Önsöz 9

"Bugün Böyle Bir Şey Olamaz" – Tehlikeli Bir Bakış Açısı – Devekuşu Tutumu – Teşekkürler

I
İŞKENCENİN PSİKOLOJİK YÖNLERİ

1. *İşkencenin Anlam ve Sınırları* 17

Terminoloji Sorunu – Psikolojik İşkence Gerçeği – Gayri Meşru, Gizli Kapaklı ve Üstü Örtülü İşkence

2. *İşkencenin Temel İlkeleri* 22

İntikam Hırsının Esas Araçları – İktidarın İfadesi – Nefret Psikolojisi – Toplumun İşkenceyi Hoş görmesi – İşkencenin Gelişimi Bağlamında Halk Psikolojisi

3. *Birey Tarafından Yapılan İşkencenin Temel Nedeni Olarak Sadizm* 30

İşkencede Sadistlik Kavramı – İşkencenin Halka Teşhiriyle Gelişen Sadizm – Özel Sadizm Düşkünlüğü

4. *Mazoşizmde Zevk İlkesi* 36

İşkenceye Boyun Eğme – Şehitlik ve Mazoşizm

5. *Toplu veya Yığın Halinde İşkencenin Nedenleri* 39

İşkence ile Kurban İlişkisi – Zayıflar ve Aşağılananlar – Devlet Egemenliği ve İktidarı

6. *İşkencenin Etkileri* 43

Bireydeki Felç Edici Etkisi – İtiraf veya Tanıklık Ettirmede İşkencenin Yararsızlığı – Toplumdaki Psikolojik Etkileri

II
İŞKENCENİN TARİHİ

7. *Vahşi ve İlkel Irklar Arasında İşkence* 51

Dinsel Ritüel Olan İşkenceden Ceza Amaçlı İşkenceye Geçiş – Topluluğa Kabul Törenlerinde İşkencenin Yeri – İşkence ile Cezalandırma

8. *Antik Yunan ve Roma'da İşkence* 62

Özgür Yurttaşlara Yapılan İşkence – Kölelere Yapılan İşkence – Romalı Gladyatörler

9. *İşkencenin Gelişimi* 69

Kilisenin Tutumu – Hıristiyan Yaklaşımı – Valdoculara Yapılan Eziyetler – Quakerlara Yapılan Eziyetler – Avrupa'da Hukuki ve Cezai İşkencenin Artışı

10. *Kutsal Engizisyon* 81

Kutsal Örgütün Doğuşu ve Gelişimi – Sanığın Sorgulanması – İşkence Odası – Auto da Fé – Engizisyon'un Etkisi – Engizisyon'un Kurbanları

11. *Büyük Britanya ve İrlanda'da İşkence* 102

İngiltere'de Yasal İşkencenin Doğuşu – İskoçya ve İrlanda'da Yasal İşkence – Cezalandırma Maskesi Altında İşkence

12. *Cadılara Yapılan Zulüm* 111

Demonolojiye Karşı Savaş – Şeytan'ın İşareti – Britanya'da Cadı Avcılığı

13. *Çin, Japonya ve Hindistan'da İşkence* 117

Çin'de Yasal İşkence – Cezalandırma Yöntemleri – Çin'de İdam Cezası – Japonya'da İşkence – Korkunç Bir Dinsel Zulüm Seferberliği – Japonların Cezalandırma Yöntemleri – Hindistan'da İşkence – Dehşet Verici KITTEE ve Öteki Hint İşkenceleri – Okul Çocuklarına İşkence – Bazı Tuhaf İşkence Biçimleri

14. *Batı Hint Adaları, Mauritius ve Amerika Birleşik Devletleri'nde Kölelere Yapılan İşkence* 134

İnsan Alışverişi – Uygulanan İşkence Yöntemleri – İşkence Yapabilene İşkence Yapılır – Mauritius'un Dehşeti – Amerikan Kölelerine İşkence

15. İşkenceye Karşı Savaş 146

Muhalefetin Yükselişi – İşkencenin Gerilemesi – Hayvanlara Yapılan İşkenceye Karşı Savaş

16. İyi Tanınan Bazı İşkenceciler 152

Eski Tiranlar – Ortaçağ'da İşkence – Onsekizinci ve Ondokuzuncu Yüzyıl İşkencelerinden Bazıları

III
İŞKENCE TEKNİKLERİ

17. Kazık Kullanılan Yöntemler 165

Çarmıha Germe – "Oyun Zarları" – "Peine forte et dure" veya Sıkıştırarak Öldürme

18. Kazığa Bağlayıp Yakmak, Dağlamak, Haşlayarak Öldürmek, Kızgın Tava, Pirinç Boğa 170

Diri Diri Yakmak – Dağlama – Haşlamak ve Kızartmak – Pirinç Boğa

19. İpe Çekme, İşkence Tezgâhı, İşkence Çarkı, Çizmeler ve Leşçinin Kızı 181

İpe Çekme veya Makara İşkencesi – İşkence Tezgâhı veya Ağaç At İşkencesi – Su İşkencesi – İşkence Çarkı – Taşlayarak Öldürme – Çizme İşkencesi – Leşçinin Kızı – Kuleden ya da Yüksek Bir Yerden Atmak

20. Kırbaçlamak ve Dövmek 198

Ortaçağ'da Dayak Araçları ve Yöntemleri – Jamaika Araba Kamçısı – Mauritius'ta Kullanılan Yöntem – İngiltere'nin Dokuz Kamçılı Kırbacı – At Arabasına Bağlama ve Diğer Kırbaçlama Cezaları – Kişisel Olarak ve Sadistçe Yapılan Kırbaçlama

21. Sakatlamak, Sürüklemek ve Dörde Bölmek, Boynunu Vurmak vb. 215

Sakatlamak – Kafa Derisi Yüzmek – Sürüklemek ve Dörde Bölmek – Boynunu Vurmak – Canlıyken Deri Yüzmek

22. Diri Diri Yakmak, Zincirlerle Diri Diri Sallandırmak, Açlıktan Öldürmek, "Bakire Meryem" vb. 224

Diri Diri Yakmak – Zincirlerle Diri Diri Sallandırmak – Kalküta'nın Kara Deliği – Aç Bırakarak İşkence Etmek – Suda Boğmak – Sandal İşkencesi – "Bakire Meryem"in Öpücüğü

23. Dayanıklılık Testiyle Yapılan İşkence 234

Kızgın Demirle Yapılan Dayanıklılık Testi – Kaynar Suyla Dayanıklılık Testi – Soğuk Suyla Dayanıklılık Testi

24. *Çeşitli İşkence Biçimleri* 240

Teşhir Tahtası ve Tomruk İşkencesi – Parmaksıkıştıran – "Zırh Eldivenler" İşkencesi – Eldiven İşkencesi – Ördek Sandalyesi – Cadı Gemi – Sarkaç İşkencesi – Banyo İşkencesi – Askeri İşkenceler – Bazı Tuhaf İşkence Biçimleri – "Huzur Yok" ve "Fare İşkencesi" – Çeşitli Hapis İşkenceleri

25. *İnsanların Kendilerine Yaptıkları İşkence Yöntemleri* 261

Kendilerini Kırbaçlayanlar – Azizler ve Tövbekârların Kendilerine Yaptıkları İşkenceler – Hint "Sati"si

26. *Modern İşkence Yöntemleri* 270

Ondokuzuncu ve Yirminci Yüzyıllarda Rusya'da İşkence – Bolşevik Zulmü – Habeşistan'da İşkence – Güneybatı Afrika'da İşkence – Çin Komünistlerinin Zalimlikleri – Modern Savaşta İşkence – İrlanda'da Terörizm – Amerikan Linçleri – "Üçüncü Derece"

27. *Hayvanlara Yapılan İşkenceler* 284

Hayvanlara Karşı İşlenen Suçlar – Boğa ve Ayı Dövüşleri – İspanyol Boğa Güreşi – Hayvanlara Yapılan Modern Eziyetlerin Çeşitleri

IV
İŞKENCEYE KARŞI ÇIKIŞIN NEDENLERİ

28. *Suç İşlemeye Karşı Mücadelede İşkencenin Yararsızlığı* 295

Cezalandırmanın Amaçları – Caydırıcılık Unsuru Olarak Korkunun Sınırları – Islah Ediciliği Açısından Cezalandırmanın Geçersizliği – Deneyim Kırbaççıların Savlarını Altüst Ediyor

29. *Cezalandırma Biçimi Olarak İşkencenin Zararları* 304

Aşırı Acı Sonucunda Ortaya Çıkan Tehlikeler – Cezalandırmanın Vahşileştirici Etkisi – İnsanlığın Bastırılması

30. *İşkencede Psikopatoloji Öğesi ve Ele Alınışı* 308

Cezalandırmanın Sınırlandırılışı – Sadizm ve Mazoşizmin Ele Alınışı

31. *İşkencenin Ortadan Kaldırılması* 312

Çocuklara ve Hayvanlara İşkence Yapılmasını Engellemek – Kaldırılması Yolundaki Güçlükler – Gerçek Çözüm

Kaynakça 321

Önsöz

"Bugün Böyle Bir Şey Olamaz"

KANDIRMACA ve yüzeysellik, yirminci yüzyıl uygarlığının ortaya çıkardığı en göze çarpan niteliklerdir. Günümüzün insan-hayvanı, düşkünlük ve avuntulara elverişli bir ortamda, seçkin ve gösterişli bir çevrede çalışır ve eğlenir. Devlet kontrolünün hızla yayılması ve bireyin özgürlüğüyle eş zamanlı gerçekleşmesi de gelişmiş bir toplumsal örgütlenmenin var olduğunu gösterir.

Ortak sonuç, insan doğasının yüzeyinde yalnızca bir ciladır ve özünde hemen hemen hiç değişmemiştir. Görünüşte yüzeysel değişiklikler de, yapıları gereği, çevreye göre değişiklik gösterir ve geçicidirler; ahlaki, etik ve toplumsal tepkiler söz konusu olduğunda kararlı ve sürekli olmaktan çok değişebilir ve parçalı bir yapıya sahiptirler. Birey ve Devlet tarafından sergilenen daha kapsamlı bir insancıllık, kendi içinde övgüye değer bir davranış biçimi olmakla birlikte yanıltıcıdır. Bu yanıltıcılık durumu da, çağdaş yaşamın büyüyen ve insanın doğayla uyumunu giderek daha çok bozan yapay özelliğine bağlıdır. Makineleşmenin şaşırtıcı derecede artması ve üretimde kişiliksizlik anlayışının giderek yaygınlaşması, insan ve maki-

neyi birbirine yaklaştırmıştır. Yirminci yüzyıl insanı bir tanrı yaratacak olsaydı, insan biçimli bir tanrı değil, yüceltilen bir robot yapardı – eski zamanların ateş püsküren, kavgacı tanrısı Yehova'dan çok daha fazla güce sahip olduğu düşünülen bir robot tanrı.

Makine, gerçek faydacı anlamıyla insana hizmet ettiği sürece mükemmel olabilirken yok etmeye giriştiği andan itibaren bir felakettir – uçağın savaş ve barışta kullanımı arasında yapılacak bir karşılaştırma bu duruma iyi bir örnektir. Bugünün sorgulayan insanı tehlike çanlarının yankılarını duymazlıktan gelemez. Geçen yarım yüzyıla damgasını vuran vahşetin azalmış olması, kötülüğün, içinde yaşadığımız mekanik çağla uyumlu ve her zaman yeni insafsızlıklar doğurabilecek bir potansiyele sahip olduğunu görmemize engel olmamalıdır. Bu durum, başlıbaşına, belki de çağdaş uygarlığın en uğursuz yüzü olarak görünmektedir.

Makineyle çok sıkı bir biçimde bütünleşen bir tür insafsızlık, bir tür duyarsızlık, insan ürününün, çağdaş Juggernaut'un* gelişimiyle aynı zamanda ortaya çıkan özellikleridir. Bence gerçeküstücüler, sanatsal tavırlarıyla, insanların bu mekanikleşmiş insafsızlıklarını resimlerine taşımayı becermişlerdir. Gerçekçi Amerikan yazarları da, benzer biçimde, ahlak dışı olduğunda geçmişin edebiyatında gördüğümüzden çok daha soğukkanlı şekilde insanlık dışı olabilen tepkilerini ve düşünce motivasyonlarını anlatmakta başarılı olmuşlardır. Bugünün suçlusunun zalimliği, arkasındaki mekanik güçler ve içindeki mekanik ruh nedeniyle çok daha acımasız ve her şeyi yapabilir görünmektedir.

Bu noktalar bana son derece anlamlı geliyor. Her nerede ve ne zaman zulüm ya da eziyet ortalığı kasıp kavursa, göründüğünden çok daha ürkütücü olması muhtemeldir. Bunun nedeni de bu ruhsuz kitle anlayışının doğasındaki potansiyel zulüm değildir, asıl dehşet verici olanı, işkencenin yer almadığı bir devlette çok daha iğrenç ve incelikli bir şekilde ortaya çıkan zulümdür.

Diğer ülkelerde meydana gelen son olaylar da bir kitle zulmünün başlamasının ne denli olanaklı olduğunu göstermiş, saygıdeğer W. R. Inge'in de belirttiği gibi, "İşkence Avrupa'da yeniden boy göstermiştir."[1] Son on yıllık tarih, geçmişin korkunç eziyetlerinin, şimdiki kuşaklar tarafından "artık böyle şeyler olamaz" ya da "burada böyle şeyler olamaz" inancıyla görmezden gelinebileceği yolundaki düşünceyi de yerle bir etmiştir.

* Juggernaut: Eskiden tekerleklerin altına atılarak insanların kendilerini ezdirdiği bir Hint tanrısının heykeli; mecazi olarak körü körüne inanç anlamında kullanılır. (ç.n.)

1) Evening Standart'ta yer alan bir makaleden, 1 Ocak 1939.

Tehlikeli Bir Bakış Açısı

Quenn's Hall'da yakın zamanlarda yapılan bir toplantıda, Leydi Astor, kırbaçlanmanın kaldırılmasını desteklediği için 2500 kadın tarafından aşağılandı ve yerildi. Kitle içinde kendilerinin işkence savunucuları olduğunu iddia eden kadın örnekleriyle de karşı karşıyayız. Böyle bir destek, belli suçlarla sınırlı tutulsa da, cezalandırma maskesi altında işkencenin devam etmesi, bu isteğin önemini azaltmaz. Her tür işkencenin haklı çıkarılmaya çalışıldığı anda, koşullar ne olursa olsun, tehlikeli bir eğilim yaratma olanağı vardır.

Sapkınlık ve büyücülükle suçlananlardan itiraf almada etkin oluşunu haklılık nedeni olarak göstermek ve işkenceye başvurmak çok yaygındı; aslında işkence gerekçesi, toplum ve Tanrı adına, intikam alabilecek bir kurban bulma gereksiniminden ortaya çıkar. Bu türden haklı çıkarmalar bir bütün olarak toplumdaki adaletsizlik duygusunu bastırmak ya da önlemek için de kullanılır ve bu bireylerde, ister cellat ister izleyici olsunlar, işkence ya da eziyet ederek cezalandırma düşüncesi derhal ve özellikle yer eder. Bu anlamda, her tür barbarlığı haklı çıkarmak kolaydır ve çağlar boyunca en canavarca sorgulamalar ve eziyetler bu yolla yapılmış ve savunulmuştur. Böylelikle, günümüzde zencilerin linç edilmeleri, Bolşeviklerin yaptığı zulümler, "Black-and-Tan"ın tecavüzleri, insanlık dışı kırbaçlamalar, "üçüncü derece" yöntemler haklı çıkarılmaktadır. Tarihten çıkarılacak bir ders varsa o da şudur, ne biçimde ve hangi amaçla olursa olsun zulmün varoluşu işkencenin kaldırılması yolundaki olanakları tehlikeye sokar. Zulüm, her koşul altında ve her zaman, işkence içinde kolayca gelişir ve işkencenin bir biçimini hoş görmek ya da onaylamak diğer biçimleriyle de tanışmaya yol açar. Yalnızca bu nedenle, zulmün açıkça onaylandığının ifade edilmesi bile doğrudan doğruya tehlike çanlarının çaldığını gösterir. 2500 kadının işkencenin kaldırılmaması için haykırdığı dehşetli manzara rahatsız edici ve çağdaş toplumsal eğilimlerin anlaşılması için önemli bir dipnottur.

Devekuşu Tutumu

Tatsız olaylardan konuşmaktan ya da bunlara tanıklık etmekten ısrarla kaçınan insanlar vardır. Pis, iğrenç ve hoş olmayan şeylere karışmaktansa yaşamın parlak, hoş, tatlı ve uyuşturucu yanlarına bakmanın çok daha iyi olduğunu iddia ederler. Dünya bu öğretiyi savunan insanlarla

doludur. Böyle bir tutumu benimseyen insanlar şu ya da bu biçimde zihinsel bir üstünlük sergilediklerini mi sanıyorlar, doğrusu bilemiyorum. Tek bildiğim, bu yolla, çağdaş toplumda hüküm süren kötülüğe cesaret aşıladıklarıdır. Rahatsız eden, nefret uyandıran ya da çirkin her şeyi, kibirle ve gönül rahatlığıyla olmamış gibi kabul edip gözlerini kaparlar. Zulümden haberdar olmamanın zulme destek vermeme anlamına geldiği düşüncesindedirler. Dolayısıyla varlıklı kadın, hayvanlara iğrenç ve tiksindirici işkenceler yapılmasına katkıda bulunduğunu bilmeden, astragan kürkünü sergiler; kitleler gösteri hayvanlarının maskaralıklarını alkışlarlar ve uygarlığın yüzkarası olan zulmün bir biçiminin devam etmesini cesaretlendirirler. Halkın bu bu tutumu, düzelmenin baş düşmanlarından biridir. İnsanların büyük çoğunluğu, hayvanlara, bireylere ve halklara yapılan eziyetin karşısında olabilir ama bu tepkinin ortaya çıkması için bireyin de isteğinin olması gerekir. Zulmün önüne geçmek, bireysel çıkarların karşısında olduğu sürece, işkencenin kaldırılması için de gerçek bir gayret olmayacak ve bu böylece devam edecektir. Zulüm, kürk, et, parfüm ticaretiyle bağlantılıdır; zulüm sporla, eğlenceyle vb. ilişkilidir. İnsanın izleyen sayfalarda sergilenen insanlık dışı, iğrenç resimleri için özür dilemiyorum. Kayıtlar, katı ve korkunç olmakla birlikte, bütün düşünen bireyleri, zulmün bütün biçimlerini ortadan kaldırmak için çaba sarfetmeye götürmelidir. Zamanımızda geçen dehşet verici işkence öyküleri, her okur için, her an ve her yerde patlak verebilecek tehlikenin habercisi olmalıdırlar. Bu kitapta temel yaklaşımım hiçbir şeyin atlanmaması, kaçırılmaması veya bastırılmaması oldu. Konunun genişliği nedeniyle kitapta bir seçme yapılması ve tarihsel bir süreç izlenmesi kaçınılmaz olmuştur. Sosyolojinin bu özel dalıyla ilişkilendirildiklerinde, sorunlar, bugünün uygarlığı üzerindeki etkileri ve geçerlilikleriyle uygun biçimde kavranırlar ve bunlarla mücadele etmenin aracı haline gelirler. İşkencenin kökten nedenleri açıkça ortaya konulmalı ve ilk kaba homo sapiensle incelikli 1939 modelini görünüşte birbirinden ayıran binlerce yıl içinde aldığı yol incelenmelidir.

Teşekkürler

Başvurulan tarih, kriminoloji, antropoloji, hukuk ve diğer alanlardaki kaynakların çoğu kaynakçada belirtilmiştir. Bu yayınların yazarlarına toplumsal bir sorunla ilgili verdikleri bilgi ve yardımlardan dolayı minnettarım. Bu arada, geleceğin araştırmacıları ve tarihçilerince değerlendirilebilmesi görüş ve umuduyla olabildiğince bütünlüklü ve kapsamlı bir kaynakça

oluşturmak için (kullanmadığım belli başlı bazı eserleri de içermektedir) her türlü gayreti gösterdiğimi belirtmeliyim. Nedense bu özel konuyla ilgili olarak garip bir kaynakça eksikliği vardır.

Hayvanlara ve çocuklara yapılan zulmün günümüzdeki yansımalarıyla ilgili olarak bana verdiği bilgiler için Kraliyet Hayvanlara Yapılan Zulmü Engelleme Derneği Sekreteri'ne; Massachusetts Hayvanlara Yapılan Zulmü Engelleme Derneği Başkanı'na ve Çocuklara Yapılan Zulmü Engelleme Ulusal Derneği Yöneticisi'ne teşekkürlerimi sunuyorum. Resimler, çeşitli uluslar tarafından yapılmış yüzyıllar boyunca sanatsal ürünlerin titizlikle taranması sonucunda seçilmişlerdir. Cambridge Üniversite Kütüphanesi görevlilerine koleksiyonlarındaki resimlerden bazılarını kullanmama izin verdikleri için minnettarım.

GEORGE RYLEY SCOTT, *Cambridge*

İŞKENCE TEZGÂHINDA ÇİN İŞKENCESİ
The Punishment of China'dan, 1808, Doğu Medeniyetleri Bölümü'nün izniyle, British Museum.

I

İşkencenin Psikolojik Yönleri

1
İşkencenin Anlam ve Sınırları

Terminoloji Sorunu

İŞKENCEYİ tanımlamanın kolay olmadığı kabul edilmelidir. Kendi sınırları içerisinde kapsamlı ya da dar bir tanım oluşturmak her zaman için mümkündür. Her iki yönde yapılacak ciddi bir tanımlama hatasının herhangi bir işkence incelemesinin değerini azaltacağını tamamen kavramış olarak, öncelikle, bu kitabın kapsadığı kadarıyla, işkence sözcüğünün içerdiklerinin eksiksiz ve doğru bir tanımını yapmanın gerekli olduğunu düşünüyorum. Örneğin, işkence ile cezalandırma arasında kesin bir sınır çizgisinin olmadığını net bir şekilde kavrayabilmek önemlidir. Aralarındaki fark, büyük oranda *birey olarak kurban*ın fiziksel ve zihinsel acıya verdiği tepkiye bağlıdır; hangi koşullarda birinin diğerini içerdiği de göz önünde bulundurulmalıdır. İşkenceyi, cezalandırma sınıflaması içine koyarak mazur göstermeye çalışmak ve dahası bu yolla herhangi bir işkence biçiminin kullanıldığını tamamen inkâr etmek, uygarlığın başlangıcından günümüze değin bir toplum ve Devlet geleneği olagelmiştir. Cezalandırma teriminin işkencenin yumuşatılmış bir karşılığı olarak kullanıldığı, neredeyse evren-

selleşmiş olan bu uygulama yüzünden, eski çağlarda ve dahası günümüzde neyin işkence sayıldığı da tam ve doğru olarak anlaşılmış değildir.

İşkencenin derecesi ve yaygınlığına ilişkin bu bilgi eksikliği, kapsayıcı ve açıklayıcı bir işkence tanımlaması yerine, yasal tanımın geniş kabul görmesinden kaynaklanmaktadır; bu kabul de, büyük ölçüde, öncekinin üzerine katlanan ve daha doğru bir tanımın sunulmamış olmasına dayanır. Yasal tanımlamaya göre işkence, bir zulüm biçimi veya Devlet tarafından onaylanan ve adli otoriteler tarafından atanmış görevlilerce uygulanan bir eziyet etme yöntemiydi. Haklılığı savunuluyor ve suçlanan kişiye suçunu itiraf ettirmek veya bir tanığı delil sunmaya ikna etmek amacıyla izin veriliyor ve uygulanıyordu. Sanık ve tanıklardan itiraf ve bilgi almak için *sorgulama* yapılmasına *hiçbir zaman* izin verilmeyen ülkelerde, İngiltere bunların içinde en dikkat çekici olanıydı, işkencenin olmadığı iddia ediliyordu. Hukuki işkencede olduğu gibi, belli bir amaçla izin verilen ve uygulanan zulüm biçimleriyle ceza olarak uygulanan zulüm arasındaki kesin bir sınır gözeterek suçluların ceza veya hapishane disiplini adı altında en zalim, barbar ve korkunç eziyet biçimlerine maruz bırakıldıkları yerlerde bile, işkence iddiasını inkâr etmek kolaydı.

Ancak, aynı zamanda, hümanistlerin sıklıkla yaptıkları, cezalandırma ve zulmün her biçiminin *her koşulda* işkence olarak kabul edilip sınıflandırılması hatasına da düşülmemelidir. Psikolojik işkence konusuna geldiğimizde göreceğimiz gibi, belli koşullar altında, bir cezalandırma biçiminin biri tarafından görece ılımlı kabul edilebildiği, bir başkası tarafından ise en dehşet verici işkence yöntemi olarak görülebileceği doğrudur; bununla birlikte, genel olarak, bugün uygar ülkelerde ve yasa kalkanı altında verilen cezalar *fiziksel* işkence sınıflaması içine yerleştirilemez.

Ancak, işkence yalnızca bir terminoloji konusu değildir. Kendi başına ölüm, kasten meydana getirildiği birçok durumda bile bir fiziksel işkence biçimi sayılmaz. Fakat mazur gösterilemez eziyet ve acı verme eylemleri ile sonuçlanan ölümlerin olduğu yerde de işkence vardır. Bireye zulüm, ıstırap ve acı yaşatmayı içeren her sürecin, her koşulda ve her ne amaçla olursa olsun, cezanın eziyetle ya da yaşamın sona ermesi ile bitmesine bakmaksızın işkenceyi meydana getirdiğine kuşku yoktur. Doğası ya da beklenen sonucu ne olursa olsun, zulmün amaçları, ne bireye işkence etmeyi ne de işkencenin başka bir adla tanımlanmasını haklı çıkarır.

Yasal tanımın kabulü, işkencenin yalnızca Devlet tarafından ve açıkça tanımlanmış amaçlar için uygulanabileceği görüşünü kabul etmek anlamına gelir. Devlet tarafından bir işkence biçimi olarak uygulanan zulüm, Devlet otoritesi olmaksızın bir birey ya da birkaç yurttaş tarafından ger-

çekleştirildiğinde meşru sayılmaz, işkence değil saldırı olarak kabul edilir. Böyle bir yorumun hiç de yeterli olmadığı ve mantıken savunulamayacağı ortadadır.

İşkence kurbanlarınınkine benzer şekilde ıstırap ve acı veren herhangi bir harekete maruz kalmış talihsiz kişi açısından, bu zulmün hangi terimle tanımladığının ve özel bir şahıs tarafından mı yoksa Devlet memurunca mı yapıldığının da önemi yoktur.

Acı çeken kişiye yapılan uygulamanın, eziyet ya da zulmün derecesi yeterince şiddetli olduğunda, işkenceden başka bir tanımı olamayacağı açıktır. Aynı şekilde, işkencenin gerçekliği konusunda en uygun kanıtı sağlayacak olan tek kişinin de, zulme uğrayan kişi olduğu ortadadır. Cezadan sorumlu olan yargıç ve cezayı yerine getiren görevli, önyargılı tanıklar olmaları gerçeği bir yana, belirli bir cezanın işkence olup olmadığı yolundaki kararlarında kurbanın bizatihi kendisi gibi güvenilir de olamazlar.

Psikolojik İşkence Gerçeği

Burada, bütünüyle eksik ve nadiren anlaşılmış olan, fiziksel eza ya da işkenceden oldukça farklı bir işkence biçiminin daha var olduğu gerçeğiyle karşılaşıyoruz: Psikolojik olmaya eğilimli bir işkence biçimi. Bu tarz işkence fiziksel işkenceyle birlikte gidebilir ya da fiziksel işkencenin hiç olmadığı yerde de görülebilir.

Suç ile başa çıkmada eski fiziksel yöntemler yerine psikolojik yöntemlerin gelmesi, hep sanıldığı gibi, işkencenin hapishane sisteminden sözcüğün gerçek anlamıyla kaldırıldığı anlamına gelmez. Yalnızca kol değirmeni, manivela vb. uygulamalarla gerçekleştirilen bedensel cezalandırma şeklindeki fiziksel işkencenin, yerini geniş oranda başka ve daha incelmiş yöntemlere bıraktığı anlamına gelir.

Hapishane yöntemlerinin ıslahı yeni bir mahkûm türünün ortaya çıkışıyla çakışır. Bugünün insanı, *genel olarak ve normal koşullarda*, elli-yüz yıl önceki örneğinden daha insani ve daha az vahşidir. Başka bir deyişle "daha yumuşak"tır. Bu, toplumdaki saygıdeğer unsur için nasıl geçerliyse suçlu unsur için de aynı derecede geçerlidir. Suçlular dünyasının üyelerinin, halkın yasalara itaat eden üyelerinden daha "yola gelmez" oldukları yönündeki yaygın kanı yanlıştır. Bu durum, sansasyonel gazete haberlerinde ve suç edebiyatında canlandırılan sıradışı "serkeşlik" vakalarını, suç dünyasının temsilcileri olarak kabul etme hatasından kaynaklanmaktadır. Bir zamanlar Sing-Sing'in başhekimliğini yapmış olan Doktor Amos Squire'ın da

belirttiği gibi, suçluların büyük çoğunluğu, fiziksel ve zihinsel yeteneklerinde, golf oynayan, sinemaya giden, radyo dinleyen ortalama saygın yurttaştan ayırt edilemezler.

Hapsetme yoluyla neden olunan zihinsel işkencenin girişimcilik, istenç gücü, yaratıcılık ve heves üzerindeki yıkıcı etkileri sayılamayacak kadar çoktur. Zihnin bu şekilde yalıtılması, sonuç itibarıyla, kimi doğalar üzerinde fiziksel yalıtımın herhangi bir biçiminden çok daha fazla felç edicidir ve çoğalan bir etki yaratır. Modern hapishanenin bir iyileşme evi ya da dinlenme kampı olduğu tartışması ile bağışlayıcılığı ve lütufkârlığı konusundaki yanılgılar, olası etkileri açısından, "örnek" bir hapishaneye inceleme turuna götürülen ziyaretçilerin edineceği izlenimlerin güvenilirliğinden farksızdır. Programında sağlanan kolaylıklar ne olursa olsun, hapishane hapishanedir. Dahası, modern ve "insani" bir hapishanede bile bir yönetici ya da gardiyanın mahkûmun hayatını gerçek bir cehenneme çevirmesi olanaklıdır. Doksan yıl önce Birmingham'da bir kasaba hapishanesinde, yönetici, ziyarete gelen hakimlerin haberdar olmadığı çeşitli yasadışı işkenceler uygulatmıştı. Bugün de, en azından psikolojik işkenceyle ilgili olarak, benzer bir durumla karşılaşmak, olanaksız değildir.

Gayri Meşru, Gizli Kapaklı ve Üstü Örtülü İşkence

Kriminal soruşturmalar sırasında ve hapishane yönetimlerinde işkence ve kovuşturmanın Devlet tarafından yasaklanmış olması, bunların toplumun içinden de sökülüp atılmasının teminatı değildir. Bu türden bir yasaklama, Devlet'in kendisinin bu yöntemleri asla kullanmadığı anlamına da gelmez. Örneğin, Büyük Britanya'da Devlet veya kişiler tarafından işkence yapılması yasaklanmış olmakla birlikte kırbaçlama hâlâ ceza yasası içinde yer almaktadır. Bedensel cezanın kullanımı, ıslahın meşru bir aracı olarak haklı görülür; bir işkence biçimi (aslında budur) olarak kabul edilmez. Amerika Birleşik Devletleri'nde uzun yıllardır işkence hem ceza yasasında hem de özel yaşamda yasaklanmıştır ama kırbaçlama yine de 1868'den beri çoğu eyalette her fırsatta başvurulan bir yöntemdir; "üçüncü derece", işkencenin birçok biçimini kapsar, polis tarafından itiraf ettirmede sıkça başvurulur, el altından yapılır. Amerikan halkı, Amerikan yargıçları ve Amerikan Hükümeti bu "üçüncü derece"nin sürekli kullanımda olduğunu bilirler: Kime karşı olursa olsun diğer tecavüzler kadar suç olan bu uygulamayı durdurmak için hiçbir gerçek ya da içten girişimde bulunmazlar.

İşkencenin özel olarak ne derecede yapıldığını bilmek olanaksızdır, ancak tahmin yürütülebilir. Her türlü saldırıda bireyin yasaya başvurma hakkı olduğu doğru olsa da, bu türden başvuruların yapılmadığı sayısız örnek vardır. Ciddi fiziksel cezalandırmayla eziyet görmüş kadınlar ve çocuklar vardır ve bu cezayı vermiş olanlara karşı hiçbir girişimde bulunmazlar. Bir mahkemeyi ikna etmenin olanaksız olmasa bile genellikle çok güç olduğu, hiçbir kesin kanıt olmayan, sessizlik içinde korkunç bir zihinsel ıstırabın doğduğu yüzlerce dava vardır. Acı ve eziyet çeken tarafın, birçok nedenden dolayı, bir mahkemenin gerektirdiği aleniyet ve teşhir edilmeyi göze alamadığı davalar da vardır. Aynasız ve pezevenklerin hükmü altında yaşayan fahişeler, çetelerce himaye edildiği için yasanın korumasına ihtiyaç duymayan suçlular vardır.

2
İşkencenin Temel İlkeleri

İntikam Hırsının Esas Araçları

YASACA tanımlanmış ve onaylanmış tipe ek olarak başka işkence biçimlerinin olduğu kabul ve teslim edildiğinde, zamanın başlangıcından itibaren işkencenin var olduğunu anlama yolunda uzun bir mesafe almış oluruz. Genel olarak, işkencenin Romalılar zamanından önce var olmadığını söylemek de onsekizinci yüzyılda çoğu Avrupa ülkesinden kalktığını söylemek kadar yanıltıcıdır. Ancak her iki iddia da ileri sürülmüştür ve her iki iddia da gerçeğin saptırılmasıdır.

Her insanın potansiyel bir işkenceci olduğunu söylemek abartılı olmaz. Bu olasılığın alanı ve ifade edilişi, eziyet gören tarafça işkence olarak anlaşılanın, çoğu durumda, işkenceyi yürürlüğe koyanca böyle anlaşılmayacağı veya itiraf edilmeyeceği olgusuyla daha da genişlemektedir. Eziyetin tarihin her dönemindeki yaygınlığından ve bugün de var oluşundan, birey, halk ve belli koşullarda Devlet tarafından işkencenin tanınmayışı veya kabul edilmeyişi sorumludur. İşkencenin kaldırılması, sıradan insanın anlayışının dışında kalması ve kapsamının tam olarak kavranamamasından dolayı çok güç bir iş haline gelmektedir.

En basit ve en yaygın biçimiyle işkence, intikam hırsının hazır, etkili, tatmin edici ve kaba bir aracıdır; özellikle de Devlet'ten çok bireyle ilişkili intikam biçimlerinde söz konusudur. Yani sıradan koşullar altında işkence, topluma karşı işlenmiş bir suç veya soyut ilkelerin çiğnenmesi karşısında Devlet'in adaleti sağlamak için başvurduğu bir yol olmaktan çok, haksızlığa uğradığını, kendisine ya da ailesine saldırıda bulunulduğunu düşünen bireyde gelişen ceza verme duygusuyla bağlantılıdır. Korkunç bir suçla yakından ilişkili olan bireyler tarafından sıkça ifade edilen, idam cezasının adaleti yerine getirmede tatmin edici olmadığı görüşü de bu tutumdan kaynaklanmaktadır. Kişisel intikam çığlığı, suçlunun ölümden önce uzun süre şiddetli biçimde ıstırap çekmesini ister; bir başka deyişle, ölümden önce işkence yapılmalıdır. Bu ilkel intikam çığlığı, bugünün uygar ülkelerinde de, Kuzey Amerika yerlilerinin kazığa bağlayıp yaktıkları esirlerin çevresinde attıkları çığlık kadar yaygın ve ısrarcıdır. Zamanında, yasalar kişisel intikam duygusu ile dolmamış olan yurttaşlarca çıkarıldığından, toplum bu dürtüyü saptırmış veya bastırmıştır. Ancak bu durum, genel ve bireysel anlamda, söz konusu dürtünün var olmadığı anlamına gelmez.

İktidarın İfadesi

Bütün işkence biçimlerinin doğasında bulunan bu intikam duygusunun altında, işkencenin, birey için iktidar, Devlet için ise otorite ve diktatörce hükmetme isteği anlamına gelmesi yatar. Bireyin kişisel intikam dürtüsünün uzantısı olarak bir grup bireyin veya bir bütün olarak toplumun intikam isteğinin ifade veya tatmin edilmesi, şef, kral ve imparatordan başlayıp çeşitli aşamalardan geçerek, siyasi isyancılar kalabalığına savaş çağrısında bulunan bir tahrikçiden, toplum dışı kalmış bir çetenin kirli işlerini idare eden gangster şefine kadar insanoğlunun bütün önderlerince benimsenerek politikalarının bir parçasını biçimlendirmiştir. Hiçbir taktik, liderlerin itibar ve otoritelerini artırmak amacıyla, takipçilerine cezalandırmaları için düşmanlarını vermeleri kadar ustaca hesaplanmış değildi ve bu durum bugün için de geçerlidir.[1] İşkencenin, bir ırk, hükümet veya toplumun bir bölümünün ceza yasasında bir parça olarak ilk kez

1) Yığınların bu intikam arzusuna uymasına çağdaş bir örnek, 1914-18 savaşı sırasında İngiltere'nin bazı önde gelen devlet adamlarının, doğrudan veya ima yoluyla, Kayser'in mahkemeye çıkarılacağı ve savaşın sonunda idam edileceği sözünü vermeleridir.

Clark'ın *Martyrologia*'sından, 1677.

ESKİ İŞKENCE ÇEŞİTLERİ

benimsenişi ve uygun görülmesi bu ilksel gerçeğin anlaşılmasının sonucuydu. Bir lider, arkasından sürüklediği toplum kesimlerinin açık ve gizli düşmanlarına karşı kendisini ne kadar intikam yanlısı ve intikam düşkünü gösterirse izleyenleri arasında o kadar fazla saygı görürdü. Yani tiran, gerçekten insan eti yiyen bir biçemle, kendi zorbalığı ile beslenirdi. Ne kadar acımasız olursa o kadar güçlenirdi. İşkence, tıpkı bir insanın kendi iktidarı adına kişisel kibirini geliştirmesinde bir araç oluşu gibi, daha fazla iktidar için basamak olduğunu da kanıtlamıştı.

Toplum barbarlıktan uygarlığa doğru gelişir ve ceza kanunları ile tüzükler yasalaşırken, ilkel insanın kendi ırkından veya dışarıdan gelen düşmanlarına karşı beslediği intikam hırsını tatmin için yaptığı işkence de açık bir şekilde yöntemine kavuştu ve bir cezalandırma sistemi olarak meşrulaştı; otoriteye itaati sağlamak için, otokratik bir ülkede hükümdar, oligarşi içinde ise Devlet tarafından benimsendi; daha küçük güruhlar ya da çeteler içinde de disiplini korumanın bir yöntemi oldu.

İşkence kendisini, yapısı, derecesi ve koşulları ne olursa olsun otoriteyi elinde tutanların gözünde, bireyin düşünme ya da kendi adına bir eylemde bulunma özgürlüğünü kısıtlamanın en geçerli yolu olarak, belki de bilinen bütün etmenlerden daha fazla haklı çıkardı. Otoriteye veya onun öğretisine karşı olan bütün isyan girişimlerini baskı altında tutarak ve engelleyerek, diktatörce yargılamanın zorla kabul ettirilmesinde en tatmin edici yöntem olarak kendini meşru kıldı. Hem Kilise, hem de Devlet içerisinde, bir yandan dinsel sapkınlığa, diğer yandan da devlete ihanete karşı sürdürülen savaşta, işkence, geçerli en kudretli araç olarak kabul gördü. Açık anlamı binlerce yolla gizlenmiş ve örtülmüş olsa da, bugün de geçerli en kudretli araç olmayı sürdürmektedir. Bu temel gerçek nedeniyle işkence, dikkati, zulmün bu biçiminden başka yöne çekmeye de yarayan, dünya tarihinde görülmeye değer ve özel durumlar sergileyerek, insanın iktidar dürtüsünün başlamasından günümüze kadar devam edip kısmen etkili olmuştur.

Nefret Psikolojisi

Bütün bunların sonucunda, kendini koruma savaşında nefretin fiziksel bir ifadesini temsil eden, zulmün gücüdür. Rakip veya yarışmacılar aynı ırktan bile olsalar potansiyel birer düşmandırlar. Nefsini korumanın ilk yasası, herkesin, nihai varoluş mücadelesinde kendi bencil gerçekliği ile uyum içinde düşünerek eylemde bulunmasını gerektirir, yaygın söyle-

nişiyle, herkes kendisi için yaşar. Geniş yığınlar için bu anlayış, gerçekte durum farklı bile olsa, her güçlü komşu kabile veya ulusun potansiyel birer düşman olduğu varsayımına dönüşür.

Sorun, ister bir bireyi ya da aileyi, isterse bir kabileyi ya da ulusu ilgilendirsin, birine karşı ima yoluyla ya da açıkça yansıtılabilecek düşmanlık olasılığı her zaman var olagelmiştir. Tehlike işaretleri taşıyan herkes veya her şey potansiyel bir nefret konusudur.

Bu durumda, zulüm veya acımasızlık, iktidarın, aşağılık ya da küçük görülen üzerindeki yansıması olduğu kadar, güçlü rakip veya yarışmacılara karşı duyulan düşmanlığın da ifadesidir. Rakip veya yarışmacıdan duyulan korku büyüdükçe düşmanlık da büyüyecek ve doğrudan harekete geçme fırsatı ortaya çıktığı zaman zulme başvurma olasılığı da artacaktır.

Nefretin temel potansiyel olarak var olması, çoğunlukla kendini koruma adına, bilinçsiz veya yarı bilinçli bir şekilde işleyerek çeteler, örgütler, birlikler ve grupların oluşmasına, uluslararası antlaşma, sözleşme ve bağlaşmalara yol açabilir ve açmaktadır da. Bu örgütlenmeler açık veya gizli olabilirler.

Modern uygarlıkta bu eğilim giderek belirgin bir şekilde artmaktadır. Bu tarz grupların sayıca fazlalaşması, tek tek örgütler üstünde zayıflatıcı bir etki yarattığı düşüncesiyle benimseniyor bile olsa, endişe duyulmaksızın izlenecek bir gelişim değildir.

Toplumun İşkenceyi Hoş görmesi

Kitlelerin, önderlerindeki iktidar şehvetini, bu önderler ister çete şefi isterse yerel düzeyde işlev gören güruhlar ya da ulusal düzeyde kral, diktatör veya oligarşik yöneticiler olsunlar, cesaretlendirerek kendi kölelikleri-ne katkıda bulundukları görüşü, toplum hakkında yapılmış alaycı bir yorumdur. Eğer evrensel ve örgütlü olarak işkenceyi uygulamaya koyanın toplumun bizzat kendisi olduğunu söylemek abartılı geliyorsa, toplumdaki farklı kesimlerin çeşitli etkinlikleriyle, işkencenin erdemlerinin, bireyler veya hükümet organlarına, iktidarın ve itaate boyun eğmenin bir göstergesi olarak sunulduğunu ifade etmek hiç de yanlış olmayacaktır. Sumner, "Kiliseye isyan bayrağı açanlara karşılık olarak, yakarak öldürme cezasını uygulamaya ilk koyanların halk kitleleri olduğu gerçeği gözden kaçırılmamalıdır," diyerek, Kilise'nin, sapkınları sorgulamaya başlamadan çok önce yığınların bunları linç ettiğini belirtir.[2]

2) W. G. Sumner, Folkways, Boston, 1907, s. 238.

Toplumun bu tepkisinin kökeninde, bireyin doğasında içkin olarak var olan ve çağlar ötesinden bugüne dek uzanan ilkel bir intikama susamışlık duygusu yatar. Tartışma, kaçınılmaz olarak, sonunda bilek gücüne dönüşür. Toplum da kaçınılmaz olarak, son tahlilde, ilkel cezalandırma ve işkence yasasını, yalnızca bireyi kendi isteklerine karşı hareket etmeye zorlamak için değil, aynı zamanda iktidar organının var olan kurallarına isyan etmesini engellemek için de en güçlü araçlar olarak kabul eder. Bu kavramın gerçeklik ile kurduğu yakınlık, Engizisyon mahkemesinin işkenceyi güvenli bir itiraf ettirme yöntemi olarak benimsemesine yol açmıştır. Ortaçağ'da İngiliz hükümetine, örf ve âdet hukukuna rağmen, işkence uygulamasını benimseten, içinde bulunduğumuz ultra-uygarlık çağında da bütün diğer akla uygun hal çareleri tükendiği zaman savaşın hâlâ son söz sahibi olarak kalmasına neden olan, söz konusu kavrama biçilen değer ve gücünün kavranmasıdır.

Bir cezalandırma sistemi içinde işkencenin herhangi bir biçiminin, ister Ortaçağ'da olduğu gibi itiraf ettirme amacıyla isterse bugün birçok ülkede olduğu gibi bir cezalandırma biçimi olarak yer alsın, toplumun çoğunluğu tarafından savunulabilir bir sürece dönüşmesi ve uygun koşullar altında yayılma tehlikesi içermesi kaçınılmazdır. İşkence ile tanışıklık, işkencenin onaylanmasını sağlayacağı gibi, kabulü veya onaylanması da onu haklı çıkarmaya götürecektir.

Çağdaş toplumlarda giderek artan bir uygulama olarak hayvanlara işkence yapılmasını haklı çıkaran girişimlerde de bunun örneklerini görürüz. Bugün hayvanın durumu, yüzyıl önce Batı Hint Adaları'ndaki zencinin durumundan farksızdır. O zamanlar zencilerin hiçbir hakkı yoktu: Zayıftı, aşağılanırdı. Bugün de hayvanların hiçbir hakkı yoktur: Benzer biçimde zayıftırlar ve aşağılanırlar. Yüz yıl önce zencilere işkence yapılırdı. Bugün hayvanlara yapılıyor. Bu olgular toplum tarafından eziyet olarak görülmediği gibi, burada sözü edilen anlamda haklı çıkarılıyor oluşları da tartışılmamaktadır, ancak eziyet ve olası haklı çıkarma girişimlerinin temel nedenleri de tam bu noktada yer alır. Dolayısıyla sığırların, Tanrı tarafından –İncil'in yorumuyla da bu mücadele desteklenir– insanlara yiyecek sağlamak için yaratıldığı iddia edilir; kasapların yaşaması, vahşi hayvanların ise yok edilmeleri gerekir, yoksa onlar dünyayı ele geçirip insanı yok edebilirler; tavşanlar kökleri kazınması gereken baş belalarıdır; tilki avcılığı yüz at üreticisinin geçim kaynağıdır, vb. Zulmü telkin eden bütün bu bahaneler, yalnızca toplum hayvanlara eziyet eden bir konumda olduğu için bile olanaklıdır.

Bu tutumun kimi yansımaları da, ahlak, din ve hatta saf anlak alanlarında, normalliğe veya Ortodoksluğa yabancı olan bireylere yapılan ezi-

yetle ilişkili olarak gözlemlenebilir. Bir akrabaya ya da yakın bir dosta yapıldığı zaman derin bir içerleme veya kızgınlık doğuracak olan aynı derecedeki vahşi davranış veya zulüm, eylemleri veya görüşlerinden nefret edilen birine karşı yöneltildiğinde hiçbir itiraz görmeyecek ve hatta koşullar yeterince kışkırtıcı olduğunda etkin destek bulacaktır. Suçlulara, cinsel sapıklara ve yabancı düşmanlara karşı uygulanan en acımasız eziyetler de böylelikle hoş görülür ya da onaylanır. Genel düşünce ve ahlak anlayışının dışında bir nedenle şehit olana sempati ile bakılmaz ve genellikle daha farklı ve kaba bir adla anılır. Bu, yığın psikolojisinin kaçınılmaz sonucudur; kitlelerin sempati ve hoşgörüsü yalnızca anlayış ve çevre olarak onlara yakın olanlarla sınırlıdır.

İşkencenin Gelişimi Bağlamında Halk Psikolojisi

Toplum bir kez işkence uygulamasına başladığında işkencenin gelişmesi de kaçınılmazdı. Bu nedenle işkencenin, başlangıçta, zamanın etik ve dinsel tepkileri çerçevesinde, birer canavar kadar tehlikeli oldukları düşünülen belli suçlularla kısıtlı kalması da sonucu fazla değiştirmez. Çünkü, işkencenin uygulanıyor oluşu yaygınlaşma olasılığını da beraberinde getiriyordu ve ardından da toplum liderlerine inatla isyan eden üyelerin işini bitirme yöntemini doğurdu. Dolayısıyla, işkencenin öngörülemeyen sınırlar arasında ve kesin olmayan amaçlarla gelişmesine bağlı olarak, toplumun belli üyelerine işkence cezasını vermekle sorumlu olan bireylerin de kendilerini yeni kurbanlar arasında bulmaları az rastlanır bir durum değildir.

Başlangıçta işkence, büyük bir olasılıkla, kabilenin ya da ırkın düşmanlarıyla ve hayvanlarla sınırlıydı. Bir başlangıç yapıldı ve sonraki adım da, eziyet konularının niceliğini genişletip işkence tekniklerini geliştirmek oldu. Bugün hoş görülenin yarın onaylanacak olması kuralı, birçok konuda olduğu gibi, işkencede de geçerli oldu. Herhangi bir eziyet biçiminin hoş görülmesi ve onaylanması ile, bu eziyet biçimi işkence olarak görülmez oldu ve bir cezalandırma biçimi ya da ceza işlemi gibi kabul edildi. Bu gelişim çağlar boyunca devam ederek günümüze dek ulaştı. İşkencenin yeryüzünden silinmesinden yana olanların, eziyet yanlıları karşısında güçsüz olma nedenlerinden birisi de budur. Bütün bunların sonucunda, hangi ülkede ve hangi otorite biçimi veya hükümet tarafından ihtiyaç duyuluyorsa duyulsun, etkisi azalmadığı takdirde, işkencenin şiddeti artacak veya kapsamı genişleyecektir. İşkence ile bağlantılı en büyük belalardan

biri, ne zaman ve nerede yapılırsa yapılsın, nesnesi ne olursa olsun, kaçınılmaz biçimde yaygınlaşacak olmasıdır. Ortaçağ'ın yargıçları ve cellatları, sistematik bir şekilde, işkencenin daha yeni ve şiddetli biçimlerini bulmak zorundaydılar. Böylece on yıl öncesinin vahşi cezalandırma biçimi tam bir hoşgörü içerisinde geleceğin sıradan bir yöntemine dönüştü.

İşkence gören bireyin kendisi de potansiyel bir işkencecidir. Hayvanlara kötü davranan bir insan, genellikle, komşusunun kötü davrandığı bir insandır. Yüz yıl kadar önce, İngiliz Batı Hint Adaları'nda, herhangi bir suçtan mahkûm olan zenci kölelere yaptırılan iş çöpçülüktü. Zincire vurularak çalıştırılan bu köleler, bir insanın diğerine yapabileceği en insanlık dışı davranışlarla karşılaşıyorlardı. Yolda buldukları her domuzu yok etmelerine izin verilmişti ve buna "büyük spor" gözüyle bakılıyordu; Aşağıda, St. Vincent'te geçtiği söylenen olayı anlatan Bay F. W. N. Bayley'e göre, bu durum onları eğlendiriyordu da.

> "Bir gün penceremde dikilmiş bu talihsiz varlıkların çalışmalarını izlerken ekibin yanından bir domuz geçti; zavallı hayvan on metre ilerlememişti ki, öldürme amacıyla taşıdıkları uzun bir kazığı hemen hayvanın böğrüne sokup karnından çıkarttılar; o anda yandaki evden, domuzun sahibi olan kadın çıkageldi ve hayvanın iki bacağından tutup onu adamdan kurtarmaya çalıştı. Öfkeli ve vahşi adam anında kazığı bıraktı ve domuzun diğer iki bacağını tutup aksi yönde çekmeye başladı. Mücadele beş dakika kadar sürdü ve bu sırada hayvanın bağırsakları ve iç organları en iğrenç biçimde dışarı döküldü. Kadın işçiler, *önlerinde sergilenen bu iğrenç sahneden uzaklaşacakları yerde, nefis bir yemeğe bakar gibi görünüyorlardı, orada dikilip malından olan sahibe kahkahalarla güldüler*. Sonunda adam galip geldi ve hayvanın kafasını gövdesinden ayırıp zafer geçidi yaparcasına mızrağının ucuna taktı, sonra da kasaplarla pazarlık yapmaya gitti."[3] (İtalikler bana ait. – G. R. S.)

3) F. W. N. Bayley, *Four Years' Residence in the West Indies*, 1830, s. 197.

3
Birey Tarafından Yapılan İşkencenin Temel Nedeni Olarak Sadizm

İşkencede Sadistlik Kavramı

EZİYET sahnelerini veya acı verici cezaları seyretmekten zevk alan bireylerin varlığını yadsımak abestir. Bu yapıdaki kişiler, çoğunlukla yığınların da içinde yer aldığı şiddet sahnelerinde lider olanlardır. Mutlaka sadist olmaları gerekmez ama genellikle öyledirler.

Kendiliğinden zulüm ve sadizm arasındaki fark önemlidir. Sadizmin her biçimde zulümle eş anlamlı olduğu yolundaki yaygın kanı, terimin çoğunlukla popüler edebiyatta ve gazetelerde gelişigüzel kullanılmasından kaynaklanmaktadır ve yanlıştır. Sadizm seksolojik bir terimdir ve asla cinsel çağrışımlarından ayrı olarak kullanılmamalıdır. Bu yaygın yanlış kullanım, terimin anlamını eksiltmekte ve yanlış anlamaları artırmaktadır.

Sadist, birçok durumda, bizzat zulmetmekten ya da buna tanık olmaktan hoşlanır ancak aldığı zevk yalnızca ve tamamıyla cinsel tahrik veya rahatlamayla ilişkilidir. Diğer koşullarda zulmetmek, ona çekici gelmez. Dahası, cinsel tepkime anı geçtikten sonra zulüm yapılması veya sergilenmesiyle artık ilgilenmez. Ayrıca, sadist, zulmünü genellikle iyi tanımlanmış, belirli sınırlar içinde açığa vurur.

Cinsel tahrik dışında başka amaçlarla işkence yapan bireyin dürtülerinde böyle sınırlamaların görülmesi enderdir. Bu nedenle de bu kişi genellikle giderek daha çok zalimleşir. Üstelik çok daha geniş ve genel anlamda zalimdir. Temelde ister ilkel intikam dürtüsü isterse iktidar hırsı yatsın, değişen bir şey yoktur. Zulmetme iştahıyla yaratılmıştır ve açlığı doymak bilmeyebilir. Sıradan zalim kişiyi, sadistten ayıran en belirleyici özellik belki de budur. Çünkü, her zaman şiddetli zulüm arzusunu yerine getirme fırsatı arayan sadist, özel bir psiko-patolojik dürtüden kaynaklanan biyolojik gereksinimini tatmin ettikten sonra bütün amaçlarıyla normal bir insana dönüşür ve hatta ara sıra yaşadığı bu zulüm isteğinden bağımsız, hümanizmin ateşli bir savunucusu bile olabilir.

Sadizm sanıldığı kadar anormal bir özellik değildir. Aslında, doğal bir özelliğin yalnızca tek yanlı ve takıntılı bir çizgide büyütülmesi ve geliştirilmesidir. Saf nesnel anlamıyla seks eylemleri ve acı arasında ayrılmaz ve bütünlüklü bir ilişki vardır. Farklı koşullar altında acı olarak nitelenebilecek olan, erotik tutkuda böyle kabul edilmez. Istırap veren her unsur, cinsel ilişkinin verdiği zevkle silinir ve geri plana atılır. Çoğu hayvanın cinsel ilişkisinden bu kolayca anlaşılır. Birçok durumda, özellikle de cinsel ilişkinin gelenekselliğin dışında ve çok daha tutkulu yaşandığı ultra modern toplumlarda ve ırklarda, öpücüğün aşk ısırığına dönüşmesi de bu gerçeğin kanıtıdır. Âşığının kollarında, kadın, farklı koşullar altında acımasız bir tecavüz sayılabilecek ıstırabı çeker.

Zevk ve acı, zulmetme ve cinsel deneyim arasındaki bu tamamıyla *normal* bağlantı, çağdaş yaşamda sadizm olarak adlandırılan şeyin temelidir ve Marquis de Sade'ı psikopatolojik biçimde güdüleyen dolaylı cinsel sapkınlıklarla ilişkisi doğrultusunda her türlü tanımın ötesinde bir canavarlık olarak görülür. Sadizm, o halde, bugün anladığımız anlamıyla, kısmen bastırmadan kısmen de çevrenin ve toplumsal koşulların bir sonucu olarak, genellikle saplantılı bir duruma gelen bu temel cinsel zalimliğin artmasıdır. Zulüm eylemlerine ilişkin görüntüler de, sadizmin anlamı konusunda en ufak bir bilgisi olmayan bireylerde kimi zaman cinsel tahrik yaratır.

İşkencenin Halka Teşhiriyle Gelişen Sadizm

Roma arenalarındaki gladyatör karşılaşmalarına alkış tutan binlerce izleyenin hatırı sayılır bir çoğunluğunun sadist olduğunu söylemek abartılı olmasa gerek. Buna benzer başka birçok durumda da böyle gösterilere

bire bir tanıklık etmek, sadistçe eğilimleri ortaya çıkarmış veya geliştirmiştir.

Yığınların aldığı zevk, vahşet gösterileriyle neşelenmelerinden de anlaşılacağı gibi, çoğunlukla, iktidar şehvetinin ya da toplum içerisinde biyolojik, fizyolojik veya psikolojik farklılıkları olanlardan intikam almaktan duyulan hazzın ifadesidir. Bu zevk ilk anda sadizmle ilişkilendirilsin ya da ilişkilendirilmesin, benzer yönde uyanan veya başlangıç halindeki tehlikeli bir eğilimin kaçınılmaz olduğu ortadadır.

Bu türden bütün eziyet sahnelerinin sadiste çekici gelmesi kaçınılmazdır. Gerçi zulüm eyleminin içinde yer aldıktan veya ona tanıklık ettikten sonra yaşadıkları erotik uyarılmayı cinsel ilişkiyle tatmin etmesi gereken sadistler varsa da, benim çoğunlukta olduğuna inandığım ve gerçek çiftleşmeden bağımsız haliyle cinsel olarak rahatlamayı daha güvenli bulan başkaları da vardır. Bunlar, cinsel uyarılma veya arzuyu zulüm eylemi veya teşhirinin kendisinde görebilirler ve bu durumda eziyet de tam anlamıyla cinsel birleşmenin yerini tutar. Düsseldorf canavarı Kürten, bu türden sadistler sınıfında yer alır. Doktor Berg'e yaptığı itiraflarda, "Benim amacım normal cinsel ilişkiyle değil öldürerek tatmin olmaktı," diye bunu kabul ediyor.[4] Gerçek işkence veya işkenceye tanıklık etmek, orgazma neden olabilir veya işkencenin peşinden mastürbasyon da gelebilir.

Bu konuda kadınların durumu hiçbir bakımdan net değildir. Gerçekte, kadınların zulüm sahnelerinden daha az etkilendikleri veya zulüm yapmaya daha az eğilimleri olduğu yolundaki yaygın kanı da yanlıştır. Kadın sadizmi de erkek sadizmine benzer ve çoğu zaman onu gölgede bırakır. Bununla birlikte, fark, çoğunlukla cinsel uyarının, birleşmenin yerine geçmemesi ya da doğrudan bir tatmin nedeni olmamasıdır; daha çok, erkek tarafından boyun eğdirilmiş olma arzusunda kendini açığa vuran büyük bir erotizme yol açar. Bu bakımdan zaten mazoşizmle birleşir. Ovidius, zamanının gladyatör gösterilerinde kan görmenin, kadınları, erkeğin cinsel önerilerine karşılık vermeye hazır hale getiren bir ruh durumuna yol açtığına dikkat çeken ilk kişiydi. Goncourt'a göre, genç kadın arkadaşının kararsızlığıyla baş edemeyen bir İngiliz'in onu Paris'teki açık bir infaza tanıklık etmeye ikna etmesi de bu yöntemin aynısıdır.

Aynı zamanda, sadizmin boşalmayı sağlamayan herhangi bir biçiminde içsel olarak yer alan kötülük potansiyelini önlemek amacıyla, işkencenin halka açık yapılmasının sonucu da açıktır. Bu, fahişeliğin saygın kadınları korumayı amaç edinmesinde olduğu gibi, uygarlık konusuna da alaycı

4) Karl Berg, *The Sadist*, çev. Olga Illner ve George Godwin, Acorn Press, 1938, s. 111.

bir yaklaşımdır; böylece, işkence ve zulüm içeren ve halka açık bütün gösterilerin, şehvet cinayetleri, linçler, hayvanlara işkence vb.'nin etkisini azaltmayı amaçladığı söylenebilir.

Engizisyon tarafından tasarlanan autos da fé'nin popüler olmasının nedeni, bin yıl önceki Roma gladyatör müsabakalarıyla aynıydı. Yığınlar, Engizisyon kurbanlarının diri diri yakılmalarındaki insafsızlık, barbarlık ve zulüm karşısında ayaklanmak yerine, alevler şehitlerin gövdelerini yok ederken iştahla alkışlıyordu.

İngiltere'de idamların halka açık yapıldığı dönemde kalabalıklar akın akın bunu görmeye giderlerdi; işkence çarkında parçalama, sürükleyip parça parça etme,[5] at arabasına bağlayıp kamçılama ve öteki cezalandırma yöntemleri halka açıktı.

Geçmişinde bütün bu halka açık işkenceleri yaşayan dünyanın bugünkü sadizmi hakkında ne diyebiliriz? Hümanizmin gelişmesiyle sadizm yok mu oldu?

Sanmıyorum. İnsanların yaşamlarının değişmesiyle uyumlu olarak sadizmin kendini gösterme biçiminde de değişim olmuştur. Katışıksız fiziksel sadizm, yerini, gittikçe daha dolaylı veya öznel ve hafifletilmiş sadizme bırakmaktadır. Zulmün bir biçiminin azaltılmasıyla birlikte bir başka biçimi, belki de geçmişte hiç bilinmeyen çok daha evrensel biçimleri aynı anda ortaya çıkmaktadır.

İlk bakışta, antik Roma'daki gladyatör dövüşleri ve jimnastik yarışmalarıyla bugünün sirk gösterileri ve boks maçları çok farklı görünebilir ancak özde aynıdırlar. Yirminci yüzyılın sadisti, katillerin ölüm cezasıyla öldüklerini görmekten yoksunken, infazdan önce suçun bütün kanlı ayrıntılarında coşmak için her türlü fırsata sahiptir. Bir başka alanda, Hıristiyanlar arasında halen düzenli olarak kutlanan kan içme ve et yeme kurban töreni de temelde tutku içeren yamyamca bir kökenin yerini tutmaktadır. Son olarak, yüzlerce farklı yoldan hayvanlara yapılan işkence devam etmektedir. Bugünün sadisti, kana duyduğu şehveti ve arzularını, hiç değilse hayvanlar üzerinde, sonuna kadar tatmin edebilir.

5) Damiens 1757'de idam edildiğinde darağacının görülebildiği her nokta, bahtsız adamın acılarını şeytanca bir zevkle izleyen Parisli seyircilerle dolmuştu. Eli yakıldıktan sonra saatlerce dehşet verici kızgın yağ ve eritilmiş kurşun işkenceleri yapıldı ve yürek paralayan çığlıklar içinde kırbaçlanan atlar adamı sürükleyip parça parça etti. Bunun canlı tanığı olan Casanova yüzünü çevirip gözünü kapamak zorunda kalsa da kadın arkadaşlarının kıllarının kıpırdamadığını gördü.

Özel Sadizm Düşkünlüğü

Çağdaş yaşamda hayvanlara yapılan işkence ve sadizm arasındaki ilişkiyi düşünmek, bizi ister istemez özel sadizm üstünde durmaya götürür. Çünkü hayvanlara yapılan işkencede bile, özel sadizm, en geniş ve en etkin gizleme ve örtmece biçimleri altında uygulanır.

Sapkın birey tarafından hiçbir zaman açıkça yapılmayan ve sadizm eylemlerinin çoğunluğunu oluşturan işkence veya zulüm şekillerinin yanı sıra, dolaylı veya öznel, hiçbir yoldan tatmin olamayan sayısız sadist vardır; başka bir deyişle, bunların insanlar veya hayvanlar üzerinde bizzat kendilerinin şiddet uygulamaları gerekir. Bu türden insanların bugün var olan zulümden büyük oranda sorumlu olduklarından kuşku duyulamaz.

Toplum, zulmün belli biçimlerine karşı gösterdiği dikkat çekici duyarsızlıkla, etkin sadistleri, sapkın eğilimlerini doyurmak için birçok yoldan cesaretlendirir. Bunlar, örneğin, hayvan bakıcısı veya hayvan üretme çiftliklerinde işçi olarak güvenli işler bulabilirler; meslek olarak kasaplığı seçebilirler; hapishanelerde gardiyan, akıl hastanelerinde bakıcı olabilirler. Fakat, hepsinin ötesinde, sadizmin açlığına göz yummak için geçerli bütün yöntemlere en kolay biçimde uyum sağlayabilirler, yalnızca gizli gizli işkence yapmak amacıyla hayvan sahibi olabilirler.

Çağdaş ülkelerde hayvanlara özel veya gizli biçimde yapılan işkencenin bir hayli fazla olduğu konusunda bir kuşku ya da soru işareti kaldığını sanmıyorum. Bu tür zulmün derecesini tahmin etmek veya aldığı biçimleri bilmek elbette olanaksızdır; ancak mahkemelerdeki mahkûmiyetler kendi korkunç tarihlerini anlatıyorlar. Bu türden her bir mahkûmiyetin yanı sıra, hiç duyulmamış yüz tanesinin daha olduğunu düşündüğüm için abartmakla suçlanacağımı da sanmıyorum.

Sadist, tam bir cinsel birleşmeyi ikame etmek amacıyla veya cinsel ilişki sırasında, öldürebilir veya sakat bırakabilir. Çoğu "şişleme" olayı sadistlerin işidir ve Ortaçağ'ın "cadı şişleyici"lerinin cinsel sapıklar olduklarına kuşku yoktur. Yaradan akan kanı görmek ve sadistin cinsel esrikliği arasında yakın bir ilişki olması önemlidir. Féré şöyle diyor, "Bu sapıkların büyük çoğunluğu kan akıtmaya ihtiyaç duyar. Bazıları açtıkları yaradan akan kanı emerek aldıkları zevki artırır."[6] Kürten, infazından önce, kan görmenin kendisine cinsel heyecan verdiğini kabul etmişti. "Ağzından kan geldiğini gördüm ve orgazm oldum."[7] Krafft-Ebing, "kaza eseri kan

6) Bkz. Féré, *The Sexual Instinct: Its Evolution and Dissolution*, Univesity Press, 1900, s. 227.
7) Karl Berg, *The Sadist*.

görmenin", belli koşullarda, "sadist kişinin fiziksel mekanizmasını hareke-te geçirdiği ve içgüdülerini uyandırdığı" görüşündedir.[8]

Bununla birlikte, bütün sadistler öldürmez veya sakatlamaz. Sadizm, özellikle, bireyin iktidar hırsının cinsel kanallarda biçimlenmiş bir ifadesi olduğundan, iğrenç işleri veya kişiliğin aşağılanmasını içeren zulmetme biçimleri olarak işeyebilir. Féré'ye göre, kadınlarda sıklıkla görülen de özellikle bu biçimdir.[9] Simgesel, ikameci veya hayali sadizm, sadistin, çoğunlukla orgazmla sonuçlanan cinsel zevki alabilmesi için sadistçe sah-neler hayal etmesi, infaz tanıklığı yapması, zulümde bulunması, hatta böyle olayları okumasıyla kendini gösterir.

Doktor Stekel çağdaş terapi biliminin yapısında zulmün bulunduğuna dikkat çekmiştir: "Bir işkence odasına ilk kez gittiğimde işkence aletleriyle çeşitli tıp aletleri arasındaki benzerliği görerek çarpıldım."[10] Modern ma-saj da kırbaçlamanın daha basit ama süslü bir biçimidir; buhar banyosu,[11] Doktor Stekel'in belirttiğine göre, diri diri yakılmaya benzer duygular verirken, psikanaliz, rahatlıkla bir tür zihinsel "üçüncü dereceden yanık olarak düşünülebilir. "Savaş sırasında işkence aşırı yurtsever hekimlerce tedavi ücreti koparmak için kullanılmıştır!"[12] Son olarak, ameliyat işlemi, hasta açısından mazoşizmin, cerrah açısından ise sadizmin bir ifadesi olarak görülebilir. Aynı otorite şöyle diyor, "Yara dikmenin bile boşalmaya yol açtığı bir olay biliyorum."[13]

8) R. V. Krafft-Ebing, *Psychopathia Sexualis*, 12. Almanca baskısından İngilizce onaylı uyarlaması F. J. Rebman, New York, 1925, s. 86.

9) Féré, *The Sexual Instinct*, s. 148.

10) Wilhelm Stekel, *Sadism and Masochism*, The Bodley Head, 1935, c. I, s. 436.

11) Antik Romalılar terleme odalarını hem işkence hem de infaz odaları olarak kullan-mışlardı (bkz. s. 249).

12) Wilhelm Stekel, *a.g.e.*

13) Wilhelm Stekel, *a.g.e.*

4
Mazoşizmde Zevk İlkesi

İşkenceye Boyun Eğme

ALGOLAGNIA veya acıda zevk ilkesi, iki biçim alır: Sadizm veya acı verme ya da acıya tanıklık etmeyle birleşen esriklik; mazoşizm, acı veya eziyet çekmeyle uyarılan erotizm. Mazoşizmde de, sadizmde olduğu gibi, zevk ilkesi cinsel tahrik ile sınırlanmıştır veya onunla çok yakın ilişki içindedir. Cinsel birleşmeyi ikame edebileceği gibi onunla birlikte de olabilir.

Mazoşizm büyük oranda bireysel bir olaydır. Gerçek psikopatolojik anlamı ile halk yığınlarını sıradan bir biçimde teşvik edecek bir görüngü olmadığı açıktır. Yaygın biçimde böyle duygular uyandırması için, Ortaçağ'ın kırbaçlama kültü gibi bir harekete gereksinme vardır.

Mazoşizmin varlığından dolayı, acıya bilerek boyun eğmek birey açısından kaçınılmaz biçimde kuşku uyandırır. İşkenceye boyun eğmenin yaygın olduğu daha eski zamanlarda mazoşizm teriminin duyulmamış olması, birçok örnekte boyun eğmenin cinsel bir haz veya temel taşıdığı gerçeğini değiştirmez. Mazoşist de, genellikle, acı deneyiminin hemen peşinden gelen bu tatmin edici tepkimeyle erotik zevkin doruğuna çıkar ve iyi bilinen ve neredeyse evrensel olan zıtlar yasasına göre önceki acı arttıkça zevk de ona bağlı olarak artar.

Mazoşizmin en yaygın biçimi kırbaçlamadır ve bu durum da sözde disiplin uygulamasına gösterdikleri düşkünlük nedeniyle gerçek azizlerin ve Kilise ile bağlantılı diğer kişilerin çoğunda mazoşistçe bir yapı olduğu kuşkusunu uyandırmaktadır. Tövbekârların kırbaçlanması tutkuyla erişilmek istenen bir amaç olabilir, papazı sadizmi denemeye alıştırıp tövbekârda mazoşizme eğilim yaratabilir.

Kurban kadın olduğunda bu ifade özellikle doğru bir açıklama haline gelebilir, çünkü birçok mazoşizm olayında cezadan zevk almak, ancak karşı cinsten çekici biri tarafından uygulandığında mümkündür. Kilise tarihinde tövbekârların papazlarca dövülerek cezalandırılmasıyla ilgili birçok skandal vardır, Papaz Girard'ın güzel Cadière kızını kırbaçlaması da bunlardan biridir. Dile düşmüş bir diğer örnek de Fransisken keşiş Cornelius Hadrien'in çıplak kız öğrencilere bu disiplini uygulamakla suçlanması olmuştur.

Din ve mazoşizm arasındaki bağlantı, düşkünlük göstermek için özel bir fırsat yaratmasıyla her zaman dikkatleri çekmişse de, uygulama hiçbir anlamda Kilise ile sınırlı kalmamıştır. Çoğu mazoşist kendilerine "işkence" yapmaları için fahişelere para vererek cinsel doyum sağlar, çoğu sadistin de ufak çapta cezalarla eziyet vermek için fahişeleri kullanmaları aynıdır. Krafft-Ebing düzenli olarak geneleve giden bir adamı anlatır, adam orada "ellerini ayaklarını bağlatıp, kıza tabanlarını, butlarını ve kalçalarını kamçılatır";[14] Hammond da geneleve sıkça gidip orada üç kıza yüksek ökçeli pabuçlarla yüzünü ve göğsünü çiğneten genç adam örneğini verir.[15]

Şehitlik ve Mazoşizm

Dinin gücünü ve çekiciliğini büyük oranda yitirdiği, saf fiziksel görünüşüyle acının birkaç yüzyıl önce olduğundan çok daha korkunç hale dönüştüğü bugünlerde, insanların inanç ve şeref adına ceza ve eziyet çekerken içinde bulundukları ruh hallerini tam olarak kavrayamayız. Geleceğin göksel mutluluğunun bir zamanlar sahip olduğu cazibesini yitirmesi ve cehennem işkencelerinin korkunçluğunun etkisini kaybetmesi gibi, dinin de, çağdaş insana, gelecekteki bir yaşam adına bu dünyada kaçınabileceği eziyetlere katlanması karşılığında sunabileceği bir şey kalmamıştır.

İnsanları kendi kendilerine işkence yapmaya iten, büyük oranda, sadist bir tanrının kefaretini ödeme veya hoşnutluğunu sağlama arzusuydu.

14) Krafft-Ebing, *Psychopathia Sexualis*, s. 143.

15) W. Hammond, *Sexual Impotence in the Male*, 1883, s. 32.

Kendi kendini kırbaçlama, öfkeli bir tanrıyı yatıştırmanın yoluydu. Dahası, kadınların kendi kendilerini kırbaçlama vakalarının çoğu Kadiri Mutlak Tanrı'ya boyun eğmenin ifadesi anlamına geliyordu.

Fakat şehitlik biçimlerinden birisi gerilediğinde bir diğeri onun yerine gelişiyordu. Siyasi veya ırksal şehitlik de dinsel şehitliğin yerini aldı. Dinsel inanç nedeniyle kendini kurban etme fikrini küçümseyen insan, yurtseverlik için kendini seve seve kurban edebiliyordu. Bu tür şehitlik, elbette, seçim özgürlüğünün bulunmamasını da gerektiriyordu. Yirminci yüzyılda yurtseverliğin dayattığı şehitliği yadsıyan siyasi kurban ya da ırkçı şiddet kurbanıyla kıyaslanırsa, Ortaçağ'ın din kurbanının şehitliği yadsıma özgürlüğünün olmadığı rahatlıkla söylenebilir.

Bütün bu söylenenler doğru olmakla birlikte, bugünün yurtseverlik şehitliğinin, Ortaçağ'ın dinsel şehitliği gibi, büyük oranda simgesel bir mazoşizmden kaynaklandığı ve bu sayede dayatılmış olduğu temel gerçeğini değiştirmezler. Mazoşizmin, yurtseverlik şehitliğinden çok daha etkin ve etkili oluşu da, özellikle, içinde yer aldığı toplumun üyelerince böyle kabul edilmemesi ile ilgilidir.

Bugünün eğilimi, toplum ister zalim ve sadist bir diktatörlükle, isterse aynı derecede zalim ve sadist bir oligarşiyle yönetilsin, psikolojik mazoşizmin her ülkeye ve her toplumun bütününe yayılmasıdır; burada sadist terimi; saf psikolojik ve ideolojik anlamı ile ve psikolojik mazoşizmin bir karşılığı olarak kullanılmıştır.

5
Toplu veya Yığın Halinde İşkencenin Nedenleri

İşkence ile Kurban İlişkisi

TANRILARIN doğuşu, saf ve özel intikam duygusu olarak nefret kavramından kurban etmenin güçlü bir etmen olduğu, daha kapsamlı ve geniş bir sisteme doğru geçişe işaret eder. Kurban etmek, işkencenin yalnızca dinsel olarak değil fakat yurtseverlikle de süslenerek kullanılmasının ilk basamağı sayılabilir. Kurban isteği çeşitli tanrıların ağızlarından dile getirilmiştir. Kurban etmek, çoğu durumda, işkenceyi de içeriyordu; kurban kendisini tanrıların kadiri mutlaklığına bir armağan olarak mazoşistçe sunmadığında, kaçınılmaz olarak, psikolojik işkenceye de başvuruluyordu.

Kurban etmek, hangi biçimde olursa olsun, övgüye değer bir hareketti, Tanrı'nın öfkesini yatıştırmayı ya da iyilik ve bağışlanma elde etmeyi amaçlıyordu. İnsanbiçimli tanrı anlayışında, ilahlara, insanınkine benzer zevkler yakıştırılmıştı. İnsanbiçimli bir tanrının etobur damak zevkine sahip olması ve üstünlüğünden dolayı insan eti yemeyi kabul etmesi de son derece doğaldı.

Hayvan kurban etmenin insan kurban etmekten önce mi geldiği kuşkuludur. Kanıtlar, ulaşılabildiği kadarıyla, çelişiktir. Bu konuda halkların

yaklaşımları da farklıdır. Temelde insan kurban bulmanın yetersizliğinden dolayı, hayvanlar, amaca uygun olduğu için insanın yerini almış olabilir.

İncil'de şimdiye kadar kanıt olarak gösterilen açıklamaya düşündüğümüzde, ilk doğanın kurban edilmesi en yüce teskin edici eylemlerden biri olarak görülmüştür. İbrahim, doğrudan ve yalnızca Yehova'dan gelen bir emirle oğlunun boğazını kesmek üzereyken onun yerine gönderilen koçu kesmişti.

İnsan ya da hayvan veya ikisini birden kurban etmeye ilişkin bütün çağdaş kültler, ritüelin bir parçasını oluşturur ve anlaşılan birçok toplulukta ilk doğan kurban olarak sunulmuştur. İsveç kralı Aun, kendi yaşamını uzatabilmek amacıyla, antik İskandinavyalıların kudretli tanrısı Odin'e dokuz oğlunu da kurban etmişti; Norveç kralı Kont Hakon, Jomsburg korsanlarına karşı savaşında tanrısal bir yardım almak için oğlunu aynı tanrıya kurban etmişti.[16] Eusebius, Fenikelilerin oğullarını Satürn'e kurban ettiklerini söyler. Hindular ve Mısırlılar da öyle. Meksika kralları tanrılara sunacak esirler bulmak için sonu gelmeyen savaşlara girerlerdi ve bu kurbanların sayısı yılda elli bini bulurdu. Amurath da, Montaigne'in dediğine göre, altı yüz genç Yunanlıyı babasının ruhuna kurban etmişti.

Diğer halklar savaşta esir aldıkları düşmanları kurban olarak kullanıyor ancak gereksinimlerini çoğu zaman sınırlı biçimde karşılamak zorunda kalıyorlardı ve tanrılar her şeyi yeme konusunda iştahlı davranırlarken, kurbanlar düzenli olarak değil, ancak arada bir sunulabiliyordu. Açığı kapatmak için, suçlular, köleler, her iki cinsten yaşlılar, zayıflar, kötürümler, özürlüler kurban ediliyordu. Çoğu topluluk tarafından uygulanan ritüellere göre, kurbana ölmeden önce işkence edilir veya uzun ve acı verici öldürme biçimleriyle can çekiştirilirdi. Prescott da, "Aztekler, öteki Kuzey Amerikalı Kızılderililerimiz gibi, yalnızca zulmetmek için değil ama ritüellerinin sıralamasına uygun olarak işkence ederlerdi. Esir dinsel bir kurbandı,"[17] demektedir.

Uygarlığın gelişmesiyle söz konusu durum temelde değişmedi yalnızca daha evrensel ve daha güçlü bir ifadeye bürünerek berraklaştı. Merhamet ve iyi niyet öğretisine karşın, Hıristiyanlığın gelişi de işkence ve zulmü, garip bir biçimde, yeterince azaltamadı. Hıristiyanlar hasımlarına Romalıların insafsızlığıyla zulmettiler. Gerçekten de eski düşmanlarının silahlarını kullanarak onların uygulamalarını taklit ettiler. Bu nedenle, Timothy'de, dile düşmüş sapkınlar Hymenaeus ve Alexander'in, kurbanı oldukları

16) T. W. Doane, *Bible Myths*, New York, 1882, s. 40.
17) William H. Prescott, *History of the Conquest of Mexico*, 1843, 3. c., s. 61.

korkunç-disiplin onlara bir daha sövmemeyi öğretsin diye, şeytana teslim edildiğini okuruz. Galatyalılara Mektup'ta da aynısı vardır: "Fakat sizi karıştıran ve Mesih'in İncil'ini bozmak isteyen bazı kimseler var. Fakat eğer biz, yahut gökten bir melek de, size vâzettiğimiz incilden başka bir incil vâzederse, lanetli olsun."* Hıristiyanlık, yayıcılarına göre, tek gerçek dindi. Başka herhangi bir öğretiyi savunan herkes, sapkın ve putperestti. Mahkûm edildiler, onlardan nefret edildi ve fırsatı bulunduğunda gerçek dini bulana kadar işkence gördüler; dinlerini değiştirmeyenler veya günah çıkarmayanlar ortadan kaldırıldılar.

Antik Yunan ve Roma'da insan kurbanının, Tiberius ve diğer imparatorların son verme çabalarına karşın, devam ettiğine ilişkin kanıtlar vardır. Avrupa'da Ortaçağ boyunca kurban etme yaygındı;[18] bugün bile gizlice yapılmaktadır.

İdeolojik anlamda din ve yurtseverlik arasında pek fark yoktur. Yurtsever, en geniş anlamıyla, savaş zamanında ya da savaş tehdidi koşullarında, aşırı dinciyle aynı konumdadır. Kendi ülkesi veya ırkı hakkındaki saplantıları, rakip veya düşman ülkeye ya da ırka karşı onda kör bir nefret doğurur. İşkence veya zulüm tehlikesinin ortaya çıkması özellikle böyle zamanlarda olasıdır. Böyle koşullarda çoğu sözde Hıristiyan, hasımlarının kanı için feryat eden zebanilere dönüşecektir.

Zayıflar ve Aşağılananlar

Tarihin en büyük derslerinden biri, herhangi bir ırkın ve çoğunlukla da o ırka mensup her bireyin, sonunda, zulmedilen veya zulmeden rollerinden birini kabul etmesidir. Hikâye hep aynıdır. Güçlü ulus zulmedendir ve sonuç olarak saygındır, hayranlık görür, başarılıdır. Zayıf ulus ve o ulusun zayıf kişileri de o oranda, eziyet görür ve aşağılanır. Ulusların tarihinde başka hiçbir şeyin zulüm kadar başarılı olmadığı, hatta zulmün herhangi bir biçiminin yalnızca daha güçlü bir zulüm biçimiyle yenilebileceği söylenebilir. Bu nedenle dünya zulümler silsilesi içinde yaşar, ve her zaman zalimce gücünü kullanıp zulümlerine daha başka ve oldukça sevimli adlar bulan da yalnızca Devlettir.

Romalılar, güçlü oldukları sürece, Hıristiyanlara işkence ettiler. Roma'nın düşüşü ve Hıristiyanlığın yükselişiyle Hıristiyanların daha zayıf

* Pavlus'un Galatyalılara Mektubu, 1: 7-8., Kitabı Mukaddes, İstanbul, 1981. (ç.n.)

18) Bir inşaatın temeline insan veya hayvanı diri diri gömmek de bir kurban etme biçimidir.

olan her dini mezhebe fark gözetmeksizin zulmettikleri görüldü. Yahudiler tarihte binlerce yıl boyunca durmadan zulüm gördüler.

Azınlıklar, doğaları nasıl olursa olsun, zulüm görmüşlerdir. Tarih hep aynı hikâyeyi anlatıyor. Azınlıkların özelliklerinin hiç önemi yoktur. Bir azınlık fiziksel, törel veya entelektüel anlamda var olabilir. Zulüm de kendini doğrudan fiziksel bir hareket olarak göstermese bile her zaman için şu ya da bu biçimde vardır. Psikolojik zulüm şu günlerde, en azından sinsiliğinden dolayı, fiziksel eylemlerden daha etkindir.

Halk kitleleri, istek ve beğenilerine karşıt olan, anlamadıkları, ancak görmezden de gelemedikleri her şeyden nefret ederler. Gerçeği söyleyenlerden de nefret ederler, çünkü gerçeği bilmek istemezler. 1914-1918 savaşı sırasında büyük bir ulusal gazetenin, nahoş bir gerçeği dile getirdiği için yakılması, psikolojik açıdan, Ortaçağ'da cadıların yakılması kadar anlamlı bir hareketti. 1921 yılında, İncil'i eleştirdiği için John William Gott'a eziyet edilmesi, üç yüz yıl önce dünyanın güneşin çevresinde döndüğünü söylediği için Galileo'ya eziyet edilmesinden farksızdı. Kitlelerin düşünüş ya da psikolojisine uyum sağlamayan azınlığın zayıf oluşu, çoğunluğun dönüp onu parçalayacağının bir işaretidir. Bu tehlike nedeniyle, bütün benimsenmeyen eylemler gizli yürümek zorundadır, gizlilik derecesi de benimsenmemelerinin yaygınlığıyla doğrudan orantılı olur.

Devlet Egemenliği ve İktidarı

Devlet, iktidarın elde tutulması, ekonomik, politik ve toplumsal hedeflerin dayatılmasında zulmetmenin meziyetlerini çabuk kavramıştır. Devlet iktidarı yalnızca kendi ulusuna kimi örtülü ve psikolojik yollarla zulmetmekle sınırlanmamıştır, toplumun zalim güçlerini yerli veya yabancı her türlü rakibine karşı da kullanmıştır. Son tahlilde, her Devletin, kimi zaman belli bir yere kadar, ama kimi vesilelerle şaşırtıcı ölçülerde kullandığı bu propaganda, insanoğlunun acı çektirmeye duyduğu özlü yakınlığın belirli bir yönde ve özgül amaçlar doğrultusunda canlandırılması ya da geliştirilmesidir. Zulmün bu yeni gücü, kendisini, yumuşak huylu bir insanı neredeyse bir gece içinde nefret ve vahşetle patlayan bir volkana dönüştürerek çarpıcı bir biçimde sergiler. Bunun örneklerini defalarca yaşadık. 1914-18 Avrupa Savaşı'nda, her ülke, insanlarını, ellerine düşen düşmanlara karşı her tür fiziksel zulmü uygulamaya hazır bir hale getirmeye yoğunlaşmıştı.

6
İşkencenin Etkileri

Bireydeki Felç Edici Etkisi

İŞKENCECİLERİN bütün gayretlerine karşın kurbanlarının direncini kırmada başarısız oldukları kayda değer örnekler de vardır. Bu olayların çoğunda söz konusu kişiler, huzuru bu dünyada bulmaktansa tanrılarının yolunda şehit olmak için acı çekmeye hazır aşırı dinciler ya da fiziksel acıdan zevk alan mazoşistlerdir.

Bununla birlikte, bu türden her bir vakaya karşılık olarak, işkence korkusu ile ya da işkence altındayken, itirafının kendi ölüm tezkeresini imzalamak anlamına geldiğini bile bile isteneni itiraf eden yüzlerce örnek de olmalıdır.

İşkenceden duyulan bu korku, işkenceden kaçabilmek için intihar etmeye kadar uzanan girişimlerle de kanıtlanır. Bu tür girişimler Roma gladyatör karşılaşmaları zamanında o kadar yaygındı ki vahşi hayvanlar ya da aynı derecede hayvani insan hasımları tarafından parçalara ayrılmak gibi gerçek bir ölüm kalım savaşı için seçilen suçlular, hayatlarına kıyarak halkı eğlencesinden alıkoymasınlar diye, son derece titizlikle korunuyorlardı.

İspanyol Engizisyonu'nun en güçlü olduğu zamanlarda, kurbanlarına yaptığı işkenceden duyulan korku, insanların Katolik Kilisesi'nin pençelerine canlı düşmektense kendilerini kurtarmak için her türlü çareye başvurmalarına yol açacak derecede fazlaydı. Benzer biçimde Amerika'nın ilk günlerinde, Kızılderililer ve beyazlar arasında sıkça çatışmalar olduğu zaman, göçmenler, vahşilere işkence malzemesi olmak yerine kadınlarını, birbirlerini ve kendilerini öldürmeyi yeğliyorlardı.

İşkence korkusunda kınanacak bir yan yoktur. Bunun gerçek önemini kavramış ve bütün sıradan ölçütleri aşan bir şehitlik aşkı ile psikopatolojinin sınırlarından güç almayan hiç kimse, söz konusu tehdit karşısında yüzündeki korku ifadesi nedeniyle suçlanamaz. Bu durumun yiğitlikle de ilgisi yoktur. İşkence, cesaretin veya cesaret yokluğunun köklerini ortadan kaldırır. En kötü aşamalarında, insan ruhunu bilinçten yoksun düşen ama yürek gibi çarpan bir et yığınına dönüştürür.

İşkencenin sonuçları, birey ve teknik donanımın yapısı ve boyutu tarafından belirlenir. Dolayısıyla, bazılarında ve gerçekte çoğunlukta, yalnızca işkence tehdidi güçlü bir etki yaratırken, kimilerinde de farklı cezalandırma biçimlerinin uygulanması daha etkin olacaktır. İlk aşamalarında ya da daha ılımlı biçimlerinde işkencenin genellikle istenci yok edeceği söylenir. İşkencenin her biçimi, bilinç zayıflama aşamasına gelmeden çok önce sinir gücünü harap eder.

İtiraf veya Tanıklık Ettirmede İşkencenin Yararsızlığı

İşkencenin, her zaman için, itiraf veya tanıklık ettirme aracı olarak kabul edilmiş olduğunu gördük. Rica veya ikna etmenin her biçimi başarısızlığa uğradığı zaman, tehdit ya da gerçekten işkence cezasını uygulamak bir koz olur. İşkence, dünyanın her yerindeki vahşi ırklarca bu amaçlarla kullanıldı. Antik Romalılarca kullanıldı, Ortaçağ boyunca Avrupa kıtasında kullanıldı, örf ve âdet hukukuna karşın İngiltere'de kullanıldı, bugün Amerika'da da gizlice kullanılmaktadır. Zamanın başlangıcından itibaren belli kişiler, aynı açık amaçlar için, işkence yapmaya alışmışlardır. Bugün de, fırsat buldukça, aynı şeyi yaptıklarına kuşku yoktur.

Kötülük, itiraf ettirmek için işkencenin kullanımıyla bağlantılıdır ve her zaman için bireyin suçlu olduğunu önceden kabul etmeye dayanır. Bu amaçla yapılan işkencenin bütün mantığı, eziyetin kişi itiraf edene veya işkence altında ölene dek devam edecek oluşunda yatar; çoğu olayda direnmemek yalnızca işkencenin ertelenmesi anlamına gelir. Hiç işkenceye

uğramamış herkesin çok iyi kavraması gereken bir gerçek de, işkencenin kanıt oluşturmayla ilişkisinin tek yanlı oluşudur.Çünkü işkencenin zorlayıcı nedeni suçu itiraf ettirmek veya istenilen bilgiye ulaşmaktır; her işkence eyleminin arkasında asılsız bir suçlu veya bilgi elde etme kanısı yatar.

İşkence, gücünü inkâr eder. Cezabilgisel (penological) ve psikopatolojik açıdan bakıldığında, gücü, hakikat adına bir kurgu oluşturmasında yatar; suçlu, kendi eylemi hakkındaki yanlış kanıtlarla kendi kendisini mahkûm eder.

Eziyet gören bireyin işkence sonucunda masum olduğunu kanıtlaması olanaksızdır. Bu nedenle, hangi açıdan bakılırsa bakılsın, bütün uygulanabilirliğiye, itiraf ettirme amacıyla yapılan işkence yararsız bir süreçtir. Tek amacı eziyeti haklı çıkarmak ve sanığı cezalandırmaktır. Adaleti sağlamak gibi herhangi bir umudu yoktur. Bu nedenle, adalet açısından süreç adil değildir; gerçeği bulma açısından ise yarasızdır. Elde edilen itirafın gerçek olması gerekmez. İki bin yıl öne Cicero bunun kuşkulu olduğunu kanıtlamıştı.

Bütün ahlaksal ve etnik değerler işkencenin her türü altında tehlike içindedir. Birçok olayda kurbanın işkence acısı altında arkadaşlarını, suç ortaklarını, hatta en yakınlarını ele vermesinin nedeni budur. Sorgucularının duymak istediği her şeyi itiraf edecek, niteliğine, içeriğine bakmadan önüne konulan her belgeyi imzalayacaktır.

Bunun doğruluğu Engizisyon üyelerinin kendileri tarafından da itiraf edilmiştir. Onyedinci yüzyılda cadılara zulmedilmesine karşı çıkanlardan biri olan Von Spee, bir Engizisyon üyesinin, Papa'yı işkence tezgâhına oturtsa, büyücülük yaptığı itirafını alabileceğini söyleyerek övündüğünden bahseder. Scherr'e göre, aynı kişi şöyle demektedir: "Kilisenin başındakilere, yargıçlara veya bana, bu mutsuz kişilere (büyücülükle suçlananlara) yaptığınız muameleyi yapın, herhangi birimize aynı işkenceyi uygulayın, o zaman hepimizin büyücü olduğunu keşfedeceksiniz."[19]

Engizisyon tarafından iki kez işkence görmüş ve gerçekten de gördüğü işkence sonuncunda ölmüş olan Bernard Delicieux de, Engizisyon yöntemleriyle Petrus ve Pavlus'un bile din sapkınlığından suçlu bulunabileceklerini ifade etmişti.[20] Heineccius, hırsızlıkla suçlanan bir Alman askerini anlatır, asker defalarca işkenceye alınmış ve hiç işlenmemiş sayısız cinayet ve suçu arkadaşlarının işlediğini iddia etmişti. 1793'te Paris Meclisi,

19) W. G. Sumner, *Folkways*, s. 41'den alıntı.

20) H. C. Lea, *A History of the Inquisition of the Middle Ages*, II. c., s. 87.

"bir adamı, yalnızca işkence altında alınan itirafına dayanarak, bir kadını öldürmekten ölüme mahkûm ettikleri gerekçesiyle iki yargıcı görevden almıştı – adamın infazından iki yıl sonra kadının yaşadığı ortaya çıkmıştı."[21] 1630'da, Milano kenti vebadan kırıldığı zaman, hastalığın, Untori denilen ve evlerin kapılarına, duvarlarına gizlice ölümcül bir merhem süren kişiler yüzünden yayıldığı söylentisi çıkmıştı. Yargıçlar ve senato, Manzoni'nin, bu kuşkulu kişilerin çoğunun mahkûmiyet kararlarını, inanılmaz vahşi işkencelerle elde ettiği itiraflar sayesinde aldığını açıkladılar.[22]

İşkencenin mahkûmiyeti sağlamada araç olarak etkinliği (kimse bu etkinliği inkâr edemez) suçlu ile masumu aynı biçimde mahkûm etmeye yol açmasındadır. Etkinliği ve aynı oranda yaygınlığı, sorguculara intikam duygularını tatmin eden bir araç sağlamasında yatar. İşkence yöntem olarak benimsendiğinde, ne zaman ve nerede yapılırsa yapılsın, süreç, kurban itiraf edene kadar devam eder. İtiraf alınamamış birkaç olay önemli değildir ve genel durumu geçersiz kılmaz, işkencenin derecesi ve süresi ne kadar düzenlenmiş veya sınırlanmış olursa olsun, hakimler ve hukukçular tarafından benimsenip uygulanan genel ilke, işkencenin amacına ulaşana kadar sürdürülmesidir.

Bu sonuçlardan ortaya çıkıyor ki, İspanyol Engizisyoncuları ve Fransız, İngiliz mahkemeleri, işkenceyi benimseyişlerinde, gerçeğe ulaşmaktansa eziyet edilecek kurbanlar bulmakla veya eziyetlerini haklı çıkarmakla daha fazla ilgilenmişlerdir; bu durum, çağdaş uygarlıkta, hukuk ve Devlet'in bazen adaleti yerine getirmekten ziyade suçlu bulmakla ilgilenmesinden farksızdır.

Toplumdaki Psikolojik Etkileri

İşkenceyi hoş gören veya onaylayan toplum, onun amansız dehşetiyle yaşar. Toplumun bir bütün olarak rakip bir örgüte karşı düşmanlığını geliştirmede, rakibin ellerinde eziyet görme riski ve inancını yaymaktan daha kesin bir yol yoktur. Bir başka deyişle, işkenceci, potansiyel ya da gerçek olsun, kendisine işkence yapılması olasılığı ve beklentisi içinde titrer ve korkuyla bekler. Bu, her ne kadar şiirsel bir adalet biçimi gibi görünse de, toplumun her düzeyinde her tür işkence potansiyelini büyütme ve artırma yönünde etkili olur.

21) David Jardine, *On the Use of Torture in the Criminal Law of England*, 1837, s. 6.
21) George Grote, *History of Greece*, 1850, 7. c., s. 274.

Eski zamanlarda, putlara veya kâfir ilahlara tapanların hoş görülmesinden Tanrı'yı öfkelendireceği için korkuluyor ve bu durum da, onu yatıştırma çabası ile, din sapkınlarına işkence edilmesine yol açıyordu. İnsanlar, kendilerini ilahi cezaya uğramaktan kurtarmak için başkalarına eziyet etme üstünde yoğunlaşıyorlardı. İnsan, düşünen bir insanımsı olarak ortaya çıktığından bu yana, işkence etmek veya edilmek, insanlığın sessiz savaş çığlığı oldu.

Devlet örneğinin toplumun tavrını yansıttığı kesindir. Bu, herhangi bir cezalandırma sistemi içerisinde işkencenin kullanımına karşı en büyük tartışma konusunu oluşturur. Eşit ya da aşırı ölçüde vahşetle cezalandırmanın savunulamaz olması da bu gerçekten kaynaklanır. Vahşet her zaman kötüdür, kötü etkilerden başka bir şey doğuramaz.

Benim zulümden iğrendiğim kadar hiç kimse iğrenemez –insana ya da hayvana yapılması aynıdır– bununla birlikte, zulmü cezalandırmanın tek yolunun dokuz kamçılı kırbaç olduğu da, ilgilenmemiz gereken soruna tamamıyla yanlış bir yaklaşımdır. Devlet ceza yasalarında yer verdiği sürece işkencenin kalkma umudu yoktur. Nasıl, bireyin insanlara ve hayvanlara işkence yapması yanlışsa, Devlet'in de suçluları cezalandırma biçimi olarak işkenceyi uygulaması yanlıştır. Bu yolla, sanık, kendi zulüm eylemini aynı mantıkla hafifletebilir veya haklı çıkarabilir.

Devlet ve toplumu oluşturan bireyler arasında çok yakın bir paylaşıma gereksinim olduğu anımsanmalıdır. Resmi bir organ olarak Devlet'in eylemlerinin, toplumu oluşturan bağımsız bireylerin eylemlerini ve dolayısıyla da kendisini etkilememesi olanaksızdır. Devlet ve toplum üyeleri arasındaki bu yakın bağ, otoritelerin sıklıkla daha şiddetli cezalandırma biçimlerini tahrik eden görüşlerle zorlanmasında açığa çıkar. Böylece, çılgın halkın yaygarası, bir hükümdara ateşli silah doğrultmanın cezasının, İhanet Yasası'na 1842'de kırbaçlama ve 1863'te de demir halka ile boğarak idam cezası şeklinde geçmesine neden olmuştur. 1912'de yapılan Ceza Yasası'nda ise kadın simsarları ile pezevenklerin dövülmesi öngörülmüştür. İster halkın bir bölümünün talebinden isterse Devlet'in kendi resmi organlarından kaynaklansın, Devlet tarafından verilen cezanın her anlamda genişlemesi, bireyler tarafından uygulanan zulmün de aynı oranda genişlemesine yol açar. Bu yolla her şey bir kısır döngü haline gelir.

II

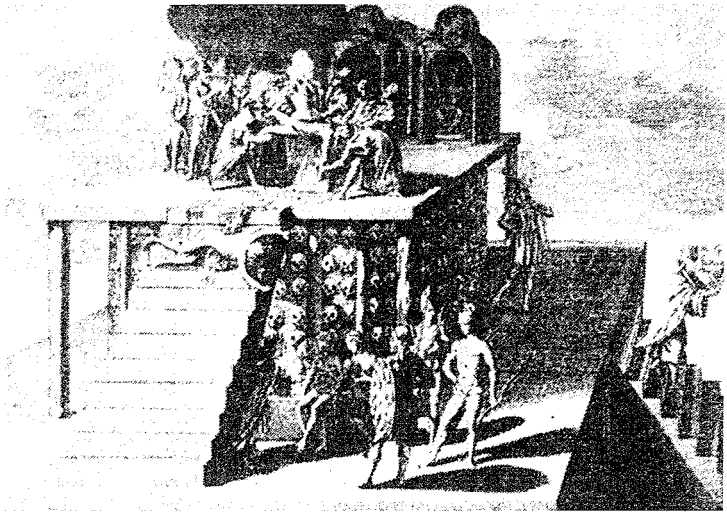
İşkencenin Tarihi

7
Vahşi ve İlkel Irklar Arasında İşkence

Dinsel Ritüel Olan İşkenceden Ceza Amaçlı İşkenceye Geçiş

İŞKENCEYİ dinsel ritüel ya da cezalandırma yöntemi olarak kullanmayan vahşi veya ilkel bir ırk neredeyse yoktur. Çağdaş uygarlığı dehşete düşüren kabalık ve barbarlığın sorumlusu, vahşi yaşamının bir özelliği olan hayvani davranışlara yakınlıktır. Doğayla olan bu temel yakınlık nedeniyle, vahşi kabilelerce uygulanan işkenceler, uygar ve yarı uygar ırklarda ortaya çıkan yaratıcılık ve incelikten yoksundur.

Dünyanın birçok yerinde savaşta esir düşenlere işkence yapmak makul ve kaçınılmaz görülmüştür. Savaş esirleri genellikle tanrılara kurban edilirdi. İnsan kurban edilmesinin çoğu ırk tarafından zorunlu kabul edilmesi (bkz. 5. Bölüm), bir taraftan ırkın kendi içindeki ceza yasalarını genişletmeye, diğer taraftan da düşman ülkelere düzenli olarak yapılan seferleri artırmaya ve kana susamış tanrılara sunulacak kurbanların sayısını çoğaltma çabalarına yol açtı. Ölüm ve işkence, düşman kabilelerin üyeleri tarafından öyle kaçınılmaz görülüyordu ki çoğu zaman canlı ele geçmemek için kendi canlarına kıyıyorlardı. Meksika Aztekleri, esirlerinin hepsini tanrı Tezcatepoca'ya kurban ederlerdi ve öldürme biçimleri de

Picart'dan alınma.

AZTEKLERİN ESİRLERE YAPTIKLARI İŞKENCE VE KURBAN ETME TÖRENİ

Picart'dan alınma.

"DİLİMLEYEREK ÖLDÜRME"
ANTİS KABİLESİ'NİN KURBAN ETME RİTLERİNDEN BİRİ

dehşet vericiydi. Esir, kurban taşına boylu boyunca yatırılır, kolları ve bacakları rahiplerce sımsıkı tutulurdu. Kırmızı giysiler içerisindeki cellat, keskin uçlu bir aletle kurbanın göğsünü yarar, elini açtığı yaraya sokup sıcak ve çarpan yüreği koparıp çıkarırdı. Kimi zaman, işlemde bir çeşitlilik yapılarak, yürek sökülmeden önce kollar ve bacaklar sistemli bir biçimde kesilirdi.

Picart, Peru'daki Antis Kabilesi'nin yalnızca yüksek rütbeli mahkûmları kurban ettiklerini, sıradan insanların infazının ise yakalandıkları yerde ve törensiz yapıldığını söyler. Kurban edilecek kişi çırılçıplak soyulur ve bir kazığa sıkıca bağlanır ve sonra çakmaktaşından yapılmış keskin bıçaklarla gövdesinin çeşitli bölümlerinden azar azar et parçaları yontulur veya dilimlenirdi. Çinli cellatların izlediği "bin parçaya bölme" yöntemine benzer biçimde, göğüsler, kalçalar, baldırlar ve diğer etli kısımlar ilk saldırılan parçalar olurdu. Öte yandan, bu özel Antis ritüelindeki kurban ve büyü unsurları çok özel bir anlam ve öneme sahipti: Erkekler, kadınlar ve çocuklar parmaklarını kurbanın kanına batırıp bedenlerine sürerlerdi. Emzikli anneler kurbanın kanını meme başlarına sürerler ve bebeklerine sütle birlikte içirirlerdi.

Vahşi kabilelerde işkencenin yer almadığı ilahlaştırma, topluluğa kabul törenleri ve diğer türden ritler neredeyse yoktur. İlkel insanın kan dökmeye karşı katı tavrı, eziyet çekmeyle duygudaşlık kuramaması ve ölüme karşı soğukkanlı tepkisi, tehlike ve eziyet koşulları içinde sergilenen Stoacılıkla uyumludur. Bazı durumlarda, bu Stoacı tavır veya cesaret, bilerek teşvik edilir. Genç erkekler yalnızca ezaya ve tehlikeye alıştırılmakla kalmayıp en ıstırap verici acılara tahammül edebilmeleri için belirli dayanıklılık testlerinden de geçirilirler. Dayanıklılık testi ya da adlandırıldığı biçimiyle topluluğa kabul töreni sırasında en ufak bir korkaklık belirtisi, seyirciler tarafından küçümsenmeyle karşılanır ve genç erkek bir daha asla başını dik tutamaz, hatta kabileden sonsuza dek sürülebilirdi. Çoğu durumda topluluğa kabul töreninde deneylerden geçmeye zorlanan genç de, herhangi biçimde reddetmenin kaçınılmaz sonuçlarını bildiğinden, eziyetin gönüllü bir taraftarı olur ve böylece işkence, gerçekten de, kendi kendine işkenceye dönüşürdü.

Topluluğa Kabul Törenlerinde İşkencenin Yeri

Topluluğa kabul törenleri çok çesitli şekillerde gerçekleşir ve uygulanan şiddetin içerdiği eziyet, öldürme kastı taşımayan görece bir tür ılımlılıktan

başlayıp katılan gençlerin büyük bir oranının deneyi tamamlayamayacakları kadar ileri bir dereceye ulaşabilir. Guyan kızılderili kabilelerince uygulanan kamçılama riti ilk türün örneğidir. Brett'in anlattığına göre:

> "Aşırı derecede süslenmiş genç erkek ve oğlanlar karşılıklı gelecek biçimde iki sıra yapmışlardı, her birinin elinde dansın adını aldığı Maquarriler vardı. Maquarri üç metreden uzun bir kamçıdır ve, kanayan bacakların fazlasıyla kanıtladığı gibi, ciddi yaralar açabilir. Dans ederlerken, ormanda sıkça duyulan bir kuşunkini çağrıştıran, karşılıklı keskin çığlıklar atıp ellerindeki kamçıları salladılar. Dansçıların az ötesinde de birbirlerinin bacaklarını kamçılayan ikili gruplar vardı. Sırası gelen adam bir ayağının üstünde dimdik dururken ötekini öne uzatıyordu; bu sırada hasmı eğiliyor, hedefini belirleyip vuruşunu daha da keskinleştirmek için sıçrayarak diğerinde ciddi bir yara açıyordu."[1]

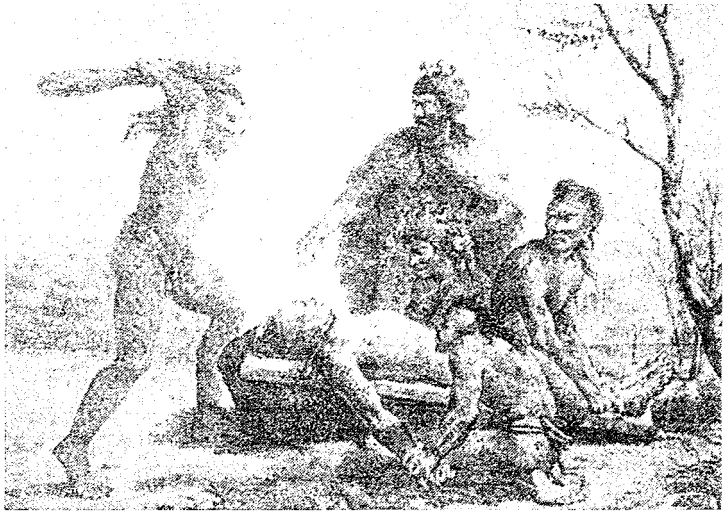
Topluluğa kabul törenlerinin daha ciddi olanları, Avustralya yerlilerinin ergenliğe geçişte her iki cinse de uyguladıkları gibi, cinsel organların sünnetini içerir. Gerçi sünnetin, çocuğa ya da ergene yapılsın, işkence olarak nitelenmesi oldukça güçtür, fakat Avustralya, Polenezya, Borneo ve diğer yerlerdeki yerliler tarafından çok yaygın olarak uygulanan biçiminde acı çekme süresi, başka bir sözcükle tanımlanamayacak kadar uzatılır. Dünyanın diğer yerlerinde benzer işlemler cezalandırma olarak görülür; hatta bazı ırklar arasında dinsel ritüel olarak benimsenmiş bu işlem biçimi bazen ceza yasasında yer alır. Czekanowski'ye göre, Azandeh ırkında, zinanın cezası dış cinsel organların ve ellerin kesilmesidir.[2]

Avustralyalı zencilerin mika operasyonu, erkek cinsel organını yarmaktan ibarettir, penis başından testislere kadar idrar yolunu yarıp açarlar. Operasyon ergenliğe geçişte yapılır ve anestetik kullanılmaz. Hasta, yardımcılar tarafından zorla yatırılır, bu sırada operatör bir bıçak veya keskin çakmaktaşıyla idrar kanallarını yarar, parmaklarıyla zorlayarak korkunç bir biçimde dokuyu açar. Bunun verdiği ıstırap ve acı çok büyüktür ve ortam mikroplara tamamıyla açık olduğundan operasyon hayati tehlike içerir.

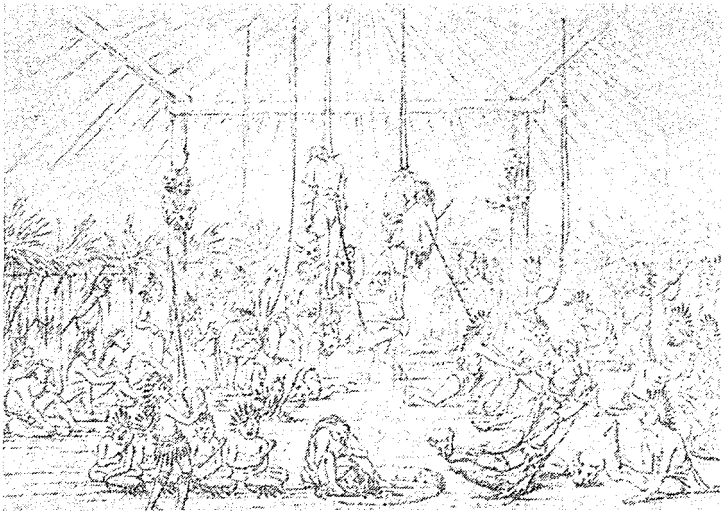
Çoğu ırkta kızlara da uygulanan sünnet, zalimce ve barbarcadır. Bunun en yaygın olanı fibulanın kesilmesidir. Doğu Afrika ve Habeşistan yerlilerince yapılır. Ergenliğe geçişte, bızır ve küçük dudaklar, kimi zaman

1) W. H. Brett, *The Indian Tribes of Guiana*, 1868, s. 154.

2) Felix Bryk, *Circumcision in Man and Woman*, çev. David Berger, American Ethnological Press, New York, 1934.

SANDWICH ADALARI'NDA BİR SUÇLUNUN SOPALARLA DÖVÜLEREK ÖLDÜRÜLMESİ
Eski bir oymadan.

Catlin'den alınma.
MANDANLARIN ERGİNLEME RİTİ İŞKENCELERİ

büyükleri de beraber, kör bir bıçak yardımıyla kesilir veya yarılır. Operatör genellikle yaşlı bir kadındır.

Vahşiler tarafından uygulanmış bütün kabul törenleri arasında, herhalde en şeytani işkence sayılabilecek ve en fazla acı ve dehşet verici olanı, Kuzey Amerika kızılderililerince benimsenenidir. İşlem kabilelere göre farklılıklar gösterir ancak Mandanların uygulaması en merhametsiz ve hunharca olanı gibi görünmektedir. Genç erkek gerçek dayanıklılık denemesinden önce oruç tutarak bir deri bir kemik haline gelmiştir. Catlin, sürecin şöyle devam ettiğini söylüyor:

> "Genç, elleri ve ayakları üstüne durdu. Sağ elinde bıçak tutan bir adam omuzlarından ya da göğüslerinden üçer santim ya da daha fazla eti başparmağı ile parmakları arasına aldı. Her iki tarafı da iyice keskinleştirilmiş, olabildiğince çok acı vermek için iyice bilenmiş bıçağı, parmaklarının altındaki ete soktu ve geri çekti. Elindeki sopa ve şiş demeti ile hazır bekleyen bir başkası bunları zorla yaraya soktu. Kulübenin üstünden iki ip sarkıtılmıştı (bu iş için kulübenin tepesine çıkmış adamlar vardı); ipler sopalara ya da şişlere bağlandı ve anında onu yukarı çekmeye başladılar: Böylece gövdesi bulunduğu yerden yukarıya kaldırıldı, bıçaklar ve şişler omuzlarının altından, kolları, dirsekleri ve dizlerinin altından aynı biçimde geçirildi. Bütün gövdesi iyice havalanana kadar iplerle çekildi ve sonra kollarından ve bacaklarından kanlar akarken kenarda duran herkes sopalara kargı, ok ve yaylarını vb. astılar."[3]

Sanki bu kendi başına yeterince işkence etmek değilmiş gibi, kurban, bundan sonra, ağırlıklar yerden iyice havalanana kadar iplerle çekiliyor ve böylece yalnızca gövdesinin değil, uzuvlarına tutturulmuş çeşitli silahların ağırlığının da iplere binmesi sağlanmış oluyordu. Şişlerin girdiği etteki zorlama öyle büyüktü ki bu noktalarda doku, on beş yirmi santim kadar yukarıya kalkmıştı. Böylece, hayali bile insanın tüylerini diken diken eden bu şiddetli acı verici durumda kabul törenine giren gençler, bu yüce yiğitlik ve cesaret deneyinden galip çıkmak adına, kuşku uyandıracak hiçbir inilti koyvermemek için kendilerini sıkarak, kendi kanlarıyla kaplanmış halde, havada asılı kalmayı sürdürüyorlardı. Catlin, görüntülerin bile "dehşet verici ve korkutucu" olduğunu belirtiyor. Kabilenin önde

3) Geo. Catlin, *Letters and Notes on the Manners, Customs and Conditions of the North American Indians*, 1841, s. 170.

gelenleri tatmin olduğu zaman, gövdelerin yere indirilmeleri buyruluyor, gençler, hiçbir yaşam belirtisi göstermeden, kendi kendilerine iyileşmeye bırakılıyorlardı.

Böyle bir dayanıklılık deneyinin en titiz disiplin savunucularını bile tatmin edeceği düşünülebilir. Ama hayır, bu, kabul töreni eziyetlerinin sonu değildi. Tahammül edilmesi gereken daha başka deneyler vardı. Buna "son yarış" veya kabilenin kendi diliyle "eh-ke-nah-ka-nah-pick" deniyordu. Delikanlıların her biri kendilerinden daha yaşlıca olan iki atletik savaşçının eline veriliyordu. Eşlik edenlerden biri, böyle adlandırabiliriz, adayın sağında, diğeri de solunda duruyor, her bir bileklerine sardıkları enli deri kayışın ucunu sımsıkı tutuyorlardı. Adayın gövdesinin çeşitli yerlerine şişlerle ağır nesneler asılmıştı. İşaretin verilmesiyle, eşlik edenler, geniş bir daire çevresinde koşmaya başladılar ve delikanlıyı çekip sürüklediler. Dönme sırasında adaylar, eşlik edenler tarafından sürüklenirken, zamanla ağırlıklar etten iri, çirkin, kanlı parçalar koparıyordu. Kurban kan kaybı ve bitkinlikten bayılana dek işlem devam ediyordu.

Greenwood'a göre, Amazon kızılderili kabilesi Mandrucuların benimsedikleri kabul töreni tuhaf bir işkence biçimiydi. İlk bakışta, bu özel dayanıklılık deneyinde kullanılan aletler özellikle masum görünüyordu. Hurma ağacı kabuğundan yapılmış, otuz santim uzunluğunda ve bir ucu kapalı iki silindirden oluşuyorlardı. Tıpkı kocaman ve kaba yapılmış bir çift eldiven gibi kullanılıyorlardı. Aday, ellerini bu silindirlere sokuyor ve gerçekten de kabilenin bütün üyelerinden oluşan bir seyirci topluluğunca izleniyordu. Genç, köy veya kampın çevresinde tur atmaya başlıyor, bir tür dans yaparak her vigvamın kapısında duruyordu. Bununla birlikte, bu "eldivenler" hiç de göründükleri kadar masum değildi ve giyenin dansı taklitten çok gerçeğe dayanıyordu. Çünkü zırh eldivenler zehirli ve ısıran türden seçilmiş karıncalar ve diğer böceklerle doldurulmuştu. Greenwood, gerçekten de dehşet verici olan bu "zehirli eldivenlerle yapılan dayanıklılık deneyi"nden söz ederken, "zavallının elleri, kabukların içinde giderek artan ısı ve yakıcı güneşle kelimenin tam anlamıyla fırına dönmüştü," diyor.[4]

İşkence ile Cezalandırma

Topluluğa kabul töreni biçimlerinden, işkencenin saf şekli ile çeşitli suç ve saldırılara ceza olarak uygulanışına geçtiğimizde, dünyanın çeşitli

4) James Greenwood, *Curiosities of Savage Life*, 1863, s. 95-6.

bölgelerindeki uygulamaların çarpıcı evrenselliği ile karşılaşırız. Vahşi yaşamın sıradan özelliği olarak sınıflanabilecek ölüme yakınlık, şiddetli yaralama ve insanın acı çekişine duyarsızlık ve ilgisizlik, sonuçta, idam cezasının bile bitmek bilmez korkunç acılarla gerçekleştirilmesi veya öncesinde işkence yapılması gibi uygulamalar doğurmaktadır. Sandwich Adaları'nda suçlular, ya yaşam belirtisi kalmayana kadar sopayla dövülür ya da iple boğazlanır. İdam cezası verilmeyen suçlar için cezalandırma, sakatlama biçimlerini alır. Örneğin, sıradan sınıfa mensup bir yerli, şefin karısıyla ilişki kurmakla suçlandığında, cezası gözlerinin oyulmasıdır. Arago işlemi şöyle anlatır:

> "Yapıldığını şahsen görmedim ama Gaimard'la birlikte M. Rives'ın huzurunda sohbet ettiğimiz zavallı, kendisine yapılanı bize anlattı. İki adam ayaklarından, ikisi de kollarından tutmuşlar ve bir diğeri de saçına yapışmış, altıncı, cellat olanı, gözlerine şiddetli birer yumruk atmış ve aynı anda işaretparmağını gözüne sokup yuvasından çıkarmış; diğer gözüne de aynısını yapmış, zaten düşük göz kapaklarının altında görebildiğimiz tek şey zardı."[5]

Gerçek barbarlıkta Kuzey Amerika kızılderililerini geçen bir başka vahşi ırk daha yoktur. Yalnızca savaş esirlerine değil, kendi kabilelerinde suç ve kabahat işleyenlere de verilen hunhar, gaddar ve vahşi cezaları aşan olmamıştır. Öncü beyazlar ve yerli kızılderililer arasındaki onsekizinci yüzyılın ortalarında başlayıp ondokuzuncu yüzyıla kadar süren uzun ve korkunç mücadelede, işkenceden ölüm gündelik bir olaydı. Gözlerin yuvalarından çıkarılıp göz yerlerinin kızgın korla dağlanması, çeşitli sakatlamalar ve ağır ateşte yakarak yavaş yavaş öldürmek alışılmış yöntemlerdi. 1846'dan 1852'ye kadar olan dönemde, her yıl, yalnızca Teksas'ta iki yüz beyazın işkenceden öldüğü tahmin edilmektedir. Tutsağın bir ağaca bağlanıp, ölüm merhametli bir kurtarıcı gibi gelene kadar, her gün etinden bir parça kesilmesi en yaygın uygulamaydı.

Amerikan yerli kabilelerinin en barbarlarından biri olan Choctawlar, kullandıkları yöntemlerde özellikle ustaydılar. Bu vahşiler, kurbanlarının kafa derilerini yüzüp öldürmeden önce onları çırılçıplak soyar, kollarını bağlar ve boyunlarının çevresine ip gibi kullandıkları asmayı dolarlardı. Asmanın diğer ucu savaş direğinin tepesine bağlanırdı. Mahkûm, bu şekilde, aynı eziyetin İngiltere'de eğlence kabul edildiği eski günlerde

5) J. Arago, *Narrative of a Voyage Round the World*, 1823, II. c., s. 139.

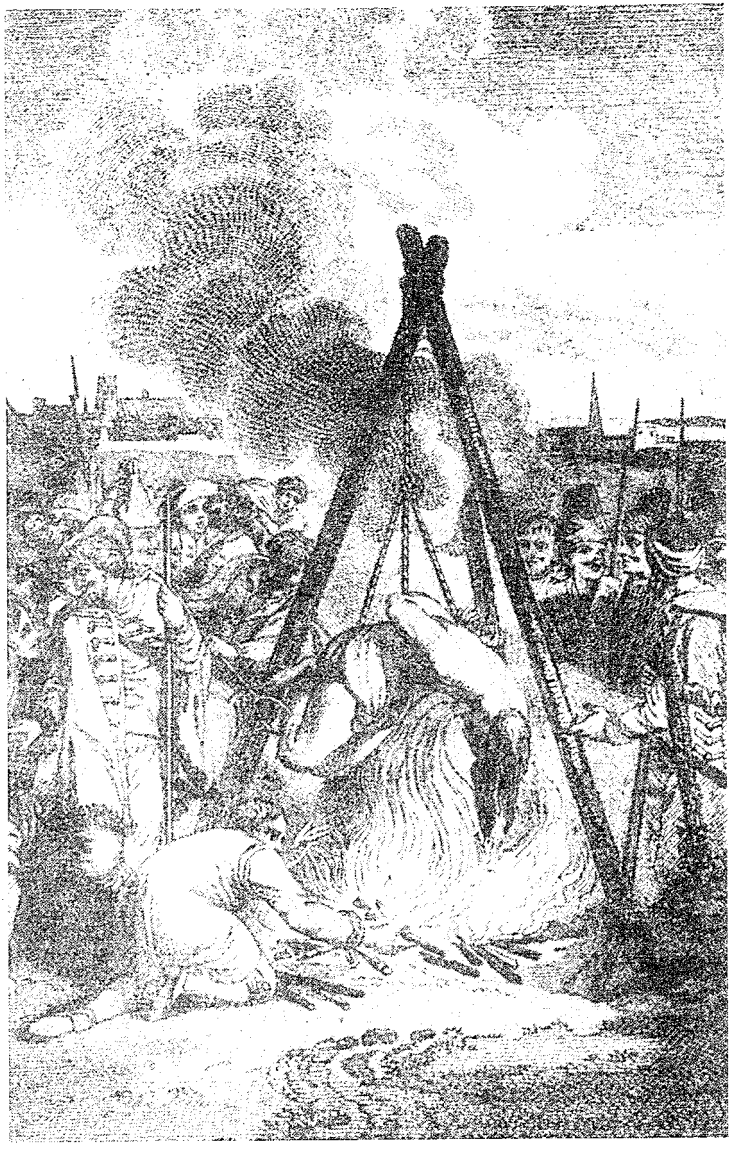
hayvanın koşturulması gibi, direğin çevresindeki genişçe bir alanda koşturulurdu. Sonrasını Greenwood şöyle anlatıyor:

> "Kadınlar yanan meşaleleriyle gözü dönmüş bir halde saldırdılar; çok geçmeden acısı dayanılmaz hale gelen adam direkten uzaklaşmaya çalışıp en yabani hayvanların yırtıcılığı ile sürüklenen asmayla kadınlara vurmaya, onları ısırmaya, tekmelemeye ve yakalayabildiklerini ayaklarının altına almaya çalıştı. Daire yeni gelenler veya aynı kişilerce hemen dolduruluyordu ve her taraftan saldırıyorlardı – adam bu kez sığınmak için direğe koşuyor ancak alevler izin vermiyordu... İşkence altında gücü tükenip halsizlikten bayıldığında kendine gelene kadar soğuk suyu tepesinden boca ediyorlardı ve kendinden geçip acıyı duymaz olana kadar da aynı zulümler yineleniyordu."[6]

Düşman kabilelerce ele geçirilen ve çeşitli işkencelere uğrayan kızılderililer, eziyete Stoacı bir tavırla katlanıyorlardı. Çünkü daha önceki bölümde anlatılan dayanıklılık deneyleri onları işkenceye hazırlamak gibi bir işlev görüyor ve sonunda, kuşkusuz, bu amaca hizmet ediyorlardı. Çünkü bir "savaşçı" için inlemek veya yalvarmak yalnızca kendi adına değil üyesi olduğu kabile için de yüz karasıydı. Talihsizlik sonucu kızılderililerce tutsak edilmiş beyazlardan böyle bir Stoacılık ve metanet beklenemezdi. Ancak bazıları bu metaneti gösterebilmiştir. Bunların içinde, güvenilir kaynaklara göre, en dikkat çekici olanı, Kanada'daki Huronlar arasında Cizvit misyonu kurmaya giden cesur grubun arasında yer alan Peder Jean de Brébeuf'ün başından geçendir. Peder 1649'da İrokiler tarafından yakalanmış ve işkenceyle öldürülmüştü. Tamamıyla kayda geçirilen söz konusu dehşete bakıldığında, bu misyonerin ölümünden önce katlandığı eziyetlerin herhalde tarihte bir benzeri yoktur. Kuşkusuz, kurbanın güçlü bir fiziğe ve sağlam bir bünyeye sahip olduğu için pişmanlık duyabileceği bir örnektir, zayıf bir adam çok daha önce ölebilecek veya kendinden geçebilecekken, o, tam da bu yüzden, eziyet ve acıya uzun süre tahammül etmiştir.

De Brébeuf'ün ellerini doğramakla başlamışlar. Gövdesinin her yeri, her türden sivri uçlu aletle parça parça edilmiş. Kızdırılmış savaş baltaları boynunun çevresine asılmış ve böylece başını her çevirişi bir işkence olmuş; bu sırada reçine ve kara sakız sürülü ağaç kabuğundan yapılmış bir kayış beline sarılıp tutuşturulmuş. Bu tür işkenceler, bütün şiddetlerine

6) James Greenwood, *a.g.e.*, s. 35-6.

Moore'un *Martyrology*'sinden, 1809.
DİRİ DİRİ KIZARTMA İŞKENCESİ

karşın, güçlü bir adamın ne ölümüne ne de bilincini yitirmesine neden olurlardı. Bunlar ölümü korkunç bir halde geciktirmek ve tutsaklarının çevresinde zıplayan vahşilerin eğlencesini uzatmak için özellikle düzenlenmişti – misyonun diğer üyeleri de, birkaç Huronla birlikte yakalanmış ve aynı işkencelere uğramışlardı. Ancak, sözünü ettiğimiz de Brébeuf bu eziyetlere katlanabildi. Dahası, sesini yükseltip kendisine zulmedenlere vaaz etti. Ateşteki bir demiri ağzına sokarak intikamlarını aldılar. Bu bile söylevini durduramadı. Zulümlerini ve işkencelerini daha da artırdılar, sonunda onu dudaklarını keserek susturdular. Sonra, gövdesine kovalar dolusu kaynar suyu tekara tekrar boca ettiler. Öldürücü olmamasına dikkat ederek, kollarından, bacaklarından ve gövdesinden dilimler kestiler ve ateşte kızartıp onun gözlerinin önünde yediler. Artık son demlerini yaşıyordu, ölüm tam olarak gelmeden önce ayaklarını kesip kafa derisini yüzdüler.[7]

7) Bu kahraman misyonerin yaşam ve ölümünün tam anlatımı için, okura, yukarıdaki çarpıcı ayrıntıları borçlu olduğum Theodore Besterman'ın (haz.), *The Travels and Sufferings of Father Jean de Brébeuf*'ünü (Golden Cockerel Press, 1938) okumasını öneririm.

8
Antik Yunan ve Roma'da İşkence

Özgür Yurttaşlara Yapılan İşkence

ÇEŞİTLİ yazarlar tarafından sıkça yinelenen ifadelerde Yunanistan ve Roma'da işkencenin (*quæstio*) ancak kölelerle sınırlı kaldığı söylenir; biz, terimin, tarihçileri ve diğerlerini yanıltmış olan itiraf ettirme usulüyle sınırlı olan kullanımının bir başka örneğini görüyoruz. Yunanistan'da, örneğin, işkence, tanıklık yaptırmak veya itiraf ettirmek amacıyla özgür yurttaşlara asla uygulanmamakla birlikte bütün sınıflara uygulanabilir bir cezalandırma yöntemi olarak kullanılmıştı. Aristophanes bu amaçla kullanılan çarktan sıkça söz eder.[8] İşkence tezgâhı da aynı derecede yaygındı. Başka özgür insanların yanı sıra, Antiphon da işkence tezgâhında öldürülmüştü. Polybios'a göre, Tiran Nabis, kadın biçiminde iğrenç bir işkence aleti kullanırdı (İspanyol Engizisyonu'nun "Bakire Meryem"i ve Ortaçağ Almanyası'nın jungfernkuss'unun atası); kurbanlar bunun içinde haraç verinceye kadar sıkıştırılırlardı (bkz. 22. Bölüm).

Roma'da özgür insan, normal koşullarda, zorla itiraf ettirmek amacıyla işkenceye maruz kalmazdı. Bu kuralın tek istisnası hainlikle suçlanmaktı.

8) Lysistrata (Kadınların Savaşı).

Bu özel suçla itham edilen veya kendisinden kuşku duyulanlara işkence uygulanmasını ilk onaylayan Arcadias Charisius oldu. Gibbon, hainlik vakalarında yasal işkencenin yaygınlaşmasının, gerçekte, güya az rastlanan hainlik vakaları dışında özgür insanın *quæstio*dan muaf sayılması ilkesini bozduğunu belirtir; çünkü bu, her nasılsa, her tür cürümü aynı ikircikli kategoriye dahil etmenin görece kolay bir yoluydu. "Hainlik", diyor Gibbon, "kurnaz avukatların düşmanca bir niyetten devşirebileceği her tür cürümü içerirdi." Suçlanan kişinin sınıfı onu korumuyordu çünkü hainlik durumunda herkesin eşit olduğu düşünülüyordu. Büyücülük veya cadılıkla suçlanmak, resmi konum veya doğuştan soyluluğun getirdiği haklardan yoksun bırakılmanın istisnasını oluşturuyordu.

Bazı istisnalar dışında, özgür insanın işleyebileceği kimi başka suçlarda da işkence uygulanıyordu. Kocasını zehirlemekle suçlanan bir kadın *quæstio*'ya alınabiliyordu ya da tanıklığı sırasında yanıltıcı ifade veren kişiye de aynı işlem uygulanıyordu. Severus'un hükümdarlığı döneminde zinadan suçlanan birine işkence yapılabiliyor, Maximus zamanında ensest ilişkide, Constantinus zamanında ise büyü ve sihir olaylarında *quæstio* uygulanıyordu. İstisnaların en dikkat çekici yanı, yukarıda sözü edilen büyücülük ve hainlik dışındaki bütün suçlarda, aristokratlara, din adamlarına, hamile kadınlara ve on dört yaşın altındaki çocuklara da uygulanmasıydı. Bununla birlikte, işkence, bu suçların sanıklarıyla sınırlanmıştı; tanıklara ve dava gününden önce mahkûmlara uygulanamazdı. Başkasını hainlikle suçlayıp bunu kanıtlayamayan kişiye de *quæstio* uygulanması kayda değer bir noktadır.

İşkencenin cezalandırma biçimi olarak kullanılmasına döndüğümüzde, bunun ne denli yaygın olduğunu görürüz. Bazı durumlarda cezalandırmanın bütününü oluşturuyor, diğer hallerde sürgün veya ölüm cezasından önce uygulanan bir yaptırıma dönüşüyordu. Cumhuriyet zamanında, bireylerin, borçlu olanları özel hapishanelere kapatıp alacakları ödenene kadar ölüme neden olmayacak biçimde her tür işkenceyi yapmaya yetkisi vardı. Kiliseye karşı suç işleyenler son derece şiddetli işkence ile cezalandırılırdı. Kilisede bir papaza veya piskoposa hakaret etmekle suçlanan kimseye, Iustinianos'un açık emriyle, işkence yapılabilirdi. Bazı durumlarda sakatlama da verilen cezalar arasında yer alırdı. Daha eskiden, genellikle ayak ve ellerin hepsi kesilirdi, ancak Iustinianos yalnızca tek elin kesilmesiyle sınırlayarak bu yasanın şiddetini hafifletti. Theodosius Yasası'na göre, sapkınlıktan mahkûm olan biri, uçları kurşunla ağırlaştırılmış kırbaçla dövülürdü (*contusus plumbo*). Bu tanımlanmış suçlar ile, cezası kamçılanma ve burnun kesilmesi olan, Kiliseye karşı işlenmiş diğer suçlar ve zinanın

dışında, özgür yurttaşlar kamçılanamazdı. Kamçılama, kölelere verilen cezaydı. Çok derin bir onursuzluk ve aşağılanmanın işaretiydi ve ortalama Romalı, kamçılanmaktansa ölümü yeğlerdi.

Kölelere Yapılan İşkence

Yunanistan ve Roma'da kölelere işkence yapılması değişmez yazgı olarak kabul edilirdi. Buna karşı çıkıldığı çok enderdi. Filozoflar bile buna taraftardı. Aristoteles, örneğin, bunu onayladığını açıklayanlardan biridir. Platon, Ütopya düşüncesini açıklarken, özgür yurttaşlar ve köleler için ayrı bir hukukun gerekli olduğunu kabul ediyordu. Özgür insanların yalnızca kınandıkları bir kabahati, köleler işlediklerinde kırbaçlanmaları gerektiğini savunan yaygın ve popüler öğretiyi onaylıyordu; özgür insan para cezasıyla kurtulurken, köleye ölüm cezası veriliyordu.

Antik Yunanistan'da köleler, başlangıçta, savaş veya yağma seferlerinde ele geçirilenlerle sınırlıydı. Yunanlılar, düşmanlarını öldürmek veya zindana kapatmaktansa onları alçaltıcı ve onur kırıcı bütün günlük işleri yaptırmaya zorlamanın çok daha iyi bir çözüm olduğunu kavramışlardı. Kölelik kurumu, bir kez uygulamaya konduktan sonra, çoğunluğa çekici geldi. Giderek daha çok sayıda insan, sevimsiz işlerin, bunları yapmayı reddedemeyecek veya karın tokluğunun ötesinde bir karşılık beklemeyen biri tarafından yapılmasından hoşlanır oldu. Tutsakların sayısı yetmemeye başlayınca, gözlerin yeni ve başka kaynaklara çevrilmesi doğaldı. Mahkûmlar veya cürüm işleyenler köleliğe zorlandılar. Solon uygulamayı durdurana kadar borcu olan ve bunu ödeyemeyen kimse, doğrudan alacaklının kölesi olurdu. Sonra insan ticareti başladı. Köleler sığır gibi alınıp satıldı. Atina'nın dile düşmüş köle pazarında –erkekler ve kadınlar– çırılçıplak sergilenip açık artırmada en yüksek fiyatı verene satıldılar.

Roma hukukunda tanımlanmış olduğu gibi, köle söz konusu olduğunda en iyi ve çoğu durumda doğruyu söyletmenin tek yolu işkenceydi; zaten sahibi, kölenin hayatı üstünde neredeyse mutlak söz sahibi olduğundan, en zalim ve hayvani biçimde sürekli olarak cezalandırılmaktaydılar.

Bütün bunlar Devletin işkence konusunda bir düzenleme yapmadığı anlamına gelmez. Böyle birçok düzenleme vardı. Ancak bunlar her kölenin açıkça karşılaştığı özel işkencelere ek ama onlardan ayrı cezalandırma biçimleri sayılıyordu; sahibi, kölesini, gerçek ya da gerçek dışı her kusuru için, dilediği biçimde cezalandırma hakkına sahipti. Devlet düzenlemeleri mahkemelerin alanına giren cürümlerle sınırlıydı. Örneğin, köle bir suç

işlemekle suçlansın ya da (bazı istisnalarla) yalnızca suça tanık olsun, doğruyu söyletmek amacıyla ona işkence edilebilirdi. Bir koca, karısını zina yapmakla suçladığı zaman, kocanın, kadının ve kadının babasının sahip olduğu kölelere gerçeği söyletmek için işkence yapılabilirdi. Bununla birlikte, genelde hiçbir köle, efendisine karşı tanıklık yapamazdı. Bu genel kuralın istisnası hainlik suçlamasıydı.[9]

Sahibin mülkiyet hakkı, kölesine kendisinden başka bir otorite tarafından işkence yapılması konusunu etkiliyordu. Hukuki bir cezalandırmadan sonra, kölenin değerinin ciddi bir biçimde düşebileceği tartışması akılcıydı. Böylelikle, köleye efendisinin iradesi ya da açık onayı olmaksızın işkence edildiğinde, sahibine, kölenin parasal değerinin karşılanacağı güvencesi veriliyordu. Efendisinden başka birinin köleyi suçlaması ve bu suçlamanın asılsız çıkması durumunda, işkence gören kölenin sahibi suçlamayı yapandan, uğramış bulunduğu zarara karşılık olarak kölenin değerinin iki katını alma hakkına sahipti.

İşkencenin yapısı ve derecesi yargıca kalmıştı. Bütün diğer kanıtlar gözden geçirildikten sonra işkenceye başvurulabilirdi. Bir suçlama söz konusu olduğunda, bütün kanıtlar sunulduğu ve iş yalnızca itiraf ettirmeye kaldığı zaman işkenceye karar verilirdi. Sanığa karşı güçlü ve oldukça açık kanıtlar olduğu halde işkenceyle itiraf alınamadığında, yargıç, işkencenin yinelenmesi emrini vermeye yetkiliydi. Durum gerektirdiğinde, yargıç, böyle bir emri tekrar tekrar verebilirdi, işkencenin yinelenme sayısına ilişkin bir sınırlama yoktu. Özgür insandan farklı olarak, efendisinin bu hakkı olmasına karşın, köle, temyiz hakkından yoksundu. Temyiz sırasında sanık göz altına alınır ancak hiçbir şekilde işkence görmezdi.

ROMA *FLAGELLUM*'U
Sikke, gladyatörler arasındaki bir karşılaşmayı betimliyor.

Kullanılan hukuki işkencenin biçimlerinde, Cicero'nun da belirttiği gibi, işkence tezgâhı (*equuleus*) temel ve en eski işkence aletiydi. Kollara bağlanan ipleri derece derece gererek tanıkları konuşmaya ikna etme yöntemi sıkça kullanılırdı. Köleler sürekli kırbaçlanarak cezalandırılırdı. Çeşitli türlerde kamçı kullanılırdı. Öküz derisinden yapılan korkunç Roma *flagellum*'u eti bir bıçak gibi keserdi. Horatius'a göre, bazı yargıçlar sadistçe gaddarlık-

9) Zina, hazine ile ilgili kalpazanlık ve dolandırıcılık, hainlik kapsamı içine girerdi.

ları ve kincilikleri sonucu öyle abartılı ve öyle sonu gelmez kırbaçlama cezaları verirlerdi ki kırbaçlayanlar genellikle ceza tamamlanmadan yorulup bırakmak zorunda kalırlardı. Birçok köle kırbaç altında ölmüştür. Daha hafif suçlar için parşömen iplerinden yapılmış olan *scutica*, küçük kusurlar için düz deriden yapılmış bir kayış olan *ferula* kullanılırdı. Mahkemede verilen cezalardan ayrı olarak köle sahipleri kırbacı her gün ve her türlü kabahatte kullanırlardı. Bu özel cezalandırmaların şiddetine ya da kullanılan kırbacın türüne ilişkin hiçbir yasal düzenleme yoktu. Kölegüdücüler mahkemelerce kullanılanlardan çok daha korkunç cezalandırma araçları icat etmek için bütün yaratıcılıklarını kullandılar. İplere kemik ve metal parçaları bağlandı; kimi zaman uçlarına ayrıca kurşun toplar, zalim kancalar veya çiviler takıldı. Kırbacı kendisi kullanamayan kadınlar, hizmetkârlarını kırbaçlatmak için kamu cellatlarını kiraladılar ya da onları diğer kölelerine zorla kırbaçlattılar.

Kırbaçlamanın dışında, kölelere uygulanan sayısız ceza biçimi vardı ve bütün cezalara işkence denilemese de, çoğu kuşkuya yer bırakmayacak biçimde zalimce ve insanlık dışıydı. Kaçmaya çalışan ve yakalanan kölelerin alınları genellikle dağlanırdı. Hırsızlara da aynısı uygulanırdı. Diğer durumlarda ellerinden asılırlar, ayaklarına ağırlıklar bağlanır ve bu durumdayken ölümüne kırbaçlanırlardı. Boyna asılan demir halka ve kelepçe yaygın olarak kullanılırdı. Bazı hırsızlık vakalarında tek el bilekten kesilirdi.

Ceza ölüm olduğunda, çarmıha germek en başta gelen infaz yöntemiydi. Çarmıha gerilerek ölüme mahkûm edilen köleye V harfi biçiminde bir tür tasma olan *furca* zorla takılırdı. *Furca* enseden bağlanır ve uçları omuzlara otururdu. Suçlunun elleri uyluklarına bağlanırdı. Yol boyunca arkasından gelen *carnificeler* sopalarla vurup kırbaçlarken, bu halde idam alanına yürürdü.

Constantinus zamanında, tecavüzle suçlanan ya da suça katılan bir köle yakılarak öldürülür ya da boğazından eritilmiş kurşun dökülürdü.

Romalı kadınlar, anlatıldığına göre, cinsel zevklerini tatmin ederken hamile kalma riskini ortadan kaldırmak için genç erkek kölelerini hadım ettirirlerdi. Bu, İskit kadınlarının her türlü kayda değer ilerlemeyi sergiledikleri bir uygulamaydı. Montaigne'in dediği gibi "Bütün kölelerinin ve savaş tutsaklarının gözlerini çıkarır, böylece kölelere kendilerini tanıtmadan zevklerine bakabilirlerdi."[10]

10) Montaigne, *Essays*, çev. Charles Cotton, 1711, III. Kitap V. Bölüm, s. 110.

Romalı Gladyatörler

Roma'nın en kudretli günlerinde filizlenen işkenceler arasında hiçbir şey, gladyatörlerin halkı eğlendirmek için boyun eğmeye zorlandıkları şeytanca kurnazlık ve dehşetin yanına yaklaşamazdı. Antik Roma'nın gladyatör gösterileri bugüne kadar gelen bir ün ve saygınlık kazanmıştı. Vahşiliğinin büyük bölümü zaman içinde örtülmüş veya bilerek silinmiştir ve bugünün ortalama İngiliz veya Amerikalısı için bunlar Antik Romalıların spora düşkünlüklerinin bir kanıtı sayılmaktadır. İşin gerçek doğası üzerinde ise pek az yorum yapılmıştır.

Bu gösterilerde insanlar vahşi hayvanlarla ve birbirleriyle karşı karşıya getirilerek dövüştürülürlerdi. Çevrelerine göz kamaştırıcı bir hale örülmüş olan gladyatörler, genel görüşün aksine, yarışmaya can atan, kuvvet, yetenek ve cesaretlerini sergilemek için yanıp tutuşan kişiler değildi. Yarışmalardan ücret bile almazlardı. Onlar ölüme mahkûm edilmiş tutsaklar, katiller, suçlulardı. Gladyatörlük gösterileri infazların uygulanma biçimi ve asılmak ya da kurşuna dizilmek gibi bir infaz yöntemiydi. Mahkûm edilen insanı, niteliği ve derecesi ile tanımlanamaz zalim işkencelere uğratması, diğer infaz türlerinden onu ayıran tek noktaydı. Böyle bir dövüş içinde ölümüne yer almaya zorlanan insanın zayıf da olsa yaşamını kurtarma şansı olduğu kanısı da bir yanılgıdır. Gladyatörün böyle bir şansı yoktu. İzleyenlerin alkışları eşliğinde, dehşet verici bir biçimde öleceği kesindi. Yöneticilerin, sadistçe zevklerinden yoksun kalma endişesiyle, mahkûmun gladyatör gösterisinde boy göstermeden önce intihar etmeyeceğinden emin olmak için onu en sıkı biçimde korumalarında ve her tür önlemi almalarında şaşılacak bir yan yoktur. Yine de gladyatörler, bütün önlemlere karşın, intihar ederlerdi. Symmachus birkaç mahkûmun oğlunun onuruna dövüşmelerini emrettiği zaman yaşananlar buna iyi bir örnek oluşturur. Kendilerine biçilen yazgıdan kaçabilmek için gladyatörler birbirlerini boğazlamışlardı.[11]

Amfiteatrlarda hemen her tür vahşi hayvan kullanılırdı. Aslanlar, ayılar, leoparlar, kaplanlar, panterler ve kurtlar ölümüne yapılan bir dövüşte insanlara karşı kışkırtılırdı. Daha baştan insanların çabalarının umutsuz olduğu belliydi. Hasım kurt ya da yabani köpek olduğunda, tıpkı bin yıl sonrasında İngilizlerin zevk için ayı ve boğaları bağlamaları gibi, çoğu zaman gladyatör de kazığa bağlanırdı. Kimileri mutlak ölümü cesurca karşılayarak, hayvanla ellerinden geldiğince dövüşürdü. Zayıf

11) W. G. Sumner, *Folkways*, s. 572.

veya daha az güçlü olanlar arenaya çıkmayı reddederlerdi ve bu durumda fikirlerini değiştirene kadar kırbaçlanırlar ya da ne olduğunu anlayamadan bekleşen hayvanlara fırlatılırlardı. Eldeki suçlular veya tutsaklar ihtiyacı karşılamadığı zaman onların yerini alacak köleler satın alınırdı. Amfiteatrda düzenli olarak toplanan geniş izleyici kitlesi de eğlenceden yoksun bırakılmazdı.

Zaman zaman kadınlar da arenada dövüşmeye zorlanırdı. Başsadist Neron, anlatılanlara göre, böyle gösterilere bayılırdı. Martialis'e göre, bir keresinde, bir aslan bir kadını parçalamıştı. Aynı yazarın verdiği bir başka örnekte de, bir hırsız haça çivilenmiş ve ayı tarafından parça parça edilmiştir. Her durumda, ölüm biçimleri seyredilemeyecek kadar korkunçtu. Ölüm gelmeden önce, çabuk bir ölüm için yalvaran kurbanlara bunun bağışlanması istisnaydı.

9
İşkencenin Gelişimi

Kilisenin Tutumu

PAGAN tanrıları acımasız, kinci, adaletsiz ve zalimdiler. İsrail'in Tanrısı Yehova, Eski Ahit'te çokça yer alan ifadelerden de çıkarılabileceği gibi, açık zulüm, terörizm ve korkuyla inancı baskı altına almıştır. Onu gücendirenlerin binlercesini yok etti; "büyük bir taun ile" İsraillileri kırıp geçirdi,[12] sorumlulukların savsaklanmasının ve ufak tefek kabahatlerin taşlanarak öldürülme ve diri diri yakılma gibi işkencelerle cezalandırılmasını onayladı.

Kilise otoritelerinin, insanların işlediği suçları cezalandırırken, taptıkları ve korktukları tanrı örneğinden esinlenmeleri garip değildir. Dahası, özellikle Tanrı'ya ve O'nun emirlerine karşı gelen suçlarda tanrı örneğini ve öğretisini özellikle izlemeleri de doğaldır. Dolayısıyla Tanrı'yı özellikle öfkelendiren dinsel sapkınlık ve küfür, en şiddetli biçimde cezalandırılırdı. Üstelik, Yehova'nın ağzından dile getirilen ilkel öç alma kavramı, bütün suçları kapsar şekilde, paganların günlerinde bir dizi tanrının ağzından

12) Sayılar, xi, 33.

söylendiği şekliyle, cezalandırmanın her biçiminin dayanağını ve temel düşüncesini gösteriyordu.

Dinin temel insanbiçimci güneş tapımından, gelecekteki ebedi günahsız yaşamı vaat eden cennet hayaliyle birlikte teslisci Yüce Tanrı'ya doğru olan gelişiminin, cezalandırma kavramı üstünde etkileri olmuştur. Ölüme asla yok etme gözüyle bakılmamıştı. Bu dünyadaki cezalandırma, daha iyi ve zulmün olmadığı başka bir dünyadaki yaşama inanan kişi tarafından bir tür tevekkülle karşılanırdı. Şehitlerin kendilerine yapılan zulümlere Stoacı bir tavırla tahammül etmelerini sağlayan bu katı inanç, Hıristiyan inancının giderek zayıfladığı bugünlerde anlaşılamayabilir.

Hıristiyan Yaklaşımı

Amansız Yahudi ceza anlayışı, daha önce belirtmiş olduğumuz gibi, ilk Hıristiyanlarca benimsenmişti. İsa'nın insancıllığı, İncil'de sıklıkla dile getirildiği şekliyle, Hıristiyanlığın her türlü zulmün karşısında olduğu izlenimini bırakır. Ancak bu inanç aldatıcıdır ve öç alma kavramı da varlığını sürdürmüştür. Aziz Matta'dan okuyoruz: "İnsanoğlu meleklerini gönderecektir ve onlar yoldan çıkmaya sebep olan bütün kötülükleri ve fesat işleyenleri onun krallığından toplayacaklar, ve onları fırın ateşine atacaklar; orada ağlayış ve diş gıcırtısı olacaktır."*

Hıristiyan Kilisesi'nde, hainlere işkence yapılması geniş anlamıyla Roma hukukundan alınmış, "Tanrı'ya karşı hainlik" olarak yorumlanıp dinsel sapkınlığa uyarlanmıştır.[13] Ayrıca sapkınlıkla suçlananların bütün malvarlıklarına el koyma ilkesi de benimsenmiştir.[14] Bu durum, Kilise'nin sürekli gelir gereksinimi ve bu ilke ile söz konusu kaynakları toplama fırsatı doğurması açısından düşünüldüğünde, bütün olarak toplum için özellikle tehlike oluşturan bir uygulamadır.

Kilise otoriteleri Hıristiyanlık dışındaki her inancı demonoloji olarak yasaklamışlardı; gittikçe yükselen bir yaygara koparak pagan ve kâfir ilahlarına tapmanın gerçek Hıristiyanlığın teslisci Tanrı'yı öfkelendirdiğini iddia ediyorlardı; her nerede bir kâfir ortaya çıkarsa Tanrı'nın öfkesi de doğrudan bu noktada yaşayanların üstüne yönelir ve oradaki herkes için tehlike yaratırdı. Lecky şöyle diyor: "Kitlelerin, her büyük felaketin,

* Matta'ya Göre İncil, 13: 41-42. (ç.n.)

13) *Crimen læsæ majestatis divinæ.*

14) Sapkınlık terimi benzer veya ilişkili cürümleri, özellikle Tanrı'ya ve dine karşı saygısızlığı içerir.

Ulric Tengler'in *Layenspiegel*'inde betimlenen Ortaçağ işkenceleri (1511)

tanrı düşmanları yüzünden başlarına geldiğine ciddi biçimde inanmaları şaşırtıcı değildir."[15] Halkın, arasında bir kâfir olduğunu keşfettiğinde, ona bizim bugün bir cüzamlıya baktığımız gibi bakması da bundan farksızdı ve ölümcül bir dehşete kapılarak onun derhal ortadan kaldırılması için yaygarayı basıyorlardı.

Bütün bunların sonucunda, sapkınlık, "Tanrı'ya karşı işlenen suç", herkesin aklına en korkunç suç olarak kazınmıştı, intikam için göklere yakarılıyor ve en şiddetli cezayı hak ettiğine inanılıyordu. Sapkınlığından kuşku duyulan birinin suçunu kanıtlamak, başka her şeyin ötesinde, hayati bir önem taşıyordu. Bu kanıtı bulmak amacıyla sanıktan itiraf almak için başvurulan her araç meşru sayılıyordu. Halk, bir kez birinin sapkınlı-

15) W. E. H. Lecky, *History of European Morals*, 1869, c. I., s. 437.

ğından kuşku duyduğunda, Kilise veya Devlet otoritesinin harekete geçmesini ya da yetki vermesini beklemezdi. Adalet kendi ellerindeydi. Sanığa itiraf ettirene kadar işkence ederler ve sonra da anında kazığa bağlayıp yakarlardı. Birinin sapkınlıkla suçlanması şehit olması için yeterliydi. Genellikle duygular düşüncelere baskın çıkardı. İnsanların, aralarında bir sapkının bulunduğunu düşünmeleri için başlarına herhangi bir felaketin gelmesi yeterliydi. Bir kez böyle bir şey akıllarına düşünce, sapkınlığın esnek bir yorumu olduğundan, suçlanabilecek birini keşfedene kadar mahalleyi canla başla araştırırlardı.

Bundan dolayı, yakarak cezalandırmanın başta Devlet tarafından değil halk tarafından ortaya çıkarıldığı söylenebilir. Burada da, birçok durumda olduğu gibi, sokak kanunu Devlet kanunundan önce ortaya çıkmış veya uygulanmıştır. Benzer biçimde, Engisizyon'un, sapkınlığından kuşku duyulan kişiye işkence yapılmasını onaylaması, halk tarafından da benimsendiği için mümkün olabilmiştir. Engizisyon, bazı tarihçilerin bizi inandırabileceği gibi, en azından ilk aşamasında, hiç de iğrenilen ve aşağılanan bir kurum değildi, aksine halk tarafından benimsenmişti. Birçok örnekte, Engizisyon'un, sapkınlığından kuşku duyulanları çok daha beter bir kaderden koruduğu söylenebilir.

Halk bir kez sapkınlığa karşı seferberlik başlatınca, Kilise, yığınların kaba uygulamalarını belirli bir cezalandırma sistemi içinde kontrol altına alarak düzenledi; bunu da, etkinliklerini başka bir bölümde göreceğimiz Kutsal Engizisyon'un kudreti aracılığıyla gerçekleştirdi.

Katolik Kilisesi'nin cezalandırma işini tekelinde tuttuğu kanısı, Protestan inancının üyeleri için rahatlatıcı bir düşünce olsa da, gerçeğin tümü değildir. Bu kanı, Engizisyon faaliyetlerinin yoğunluğun, insafsızlığın ve yaygınlığın, Ortaçağ boyunca gelişen bütün diğer işkence biçimlerini gölgede bırakmasından kaynaklanmıştır. Engizisyonların uygulamaları, işkence yerleri olarak ün salmaları ve *auto da fé*'nin* yarattığı korku ve heyecan nedeniyle, bütün diğerlerini gölgeledi. Tarih açısından bakıldığında, her türlü çağdaş cezalandırma biçiminin üstüne çıkarak onları geride bıraktı.

Kilise, Hıristiyanlığın rakibi olabileceğini düşündüğü bütün güçlü inançların takipçilerini cezalandırırken, hukuki işkenceyi kabul etmediler. Aziz Augustinus, suçlanan birey için, "Masumsa, suçu işlediğinden değil, onu işleyip işlemediği bilinmediğinden, belli bir suç için belli bir cezaya katlanmak zorunda kalacaktır," diyerek işkenceyi eleştirdi. 384'te bir Roma

* *Auto da fé*: Engizisyon kararı, ateşe atma cezası. (ç.n.)

kilise mahkemesi, halk mahkemelerince işkencenin kullanılmasına karşı çıkmıştı.[16] Kilise de, ruhban sınıfının, kilise mahkemeleri dışındaki hiçbir davada *quæstion*'a alınmaması için, her zaman başarılı olamasa da, daima çaba göstermiştir.

Valdoculara Yapılan Eziyetler

Onyedinci yüzyılın ortalarında, kendi ülkelerindeki zulümden kaçıp Piemonte Vadisi'ne yerleşen ve Valdocular olarak bilinen bir mezhebin üyeleri, sapkınlıkla suçlanmışlardı.

25 Ocak 1655'te, Savoy Dükü'nün emriyle, medeni hukuk doktoru olan Andrew Gastaldo aşağıdaki emri yayımlamıştı:

> "Reform dininden olan her aile reisi, ailenin diğer bireyleri ile birlikte, hangi rütbe, derece veya koşulda olursa olsun, ayrım gözetilmeksizin, Lucerne, St. Giovanni, Bibiana, Campiglione, St. Secondo, Lucernetta, La Torre, Fenile ve Bricherassio'da oturan ve mülk sahibi olanlar, bu bildiriyi takip eden üç gün içinde anılan yerleri terk edeceklerdir... Bu karar, belirtilen süre içinde Roma Katolik dinine dönmezler ise, idamın yanı sıra evlerin ve malların müsaderesi yoluyla uygulanacaktır."

Bu emir sonucunda, Katolikler ve askerler tarafından, mahallelerde şiddetli bir zulüm seferberliği başlatılmış oldu.

> Bir görgü tanığı "silahlanan kalabalıklar"ı şöyle anlatıyordu: "Valdocuların üstüne gözü dönmüş bir halde saldırdılar. Artık ortada dehşet ve çaresizlikten başka bir şey görünmüyordu; evlerin merdivenleri kana bulanmış, sokaklar cesetlerle kaplpalmıştı ve her yerden inilti ve ağlayış yükseliyordu. Bazıları silahlanmış askerlerle çarpışıyordu; ve çoğu aileleriyle birlikte dağlara kaçmıştı. Bir köyde erkekler kaçıktan sonra kalan 150 kadın ve çocuğa insafsızca işkence ettiler; kadınların başlarını kestiler çocukların beyinlerini parçaladılar. Villaro ve Bobio kasabalarında, on beş yaşından büyük olup kiliseye girmeyi reddedenler başaşağı çarmıha gerildiler; bu yaşın altındakilerin büyük çoğunluğu da boğazlandı."

16) Lea, *Superstition and Force*, Philadelphia, 1878.

Özellikle askerler, zulme duydukları şehveti en şeytani biçimde tatmin ettiler. *Coup de grâce*'dan önce insanları akla gelen her biçimde sakatladılar; birçok olayda son darbe vurulmuyor, sakat bırakılan kurbanlar, açlıktan ya da kan kaybından ölmeye terk ediliyordu. Isaiah Garcino kelimenin tam anlamıyla kıyma edilmiş, Mary Raymondet'nin eti kemiklerinden, can çekişip korkunç bir biçimde ölene dek parça parça koparılmıştı. Giovanni Pelanchion tek ayağından bir katırın kuyruğuna bağlanmış, kalabalık tarafından taşa tutularak Lucerne sokaklarında sürüklenmişti. Ann Charbonierre bir kazığa oturtulmuş ve yavaş yavaş ölmeye bırakılmıştı. Diğerleri, karınları kancalarla deşilerek ağaçlara ve direklere asılmışlardı. Bartholomew Frasche'nin topuklarına delikler açılmış ve açık yaralardan geçirilen bir iple zindana sürüklenmiş ve orada ölmeye terk edilmişti.

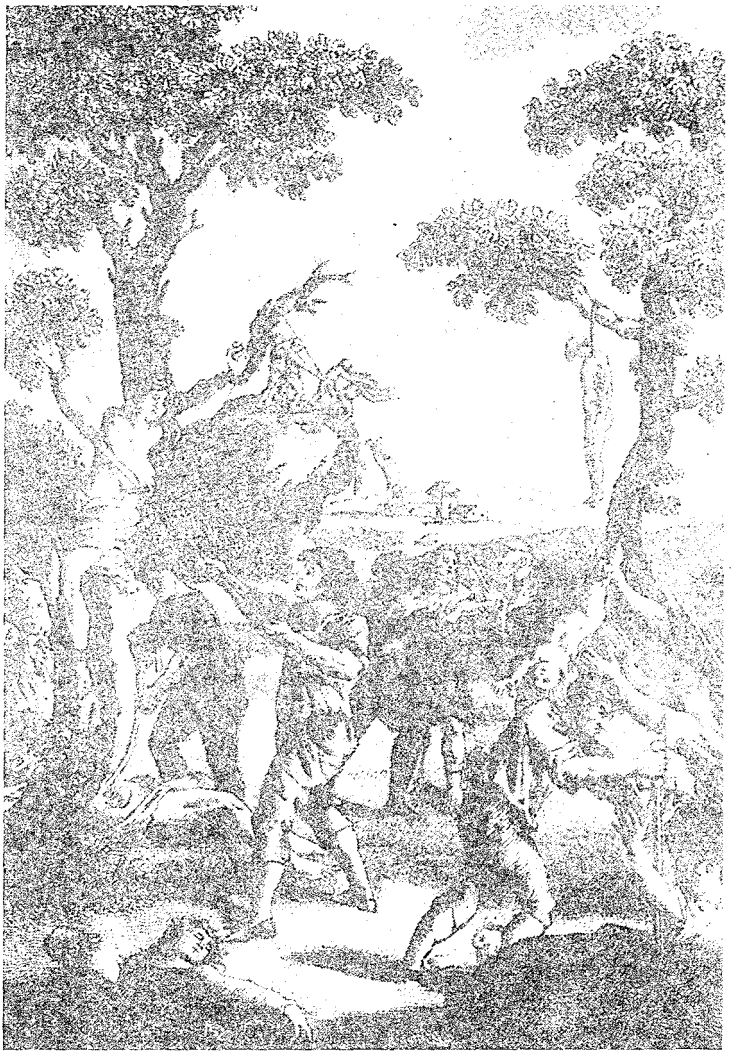
Yaygın işkencelerden biri, kurbanların ağzına barut doldurup sonra da ateşlemekti. Daniel Rambaut'ya, Roma inancını benimsetmek amacıyla her gün ayak ve el parmaklarının birer boğumu kesildi. Kazığa bağlayıp yakma, suda boğma ve boğazlama, en yaygın infaz yöntemleriydi.

Sara Rastignole des Vinges, Jesus Maria'yı tekrarlamayı reddettiği için karnının altından orakla biçilmişti. Bir diğer genç kadın, Martha Constantine'e tecavüz edilmiş ve göğüsleri kesilerek öldürülmüştü.

> Morland, Bobiolu Jacopo Michalino'nun bir hizmetçisine yapılanları şöyle anlatır: "Lucerna'nın meşhur insan kasabı Gulielmo Roche, adamın tabanlarını ve kulaklarını bir hançerle delik deşik etti; Mandolin adında bir kasap da cinsel organını kesti ve alev kanı durdursun, bu zavallı biçarenin işkencesi daha uzun sürsün diye yaraya yanan bir mum tuttu. Onu dininden dönmeye zorlamak için, tırnaklarını kızgın kerpetenle çektiler, bu varlığa akıllarına eseni yaptılar. Ama bir şey elde edemeyince tek ayağından Lucerne Markizi'nin katırına bağlayıp, acılı yaşamı sona erene kadar onu sokaklarda böyle sürüklediler; sonra da boynuna bir sicim geçirip başı gövdesinden ayrılana kadar ipi çevirip burdular."[17]

Çocuklar, ailelerinin gözleri önünde parçalara ayrıldı, başları kesilip türlü biçimlerde öldürüldü. Mary Pelanchion çırılçıplak soyulup köprüden nehre sallandırıldı ve bu durumdayken askerlerin hedef tahtası oldu. Kendi

17) Samuel Morland, *The History of the Evangelical Churches of the Valleys of Piedmont*, Londra, 1658, II. Kitap, s. 341.

Moore'un *Martyrology*'sinden, 1809.

ONYEDİNCİ YÜZYILDA, PIEMONTE VADİSİ'NDE
PROTESTANLARA YAPILAN İŞKENCELER

dininden vazgeçip Katolik inancını benimsemesi emredilen Cypriania Bastia şöyle dedi: "Yaşamdan vazgeçmeyi ya da köpek olmayı yeğlerim." Papazın yanıtı şöyle oldu: "Bu ifaden yüzünden hem yaşamından olacaksın hem de köpeklere atılacaksın." Bastia zindana atıldı ve açlıktan ölüm sınırına geldiği zaman, vahşi köpeklerin parçalayıp yemesi için sokağa bırakıldı.

Roras'ta okul müdürü olan Jacopo di Ronc'un derisi yüzüldü, kızgın kerpetenle tırnakları söküldü ve ellerinde delikler açıldı. Belinden ip bağlanıp iki yanındaki askerlerce Lucerne sokaklarında sürüklenip dolaştırıldı. Yol boyunca askerlerden biri kurbanın etinden kılıçla parçalar kesiyor, öteki kalın bir sopayla vuruyor ve hep bir ağızdan haykırıyorlardı, "Hâlâ kiliseye gitmeyecek misin?"

Bu ardı arkası kesilmeyen zulüm ve cinayetlerin sonucunda Piemonte Vadisi'nin kasaba ve köyleri neredeyse boşaldı. Hemen yok edilmeyenlerin büyük bölümü dağlara kaçtı ve açlığın ya da hastalığın kurbanı oldular.

Quakerlara Yapılan Eziyetler

George Fox 1646 yılında Dostlar Derneği'ni kurdu. Hareket çok başarılı oldu. Birkaç yıl içinde Kilise egemenliğine karşı ciddi bir tehdit haline geldi. Sonra da yeni üyelerin gözünü korkutup Fox ve yandaşlarının yolundan gitmelerini engellemek amacıyla bir dizi zulüm başladı. II. Charles'ın hükümdarlığı sırasında Star Chamber* bütün mesaisini ciddiyetle bu işe verdi. Bu yeni kültün yandaşlarına verilen adla Quakerlardan yüzlercesi hapsedildi, malları haczedildi, en kısa yoldan yok edilmeleri için her biçimde baskıya uğradılar ve izlendiler; çoğuna gizlice işkence yapıldığına da en ufak bir kuşku yoktur.

Böyle zulümler yüzünden, kendi ülkelerinde bir ilerleme sağlayacakları umudu kalmayan hareketin bazı önde gelenleri, gözlerini umutla Amerika'nın el değmemiş topraklarına çevirdiler. 1656'nın Temmuz ayında her ikisi de Quaker olan Mary Fisher ve Ann Austin, içlerindeki büyük umut ve inançla, üç bin millik bir yolculuğun her tehlikesini göğüsleyerek Boston'a vardılar. Ancak umutları daha baştan boşa çıktı. Yağmurdan kaçarken doluya tutuldular. Bando mızıkayla ve yeni ve alışılmamış bir dini kucaklayıp hoşgeldiniz karşılamasına çıkan insanlarla değil, onların

* Star Chamber: Kraliyet Sarayı'nda kralın özel meclisinin krallık için tehdit oluşturan davalara baktığı oda. (ç.n.)

kanına susamış çılgın bir güruh tarafından karşılandılar. Mary ve Ann yakalandı. Bir tarihçi, "Terbiyenin anlatmaya izin vermeyeceği en utanmaz biçimde çırılçıplak soyuldular," diyor. Bir arabanın arkasına bağlanıp kırbaçlandılar ve sapkın ayaklarıyla bir daha New England topraklarını kirletmeye kalkışırlarsa başlarına gelecekler konusunda tehdit edilerek, çanta ve bavulları dertop edilip geldikleri gemiye bindirildiler.

Bu iki kadın Amerikan topraklarına gerçekten ayak basan ilk Quakerlar olmalarına karşın, Yeni Dünya'da Dostlar kolonisi kurma kararlılıklarında yalnız değillerdi. Başkaları da yoldaydı ve çok sayıda Quaker 1656 ve 1657 yıllarında Boston'a ulaşmayı becerdi. İnançlarını her kasabada anlattılar ve birçok yeni üye buldular; Kilise'nin güvenliğini ve varlığını tehdit ettiler. Böylece New England Püritenleri, Vali Endicot önderliğinde, dinsel hoşgörüsüzlük tarihinin tanık olduğu en zalim hareketlerle damgalanmış bir zulüm seferberliğine giriştiler. Erkekler ve kadınlar merhametsizce kırbaçlandı, dağlandı, sakat bırakıldı ve hapsedildi. Çoğu öldürüldü; çok daha fazlası köle olarak plantasyonlara satıldı.

> "Mary Tomkins ve Alice Ambrose'un vahşice kırbaçlanmaları emri verildi, bir at arabasının arkasına bağlanıp on bir kasabadan geçirilecek, çıplak sırtlarına onar kırbaç vurulacaktı, toplamı 110 kırbaç ediyordu. Çok soğuk bir günde çırılçıplak soyuldular ve üç kasabadan, pisliğin ve bazen dize kadar gelen karın içinden geçirilip, papazlar seyredip gülerlerken, kırbaçlandılar. Ancak Salisburyli Walter Barefoot sorumluluğu üstüne alıp onları serbest bıraktırdı."[18]

Lydia Wardel'in belden yukarısı soyulmuş, bir çit kazığına bağlanmıştı, "çıplak göğsüne kazıklar batarken, yirmi ya da otuz zalim kırbaçla korkunç bir biçimde kırbaçlandı."[19] Ann Coleman öldüresiye kırbaçlandı, kırbacın düğümleri göğsünü parçaladı. Edward Wharton öyle vahşice kamçılanmıştı ki tanıklara bakılırsa "kırbaç düğümlerinin kollarında ve sırtında açtığı deliklere bezelye tanesi sığabilirdi; gövdesi şişmişti ve belinden yukarısı kapkara kesilmişti."[20] Thomas Newhouse çırılçıplak soyulmuş ve bir top tekerine bağlanmış, orada on kez kırbaçlanmıştı ve sonra üç kez daha at arabasının arkasına bağlanıp kırbaçlandı.

18) John Whiting, *Truth and Innocency Defended Against Falsehood and Envy*, 1702, s. 108.

19) George Bishop, *New England Judged by the Spirit of the Lord*, 1703, s. 377.

20) *A.g.e.*, s. 442.

Zulmün hikâyesi böylece sürüp gidiyor. Hepsini sayıp dökebilmek için ayrıca bir cilt gerekir. Biz, Piskopos William Brend'in Quakerlara çektirilen eziyetlerin kanlı dökümünü verdiği anlatımıyla bu konuyu kapayalım:

"Gardiyan, boynu ve topukları arasında, onları birleştiren kilitten başka mesafe kalmayacak biçimde sımsıkı demirler geçirip onu kilitledi ve on altı saat boyunca onu bu demirlerin içinde hapsetti, (gardiyanın itiraf ettiğine göre) bütün bu zaman zarfında yemek verilmedi. Önceki gün sırtını kamçılarken kana susamış gardiyan tatmin olmamıştı ve onun canını almaya kastetmiş biri olarak onu zulmederek öldürmeye azimliydi. Günlerce aç susuz kalan adama, arzularına boyun eğmediği için, ertesi sabah yine işkence yaptı, sırtı paramparça oldu, uzun zamandır birbirlerine bağlı olduklarından boynunda ve topuklarında yaralar açıldı. Yine de ziftli urganla sırtına ve kollarına olanca kuvvetiyle yirmi kez vurdu, öyle ki, vuruşların şiddetiyle sicim açılmaz hale geldi ve kolları şişti: Hemen sonra, ya eskisini onarmış ya da yeni bir urgan bulmuş olan gardiyan yine içeri girdi ve öncekinden daha büyük bir öfke ve şiddetle onu merdivenlerden aşağı sürükledi, kudurmuş gibi ağzından köpükler saçarak, onun kırık, yaralı ve zayıf gövdesine doksan yedi kez daha vurdu, hiddetle işkence etti; vuruşlarının sayısını artırdıkça, kuvvetten düştü ve ip dayanamadı. Artık ne yaptığının ayırdında değildi, zira bedeni iflas etmiş ve aklı başından gitmiş olan adamın da artık acı çekmesi mümkün değildi. Böylece ona ziftli urganla 117 kez vurdu, adamın eti vurulmaktan karardı, pelteleşti ve kollarının altındaki yaralardan kan akıyordu, eti topak topak olmuştu ve urgan hâlâ kalkıp iniyor, vuruşlar artık görülemiyordu."[21]

Avrupa'da Hukuki ve Cezai İşkencenin Artışı

Hemen hemen her Avrupa Devleti, Antik Roma hukukunda mevcut ilkeleri benimseyerek, her davada suçu zorla itiraf ettirmek için işkenceyi kullanmıştır. Başlangıçta bu işleyiş birçok belirsizlik taşıyordu ancak zamanla ve insan yaratıcılığının eklediği değişik yöntemlerin benimsenmesiyle belli kurallar ve düzenlemeler getirildi ve bunlar titizlikle uygulandı.

Hukuki işkence, bir kilise silahı olarak, işkence uygulamasının incelik kazanmasıyla birlikte gelişmiştir. Avrupa mahkemelerinde ve Engizisyon'da

21) *A.g.e.*, s. 65-66.

işkence aynı zamanda kullanıldı ve birinin tavrının diğerinin tavrını etkilediğine kuşku yoktur. Engizisyon'un gücünün olmadığı ülkelerde bile, yöntemleri medeni mahkemeler ve kilise mahkemelerince kullanılıyordu.

Onüçüncü yüzyılın sonlarına yaklaşırken hukuki işkence İtalya'da, Sezarların zamanındaki kadar güçlü biçimde yaygınlaştı. Giderek diğer ülkelere yayıldı, sonuçta onyedinci yüzyıla gelindiğinde işkenceyi ceza sürecinin zorunlu bir parçası olarak görmeyen bir Avrupa Devleti (tek istisna İskandinavya gibi görünüyor) kalmadı. Almanya'da, Fransa'da ve İspanya'da hukuki işkence olağan ceza sisteminin ayrılmaz parçası oldu.

İşkencenin başarısı gelişmesine ve yaygınlaşmasına neden oldu. Antik Roma hukukuna göre, kanıtların, sanığın suçluluğunu gösterdiği ve yalnızca itirafı kabul etmesi istendiği zaman işkenceye başvurulması kuralına önem verilmedi. Sadece bir suç ortaklığından kuşku duyulması işkencenin uygulanması için yeterli bir mazeretti. Birinin bir başkasına karşı suçlamada bulunması halinde, hiçbir kanıtla desteklenmemiş de olsa, suçlanan veya kuşkulanılan kişi anında yakalanır ve *quæstion*'a alınırdı. Yalan söyleme, suskunluk, açıklayamama ve hatta beniz sarılığı, diyor Lea,[22] işkence kullanımına gerekçe oluştururdu. Sistem tanıkları da kapsayacak biçimde genişletilmişti. İki tanık zıt ya da çelişen ifadeler verdiklerinde, fikir birliğine varana kadar ikisine birden yan yana işkence yapılırdı. Gerçekten de yargıçlara, kendilerince uygun olduğunu düşündükleri biçimde işkence yaptırma yetkisi tam olarak verilmişti ve çoğunun yanılıp da yumuşaklık veya merhamet gösterdiğine inanmak için de bir neden var gibi görünmüyor.

Fransa'da, ondördüncü yüzyılın kapanış yıllarında, Paris Châtelet kayıtlarında açıkça görülür ki, "işkence, davalarda mahkemelerin ana güvencesi ve kuralı olmuştu çünkü görülmemesi bir istisna oluşturuyordu."[23] Suçun kabul edilmesi bile bu işleyişin dışında kalınacağının göstergesi değildi, çünkü suç ağır ceza vermeye uygun değilse daha ciddi bir suçu kabul ettirmek için sanığa işkence yapmak sıradan bir olay haline gelmişti. Böylelikle Fleurant de Saint-Leu, 4 Ocak 1390'da, gümüş bir toka çalmakla suçlandığında işkence altında suçunu kabul etmesinden sonra, başka suçları da işlediğini itiraf ettirmek için kendisine yeniden işkence yapıldı ama kabul etmemesine karşın sonuç değişmedi ve idam edildi.[24] Bir yüzük çalmaktan işkence gören Marquerite de la Pinele, başka suçlar da işlediğini

22) H. C. Lea, *Superstition and Force*, s. 439.
23) *A.g.e.*, s. 441.
24) *A.g.e.*, s. 443.

kabul ettirmek için yapılan ek işkencelerin işe yaramamasından sonra, diri diri yakıldı.[25] Bu tekrarlanan işkence uygulamasının ne kadar uzun zaman sürdüğü, Beccaria'nın 1764'te sistemi açıkça suçlamasıyla anlaşılır. Onyedinci yüzyılda Papa V. Paulus'un vekili ve şimdiye dek işkence üstüne yazılmış en kapsamlı kitaplardan biri olan *Praxis et Theoricae Criminalis*'in yazarı olan Farinacius bile, *quæstion*'un sanıklara veya kuşkulanılan tutuklulara değil, suçların ortaya çıkarılması için yapılmasının kabul edilebilir olduğunu ifade etmiştir.

Bütün ülkelerde her tür suç ve kabahat için verilen cezalar işkenceyi de içermiştir. Genellikle ölüm cezasından önce de işkence yapılıyordu. Böylelikle Fransa ve Almanya'da katillerin kızgın kerpetenlerle etleri koparılıyor ve infazdan önce sağ elleri yakılıyordu. Diğer durumlarda, ölüm cezasının aldığı biçimler (işkence çarkında parçalama, diri diri yakma, *knut* ile kamçılama ve önce boğmadan asıp sonra dörde parçalama gibi) işkenceyle ölüm anlamına geliyordu.

25) *A.g.e.*, s. 444.

10
Kutsal Engizisyon

Kutsal Örgütün Doğuşu ve Gelişimi

ENGİZİSYON, Roma Katolik Kilisesi tarafından din sapkınlığını bastırmak ve ortadan kaldırmak amacıyla kurulmuş bir adalet mahkemesi ya da bu türden bir kürsü idi. Tarihi bin yıl önce Engizisyon tarafından başlatılan ve din sapkınlığa karşı verilen bu savaşta, daha önce de gördüğümüz gibi, sapkınlar Hıristiyanlığın doğuşundan itibaren acımasızca avlanıyorlardı. İS 382'de, sapkınlıktan suçlu bulunanların infaz edilmesini öngören bir yasa çıkarıldı. Sonraki birkaç yüzyılda, Hıristiyanlığın güçlü bir biçimde yerleşmesiyle, sapkınların Kilise tarafından cezalandırılmaları o kadar açık, doğrudan ya da amansız değildi. Sapkınlık suç sayıldığından, itham edilen herkes, aforoz edildi ve Kilise de genel olarak bu işleyişten hoşnuttu. Kimi zaman, büyük bir olasılıkla kışkırtmalar sonucunda, sapkınlara çok daha fazla şiddetle davranıldığı, sapkınların hareketlere uğradığı, hatta zaman zaman idama mahkûm edildiği bile oldu.

Bununla birlikte, zaman içinde görülen yumuşama ve diğer etmenler sonucunda çeşitli sapkın kültler güç kazanarak, Hıristiyanlığa rakip olabilecek bir tehdit haline gelmeye başladılar ve kilise önderleri daha katı

önlemlerin gerekliliği konusunda hemfikir oldular. Özellikle, Albi heretikleri olarak bilinen sapkın mezhebin etkinlikleri Roma Kilisesi'ni ayağa kaldıran güçlü bir etki yarattı. Sonuç bir imha savaşının başlaması oldu. III. Innocentius, Kilise'ye karşı ayaklanma cüretini gösterenlerin hakkından gelmek için bir plan geliştirdi ya da bazı kesimlerden edindiği üstünkörü fikri benimsedi. Sonuçta, onüçüncü yüzyılın ilk yarısında, Dominique'in ilk Genel Engizisyoncu olarak atanmasıyla, Kutsal Engizisyon kuruldu.

Sistem bir kez işlemeye başlayınca, Engizisyon, görevini gerçek bir vahşetle yerine getirdi. Amacı köklerinden dallarına kadar kanseri kazıyarak ülkeyi sapkınlıktan temizlemekti. Casuslar görevlendirildi ve çok geçmeden her yerde işe koyuldular. Kuşku uyandıracak en ufak bir belirti bile apar topar mahkemeye çıkarılmak için yeterliydi. Tanıklar, yalnızca sapkın olduğunu düşündüklerine duydukları düşmanlıktan değil, Kutsal Örgütün memurlarını yatıştırmak için de düşünmeden ve zevk alarak yalanlar söylediler.

İlk Engizisyon 1233'te Toulouse'da kurulmuştu. Beş yıl sonra Aragon'da bir diğer mahkeme açıldı. Hareket hızla yayıldı. Almanya'da, Hollanda'da, İspanya'da, Portekiz'de, Fransa'da kurulan mahkemeler her tür sapkınlığa karşı uyumla ve bilinçli bir keyif alarak savaş verdiler.

Bu mahkeme binaları özellikle görkemliydi, çoğu saraydı. Portekiz Engizisyonu örneğin, dört mahkemeyi kapsıyordu ve her birinin yaklaşık yüz elli metre karelik alanı vardı. Başengizisyoncunun, hepsi de çok geniş ve şık olan müstakil daireleri vardı. Kocaman avlunun çevresinde, kraliyet ailesi, mahkeme üyeleri ve önde gelenlerin *auto da fé* sırasında infazları izlemelerini olanaklı kılmak için yapılmış ihtişamlı salonlar ve odalar bulunuyordu.

Bu görkemli odalar ve daireler mahkûmların konduğu zindanlar veya hücrelerle karşılaştırıldığında büyük bir zıtlık sergiler. Karanlık, nemli ve daracık yaklaşık üç yüze yakın zindan vardı. İçlerinde yalnızca yatak bile denemeyecek bir kerevet, bir hela, el yıkama leğeni, iki maşrapa, bir lamba ve bir tabak bulunurdu. Tutuklulara verilen yemekler kötü ve yetersizdi, konuşmaları ya da herhangi biçimde gürültü yapmaları yasaktı ve kuralları bozanlar şiddetle cezalandırılırdı. Torres de Castilla, Goa'daki Portekiz Engizisyonu'nu anlatırken tutuklulara ayrılan yerleri şöyle tanımlar:

> "Güneş ışınlarının asla sızamadığı, olabilecek en pis, en karanlık ve en korkunç [yerler]. Soludukları sağlığa zararlı havayı hissedebilmek için, tutukluların kapatıldığı yerin ortasında, her zaman açık duran

ve ufacık bir delikten başka çıkışı olmayan, ortak kullanılan helaların çıkardığı kokuyu bilmek lazım. Tutuklular umumi bir helada yaşıyor."

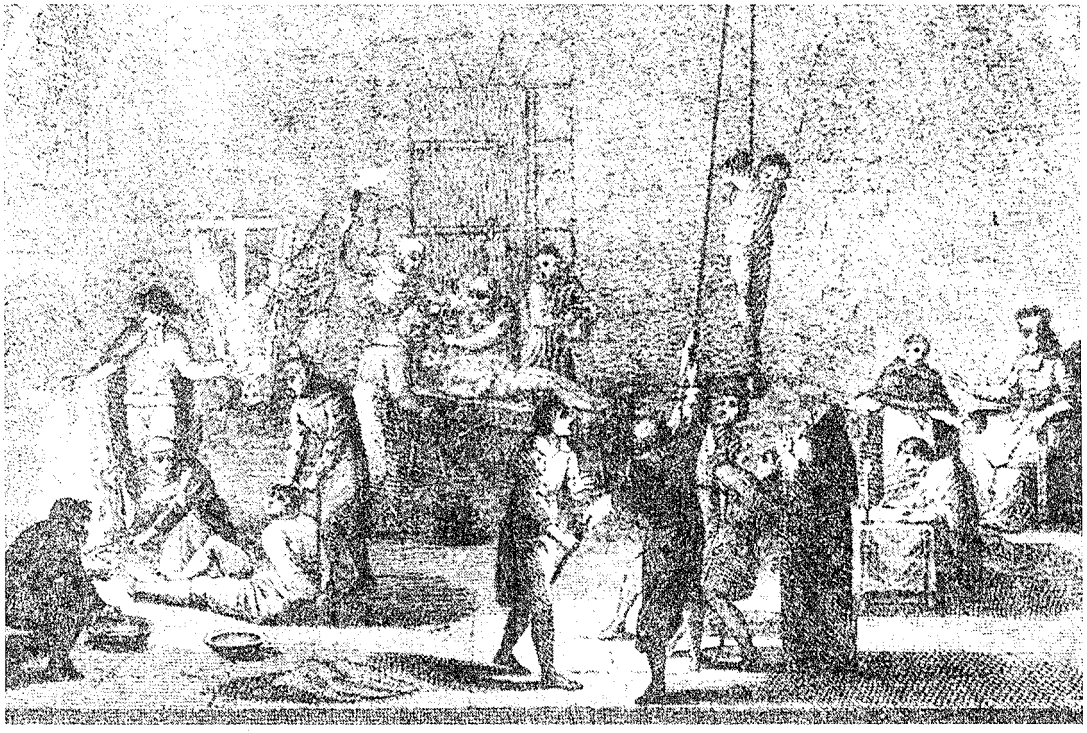
Sanığın Sorgulanması

Bütün Engizisyonlarda işleyiş aşağı yukarı aynıydı. Tutuklular sorguya alınmadan önce aylarca zindanlarda tutulurdu. Bu, herhalde sanığın direnme gücünü kırmak için önceden düşünülmüş bir planın parçasıydı. Mahkeme önüne çıkarıldığında sanıktan doğruyu söylemesi istenir ve kendisinden Kutsal Örgütün sırlarını saklama sözü alınırdı. Kabul etmek sorgulamanın başlaması demekti, reddetmek ise zindana geri dönmek ve büyük bir olasılıkla bazı cezalara çarptırılmak anlamına gelirdi. Sorgulamaya geçilmesi halinde, mahkeme başkanınca birkaç soru yöneltilir ve tutuklunun yanıtları bir kâtip tarafından kaydedilirdi. Birkaç gün içinde sanık yeniden mahkemeye çıkarılır ve sorgulama devam ederdi. Sanıktan Kutsal Örgüte suçunu itiraf etmesi istenir ve engizisyoncuların elinde kanıtlar olduğuna, onun aleyhine tanıklık etmeye hazır tanıklar bulunduğuna inandırılırdı.

Tutuklunun, ne kanıtların niteliğini ne de tanıkların kimliğini öğrenmesine izin verilirdi. Sanık direnmeye ve suçunu inkâr etmeye devam ederse engizisyoncular daha şiddetli yollara başvururlardı.

İşkence Odası

Papa Innocentius tarafından 1252'de yayınlanmış resmi bir mektupla, işkence, itiraf ettirme aracı olarak açıkça tanınmıştı. Engizisyoncular işkenceyi neredeyse güzel sanatlara dönüştürdüler ve süreç içinde epeyce psikoloji bilgisine sahip olduklarını gösterdiler. Sistemin işleyişi, iradesi en güçlü ve en sağlam yapılı adamın bile direncini kırmak için incelikle tasarlanmıştı. Başta, sanık işkenceyle tehdit ediliyordu ve yalnızca tehdidin kendisi bile istenen sonucu verebilirdi. Bu yöntem itiraf ettirmede etkili olmazsa, işkence odasına alınıyor ve kullanılan aletler gösteriliyordu. İşkence odası, çelik gibi sağlam sinirlere sahip olmayanlar dışında herkeste korku, dehşet ve umutsuzluk uyandırmaya yetecek biçimde düzenlenmişti. Bu odalar, genellikle yeraltında, penceresiz ve iki mum ışığından başka aydınlatmanın olmadığı yerlerdi. İşkencecilerin görünümleri olağandışı ve ürkütücüydü. Baştan aşağı siyah giysiler giyerler, yalnızca gözlerini

Moore'un *Martyrology*'sinden, 1809.

ENGİZİSYONUN İŞKENCE ODASINDA KULLANILAN YÖNTEMLER

açıkta bırakan kukuletalar takarlar ve en şeytani, en iblisçe görüntüyü sergilerlerdi.

İşkence odasının, işkencecinin ve aletlerin istenen etkiyi yaratmaması durumunda tutuklu çırılçıplak soyulur ve elleri bağlanırdı.

> "Soymak," diyor Limborch, "yalnızca erkeklere değil, kadınlara, bakirelere, zaman zaman hapse düşen en namuslu ve erdemli kişilere de insanlık onuru hiçe sayılarak uygulanırdı. Tutukluları iç çamaşırlarına varana kadar, ifadeyi bağışlayın, donlarına kadar soyarlar, sonra da çizgili formalarını giydirirlerdi."[26]

Sanık, işkenceye tamamen hazır hale getirildiğinde, sorular yinelenir ve tutuklunun suçu inkârı durumunda, gerçek işkenceler başlardı.

Engizisyon tarafından uygulanan temel işkenceler makara, tezgâh ve ateşti. Bu çalışmanın bir başka bölümünde ayrıntılarıyla anlatılacağı gibi (bkz. 19. Bölüm), bu işkencelerin daha gelişmiş ve yoğun çeşitlerinin yanı sıra daha az sayıda ve daha hafif olanları da vardı.

Bununla birlikte, engizisyonun ağına düşme talihsizliğine uğrayan biri için, tüm sistemin baştan sona bir işkence süreci olduğu gözden kaçırılmamalıdır, tabii sürgün ya da ölüm yoluyla kurtuluşa ermemişse. "Çoğu zaman," diyor Lea, "işkencenin ve en iğrenç zindanlarda uzadıkça uzayan hapisliğin insanları kısmen çıldırttığına ve yoğun ısrarlarla kendisine yüklenilen suçları işlediğine inanmasına yol açtığına kuşku yoktur."[27]

Kuralların en hafif biçimde çiğnenmesi durumunda çoğunlukla işkence kapsamı içine girebilecek şiddette cezalar verilirdi. Lizbon Engizisyonu'nu yazan Torres de Castilla,

> "Kabahat işleyen biri en acımasız şekilde kırbaçlanır. Soyulup yüzükoyun yere yatırılır ve birkaç adam tarafından bu konumda tutulurken diğerleri onu her vuruşta eti parçalaması için erimiş ziftle sertleştirilen sicimlerle, sırtı kocaman bir yaraya dönene kadar en merhametsiz biçimde kırbaçlarlar," diye anlatır.

Bu biçimiyle işkencenin itiraf ettirmede pek başarısızlığa uğramadığını da burada belirtmek gerekir. Aynı sonuç, suçlular kadar masumlar için de

26) Philip a Limborch, *The History of the Inquisition*, 1731, s. 219.

27) H. C. Lea, *A History of the Inquisition of the Middle Ages*, Macmillan, New York, 1906, c. III, s. 506.

geçerliydi. Bilincini yitirip dudakları kilitlenene kadar suskun kalmayı veya masum olduğunu iddia etmeyi sürdürebilen az sayıda kişi, hücrelerine geri götürülürdü. Biraz kendilerine geldikleri zaman, tekrar mahkemeye çıkarılır, daha fazla tehdit edilir, itiraf alınamamışsa daha fazla işkence yapılırdı. Kural olarak, itiraf etmek ömür boyu hapis veya ölüm cezası anlamına geldiğinden, çoğunluk ya idam edilir ya da katlandıkları işkencelerin sonucunda ölürdü.

Kaydedilen davalar arasında, engizisyoncuların bütün çabalarına karşın kurbanın ağzından tek kelime alınamayan bir örnek, Valladolid'de, 5 Kasım 1638'de, sol kolu kopana kadar işkence tezgâhında gerilen Tomás de Leon'un yargılanmasıdır. Daha dikkat çekici bir örnek de, üç türlü işkenceye –*balestilla*, *mancuerda* ve *potro*– uğramasına rağmen sessiz kalan Florencia de Leon'dur. Altmış yaşındaki Engracia Rodríguez de *ballestilla*'da bir kolunun kırılmasına ve başparmağının koparılmasına rağmen itirafta bulunmayı reddedenler arasındadır.[28] Öte yandan birçokları, itiraf etmenin ölüm cezası anlamına geldiğini bilmelerine karşın, daha işkence tehdidiyle karşılaştıklarında itirafta bulunmuşlardır. Gilles de Rais bunlardan biriydi. Kendisine yüklenen her türlü sadistlik suçunu kabul etmişti.

Her sorgulamada bir engizisyoncu veya Kutsal Örgütün bir memuru hazır bulunurdu. İşkencenin niteliği ve derecesine karar verme yetkisi mahkemenin elindeydi. İşkence sırasında yargıçlar, kayıt memuru ve cellatlardan başka kimsenin odaya girmesine izin verilmezdi. Binanın duvarları tutukluların çığlık ve haykırışları dışarıdan duyulmasın diye kalın kilimlerle kaplanırdı. İşkence sırasında yapılan her itiraf kâtip tarafından anında yazılır, daha sonra bu itirafların tutuklu tarafından onaylanması gerekirdi. İtirafını geri alır ve belgeyi imzalamayı reddederse, yeniden işkenceye alınabilirdi. Yeniden işkence yapılmasına, 1848'de İspanya Engizisyonu'nun yayınladığı Torquemada yasasında yer verilmiş ve diğer engizisyonlarda da benzer yasalar yürürlüğe konulmuştu. Başka hiçbir koşulda işkencenin yinelenemeyeceği belirtilmişti. Kural, bununla birlikte, mahkûmlar bir kez zindanlara düştükten sonra eziyetin devamı veya sınırlanması konusunda herhangi bir yarar sağlamıyordu. Engizisyoncular kurbanlarına tekrar tekrar işkence yapıyor ancak bunu işkencenin tekrarı olarak değil, aynı işkencenin devamı şeklinde tanımlıyorlardı.

Bu konuda açıklayıcı bir örnek Maria de Coceicao davasıdır; Lizbon'da yaşayan genç kadın sapkınlıkla suçlanmış ve işkence tezgâhına yatırılması emredilmişti. İşkence öyle şiddetliydi ki daha fazla dayanamadı, itiraf

28) H. C. Lea, *A History of the Inquisition of Spain*, Macmillan, New York, 1906.

etti. Daha sonra itirafını kabul etmesi istendiğinde hazırladıkları belgeyi imzalamayı reddetti. Reddetme nedeni, söylediği her şeyin ona uygulanan korkunç işkence altında zorla söyletilmiş olmasıydı. Bunun üzerine engizisyoncular yeniden gerilmesi emrini verdiler. Bir kez daha itirafta bulundu. Kendine geldiğinde, yine itirafını imzalaması istendi ve o, işkenceyi yüz kez de yineleseler, "Tezgâhtan kurtulur kurtulmaz acıyla ağzımdan aldığınız her sözü inkâr ederim," diyerek yine reddetti. Cellatlar onu üçüncü ve son kez tezgâha yatırdılar ama bu seferinde itirafta bile bulunmayıp hiçbir soruya yanıt vermedi. Yöntemlerini değiştiren engizisyoncular, sokaklardan kırbaçlanarak geçirilmesine ve on yıl sürgüne gönderilmesine karar verdiler.

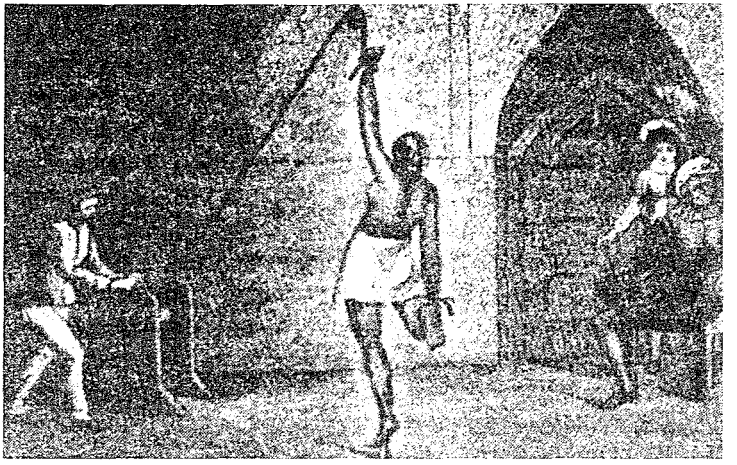
Mahkemelerin yürürlükte olan düzenlemelerine göre işkencenin süresi de önemli ölçüde farklılıklar gösterirdi. III. Philip işkence süresini bir saatle sınırlayan bir tebliğ yayınlamıştı. Kurbanlar çoğunlukla belirtilen süreden çok daha önce bilinçlerini yitirirdi. Bu durumda bayılmanın gerçek olup olmadığını anlamak için bir hekim tarafından muayene yapılır, hekimin kararına göre işkenceye geçici bir süre ara verilir ya da devam edilirdi. Ancak, işkencenin yönetmeliklerde belirtilenden çok daha uzun süre devam ettiğine ilişkin sayısız kayıt vardır. Lea, işkencenin, çoğu defa iki hatta üç saat sürdüğünü söylüyor.[29] Örnek olarak verdiği, 1648'de, Valladolid'de süren bir davada Antonia Lõpez'e saat sekizden on bire dek işkence yapılmış ve bir kolu sakat edilmişti. Zavallı adam kendini boğarak yaşamına son vermeye çalışmış, sonunda hücresinde bir aya kalmadan ölmüştü.[30]

Auto da Fé

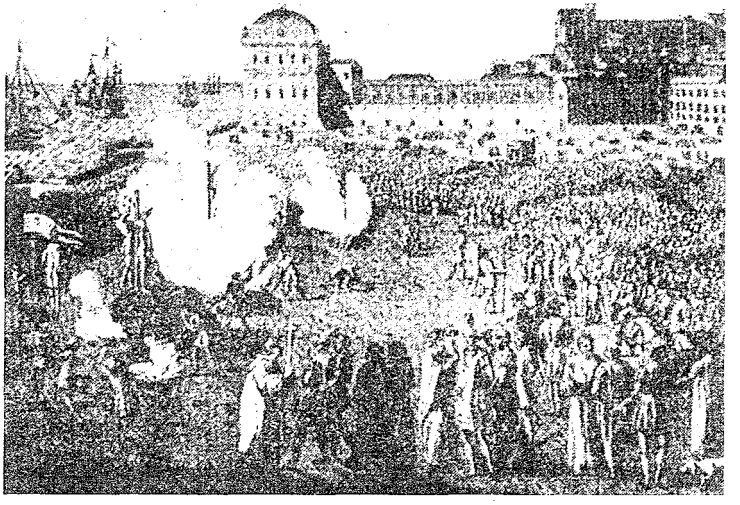
Ceza bir itiraf alındıktan sonra hükme bağlanırdı. Cezalar, hafif davalarda kırbaçlama, hapsetme, kürek mahkûmiyeti ve sürgünken, daha ciddi olanlarında kazığa bağlayıp yakma ya da boğarak idam cezası verilirdi. İdam cezası, tutuklunun ağır eziyet tehdidiyle itirafta bulunarak işkence odasındaki süreçten kaçabileceği anlamına gelmiyordu. İdam, cezaya yapılan bir *ek* olarak görülüyordu.

Mahkûm edilen tutuklular, zamanı gelince, infaz meydanına götürülürlerdi. Merasim *auto da fé* (iman yasası) veya mahpustan kurtuluş diye

29) H. C. Lea, *A History of the Inquisition of Spain.*
30) *A.g.e.*

TRİNİDAD'DA YERLİ BİR KIZA UYGULANAN İŞKENCE

AUTO DA FÉ

bilinirdi. *Auto da fé*'ler düzenli olarak ya da yılda bir defa değil, Kutsal Örgütün kararına göre birkaç yıllık aralıklarla yapılabilirdi. Her zaman Pazar gününe denk getirilen merasim, bütün halkın bir araya toplanması için bir fırsattı. Kurbanlar halkın ortasında yakılarak öldürülür ya da farklı şekillerde cezalandırılırlardı.

> Doktor Dowling, *History of Romanizm*'de, "Meydana çıkarılan kurbanlara," diyor, "*san benito, coroza* giydirilir, boyunlarına ip geçirilir ve ellerinde sarı mumlar taşırlar. *San benito* topuklara kadar inen, sarı renkli, tünik şeklinde bir nedamet giysisidir ve giyen kişinin yanışı, alevleri körükleyen ejderha ve iblislerle birlikte üzerinde resmedilmiştir. Bu kostüm, giyenin iflah olmaz bir sapkın olarak diri diri yakılması gerektiğini gösterir. Kişi yalnızca cezalandırılacaksa, o zaman *san benito*'nun üstünde resimler değil yalnızca haç olur. Pişmanlık getirmeyen biri meydana çıkmadan hemen önce dönerse, o zaman *san benito*ya baş aşağı alevler resmedilir, buna '*fuego resuelto*' denir ve giyenin diri diri yakılmayacağı ancak ateş kazığı sarmadan önce boğulmayı hak ettiği anlamına gelir. Eskiden bu giysiler, giyenlerin sonsuz utanç anıtları, Engizisyon'un ise zafer hatıraları olarak kiliselere asılırdı. *Coroza* mukavvadan yapılan, bir metre uzunluğunda, sivri uçlu bir başlıktır. Bunun üstüne de aynı şekilde haçlar, alevler ve iblisler resmedilir. İspanyol Amerika'sında *coroza*'lara uzun kıvrımlı kuyruklar eklemek âdettendi. Halkın içinden geçerken edepsizleşecek, mahkemeye hakaret edecek ya da bazı sırları ele vermeye kalkacak olanları engellemek için kimi kurbanların ağzı tıkaçla kapatılır. Diri diri yakılacak olan mahkûmların her iki yanında, onları sapkınlıklarından döndürmek için sürekli vaaz eden bir Cizvit vardır ve uğruna öleceği öğretiyi savunmak için söz söylemeye kalkışan biri çıkarsa anında ağzına tıkaç kapatılır."[31]

Büyük bir darağacının kurulduğu infaz meydanına varıldığında, dualar edilir, vaiz, Engizisyon'un övüldüğü, sapkınlığın şiddetle lanetlendiği vaazını okurdu. Eğer mahkûm, Katolik inancını kabul edip öyle ölmeye hazırsa, önce boğulup sonra yakılma ayrıcalığını elde ederdi. Protestan veya bir başka sapkın inancın üyesi olarak ölmeyi seçmesi durumunda diri diri yakılırdı. Şimdi 1682 yılında Madrid'de gerçekleştirilen *auto da fé*'nin bizzat seyircisi olmuş Doktor Geddes'in öyküsünü dinleyelim:

31) Aktaran James Gardner, *Faiths of the World*, 1858, c. I, s. 267-8.

"Engizisyon memurları, 30 Mayıs'ta, trompetler, davullar ve bayraklarıyla süvariler eşliğinde törenle yürüyüp büyük meydandaki sarayın önüne geldiler ve 30 Haziran'da mahkûmların cezalarının infaz edileceğini ilan ettiler. Madrid'de yıllardır bu türden bir gösteri olmadığından, şehir halkı büyük bir bayram ve eğlence gününü beklercesine sabırsızlık içindeydi. Beklenen gün geldiğinde, koşulları elverdiğince en güzel giysilerini giyinmiş muazzam bir topluluk akın etti. Büyük meydana kocaman bir darağacı kurulmuştu ve sabah yediden akşama kadar kadın ve erkek suçlular getirildi; Krallığın bütün Engizisyonları mahkûmlarını Madrid'e göndermişlerdi. Bu mahkûmlardan yirmi erkek ve bir kadın ile Müslümanlığa dönmüş birinin yakılmaları emredildi; daha önce hiç mahkûm edilmemiş ve pişmanlık getirmiş elli Yahudi erkek ve kadın uzun süreli hapse ve sarı başlık giymeye mahkûm edildiler; iki eşlilik, büyücülük ve daha başka suçlar nedeniyle de on kişi kırbaçlandı ve ardından kürek cezasına çarptırıldı; bu sonunculara üzerlerinde yazılar yazılı büyük mukavva başlıklar giydirilmiş, boyunlarına yular takılmış ve ellerine meşaleler verilmişti. Bu ciddi ve önemli gösteri bütün İspanya sarayını bir araya getiren bir fırsattı. Başengizisyoncunun sandalyesi, bir tür hakim kürsüsü gibi kralınkinden de daha yükseğe yerleştirilmişti. Burada soylular, İngiltere'deki şerif yardımcıları rolünü üstlenmişlerdi, yakılacak suçluları getiriyorlar ve kalın sicimlerle sıkıca bağlanırlarken onları tutuyorlardı; suçluların geri kalanları Engizisyon'un hizmetlileri tarafından getiriliyordu.

"İnfaz meydanına yakılacak mahkûm sayısı kadar kazık çakılmış ve çevrelerine öbek öbek kuru çalı yığılmıştı. Protestanların ya da Engizisyoncuların deyişiyle ikrarcıların kazıkları yaklaşık dört metre yüksekliğindeydi ve her birinde mahkûmların yukarıdan yarım metre kalacak biçimde yerleştirilecekleri küçük tahtalar vardı. İkrarcılar, infaz günü boyunca onlara eşlik edecek iki rahibin arasında merdivene çıkarıldılar. Sözü edilen tahtanın hizasına geldiklerinde yüzleri halka döndürüldü ve rahipler Roma'nın ışığını kabul etmeleri için onlara on beş dakika öğüt verdiler. Reddetmeleri üzerine, rahipler aşağı indi ve cellatlar çıktı, ikrarcıları merdivenden alıp gövdelerini kazığa zincirleyip indiler. Ondan sonra rahipler öğütlerini tekrarlamak için ikinci kez merdivene çıktılar. Öğütlerinin etkisi olmazsa genellikle, onları, ruhlarını almak için yanıbaşlarında bekleyen Şeytan'a bıraktıklarını ve onun da ruhları gövdelerinden çıkar çıkmaz beraberinde cehennem ateşinin alevlerine götüreceğini söylerlerdi. Ondan sonra bir yaygara koptu ve rahipler merdivenlerden indiklerinde herkes şöyle haykırı-

yordu: 'Köpeklerin sakallarını halledelim!' (bu, sakallarının yakılması anlamına geliyordu). Söylendiği gibi çalılar tutuşturuldu ve ateş uzun sırıklarla yüzlerine yaklaştırıldı. Bu vahşet mahkûmların yüzleri yanana kadar yinelendi ve yüksek perdeden alkışlar buna eşlik etti. Sonra çalıların hepsi ateşe verildi ve suçlular yakıldılar.

"Yirmi bir kadın ve erkeğin acılar içinde korkunç bir ölüme giderken gösterdikleri yiğitlik gerçekten şaşırtıcıydı; kimileri en gözüpek metanetle, elleri ve ayakları ile alevlere karşı duruyor ve hepsi de kaderlerine öyle kararlılıkla teslim oluyorlardı ki şaşkın seyircilerden çoğu böyle kahraman ruhların daha fazla aydınlanmamış olmasına üzülüyordu. Kral suçlulara yakın konumundan dolayı onların ölüm feryatlarını daha da fazla işitiyordu; bununla birlikte, dindar bir görev olarak kabul edildiğinden bu dehşet verici sahneden kaçamıyor, taç giyme töreninde ettiği yemin, onu, varlığıyla mahkemenin bütün eylemlerini onaylamaya mecbur bırakıyordu."

Engizisyon'un Etkisi

Engizisyon'un var olduğu ya da başka bir deyişle Roma Katolik dininin yaygınlaştığı her ülkede, sapkınlığın herhangi bir biçimine bulaşma cüretini gösteren birinin sürekli olarak dehşetin gölgesinde yaşaması kaçınılmazdı. Gaddarlığın gaddarlığı, zulmün zulmü doğurduğu ortadadır. Tiksindirici acımasızlıklarıyla engizisyoncular, uygarlık tarihinde eşi benzeri az bulunur bir duyarsızlık derecesine ulaşmışlardı. Sapkınlık teriminin yorumu öylesine genişti ki Katolik ülkelerde beş yüz yıl boyunca Engizisyon tiranlığı yüzünden düşünce özgürlüğünün olmadığı söylenebilir. Düşüncelerin sözle ifadesi yeterince bela getiriyordu; yazıyla ifadesi ise yüz defa daha beterdi. Matbaadan gelen her kitap, Katolik inancının ilkeleri veya çıkarları aleyhinde yorumlanabilecek bir bölüm içereceği önyargısı ile inceden inceye gözden geçirilirdi. Kitaplara sansür üç biçimde uygulanırdı: Tamamen yasaklama ve toplama; itiraz edilebilecek kimi metinlerin veya bölümlerin çıkarılması; ve cümlelerin değiştirilmesi veya belirli sözcüklerin silinmesi. Bu üç başlıktan herhangi biriyle mahkûm edilmiş çeşitli kitapların listesi her yıl yayınlanırdı ve birinci maddeye giren kitaplardan biri veya ikinci ve üçüncü maddeye girip de sansürden geçirilmemiş, düzeltilmemiş bir nüshayı bulunduranlar suçlu kabul edilir, şiddetli cezalara çarptırılırlardı. Bu tür kitapların yazarları ve yayımcıları ömürlerini çoğunlukla Engizisyon zindanlarında geçirirlerdi.

Suçlamaların büyük bir çoğunluğu, şu ya da bu biçimde engizisyoncuların veya Kilise ile bağlantılı yüksek bir görevli ve nüfuz sahibi kişilerin husumetine uğramış bireylere karşı kasten uydurulmuştu. Engizisyoncuların büyük gücü ve özellikle de tutuklulara işkence yapılması için emir vermede yetkili olmaları, diş biledikleri herkesi mahkûm etmelerini kolaylaştırıyordu. Bu nedenle, sapkınlar kadar Katolikler de tehlike içindeydiler. Birisinin suçlanması ve Engizisyon tarafından çağrılması, en cesur erkeği ve kadını bile dehşete düşürmeye yeterliydi. Çünkü işkence odasının kapısından girip de zihinsel ve bedensel olarak bir bütün halinde çıkan çok az kişi vardı. Yaşamlarını kurtarabilseler bile, hemen hepsi fiziksel ya da zihinsel olarak sonsuza dek özürlü kalıyordu.

Engizisyon'un iktidarı ve dokunulmazlığı, halkın üstünden eksik etmediği terör pençesiyle desteklenmiş ve perçinlenmişti. Her kim Kutsal Örgütü eleştirmeye ya da kötülemeye cüret ederse, Engizisyon'un eline düşme riskini göze almadan bunu dile getiremezdi. Halbuki onun erdemlerine şarkılar düzüp hakkaniyetine dualar etmek serbestti. Pençelerinden kurtulanlar bile –çok az da olsa– ya karşılaştıkları tehditlere itibar edip katı suskunluklarını korumuş ya da kurumu yüceltmişlerdi. Dellon, 1788'de Goa Engizisyonu hakkında şunları yazıyor:

> "Zorla alınan itiraflarla yakılmaktan kurtulanlar, hapisten çıktıkları zaman, Kutsal Örgütün kendilerine tam anlamıyla cömertçe ve hoşgörü ile davrandığını söylemek zorunda bırakılıyorlardı, çünkü ceza olarak kaybetmeyi hak ettikleri yaşamları onlara bağışlanmıştı. Çünkü suçunu itiraf etmiş biri, serbest bırakıldıktan sonra doğru yola geldiğini göstermeliydi, her an suçlanıp tutuklanabilir ve ilk *İman Yasası*'nda hiçbir af umudu olmadan yakılabilirdi."

Engizisyoncuların çoğu sadistti. Çoğu şehvet düşkünü canavarlardı. İstedikleri kadını uydurma sapkınlık suçlamasıyla alırlar ve ömür boyu metresleri olarak kapatırlardı. Fransız taburları Aragon kentini ele geçirdiğinde, Korgeneral M. de Legal, Engizisyon'un kapılarının açılması emrini verdi ve yaklaşık 400 mahkûm salıverildi. "Bunların arasında üç başengizisyoncunun haremi olduğu anlaşılan altmış tane genç güzel kadın vardı." Bu kadınlardan birinin anlattığı öykü dikkat çekiciydi. Bunu daha sonra kocası olan Fransız subaya ve *A Master Key to Popery*'nin yazarı M. Gavin'e de anlatmıştı. Kendi anlatımıyla aynen aktarıyorum:

> "Bir gün annemle birlikte Kontes Attaras'ı ziyarete gittik ve orada onun günah çıkartan papazı, Kutsal Örgütün ikinci engizisyoncusu

Don Francisco Tirregon ile tanıştım. Kakaolarımızı içtikten sonra bana yaşımı, günah çıkarttığım papazı ve dinle ilgili ve anlaşılması güç birçok soru sordu. Sert çehresi beni korkutmuştu, o da bunu fark etti ve kontesten bana göründüğü kadar sert olmadığını anlatmasını istedi. Sonra bana çok fazla ilgi gösterdi, uzattığı elini büyük bir saygı ve alçakgönüllülükle öptüm ve giderken şu dikkat çekici açıklamayı yaptı, 'Sevgili çocuğum, seni gelecek sefere kadar unutmayacağım.' Ben bu sözcüklerin ne anlama geldiğini o zaman kavramadım; çünkü kadınlara söylenen nezaket sözcükleri konusunda deneyimim yoktu, o zamanlar daha on beşimdeydim. Gerçekten de ve maalesef beni unutmadı. Aynı gece, bütün ailem yatmışken kapının gürültüyle vurulduğunu duyduk. Benimle aynı odada yatan hizmetçi kız pencereye gitti ve kapıdakine kim olduğunu sordu. Yanıt, Kutsal Örgüttü. Bunu duyunca haykırdım, 'Baba! Baba! Babacığım, ben mahvoldum!' Babam kalktı ve bağırışlarımın nedenini öğrenmeye geldi. Ona Engizisyon'un kapıda olduğunu söyledim. Bunu duyunca, beni koruyacağı yerde, apar topar merdivenlere sürükledi ve hizmetçi kız ağırdan alır korkusuyla dış kapıyı kendisi açtı; böyle aşağılık ve kölece korkular altında zihinler bağnazlaşır! Benim için geldiklerini anlar anlamaz, büyük bir ciddiyet ve uysallıkla görevlilere teslim etti.

"Üstümde iç etekliğim ve kolsuz bir mantodan başka hiçbir giysim olmaksızın beni bir faytona bindirdiler; başka hiçbir şey almama izin vermemişlerdi. Öyle çok korkmuştum ki o gece oracıkta ölüvermeyi istiyordum, fakat seçkin bir zevkle döşenmiş, zenginlik taşan bir daireden içeri sokulduğum zaman ne kadar şaşırdığımı bir düşünün! Görevliler beni çok geçmeden bıraktılar, elindeki gümüş tepside şekerlemeler ve tarçın şerbeti taşıyan bir hizmetçi kız belirdi. Yatmaya gitmeden önce bir şeyler yememi rica etti; yiyemeyeceğimi söyledim ama bu gece öldürülüp öldürülmeyeceğim konusunda beni bilgilendirirse memnun olacaktım. 'Öldürülmek mi!' diye haykırdı, 'siz buraya öldürülmeye değil prensesler gibi yaşatılmak için getirildiniz ve özgür bırakılmaktan başka, dünyada her şeyi isteyebilirsiniz; dua edin ve korkmayın, gidip rahatça uyumaya bakın; çünkü yarın bu evde mucizeler göreceksiniz; ben de sizin özel hizmetçinizim, bana iyi davranacağınızı umarım.'

Bunun arkasından durumu anlatan uzun açıklamalar gelir, Don Francisco, hizmetçi kız Mary aracılığıyla son kurbanına şık giysiler, değerli armağanlar ve hem nazik hem gönül okşayıcı özel mesajlar gönderir ve Mary'nin

tavsiyesiyle genç hanımın da kabul ettiği akşam yemeği davetini iletir. Don Francisco, dini konularla ilgili olarak kesin bir biçimde suçlandığından Engizisyon'un ona "kuru tavanın içinde, giderek artan ısıda" diri diri yakılma cezası verdiğini, ancak kendisinin ailesine duyduğu saygıdan ve ona acıdığından, korkunç cezanın infazını her nasılsa şimdilik engellediğini açıklar. Bununla birlikte, adamın ima ettiği ve Mary'nin de daha açık bir biçimde söylediği gibi, ölümden kaçmanın, yalnızca doğuştan salak birinin göremeyeceği tek biryolu vardır. Büyük bir olasılıkla Don Francisco'dan aldığı talimatlarla hareket eden Mary daha da ileri gider, zaten dehşete kapılmış olan kıza, sır saklama sözü aldıktan sonra, işkence aletlerini göstermeyi önerir. Böylece ertesi sabah, daha kimseler uyanmadan,

> "beni alt kata indirdi ve sağlam demir bir kapıyı açıp geniş bir odaya soktu. İçeride yanan bir ocak ve üstünde kapağı pirinçten olan, kilitli, kocaman bir tava vardı. Yandaki odada, yanları kalın tahtalarla kapatılmış büyük bir çark vardı; Mary ortasındaki küçük deliğe mumu tutup bakmamı istedi; çarkın çeperlerinin keskin bıçaklarla kaplı olduğunu görmek beni altüst etti. Sonra Mary beni içi zehirli hayvanlarla dolu bir çukura götürdü. Yüzümdeki dehşet ifadesini görünce şöyle dedi, 'Şimdi, benim iyi hanımım, size bunların nasıl kullanıldığını anlatacağım. Kuru tava sapkınlarla, kutsal babanın istencine ve zevkine karşı çıkanlar içindir; önce çırılçıplak soyulup diri diri tavanın içine konurlar. Ardından kapak kilitlenir, cellat ocağa biraz ateş atar ve gövde küle dönene kadar gittikçe artırır. Çark, Papa ya da Engizisyon'un kutsal babaları aleyhinde söz söyleyenler için kullanılır; bu yüzden küçük kapıdan makinenin içine sokulurlar ve kapı arkalarından kilitlendiğinde çark hızla döndürülür, ta ki içeridekiler parça parça olana değin. Çukur, ikonları hor görenler ve kilise adamlarına yaraşan saygıyı göstermeyi reddedenler içindir; bu yüzden çukura atılır ve zehirli hayvanlara yem olurlar.'
>
> "Odama geri döndük ve Mary bir başka gün de öteki günahkârlar için hazırlanan işkenceleri bana göstereceğini söyledi; ama gördüklerim bana öyle büyük bir ıstırap vermişti ki ötekileri de görüp dehşete düşmemek için yalvardım. Bundan sonra yanımdan ayrıldı ama Don Francisco'ya mutlak olarak itaat etmemi tembihlemeyi unutmadı; 'Çünkü onun arzusuna boyun eğmezsen,' dedi, 'kuru tava ve artan ateş senin kaderin olacak.' Bunları görmenin verdiği dehşet ve Mary'nin açıklamaları neredeyse bilincimi yitirmeme yol açmış ve beni, irademi yok eden bir şaşkınlığa uğratmıştı.

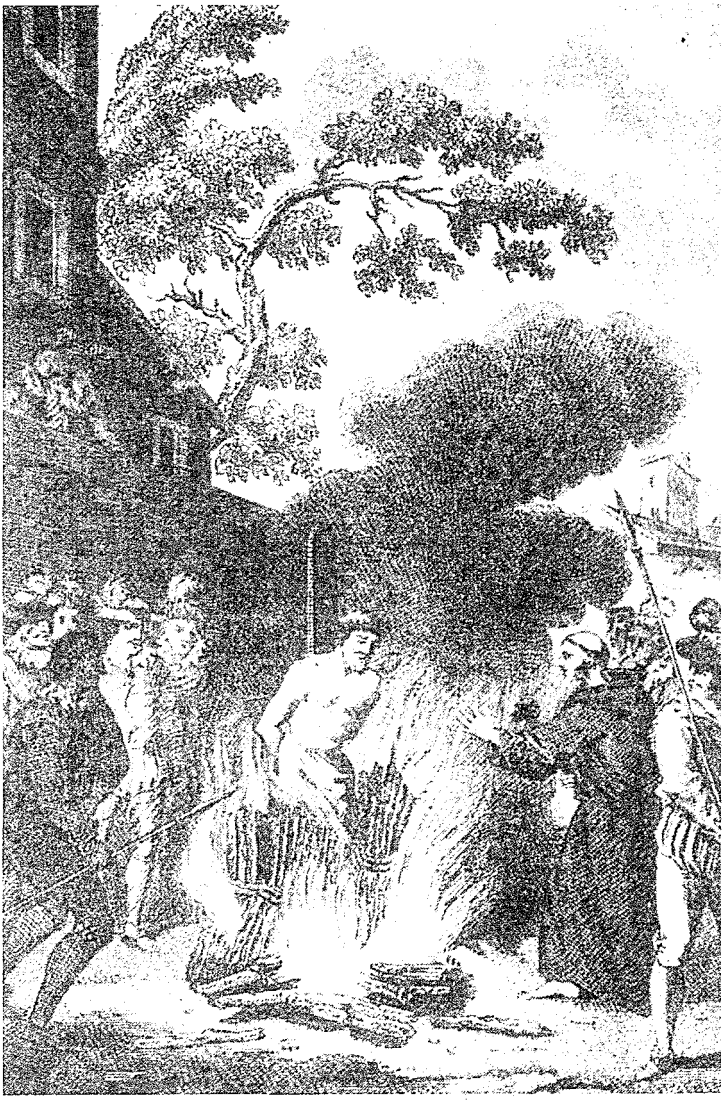
"Ertesi sabah Mary şöyle dedi, 'Şimdi seni bir güzel giydireyim çünkü Don Francisco'ya sabahlar hayrolsun dileğinde bulunup onunla kahvaltı etmelisin.' Giyindiğim zaman, beni bir koridordan geçirip onun dairesine götürdü; hâlâ yatağında olduğunu gördüm. Mary'ye çekilmesini ve iki saat sonra kahvaltı servisi yapmasını emretti. Mary çıkınca bana soyunmamı ve yatağa girmemi söyledi. Konuşma tarzı ve beynime doldurulan iğrenç düşünceler beni öylesine dehşete düşürmüştü ki ne yaptığımı bilmeden üstümdekileri çıkardım ve yatağa girdim, içine düştüğüm ahlaksızlığı idrak edecek halde değildim: Kendimi koruma endişesiyle bütün diğer düşüncelerim tamamen yok olmuştu ve terörün dehşetiyle düşüncelerimde hiçbir incelik kalmamıştı..."

Kız iğfal edildikten sonra, en büyükleri yaklaşık yirmi dört yaşlarında olan ve harem dairesinde tutulan toplam elli iki genç kızla tanıştırıldı. Üç gün boyunca, muhteşem bir biçimde döşenmiş en lüks dairelerde kalarak, ülkenin en iyi yiyeceklerini yiyip içerek bir kraliçe hayatı sürdü. Bir akşam eğlencesinden sonra, içinde bir başka genç kızın daha bulunduğu küçük, zindana benzer bir odaya götürüldü. Ona buraya kadar da eşlik eden Mary, "Bu senin odan ve bu genç hanım da yatak arkadaşın," dedi ve anında sıvıştı. Sonrasını bırakalım öykünün sahibi kendisi anlatsın:

"Şaşkınlığımın ve üzüntümün haddi hesabı yoktu; ama adı Leonora olan yeni arkadaşım, sıkıntımı Mary'ye belli etmemem konusunda beni ikna etti. Mary akşam yemeklerimizi getirdiği zaman duygularımı oldukça iyi gizlemeyi becerdim ama bu yemek ile daha önce katıldığım yemekler arasındaki farkı da zihnimden geçirmeden edemedim. Bu oldukça sıradan bir yemekti ve ikimiz için, biz yer yemez toparlanıp götürülen tek bir tabak, bir bıçak ve bir çatal konulmuştu. Yattığımız zaman, Leonora, ciddi olarak sır tutmaya söz vermem üzerine, bana içindekileri dökmeye başladı. 'Sevgili kardeşim,' dedi, 'durumunun çok güç olduğunu sanıyorsun; ama seni temin ederim ki bu evdeki bütün kızlar aynı yoldan geçmiştir. Zamanla hepsinin öyküsünü öğrenirsin, onlar da seninkini dinlerler. Sanırım seni korkutmakta Mary'yi kullanmışlar, bize de yaptıkları gibi ve eminim sana, hepsini olmasa da, bazı korkunç yerleri göstermiştir. Sen oraları sadece görmekle bile o kadar korktun ki kendini ölümden kurtarmak için hepimizin seçtiği yolu seçtin. Bizim başımıza da aynı şey geldiğinden, Don Francisco'nun senin

Neron'un, tiranın olduğunu biliyoruz; çünkü giysilerdeki üç renk üç kutsal babanın ayırt edici nişanlarıdır. Kırmızı ipek Don Francisco'ya, mavi Don Guerrero'ya ve yeşil Don Aliaga'ya aittir; ve (giysi değiştirme maskaralığından sonra kısa ömürlü eğlenceler bittiğinde) buraya kendi ayrıcalıklı zevkleri için getirdikleri genç kızlara daima kendi renklerindeki giysileri verirler. Aramıza genç bir hanım geldiği zaman, sana yaptığımız ve şimdi senin de başkalarına yapacağın gibi, üç gün çok neşeli, çok eğleniyormuş gibi görünmemiz konusunda sıkı bir emir var; ama bundan sonra en sefil koşullardaki mahkûmlar gibi yaşarız; Mary'den ve diğer hizmetçi kızlardan başka kimseyi göremeyiz. Mary'nin onlara göre ayrıcalığı vardır çünkü ev sahipliği yapıyor. Haftada üç gün hepimiz büyük salonda yemek yeriz; ve engizisyoncular-dan biri kölelerinden birini istediğinde Mary dokuz civarında gelir ve onu alıp adamın dairesine götürür. Bazı geceler Mary odalarımızın kapısını açık bırakır ve bu, o gece engizisyoncular dan birinin gelmeye niyetli olduğunun işaretidir; ama öyle sessiz gelirler ki gelen patronumuz mu değil mi anlayamayız. Eğer içimizden biri hamile kalırsa, doğurana kadar daha iyi bir odaya alınır; fakat hamileliği süresince ona bakmakla görevlendirilen kişiden başkasını göremez. Çocuk doğar doğmaz alınır ve nereye götürüldüğünü asla öğrenemeyiz; çünkü sonrasında ona ilişkin en küçük bir söz bile duymayız. Ben altı yıldır buradayım. Görevliler beni babamın evinden aldıklarında on dördümde bile değildim ve bir çocuğum oldu. Şimdi bu evde elli iki genç kız var; ama her yıl altı ila sekiz kişi kayboluyor ve onlara ne olduğunu ya da nereye gönderildiklerini asla öğrenemiyoruz. Yine de sayımız hiç azalmaz çünkü buradan gönderilenlerin yerine her zaman yenileri getirilir. Bir ara yetmiş üç kız olmuştuk. Kızların birinden usandıkları zaman onu gönderiyormuş gibi yapıp öldürdüklerini düşünmek bizim sürekli çektiğimiz bir işkencedir. Kızları serbest bırakacak olsalar, iğrenç ve şeytani canilikleri keşfedilecek, bu yüzden böyle düşünmemiz de doğal. Buradaki durumumuz gerçekten içler acısı ve işlemek zorunda bırakıldığımız günahları affetmesi için Tanrı'ya yakarmaktan başka yapabileceğimiz bir şey yok.'"

Bu anlatılanların gerçek bir öykü olduğu kanıtlanmıştır. Fransız görevliler Engizisyon'un kapısını açana kadar on sekiz ay geçmiş ve bu zaman zarfında, on bir harem sakini, Leonora'nın sözünü ettiği gibi gizemli bir biçimde ortadan yok olmuş, on dokuz yeni kız getirilmişti. Kurtulduklarında ise sayıları altmışın üzerindeydi.

Moore'un *Martyrology*'sinden, 1809.
ENGİZİSYON'UN EMRİYLE ROCHUS'UN KAZIĞA BAĞLANIP YAKILMASI

Engizisyon'un Kurbanları

Kaç kişinin yakılarak öldürüldüğü, kaçının işkence yapılarak zindanlarda ölüme terk edildiğini kesin olarak söylemek olanaksızdır. İnfazların sayısına ilişkin birçok iddia ileri sürülmüştür. Ancak hiçbirinin gerçeği ifade etmediği görülmektedir. Tarihçiler, küçümsemediklerinde abartma eğiliminde olurlar. Dört yıl İspanyol Engizisyonu'nun sekreterliğini yapmış olan Romalı Katolik yazar Llorente, 1481'den 1517'ye kadar, kırk yıldan az süre içinde, 13000 kişinin diri diri yakıldığını ve 17000 kişinin de farklı cezalara çarptırıldığını tahmin etmektedir. Bu rakamlar büyük bir olasılıkla gerçeğin çok daha altındadır. Çoğunlukla ölümle cezalandırılan suçların abesliği, zulmedilenlerin toplam sayısının aşırı biçimde artmasında etkili olmuştur. Kayıtlara bir göz atmak suçların ne kadar önemsiz, suçlulara uygulanan cezaların ne kadar şiddetli olduğunu gösterir.

İspanya'da St. Lucarlı bir oymacı olan Rochus, Bakire Meryem'in bir suretini bir Engizisyoncuya ucuzundan satmayıp tahrif etmek gibi basit bir suç yüzünden kazığa bağlanıp yakılmıştı. İspanya'daki Triano Hapishanesi gardiyanı, kaledeki mahkûmlara iyi davrandığı için, 200 kırbaç ve altı yıl kürek cezasına mahkûm edilmişti. Engizisyon'daki bir kadın hizmetçi, tutuklulara iyi davrandığı için, halkın önünde kırbaçlandı ve alnı dağlandı. Protestan bir okul müdürü olan Ferdmando, öğrencilerine inancının ilkelerini öğrettiği için önce işkence gördü sonra da yakıldı. John Leon adlı bir başka Protestan ve aynı inançtan birkaç İspanyol da, İngiltere'ye kaçmaya çalışırlarken Engizisyon görevlilerince yakalandılar, işkence edildiler, aç bırakıldılar ve sonunda yakıldılar. Örtünmeyi ve rahibe olmayı reddedip Protestan inancını kabul ettiği için genç bir kız da alevlere atılmaya mahkûm edildi.

Zamanının seçkin bir hekimi olan Christopher Losada'ya, Protestanlığın öğretilerini açıkça savunduğu için, gövdesi gerilerek işkence edildi ve yakıldı. Sevilla'daki St. Isidore Manastırı'nın keşişlerinden biri Protestanlığa döndüğü için işkence gördü ve yakıldı. Toledo'nun Protestan yazarlarından biri, evinde bir odasının duvarlarını on emrin reprodüksiyonu ve kendi el yazısı metniyle süslediği için 1676'da kazığa bağlanıp yakıldı.[32] Aynı mahkemede, Martin-Juan de Salinas iki eşli olmaktan 200 kırbaç cezasına çarptırılmıştı.

Vasconcellos adında bir adamla evli olan ve Madeira'da oturan bir İngiliz kadın 1704'te sapkınlıkla suçlandı ve Lizbon Engizisyonu'na gön-

32) Papacılar, ikinci emrin ikonalara tapınmayı yasaklayan kısmına dokunmadılar.

derildi. Dokuz ay on beş gün boyunca bu kadın, ısrarla masum olduğunu söylediği bir suç yüzünden, yatması için nemli samandan başka bir şeyin olmadığı bir zindanda, yalnızca kuru ekmek ve su verilerek hapsedildi. Zorla itiraf almak için düğümlü kamçılarla defalarca kırbaçlandı; göğsü kızgın demirle üç ayrı yerinden yakıldı ve yaraları kendi kendine iyileşmeye bırakıldı. Sonunda, bir kez daha işkence odasına götürüldü ve cellat sabit sandalyeye oturtulması emrini verdi; iplerle öyle sıkı bağlandı ki kıpırdaması olanaksızdı. Sonra sol ayağı soyuldu ve ateşte kızdırılmış demirden bir terlik giydirildi ve eti kemiğe kadar yakana dek orada tutuldu. Kadın bayıldı. Ondan sonra öyle zalimce dövüldü ki sırtı omzundan beline kadar bir et yığınına döndü. Sonra kızgın terliği sağ ayağına geçirmekle tehdit ettiler. İşkenceye daha fazla tahammülü kalmayan kadın, önüne koydukları kâğıtları imzaladı.

Sevilla'da oturan saygın bir aileden gelen Jane Bohorquia adlı kadın, bir arkadaşı ile Protestan dini hakkında konuştuğu için yakalandı ve hapsedildi. Hamileydi ve çocuk doğduktan hemen sonra ve bedeni henüz acınacak kadar güçsüz bir durumdayken, vahşice işkence tezgâhına gerildi, eti kemiklerinden ayrıldı ve ağzından kan boşaldı. Bir hafta sonra öldü. Diğerlerinde olduğu gibi bu davada da, suçlunun hapishanede ölü bulunduğu rapor edildi ve uygulanan işkenceden resmi olarak söz edilmedi. Raporda şöyle yazıyordu: "Jane Bohorquia hapishanede ölü bulunmuştur; davasının yeniden gözden geçirilmesi üzerine Engizisyon masum olduğuna karar vermiştir. Bundan dolayı ona karşı başka dava açılmayacak ve haczedilen malları hukuken mirasçılarına verilecektir."

Uygulanan işkencenin ölümle sonuçlandığı ve gaddarlığın bu derecesini haklı çıkarmanın güç olduğu davalarda, ölümün bir kaza veya hastalık sonucu gerçekleştiğini ileri sürmek engizisyoncuların en gözde yöntemiydi. Valladolid'de, 1623 yılında, Diego Enríquez adında biri benzer bir "kazaya" uğramış ve hastanede ölmüştü.[33]

1714 yılında Malaga'da İngiliz Protestan Isaac Martin'in davası vardı. Adı nedeniyle Yahudi olmakla suçlanıyordu. Yakalandı ve mahkemeye çıkarılmak için Granada Engizisyonu'na götürüldü. Zindana kapatıldı ve kendisine şu talimatlar verildi: "Burada, sanki ölüymüşsün gibi büyük bir sessizlik içinde duracaksın; konuşmak yok; ıslık çalmak ya da şarkı söylemek ya da çıtını çıkarmak yok; birinin bağırdığını ya da bir ses çıkardığını duysan da sen susacaksın ve 200 kırbaç yesen bile sesini çıkarmayacaksın." Başengizisyoncu ile birlikte birkaç ziyaretçisinin olduğu uzun bir

33) H. C. Lea, *A History of the Inquisition of Spain.*

hapislikten sonra, Martin sapkınlıktan suçlu bulundu ve Granada sokaklarında dolaştırılıp 200 kırbaç yemeye ve İspanya'dan sürülmeye mahkûm edildi. Isaac Martin engizisyoncuların eline düşüp işkence gören ve gerçeği söyleyebilen çok az kişiden biri olduğundan, çektiği eziyetin öyküsünü kendi sözleriyle aktaralım:

> "Ertesi sabah saat on civarında aşağı kata indirildim, cellat ip ve kırbaçla içeri girdi. Ceketimi, yeleğimi, peruğumu ve boyun bağımı çıkarmamı emretti. Ben gömleğimi de çıkarırken, çıkarmama gerek olmadığı emrini verdi, o halledebilirdi. Yakamdan tutup gömleğimi soydu ve belime bağladı. Sonra bir ip aldı ve ellerimi bağladı, bir diğer ipi de boynumdan geçirdi ve beni, bir İngiliz sapkını görmek için bekleşen kalabalığın olduğu Engizisyon'un önüne götürdü. Dışarı çıkar çıkmaz kapıdaki bir papaz mahkûm edildiğim cezayı okudu: 'Engizisyon'un Kutsal Örgütünün Lordları tarafından Isaac Martin'e halka açık sokaklarda 200 kırbaç vurulması emri verilmiştir. İngiliz Kilisesi dininden bir Protestan, bir sapkın olduğundan, okunmuş ekmeğe, Bakire Meryem'in suretine saygısızlık ettiğinden, hüküm infaz edilsin.' Bana yapılacakları bildiğimden, gözlerimi bağladıklarında öyle fazla korkmadım. Cezam okunduktan sonra cellat beni bir eşeğe bindirdi ve sokaklara çıkardı. Halk, 'İngiliz sapkın! İngiliz sapkına bakın!' diye bağırıp çağrıyor ve beni taşlıyordu. Kentin çığırtkanı, Engizisyon'un kapısında okunan hükmü yüksek sesle yineleyerek önümden yürüyor, cellat yol boyunca beni kamçılıyor, çok sayıda insan da at sırtında, tören elbiseleri içinde, ellerinde teber ve asalarla peşimizden geliyordu."[34]

Francisco Moyen'in davası da dikkate değer. Potosi'de oturan yirmi dokuz yaşındaki bu Fransız, Engizisyon tarafından yakalanmış ve sapkınlıkla suçlanmıştı. Mahkeme için Lima'ya gönderildi. O günlerde Güney Amerika'ya seyahat etmek oldukça fazla zaman alırdı. Yol çok uzun sürdü ve Moyen inanılmaz sıkıntılara ve yoksunluklara katlanarak, sonunda, 1752 Mart'ında Lima Engizisyonu'na teslim edildi. Sapkınlıktan yargılandı ve 200 kırbaç ve on yıl hapis cezasına çarptırıldı. 1754'te, kaçabilmek umuduyla akşam yemeği için verilen mumu kullanarak hücresinin kapısını ateşe verdi. Plan başarısızlığa uğradı ve hapishanede kaldığı süre boyunca

34) John Marchant, *A Review of the Bloody Tribunal or The Horrid Cruelties of the Inquisition*, Perth, 1770, s. 121.

yemeğini karanlıkta yemek zorunda kaldı. Bu bitmek tükenmek bilmeyen on yıl boyunca, Moyen, prangaya vurulu halde yaşadı. Engizisyoncuların "pranganın çıkarılması emrini" ancak ayak bileğini saran habis yaranın kangrene dönüşmesi olasılığı ve bunun sonucunda avlarından mahrum olma korkusu ile verdiklerini söylemek, Moyen'in içinde bulunduğu durumu daha iyi değerlendirmemizi sağlar. Bir insan taslağı haline gelmiş olan Moyen 6 Nisan 1761'de serbest bırakıldı ve ülkeden sürüldü.

Engizisyon mevki ya da rütbe tanımıyordu. Zengin ya da yoksul, köylü ya da soylu, ellerine düşene Tanrı'dan başka yardım edecek kimse yoktu. Sayısız ünlü kurbanlarından biri de II. Philip'in büyük oğlu ve tahtın veliahtı olan Don Carlos'tu. Katolik başpapazı tarafından Tanrı adına yapılan aşırı uygulamalardan dehşete düşen Don Carlos, arkadaşları ve tanıdıkları arasında fırsat buldukça engizisyoncuların yöntemlerine karşı konuşmaya başladı. Konu Kutsal Örgütün kulağına gitti ve prens tutuklandı. Philip, Kralın gücünün İspanyol Engizisyonu'nunkinden daha az olduğunun farkındaydı ve buna oğluna pek düşkün olmadığı gerçeği de eklenince, durumunu çok iyi değerlendirerek herhangi bir müdahalede bulunmadı. Don Carlos sapkınlıktan suçlu bulundu ve ölüm cezasına mahkûm edildi. Mevkisinden dolayı kendisine bir ayrıcalık tanındı – ölüm biçimini kendi seçecekti. Bir damarının kesilip kan kaybından ölmeye karar verdi.

11
Büyük Britanya ve İrlanda'da İşkence

İngiltere'de Yasal İşkencenin Doğuşu

İNGİLİZLER, bugün de olduğu gibi, ülkelerinde işkencenin hiçbir zaman uygulanmadığı ile övünmeye eğilimli olmuşlardır. Bu yanlış bir söylemdir. Bu iddia, işkencenin İngiliz hukukunda hiçbir zaman yasal olarak tanınmamış olmasına dayanır. Bununla birlikte, göreneksel hukukunu hiçe sayarak, hüküm süren kralın otoritesi ile, birçok davada işkence hem itiraf ettirmek hem de tanıklığa zorlamak için sürekli uygulanmış, benim daha önce (bkz. 1. Bölüm) kanıtlamaya çalıştığım gibi, sanıklara eziyet her zaman var olmuştur. İster gizli yapılmış olsun, isterse cezalandırma ya da disiplin adı altında haklı gösterilsin, her durumda işkence işkencedir ve bu anlamda İngiltere'de işkence yüzyıllarca bütün boyutlarıyla uygulanmıştır.

Anglo-Saksonlar, diğer bütün çağdaşları gibi, katı ve zalimdiler. Hizmetçiler adı konmamış olsa da köleydiler, efendileri ve hanımları tarafından dövülür ve kötü muamele görürlerdi. En ufak bir kışkırtmada zincire vurulur, aç susuz hapsedilir ve sık sık öldüresiye kırbaçlanırlardı.

Roma işgalinden çok önce de sakat bırakmanın yaygın bir ceza olduğu ve önemsiz şeyler için vahşice kırbaçlanma cezası verildiğinin kanıtları

vardır. İşgal döneminde, Milton'a göre, Romalı kadın ve bakireleri çırılçıplak asmışlar, göğüslerini kesip, ölüm korkusuyla kendi etlerini yemiş gibi görünmeleri için ağızlarına sokmuşlardı."[35]

Önceleri soğuk su ve kızgın demirle sorgulamak gibi işkence biçimleri yaygındı. Ama zamanla bu uygulamalar gözden düşüp kaldırılırken, suçlular her türlü sorgulama biçimine karşı direndiler. Mahkemeye çıkarıldıklarında suçlarını ya da suçsuzluklarını itiraf etmeyip adaletin her çabasını boşa çıkaran bir suskunluğu benimsediler. Konuşmayan bir sanığı mahkûm etmek imkânsızdı.

Bu tür davalar için *peine forte et dure* olarak bilinen ceza uygulamaya kondu. Burada, özellikle, İngiliz hukukuna göre işkence sayılmayan bir cezalandırma biçimiyle karşı karşıyayız ancak gerçekte bu, İspanya Engizisyonu'nda kullanılan yöntemler kadar barbarcaydı. Başparmağın bağlanması mahkûmları itirafa ya da tanıkları tanıklığa ikna etmek için yaygın biçimde başvurulan bir uygulamaydı; ve büyücülük yaptığından kuşkulanılanları "iğnelemek" Ortaçağ'da çok sık başvurulan bir yöntemdi. Bu uygulamalar işkence biçimleriydi ancak öyle *tanımlanmamışlardı*. Safsatadan başka bir şey olmayan bu uslamlama, halk tarafından koşulsuz kabul edilmiş gibi görünüyor çünkü şikâyet eden ve karşı çıkan çok az kişi vardı.

İşkence tezgâhının kullanımı ortaya çıkınca, yargıçlar bunun işkenceden başka bir biçimde tanımlanamayacağını itiraf ettiler ve işkence göreneksel hukukça yasaklandığından, özel durumlarda *quæstion*'un kullanımını haklı göstermek için başka bir yol buldular. İşkenceyi, otoritesi hukukundan üstün görülen iktidardaki kral veya Danışma Meclisi ya da Star Chamber'dan[36] alınacak özel bir izin alma durumunda uygulanabilir hale getirip sorunlarını çözdüler.

1310 yılında Templar'lara işkence yapılması yetkisi veren bir kraliyet kararı yayınlandı. 1468'de, Londra Belediye Başkanı Sir Thomas Coke ihanetten yargılandı ve ifadesi işkence altında alınmış tek bir tanığın ifadesiyle suçlu bulundu. Zamanla işkencenin kullanımı daha da arttı. Aslında, şu ya da bu biçimde ve başka adlar altında işkence, İngiliz tarihinin başlangıcından bu yana geniş biçimde uygulanmışsa da, başlangıç yılların-

35) John Milton, *The History of Britain*, 1777, II. Kitap, s. 78.

36) Star Chamber Mahkemesi VIII. Henry zamanında kuruldu. İki başyargıç ve Danışma Meclisi'nden oluşuyor ve önemli davaların yanı sıra olağandışı önemde veya karmaşık hukuki sorunlarla uğraşıyordu. Fakat bu mahkeme kısa sürede gücünü kötüye kullanmaya başladı. Adaletten uzak, önyargılı ve zalim oldu. Star Chamber tarafından verilen emirler sonucu, İngiliz adaletini rencide eden birçok acımasız işkence kararı uygulamaya sokuldu. Mahkeme 1640 yılında kapatıldı.

daki kullanımına ilişkin kayıtlar son derecede kısıtlıdır ve ancak onbeş, onaltı ve onyedinci yüzyıllarda kanıtlar çoğalmaktadır. Bu konuda bir otorite olan Jardine'in görüşüne göre, işkence, "Kral ya da Danışma Meclisi'nin verdiği basit bir yetkiyle her ciddi suçlamada daima kullanılmıştır."[37] Bir iki örnek verilebilir.

> "9 Haziran 1555'te, itiraf etmeyecek kadar inatçı kişilere işkence yapılması için Lord North ve diğerlerine mektuplar yazıldı ve takdir yetkisi verildi, Tower yüzbaşısına da aynı içerikte bir mektup yazıldı."[38]

> "28 Aralık 1566'da, Danışma Meclisi tarafından Başsavcı ve diğerlerine bir mektup gönderildi: Şu anda Tower'de tutuklu bulunan Clement Fisher'ın işkenceyle biraz korkutulması kararlaştırılmıştır. Sefih kişiliğininin biraz olsun düzelebileceği umudu ile adı geçen Fisher'in sırtının biraz işkence tezgâhını hissetmesinde bir sakınca olmayacağı düşünülmektedir. –Meclis Kütüğü. Eliz. MSS."

1571'de, Kraliçe Elizabeth, Sir Thomas ve Doktor Wilson'a "Norfolk Dükünün hizmetçilerinden ikisinin işkence tezgâhına alınmaları için" bir Yetki Belgesi gönderdi.[39] İhanetinden kuşkulanılan Samuel Peacock'a, Danışma Meclisi'nce yayımlanan bir yetki belgesi ile işkence yapıldı. 14 Ekim 1660, Newgate Duruşmaları:

> "Soygunculuktan suçlanan George Thorely suçu kabul etmeyi reddetmiş ve çekeceği acının kendisini itiraf etmeye zorlayacağı düşüncesiyle iki başparmağı sırımla birbirine bağlanmış ve bu şekilde gönderilmiş, bir görevli de onu ikna etmek için yanına katılmıştı. Bir saat sonra yeniden getirildi ve suçu kabul etti. Bunun Newgate'de olağan bir uygulama olduğu ifade edilmişti."[40]

1674 Mart'ında, Stafford Mahkemelerinde, suçunu kabul etmeyen bir katil, *peine forte et dure* ile cezalandırıldı. VIII. Henry'nin hükümdarlığı sırasında Tower'de yüzbaşı olan Sir William Skevington tarafından icat edilen ve Leşçinin Kızı adını taşıyan işkence tezgâhı,[41] demirden eldivenler,

37) David Jardine, *On the Use of Torture in the Criminal Law of England*, 1837.
38) Bishop Burnet, *The History of the Reformation*, Oxford, 1829.
39) *Notes and Queries*, 20 Mayıs 1916.
40) *A Report of Divers Cases*, der. John Kelyng, 1708, s. 27.
41) İşkence tezgâhı, geleneğe göre, Tower'e ilk kez VI. Henry zamanında Exeter Dükü tarafından sokulmuştu ve o zaman halk arasındaki adı 'Exeter Dükü'nün Kızı'ydı.

çizmeler ve diğer işkence aletleri her zaman kullanımdaydı. 1604'te hükümet soruşturmasına konu olan ve "Huzur Yok" diye bilinen iğrenç zindanın ve "tutukluların kolları ve bacakları uyku sırasında bu hayvanların malum açgözlülükleriyle lime lime edilirdi" diye anlatılan ve çok daha korkunç bir işkence yeri olan "Fareli Zindan"ın boş kaldığı görülmezdi. Hiçbir zaman işkenceden sayılmamış olan kırbaçlamak ise sıradandı.

Öyle görünüyor ki, yasal işkence en yaygın biçimine Elizabeth zamanında ulaşmıştır. "Onun son dönemlerinde," diye belirtir Hallam, "Tower'deki işkence tezgâhının boş kaldığı olmadı."[42] Guy Fawkes'in işkence tezgâhına yatırılıp yatırılmadığı konusu tartışmalıysa da en azından işkence ile tehdit edilmiş ve itiraf ettirilmesi için bazı adımlar atılmıştır. Emir geldiğinde elbette her şey hazırdı: "Başka türlü itirafta bulunmazsa, önce en hafifinden başlanarak yavaş yavaş en şiddetlilerine kadar işkence edilecektir, Tanrı yardımcınız olsun." Ve Fawkes'in işkence tezgâhının gönderildiğine dair Kral James'in kendi ifadesi vardır.

İskoçya ve İrlanda'da Yasal İşkence

Onaltıncı ve onyedinci yüzyıllarda İskoçya'da işkence İngiltere'den daha fazla yaygındı ve özellikle büyücülük ve cadılıkla suçlananlara uygulanıyordu. Kral ve Danışma Meclisi, işkence yetkisi verme gücüne sahipti. Böylece 1596'da VI. James, Edinburgh isyancılarına işkence yapılması emrini verdi. 1650'de Parlamento, Albay Sibbald davasında işkence kullanılması yetkisini verdi.

Gerçekten de bu dönemde kötü ün kazanmış birçok dava vardır. 1590 yılında, Doktor Fian'a "çizme adı verilen aletle dünyadaki en şiddetli ve insafsız acılar çektirilmişti." 1600'de, Rhynd adında biri, Gowrie House'da suikaste katılmakla suçlanmış ve işkenceye alınmıştı. 1689'da, Başkan Lord Lockhart'ın katili olduğu iddia edilen sanığa suç ortaklarının adını vermesi için işkence edildi. 1615'te John Ogilvie adındaki bir Cizvit ihanetle suçlandı, "Edinburgh'a gönderildi ve orada sürekli gözaltında tutuldu, sekiz gün ancak ölmeyecek kadar yemek verildi ve zihninin altüst olup *ad delirium*'a ulaşması için uyuması zorla engellendi!"[43]

Kullanılan araçların İngiltere'dekinden çok daha çeşitli olduğu görülmektedir. İşkence tezgâhı, caspicaw ya da caschielawis, cadı gemi, par-

42) Hallam, *Constitutional History*, c. I, s. 201.

43) Robert Pitcairn, *Ancient Criminal Trials in Scotland*, Edinburgh, 1833, c. III, s. 332.

maksıkıştıran, çizme, pilniewinkis* gibi aletlerin hepsi sık sık kullanılıyordu. D'Archenholz, *Picture of England* (1790) adlı kitabında *peine forte et dure*'ün İskoçya için pek de yabancı bir alet olmadığını belirtmekteydi.

İrlanda'ya baktığımızda, kaydedilmiş sadece birkaç yasal işkence örneği görürüz. 1583'te Dublin'de, Hurley adında bir İrlanda papazı ihanetle suçlanıp yargıç Başpiskopos Loftus ve Sir H. Wallop'un karşısına çıkarıldığında konuşmadı. Talimat almak için Londra'ya başvurulduğunda İrlanda Meclisi'ne Hurley'i konuşturmak için işkence yapılması talimatı geldi. Kimi ifadelere göre, işkence tezgâhı olmadığından, sanığa içlerine eritilmiş reçina dökülen 'kızgın çizmeler' giydirildi ve Hurley itiraf etti.[44] Bazen suçlular, olasılıkla orada işkence donanımı daha iyi olduğu için, Tower'de işkence yapılmak üzere Londra'ya götürülürdü. 1581'de Belediye Meclisi Üyesinin emriyle Tower'e nakledilen Myagh buna bir örnekti. 1615'te, Dublin otoriteleri işkence aletlerini daha da geliştirmiş görünüyorlar çünkü O'Kennan adında birine bu kentte işkence tezgâhında işkence edildiği kaydedilmiştir.

Cezalandırma Maskesi Altında İşkence

İtiraf ya da tanıklık ettirmek amacıyla yapılan her tür işkencenin yanı sıra, cezalandırma amacıyla uygulanan yüzlerce işkence örneği olması gerekir. Bunların nadiren işkence olarak tanımlanmaları, işkence oldukları gerçeğini değiştirmez. Cezalandırma kısmen ya da bütünüyle işkence biçiminde olabilir. İşkenceyi çoğunlukla ölüm izler. Ancak, ölüm cezası verilen birine, infaz ne kadar vahşi ya da dehşet verici olursa olsun, işkence yapıldığı nadiren de olsa itiraf edilmiştir.

İşkence içeren cezalandırmanın en yaygın biçimi kırbaçlama, işkence içeren ölüm cezası da yakmadır. Dağlamak ve sakat bırakmak ikinci derecede yaygın olan cezalardır. Daha önce sözü edilen korkunç *peine forte et dure* 1772 yılına kadar sürmüştür. Cadılıkla suçlananlara yapılan işkenceler başka bir bölümde (12. Bölüm) ele alınacaktır.

Ceza maskesi altında işkence örnekleri adli kayıtlarda fazlasıyla bulunmaktadır. 1556'da Andrew Drummond sahtekârlıktan suçlanmış, "elleri arkasından bağlı Edinburgh kasabasının pazar meydanına getirilip orada sağ elinin kesilip bir kazığa çakılmasına ve krallıktan ömür boyu sürgün"

* İşkence aletlerinin İskoçya'da kullanılan türlerine verilen adlar. (ç.n.)

44) J. A. Froude, *History of England*, 1863.

edilmesine karar verilmiştir.[45] Aynı suçlamayla, 5 Mayıs 1558'de Edinburgh'da David Fethye'nin sağ eli kesilmiştir.[46] 10 Aralık 1549'da, bir evi yaktığı için Isobella McFerlane'in "yanağının dağlanmasına" karar verilmiştir. 8 Mart 1615'te James Boyle, Johnne Hammiltoun ve Adame Moffet kamçılanarak Edinburgh sokaklarından geçirilmiş ve kızgın demirle yanakları dağlanmıştır.[47] 30 Temmuz 1618'de cüzdan çaldığı için Johnne Broune'nun yanağı dağlanmış ve 10 Kasım 1636'da, "serseri ve hırsız" diye tanımlanan bazı Mısırlılar mahkûm edilerek şu cezalara mahkûm edilmişlerdir: "Adamlar asıla, kadınlar boğula; çocuklu kadınlar Hadinton kasabası sokaklarında kamçılana ve yanakları dağlana."[48]

Kazığa bağlayıp yakmak büyücülüğün yanı sıra diğer bazı suçlara da uygulanan bir infaz biçimiydi. 17 Eylül 1605'te Johnne Jak (nam-ı diğer Scott) hayvanlarla cinsel ilişkiye girmek gibi dehşet verici bir suç işlediği için suç ortağı olan kısrakla birlikte kazığa bağlanıp diri diri yakıldı.

İşkence çarkına gerip parçalama uygulamasına görece daha az rastlansa da, bu korkunç biçimde öldürme yönteminin örneklerine de rastlıyoruz. 30 Nisan 1591'de, Johne Diksoun ebeveynlerini öldürdüğü için İskoçya'da bu yolla infaz edildi. Robert Birrel'in *Günce*'sinden okuyoruz: "Robert Weir, Warriston Lordu'nu öldürdüğü için, 2 Temmuz 1600'de araba tekerleğine gerilip saban demirinin bıçağıyla cellat tarafından parçalandı."

İşkence, sadece devletin işlenen suça karşılık olarak uygun gördüğü cezalandırma uygulaması ile sınırlı değildi. İnsanların kişisel nefret besledikleri bireylere işkence yapıp adaleti kendi elleriyle yerine getirmelerine de sık sık rastlanmaktaydı. Sadistler ve diğerleri, başlıca özelliğini işkencenin oluşturduğu suçlar işlemekteydiler. Yalnızca rezalet çıktığında ve cezai takibata uğradığında, kural olarak yaygın olan işkence kamuoyunun dikkatini çekiyordu – diğer binlercesi hasır altı ediliyor ya da bilinse bile sorumlu taraflar asla açığa çıkarılamıyor veya tutuklanamıyorlardı.

Bundan dolayı kanıt olarak bir kez daha suç kayıtlarına başvurmak zorundayız. 1598'de, James Crawfurd, Magnus Andersoune ve Johnne Andersoune, Margaret Gairner'a işkence etmekle suçlandılar. Görünüşte, kızın, Crawfurd'dan bir para kesesi çaldığından kuşkulanılmış ve itiraf ettirme amacıyla bu korkunç üçlü kızın parmaklarını "matkap ya da delgi aletine sokup sıkıştırmışlar" ve yaralanıp parçalanmalarına neden olmuş-

45) Robert Pitcairn, *Ancient Criminal Trials in Scotland*, 1833, c. I, s. 388.
46) *A.g.e.*, s. 403.
47) *A.g.e.*, c. III, s. 358.
48) *A.g.e.*, c. III, s. 595.

lardı. Sonra da sırtını, omuzlarını ve koltukaltlarını kızgın maşayla yakmışlar ve iki gün eli kolu bağlı, çaresiz, aç ve susuz bırakmışlardı.[49]

İngiliz mahkemelerinden aktarılan işkence öyküleri içinde, 1623 yılında McFarlane klanının bazı üyelerinin George Buchanan'ı *öldürmekten* mahkûm edilmeleri davası ile boy ölçüşebileni yoktur. İki klan arasındaki kan davası suçun başlıca nedeni olarak görünmektedir. Sabahın erken saatlerinde Buchananlardan birine rastlayan McFarlane klanından birkaç kişi, onu yakalayıp bir ağaç gövdesine bağladılar. Bu, saat sekiz civarında olmuştu ve o saatten gece ona kadar, saat başı ara vererek, "bir kamayla gövdesinin çeşitli kısımlarında yavaş yavaş öldürecek biçimde üç dayanılmaz oyuk açtılar." Sonunda onu öldürdüler, bütün giysilerini çıkardılar, boğazını kestiler, dilini koparttılar ve dört köpeğini de öldürdüler. Köpeklerden birinin dilini kesip ölünün ağzına ve Buchanan'ın dilini de köpeğin ağzına koydular. Cesede reva görülen zalimlik ve barbarlığın korkunçluğu bununla da bitmiyor:

> "İnsanlıkdışı ve barbar gaddarlıklarını tatmin etmek için, çıplak cesedin karnını yardılar, bütün iç organlarını dışarı döktüler ve bir köpeğin karnına koydular, başka bir köpeğin karnını yarıp organlarını çıkardılar ve adamın karnına koydular: Onu öylece yanında dört ölü köpekle bıraktılar; bu halde toprağın üstünde sekiz gün boyunca yattı ancak ondan sonra bulundu."[50]

İrlanda'da insanların, tek başlarına veya çete halinde hemcinslerine işkence yaptığı sayısız örnek vardır. Ama İrlanda tarihinde hiçbir olay, kana susamışlık ve vahşilik bakımından, 1642'de İrlandalı Katoliklerin İngiliz Protestanlardan intikamlarını aldıkları zaman adanın büyük bölümünü saran terör dalgası ile bir tutulamaz. 1689'da Londra'da basılmış bir risalede[51] dehşet verici trajedinin öyküsü bütün iğrençliğiyle nakledilmiştir. Şanlı din adına nefret edilen dinden olan erkeklere, kadınlara ve çocuklara uygulanan ve insan zihninin kavrayabileceği daha zalim bir işkence biçimi görülmemiştir. Kilkenny'de bir İngiliz kadın hendekte dövülmüş ve orada ölmüştü; beş yaşlarındaki çocuğunun karnını yarmışlar, bağırsaklarını dışarı çıkarmışlardı. "Bir adamı Aşai Rabbani ayinine katılmaya zorladılar, yaraladılar, karnını yarıp bağırsaklarını çıkardılar

49) Pitcairn, *Trials*, c. II, s. 45.
50) *A.g.e.*, c. III, s. 548.
51) *A Relation of the Bloody Massacre in Ireland.*

Moore'un *Martyrology*'sinden, 1809.
İRLANDALI KATOLİKLERİN 1642'DE PROTESTANLARA YAPTIKLARI İŞKENCELER

ve canlı canlı bıraktılar." Canice bir gaddarlıkla insanların her parçasını deldiler, süngülediler, ezdiler fakat öldürücü bir yara açıldığı anda, her yaştan kadın veya erkeği, kendi kanları içinde debelenmeye ve açlıktan ölmeye terk ettiler. Erkeklerin gözlerini oydular ya da ellerini kestiler. Bazıları diri diri yakıldı; bazıları taşlanarak öldürüldü; bir kısmı da ayaklarından başlayarak ateşe sürülüp yavaş yavaş kızartıldı. Doğurmak üzere olan kadınları astılar, karınlarını yarıp yavrularını çıkardılar ve bu canlı bebekleri vahşi köpeklere attılar. On iki yaşında Thomas Stratton adlı bir çocuğu kaynar kazana attılar; bir başka çocuğun da omurgasını kırdılar ve yavaş yavaş ölmesi için ormana bıraktılar.

> "Sligo kasabasında yaşayan bütün Protestanların önce malları talan edildi, sonra zindana atıldılar ve geceyarısı hepsi soyularak kılıçlar, baltalar, urganlar vb. ile en cani ve barbar biçimde katledildiler. Kadınlardan bazıları hamileydi, yarılan karınlarından yavruları kolları bacakları koparılarak alındı, bu iğrenç katliamlardan sonra bu zebaniler ölü, çıplak erkek gövdelerini çıplak kadın gövdelerinin üstüne en hayasız vaziyette koydular; İrlandalıların büyük bir zevkle seyretmesi için ertesi güne kadar bu halde bırakıldılar."

İşkence dizisi bununla da bitmiyor. Kadınları kendi kocalarını asmaya, anneleri kendi çocuklarını boğmaya, genç kızları ana babalarını öldürmeye zorladılar.

12
Cadılara Yapılan Zulüm

Demonolojiye Karşı Savaş

ZULÜM tarihinde, uygarlık süreci içinde, yüzyıllar boyu büyücülere ve cadılara işkence yapılması, Hıristiyanlığın alnındaki en büyük lekelerden biri olmuştur. Gerçek ya da öyle olduklarından kuşkulanılan büyücü ve sihirbazlar, yalnızca Katolik inancının bütün düşmanlığını simgeleyen Engizisyon'un zulmüne değil, aynı şekilde Protestanların zulmüne de katlanmak zorunda kalmışlardır. Avrupa kıtasında Katolik inancın hüküm sürdüğü ülkelerden bir sığınak bulmak için Protestan İngiltere'ye kaçmaya çalışmaları boşunaydı çünkü burada da hiç şansları yoktu. Bütün uygar dünya Şeytana tapanların karşısındaydı.

Alışılmamış inanç ve batıl inançların büyücülük ile ilişkilendirilmesi veya bir tutulması, bu sanatı icra ettiğinden kuşku duyulanlara sıradan bir dinsel sapkın veya suçludan çok daha ağır işkence yapılmasına neden olmuştur. Dahası, bu insanlara karşı kullanılmak için özgün işkenceler üretildi. Cadıların şeytanın gizli işaretini taşıdığına inanılıyordu ve bu işaretleri araştırmak da yalnız büyücülükle suçlananlara uygulanan tümüyle farklı bir işkence biçimine yol açmaktaydı. Böylece, başka tür suçlular

için kullanılması uzun zaman önce sona eren suyla sınama cadılar için uygulamada kalmaya devam etti (bkz. 23. Bölüm).

Nuh zamanından beri cadılara karşı zaman zaman saldırılar olmuşsa da, onbeşinci yüzyılın sonlarında Papa VIII. Innocentius'un özellikle büyücüler ve cadıların Hıristiyanların düşmanı olduğu, köklerinin kazınması ve yok edilmeleri gerektiğinden söz eden uğursuz tebliğini yayımlamasıyla cadılara karşı zulüm ciddi bir vahşet olarak ve hepsini kapsayacak biçimde başladı. Henrich Kraemer ve Johann Sprenger, Kuzey Almanya'daki büyücülere karşı verilen savaşı başarılı bir sonuca ulaştırmak amacıyla engizisyoncu olarak atandılar. Sadistliklerini fanatik Hıristiyanmış gibi davranarak maskelediklerini düşündüğüm bu Dominiken keşişler, büyücülük üzerine dikkat çekici bir çalışma olan *Malleus Malificarum* başlıklı kitabın da yazarlarıydılar.

Böylelikle Avrupa kıtasında her tür büyü ve sihire karşı, tek suçları Hıristiyanlıktan çok az farkla ayrılan bir din biçimini ve bizim aydınlık çağımızda ispiritizma, gaipten haber verme, ispiritizma gücü ile yükselme, vecd halinde konuşma vb. olarak bilinen büyü biçimlerini uygulamak olan binlerce erkek ve kadını yakalayıp Engizisyon'a teslim etme biçiminde yaşanan uzun süreli bir seferberlik resmen başlatıldı.

Suçlamalar karşısında çoğu masum olan bu bahtsız erkek ve kadınların katlanmak zorunda kaldıkları cezalar sayıca çok fazla ve çeşitliydi. Yüklenen suçları itiraf etmeleri için kırbaçlandılar veya dövüldüler. Kırbaçlama başarılı olmayınca diğer işkenceler uygulandı. Huguet Aubry, yaklaşık bir yıl hapis tutulduktan ve her fırsatta işkence gördükten sonra, bir ırmağa atıldı ve ağaca asıldı; hapis ve işkenceden sonra Le petit Henriot'nun ayaklarını ömrü boyunca kötürüm kalacak biçimde yaktılar.[52] İtiraf etmek diri diri yakılmak, itirafta bulunmamak ise ömür boyu hapis ve sonu ölümle biten bir işkenceler dizisi anlamına gelirdi.

Şeytan'ın İşareti

İtiraf önemli görülmekle birlikte, mahkûm etmek için her zaman şart olduğu da düşünülmüyordu. Çoğu davada tanıklarca sunulan kanıtlar yeterliydi. Şeytanın işaretinin varlığı tek başına yeterliydi. Şeytan işaretlerinin genellikle iki tür olduğu kabul edilmişti: Görünenler ve görünmeyenler. Görünen işaretler iyi bilinen ve kolayca bulunabilen benler, siğiller,

52) H. C. Lea, *A History of the Inquisition of the Middle Ages*, c. III, s. 532.

lekeler, doğum lekeleri, fazla sayıda meme başı ve tuhaf ya da anormal görünen çeşitli noktalar ve yara izleriydi. Bu işaretleri bulmak için cadılar çırılçıplak soyulur ve bütün kılları tıraş edilirdi. Görünmeyen işaretlere gelince, bu tür araştırmaları zora soktukları düşünülebilir. Ancak cadı avcıları işlerinde ustaydılar. Şeytanın görünmeyen alametinin hiç değişmez bir özelliği olduğunu kabul etmişlerdi: İşaretin bulunduğu tam o yerdeki et acıya duyarsızdı ve en keskin aletlerle bile delinse kanamazdı. Derisinde kesildiği zaman kanamayan bir leke bulunan kişi, başka bir kanıt aramaya gerek kalmaksızın cadıydı. Kral I. James büyücülük üzerine incelemesinde, kan görülmemesinin kesin bir işaret olduğunu söyler.

Bu nedenle, bir kadın büyücülükle suçlandığı zaman "kanama testi" yapılırdı. İnce, uzun bir iğne genellikle sonuç alabilen cadı avcısı tarafından kan çıkmayan bir yer bulana ya da suçlanan kadın acıyla haykırmayı kesene kadar gövdenin her bölümüne sistemli bir biçimde batırılırdı. Deney genellikle başarılı olurdu. Başarılı olurdu çünkü bu ardı arkası gelmeyen iğne batırma işkencesi öyle dayanılmaz bir dereceye gelirdi ki kadın ya buna bir son vermek için çektiği acıyı göstermezdi ya da uzun süren işkencenin bir sonucu olarak gövdesi acıya karşı duyarsızlaşır ve bilincini yitirirdi.

Beccaria'nın 1785'te yayımlanmış ünlü *Essay on Crimes and Punishments*'ında, böyle bir mahkemenin dikkat çekici bir betimlenmesi vardır. Aynen aktarıyorum:

> "1652 yılında, Cenevre'nin küçük bir yöresinden Michelle Chaudron adlı taşralı bir kadın kentten dönüş yolunda Şeytan'la karşılaştı. Şeytan onu öptü, sadık kalacağı yeminini aldı ve ayrıcalık tanıdıklarına vermeyi âdet edindiği işaretini kadının üst dudağına ve sağ göğsüne kondurdu. Şeytan'ın bu mührü, o zamanların bütün demonografik kişilerinden öğrendiğimiz gibi, derinin üstündeki duyarsız küçük bir işarettir.
>
> Şeytan, Michelle Chaudron'a iki genç kıza büyü yapmasını emretti. Kadın, efendisine hemen itaat etti; kızların aileleri onu Şeytan'la işbirliği yapmakla suçladılar. Kızlar suçluyla yüzleştirildiler, gövdelerinin bazı kısımlarında sürekli karıncalanma hissettiklerini söylediler, Şeytan onları ele geçirmişti. Hekimler, en azından o günlerde hekim diye geçinen adamlar, çağrıldı. Kızları muayene ettiler. Michelle'in gövdesinde Şeytan'ın mührünü araştırdılar, mühür denilen şey Şeytan'ın işaretiydi. Bu işaretlerden birine uzun bir iğne batırdılar, ki bu da az bir işkence değildi. Yaradan kan çıktı ve Michelle çığlıklarıyla o kısmın

duyarsız olmadığını kanıtladı. Yargıçlar Michelle Chaudron'un cadı olduğuna ilişkin yeterli kanıt bulamadılar ve ona işkence yapılması emrini verdiler, sonunda da, kuşkusuz, istedikleri kanıtı elde ettiler. İşkenceyle hakkından gelinmiş zavallı biçare, sonunda istedikleri her şeyi itiraf etti.

"Hekimler yeniden Şeytan'ın işaretini araştırdılar ve uyluklarından birindeki küçük siyah bir benek buldular. İğnelerini buraya soktular. Zavallı yaratık, tükendiği ve işkence acısıyla kendinden geçtiğinden iğneyi hissetmedi ve haykırmadı. Anında yakılmaya mahkûm edildi fakat dünya o zamanlarda biraz daha uygarlaşmaya başladığından yakılmadan önce boğuldu."

Britanya'da Cadı Avcılığı

İngiltere'de de aynı yöntemler uygulandı ve ülkede Engizisyon'un bir kolu ya da onu anıştıracak bir yapılanma hiçbir zaman olmamakla birlikte, uygulamada Avrupa kıtasını aratmayacak bir şiddetle cadılara zulümler yapıldı. Gerçekten de "iğneleme" ile cadıları keşfetme konusunda tam bir gaddar olan Matthew Hopkins pekçoklarını geride bırakmıştır. Hopkins, Suffolklu bir avukattı ve *The Discovery of Witches*'in yazarıydı; kitabı, *Malleus Maleficarum*'dan daha küçük ve kapsamı daha sınırlı bir çalışma olmakla birlikte, konunun bütünlüğü açısından, onunla aynı işlevi görmüştü. 1644'ten 1647'ye kadar her yerde cadı arayarak ve hepsinin mahkûm edilmesi için izlerini sürerek İngiltere'nin doğu bölgesini bir uçtan diğerine kat etti. Bu üç yıllık zaman içinde iki yüzden fazla kadının öldürülmesinden sorumlu olması, gayretlerinde ne kadar başarılı olduğunu göstermektedir. Hopkins'in yöntemi cadı zanlısında şeytanın işaretini araştırmaya dayanıyordu, öyle inceden inceye yapılan bir araştırma ki, denildiğine göre, bundan kaçabilen yoktu. Kurbanlarına karşı hileli zar kullanıyordu ve ölümününden sonra ortaya çıktığına göre, bu düzenbaz sadist kaybetmemeye azmetmişti. Özel olarak imal edilmiş kör uçlu, tahta saplı bir iğnesi vardı. İğne ete bastırıldığında sapına kadar girmiş ve suçludan bir çığlık ya da bir kan damlası çıkmamış izlenimi veriyor, gerçekte kendi sapının içine giriyordu. Bütün yollar başarısızlığa uğradığında Hopkins bu hileye başvuruyordu.

"İğneleme" denilen bu işlem İskoçya'da çok yaygın olarak benimsenmişti. "İğneciler"e talep fazlaydı, kasabadan kasabaya yolculuk edip cadı arıyorlardı. 1749'da, zamanının en meşhur "iğneci"si olan John Kincaid,

Newcastle yöneticilerince bu amaçla tutulmuştu; anlaşmaya göre, yolculuk harcamalarına ek olarak, mahkûmiyet başına yirmi şilin alacaktı. Kincaid'in gelişi üzerine, muhbirleri çağırmaları için haberciler salındı. Sonuçta otuz kadın tutuklandı, sürüklenerek "iğneleme" testine tabi tutulacakları kasaba meydanına getirildiler. Bunların yirmi yedisi mahkûm edildi.

Sistem kötüye kullanılmaya fazlasıyla açıktı. Kadınlardan para sızdırabilenler, muhbirlere suçlamada bulunmamaları için ya da "iğneci"nin onları "masum" çıkarması için seve seve ödeme yapabilirlerdi.

Cadı zanlılarına itiraf ettirmek için, Şeytan'ın işareti aranmadan önce, genellikle işkence yapılırdı. Brand,[53] *News from Scotland* (1591) başlıklı az bulunur bir kitapçıktan, bir cadı zanlısına yapılan işkencenin anlatıldığı bir bölümü alıntılar:

> "Parmaklarına geçirilen alet çok ıstırap vericiydi ve gene en zalimce işkencelerden olan ip veya urganla başın bağlanıp burulmasıyla araştırmayı sürdürdüler ve düşmanın işaretini kadının boğazında buldular ve o zaman her şeyi itiraf etti. Bir başkasında da Şeytan'ın işareti mahrem yerlerinde bulunmuştu."

Demir yakalık ve cadı gemi olarak bilinen bir düzenek itiraf ettirme amacıyla, genellikle uykudan da yoksun bırakarak, kullanılırdı. Çoğu davada istenen sonuç elde edilinceye kadar çeşitli işkence biçimleri birbirini izlerdi. Büyücülükle suçlanan Doktor Fian'ın (nam-ı diğer John Cunnigham) davası bu konuda göze çarpan bir örnektir. Aşağıdaki satırlar Pitcairn'in *Criminal Trials* (1833) adlı eserinden alınmıştır:

> "İtiraf ettirmek için, aşağıda anlatılan benzersiz işkencenin yapılması emredildi. Bütün tırnakları parmakları boyunca yarıldı ve İskoçya'da Turkas, İngiltere'de kerpeten dediğimiz bir aletle çekildi ve her tırnağın altına başları bile girecek biçimde ikişer iğne sokuldu. Hiçbir cadının tahammül edemeyeceği bütün bu işkenceler boyunca Doktor zerrece sarsılmadı; üzerinde bütün işkenceler uygulandığı halde itirafta bulunmadı. O zaman, anında emir verildi ve adam yeniden çizme işkencesine alındı, orada uzun zaman kaldı ve bacaklarına o kadar darbe indirildi ki ezilip dövülmeyen en küçük yeri kalmadı; kemikleri ve etleri öyle yaralanıp berelenmişti ki akan kan ve iliğin haddi hesabı yoktu; dolayısıyla bir daha yürüyemedi."

53) John Brand, *Observations on Popular Antiquities*, 1813.

Bu dehşet verici işkencenin sonunda hiçbir itiraf alınamamasına karşın, sanık suçlu bulundu. Boğuldu ve gövdesi yakıldı.

İngiltere'de son büyücülük davası 1712 yılında görüldü. Jüri, sanık Jane Wenham'ı suçlu buldu ve ölüme mahkûm etti; mahkûmun serbest bırakılması için jüriyi umutsuzca etkilemeye çalışan hakimin çabalarıyla sonradan bu ceza iptal edildi. İskoçya'daki son infaz, Yüzbaşı Burt'ün *Letters from the North of Scotland*'ında 1727 yılında bir kadının yakıldığını söylemesine karşın, resmi kayıtlara göre 1722 yılında yapıldı.

13
Çin, Japonya ve Hindistan'da İşkence

Çin'de Yasal İşkence

DÜNYADAKİ bütün ülkeler arasında Çin, işkencenin, uygar olsun ya da olmasın, yerkürenin diğer bölümlerinde aldığı biçimlerden çok daha yaygın, en acayip ve zalimce, en iğrenç yöntemlerle uygulandığı bir yer olarak ün kazanmıştır. Bu ünün nedeni, büyük oranda, sansasyonel yazarların doğurgan imgelemlerinden çıkan işkence biçimlerinin anlatıldığı romanlardan kaynaklanır. İntikam ve bilgi alma amacıyla sadist dürtülerle yapılan özel işkence yöntemlerinin *her ülkede* en acımasız biçimlerde uygulandığı doğrudur elbette ve bu tür uygulamaların niteliği ya da yaygınlığı konusunda güvenilir bir bilgi ya da kanıt bulmak olanaksızdır. Bununla birlikte, Çinli yetkililerce itiraf ettirme amaçlı, cezalandırma veya infaz usulleri olarak yaptırılan işkencelerin, daha uygar sayılan birçok ülkede benzer amaçlarla uygulanan yöntemleri, iğrençlik ya da vahşilik açısından geçtiği kuşkuludur.

İsteksiz tanıkları konuşmaya ya da suçluları itirafa zorlamak için parmakların ya da bileklerin sıkıştırılması çok yaygın bir uygulamaydı. Semedo, işkence tezgâhı gibi kullanılan bir aleti anlatır:

"Ayaklar için *Kia Quen* denilen bir alet kullanırlar. Bir kutunun içine yerleştirilmiş üç tahta parçasından ibarettir, ortadaki sabit, yandakiler hareketlidir; ayak bunların arasına konur, topuk kemiği ayağa geçene kadar sıkıştırılıp bastırılır: Eller için de parmakların arasına konulan özel, küçük tahta parçaları kullanırlar, buna *Tean Zu* derler, bütün kuvvetleriyle sıkıştırırlar ve çevresini kâğıtla kapatırlar, böylece zamanı biraz daha uzatırlar."[54]

Sir George Staunton da, Semedo'nun kitabından bir buçuk yüzyıl sonra yazılmış ve konusunda yetkin bir çalışma olan *Penal Code of China* adlı kitabında bu işkence aletlerinin kullanıldığını belirtir.

Gerçeği ortaya çıkarmada birinci uygulama başarısız olursa işlemi ikinci kez yinelemek yasaldır. Bu tür işkence biçimleri, Staunton'un yazdığı zamanlarda, özellikle hırsızlık ve cinayet davalarında kullanılırdı. Bununla birlikte, on beş yaşın altında ve yetmiş yaşın üstündeki suçlulara, hastalara veya sakatlara uygulanmazlardı. Kayda değer bir nokta da, istisnalar hariç, topuk işkencesinin erkek, parmak işkencesinin kadın sanıklara yapılmasıydı.

Daha sert bir uygulama da, korkunç bir ceza yöntemi olan falakaya yatırmaktı. Semedo'ya göre insanlar "falakada yedikleri sopalardan çoğu zaman ölürlerdi."[55]

Cezalandırma Yöntemleri

Picart'a göre, en şiddetli ceza zina yapan keşişe verilirdi. Boynuna kızgın demir ile bir delik açılır ve yaklaşık iki metre uzunluğundaki zincirin ucu bu deliğe takılırdı. Çırılçıplak soyulan suçlu zincirinden çekilerek kentin sokaklarında dolaştırılırdı. Çekilmeyle artan açık yaranın acısını hafifletmek amacıyla zinciri tutmaya çalıştığı her seferinde, arkasından yürüyen bir diğer keşiş elindeki ağır kamçıyı zinacının sırtına indirirdi. Kurban manastır için belli miktarda bir para toplayana kadar bu süreç devam ederdi.[56]

Kimi hafif kabul edilen suçları cezalandırmak için, bir tür teşhir tahtası yüzyıllarca kullanılmıştır. Buna *cangue*, *tcha* veya *kea* denir. En iyi tanını-

54) F. Alvarez Semedo, *History of China*, Londra, 1655, s. 143.
55) *A.g.e.*, s. 141.
56) B. Picart, *Religious Ceremonies*, 1737, c. IV, s. 230.

na, bu teşhir aletine "*kian hao* cezası" diyen Semedo'da rastladım. Yazarın kendi sözlerinden aktarıyorum:

> "Dört veya beş karış ebadında, ortasında insan boynu genişliğinde bir delik olan oldukça kalın bir tahtadır. Boyun buradan geçirilir ve üzerinde suçunun ve cezasının yazılı olduğu bir el genişliğinde iki kâğıt rulosu boyna asılır; ayrıca tahtanın açılmayacağından emin olurlar; ve boyunlarının çevresinde bu koca tahtalarla, bu zavallı biçareler her gün dışarı çıkarılır ve cezaları konusunda verilen hükme göre on beş, yirmi ya da otuz gün meydanlarda teşhir edilirler; en büyük insafsızlık da bütün bu süre boyunca, gece ya da gündüz, bu tahtanın çıkarılmamasıdır."[57]

Bu cezalandırma, genellikle, suçluyu halsiz ve acınacak bir halde bırakan falakadan sonra verilirdi. Teşhir tahtasının yapısı gereği, boynunda bunu taşıyanın elini ağzına götürmesi olanaksızdır, yemesi ve içmesi tamamıyla başkalarının insafına kalmıştır. Akrabası ya da arkadaşı olmayanlar ciddi bir tükeniş ya da açlıktan ölme tehlikesi içindedirler.

Semedo'nun yazdığı dönemlerde geceleri bütün mahkûmları bağlamak âdettendi. Gardiyanlar mahkûmların hapishanelerde kilit altında ve nöbetçilerin hemen yakında olmalarından tatmin olmazlardı. Mahkûm yatağı kalaslardan yapılmıştı. Yatağın altında ağır bir tahta parçası olurdu ve deliklerinden mahkûmun ayakları geçirilirdi ve sonra düzenek, ayağı çıkarmanın mümkün olmayacağı bir biçimde kenetlenirdi. Elleri de kelepçelenir ve göğsünün üstünden ağır, demirden bir zincir sıkıca geçirilirdi. Bu halde yatağına bağlanan mahkûmun dönmesi bile söz konusu olamazdı.

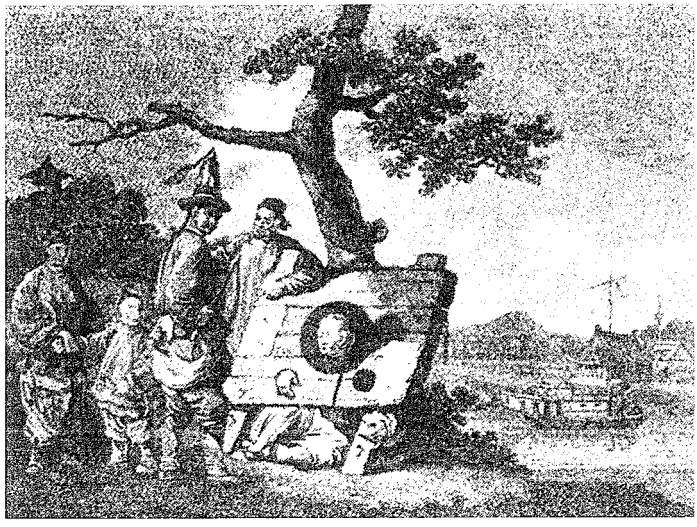
Bambu ile kırbaçlama en sık uygulanan cezalandırma biçimlerinden biri olmuştur. Suçlu yüzükoyun yere yatırılır ve bu durumdayken hafifçe ama durmaksızın çıplak kalçalarına vurulur. Tekdüze, ısrarcı vuruşlar çok geçmeden etkisini gösterir. Bu cezalandırma biçimine tanıklık etmiş Sir Henry Norman şöyle anlatıyor:

> "Bu bir kısa iki uzun rap-tap-tap, rap-tap-tapların üstünden birkaç dakika geçtikten sonra, mahkûmun dudaklarından derin bir inleme döküldü. Bakmaya gittiğimde kamçılanmaktan etinin göverdiğini gördüm. Ardından buralara kan oturmaya başladı ve başta kendiliğinden yatarken artık bir düzine adam tarafından sıkıca tutuluyordu."[58]

57) F. Alvarez Semedo, *History of China*, s. 141.
58) Henry Norman, *The People and Politics of the Far East*, Fisher Unwin, 1895, s. 221.

Picart'dan alınma.
ZİNCİR İŞKENCESİ - ESKİ BİR ÇİN İŞKENCESİ

Macartney'in *Embassy to China*'sından, 1796.
ÇİNLİLERİN TCHA CEZASI

Aynı gözlemci "zincire çökertme" olarak bilinen garip bir Çin işkencesinden söz eder. Suçlu başparmakları ve ayak başparmaklarına bağlanmış bir sicimle asılır, böylece gövdesinin bütün ağırlığı "halkalarının kenarları keskin" küçük bir zincir kangalının üstündeki dizlerine biner.[59] Çekilen acı öyle şiddetlidir ki cezalandırma yöntemi olarak kullanılmasının dışında, suçun kabul ettirilmesinde de genellikle bu yolun kullanılmasını anlamak zor değildir.

Çin'de İdam Cezası

İnfaz yöntemleri boğma, kafa kesme ve *Ling-chy* yani "Bıçak İşkencesi" olarak bilinen korkunç ölüm biçimleridir ve genellikle "Bin Satırla Ölüm"[60] bazen de daha abartılı haliyle "On bin parçaya bölmek" diye tanımlanır. Çin'de bu infazdan "ağır süreç" ya da dilimleme süreci" olarak da söz edilir ve genellikle anne ve babasını öldürenleri cezalandırmak için kullanılır. Seyyahlar tarafından verilen bilgilere göre, bu infaz biçimi Çin'de bölgelere göre farklılıklar gösterir.

Bazen ölüm hemen gerçekleşirken, bazen de kurbanın şansına ya da daha çok cellatlara verilen gizli emirlere göre aşırı derecede gecikebilir. Üstü bezle ya da başka bir malzemeyle örtülü bir sepet vardır ve içi bıçakla doludur. Bu bıçakların her birine gövdenin bir parçası ya da bir organın adı verilmiştir. Cellat elini örtünün altına sokar ve rasgele bir bıçak alır. Sonra gövdenin, bıçağın gösterdiği parçasını keser. Suçlunun akrabalarının cellata, yüreğe saplanacak bıçağı olabildiğince çabuk "bulma"sı için rüşvet verdiği anlatılmaktadır.

Şimdi tanımlanmış olan bu teknik yerini, tamamıyla değilse de geniş oranda, içinde hiçbir şans unsurunun bulunmadığı bir infaz yöntemine, işkence altında ölmenin düşünülebilecek en dehşet verici biçimine bırakmıştır; içinde işaretlenmiş bıçaklar bulunan sepet yoktur; keskin, sivri uçlu tek bir alet kullanılır, dilimleyerek, keserek, çenterek bütün uzuvlar adım adım, iğrenç bir yolla kesilir.

Sir Henry Norman'ın tanımladığı bu yöntemde suçlu kaba bir çarmıha gerilir ve cellat, "gövdenin but, göğüs gibi yumuşak parçalarını tutar", dilimler ve keser. "Gövdenin eklem ve sert yerleri", birer birer kesilir, bunu burnun, kulakların, ayak ve el parmaklarının kesilmesi izler. "Sonra

59) *A.g.e.*, s. 223.

60) Güneybatı Çin'de 1927-28'deki komünist ayaklanmalarda birçok kurban bu yolla infaz edilmiştir.

bileklerden başlanarak, dirsekler ve dizler, omuzlar ve kalçalar parça parça kesilir. Sonunda, bıçak kurbanın yüreğine saplanır ve kafası kesilir."[61]

Japonya'da İşkence

Japonya'da mahkemeler, Çin'deki gibi, suçlanan ya da kuşkulanılan sanıklara ve kanıt vermekte veya gerçeği söylemekte isteksiz olan tanıklara doğruyu söyletmek amacıyla işkence yapılmasını meşru saymıştır.

Murdoch, 1652'den ondokuzuncu yüzyılın ortalarına dek süren ve kötülüğüyle ün salmış Tokugawa rejimi sırasında, dört farklı işkence biçiminin uygulandığını söyler. Bu yöntemlerden en sık uygulananı kırbaçlamaydı. Bu amaçla özel bir kırbaç kullanılıyordu. Kesilip soyulmuş üç bambu bağlanarak yapılırdı. Korkunç bir silahtı, bambunun keskin uçları eti bıçak gibi kesiyordu. Bununla omuzlara ve kalçalara vurulurdu ve vuruşların sayısı 150'yi geçebilirdi. "Taşı kucaklamak" bir diğer yöntemdi. Keskin uçlu, üç köşeli çakmak taşlarının üstüne diz çöktürülen kurbanın dizleri üstüne ağır taş ya da başka malzemeler yığılırdı. Üçüncü işkence yönteminde, mahkûmun elleri ve ayakları, yaşamını tehlikeye sokacak biçimde sicimlerle sımsıkı bağlanırdı. Yaklaşan ölümün belirtileri kendini gösterene kadar mahkûm bu durumda tutulurdu. Dördüncü işkence yönteminde mahkûmun bilekleri, arkasından son derece sıkı bağlanırdı. Sonra tavandaki bir çengelden sallandırılırdı. Bütün ağırlığı bileklerine biner, sicim giderek ete batar ve kemiklerine kadar keserdi. Bir işkenceden tatmin edici sonuç alınmazsa, mahkûmun bir iki gün dinlenmesine izin verilip bir diğer yöntem denenirdi.[62]

Japonya'da yasal işkence 1873 yılında kaldırıldı. Gerçekte, her yerde olduğu gibi, burada da yok olduğu söylenemez. Longford, kaldırılmasından yıllar sonraki durumu şöyle anlatır:

> "Bu satırların yazarı, Kore ve Formosa'da, asi oldukları iddia edilen ama genellikle tamamıyla masum olan insanlara en acımasız işkencelerin serbestçe yapıldığı ayyuka çıkmışken, Japonya'da işkecenin hâlâ var olduğuna ve mahalle karakollarında yapılmasının hiç de az rastlanır bir durum olmadığına inanmak için geçerli her nedene sahiptir. Formosa'da bu türden birçok örnek olduğunu güvenilir kaynaklardan biliyorum."[63]

61) *A.g.e.*, s. 225.
62) James Murdoch, *A History of Japan*, haz. Joseph H. Longford, Kegan Paul, 1926.
63) *A.g.e.*, c. III, s. 338'deki J. H. Longford'un notu.

Peine Forte et Dure veya Sıkıştırarak Öldürmek
Theatrum Crudelitatum Haereticororum'daki bir oymadan, 1592.

Wellcome Historical Medical Museum'un izniyle.

Bin Parçaya Keserek Öldürme İşkencesi
Londra, Wellcome Historical Medical Museum'da bulunan bir örnekten.

Korkunç Bir Dinsel Zulüm Seferberliği

Onyedinci yüzyıl, hiçbir ırkın tarihinde eşi görülmedik uzun bir işkence ve zulüm dönemi olarak tarihe geçmiştir. Hıristiyanların hepsini ülkeden kovma çabasına girişilmişti. Sanki Antik Romalılarca uygulanan ve İspanya Engizisyonu'nca bilinen her yöntem kullanılmaya çalışılmıştır. Erkekler, kadınlar ve çocuklar bütün giysilerinden soyulup ırmaklara ve denizlere atılıyorlardı. Ata bindirilip üzerlerine durmadan kaynar sular dökülürken sokaklarda dolaştırılıyorlardı. Japonya'da kurbanlar, sayısı oldukça fazla olan volkanik bölgelerdeki sıcak kaynak sularına defalarca, sözcüğün tam anlamıyla haşlanana değin daldırılıp çıkarılıyorlardı. Nagazaki'de, 1622 Ekim'inde, elli Hıristiyanın diri diri yakıldığını öğreniyoruz. Bazılarının gövdeleri parçalandı, bacakları birer öküze bağlandı ve hayvanlar zıt yönlere sürüldü.

Bu hikâye, gaddarca olmakla birlikte, dinin kutsallığı adına bu zalimlerin ne kadar ileri gidebileceklerini tam olarak göstermiyor. Çağdaş bir tarihçinin sözlerinden bu dehşet verici hikâyenin devamını aktarmama izin verin:

> "Kadınları ve daha kolay incinebilecek genç kızları, binlerce kişinin gözleri önünde, sokaklarda çıplak olarak, başları eğik halde, elleri ve ayakları üstünde emeklemeye, dahası sürüklenmeye zorladılar; böyle yaparak Ruslar ve caniler tarafından tecavüze uğramalarını sağladılar ve ardından da çırılçıplak ve aşağılanmış olarak içi yılanlar ve engerekle dolu derin fıçılara attılar ve bunların her taraftan gövdelerine dolanmalarıyla korkunç ve dile getirilemeyecek ıstırap ve eziyetleri çektirdiler. Annelerin rahimlerine kenevir artığı soktular ve oğulları aynı yanıcı maddeyle bağladılar, babalara ve kızlara da yaptıkları gibi, birbirini yakmaya mecbur ettiler, böylece akıl almaz işkencelere ve acılara uğrattılar; bazılarını ot kesekleriyle kaplayıp üzerlerine durmadan kaynar sular döktüler, ölene kadar onlara bu şekilde işkence ettiler; bu işkencenin, dayanıma gücüne göre, iki üç gün sürdüğü oldu; yüzlercesi çırılçıplak soyuldu ve tanınmaları için alınları yakılarak damgalandı ve dağlara, ormanlara sürüldüler, onlara yiyecek, içecek, giysi ya da kalacak yer vererek yardım edenlerin ölümle cezalandırılacakları ilan edildi; birçokları deniz kıyısında etrafı çevrilen yerlere kondular ve denizin gelgitiyle günün yarısında ıslak yarısında kuru tutuldular; fakat bunların genellikle on ya da yirmi gün süren sefalet içindeki ömürlerini uzatmak için yemelerine ve içmelerine izin verili-

yordu. Bu kana susamış cellatlar ana babaların gözlerini çıkarıyor ve küçük çocuklarını da karşılarına oturtuyorlardı, günlerce çocuklara eziyet edip, kanlı gözyaşlarıyla çaresiz ana babalarına, ıstıraplarına son vermeleri için haykırıp feryat etmeye zorluyorlar, acı içindeki ana babaları ne çocuklarına ne de kendilerine yardım edemez durumdayken, genellikle artık acı ya da keder duyamaz halde onların önünde ölüyorlardı. Anlatılamayacak kadar çok ve uzun olan bütün bu sefillikler zavallı Hıristiyanların bir mucizeye sadık kalmalarından doğmuştu; bu işkencelerin verdiği acılara direnemeyip, acıdan kurtulmak için inancından dönen yalnızca birkaç kişi olmuştu. Yılda bir kez, engizisyonları kesinlikle yeniden başlıyordu ve herkes Hırisitiyanlığı terk ettiğini göstermek için kilise kitaplarını kendi kanıyla imzalamak zorundaydı; yine de herkes buna uymuyordu ve her yıl yüzlerce Hıristiyan bulunup çeşitli işkencelerle yok ediliyordu. Sonunda öncekilerden çok daha cehennemi ve ağır bir işkence yolu buldular; bu biçareleri topuklarından astılar, başlarını kanın akması için çukurlara soktular, ağır ağır kamçıladılar (ancak bunu artık yapmıyorlar), bu halde on yirmi gün yaşıyorlar ve sonuna kadar bilinçleri yerinde oluyordu: Bu işkence bütün ötekilere baskındı, insanın eziyete katlanma gücünün ve tahammülünün çok ötesindeydi ancak yine de olağanüstü güçlü olanlar çıkabiliyordu. Bu aşırılık gerçekten de (sürekliliği nedeniyle) çoğunluğu dininden dönmeye mecbur etti; iki üç gün asılı kalanlardan bazıları, bana, çektikleri acının tamamıyla tahammül ötesi olduğunu anlattı, ne ateş ne de başka bir işkence, onların içinde bulundukları acı ile karşılaştırılabilirdi."[64]

Japonların Cezalandırma Yöntemleri

Japon ceza hukukunun temel ilkesi, çok eski zamanlardan günümüze değin bütün Doğulu uluslarda olduğu gibi, "göze göz, dişe diş"tir. Mahkûmların topluma kazandırılması ceza sistemlerinin ana kısmını oluşturmaz. Bedensel cezalandırma, falakaya yatırma da dahil, önemli bir rol oynar.

Her zaman sayılmayacak kadar çok infaz yöntemleri uygulanagelmiştir. Çarmıha germe çoğunlukla hükümdar katillerine uygulanırdı. "Ölüm dansı" bazen uygulanırdı; suçlu, kalın, sık dokunmuş, kamış ya da diğer

64) Francis Caron ve Joost Schorten, *A True Description of the Mighty Kingdoms of Japan and Siam*, Flamancadan çev. Roger Manley, Londra, 1671, s. 66-9.

yanıcı maddelerden yapılmış bir giysiye sarılırdı. Tutuşturulur ve korkunç acılar çeken suçlu, hareket etmesi olanaksız hale gelene kadar sıçrardı.

Kendilerini öldürme ayrıcalığına sahip olanlar, genellikle intihar edebilir yani *hari-kari* yaparlardı. Japon geleneğine göre, ölüm şerefsizliğe yeğdir ve intihar etmek başkasının eliyle öldürülmeye tercih edilir. *Hari-kari* yapmak her tür suçu affettirir. Mahkûm edilen suçlu bağırsakları deşen bıçağı eline alarak, haç biçiminde iki derin, ani kesikle kendi bağırsaklarını dışarı çıkarırdı.

Bir diğer korkunç infaz biçimi "yirmi bir darbe infazı" olarak bilinirdi; mahkûm kelimenin tam anlamıyla parça parça edilir, celladın hüneriyle yirmibirinci darbe *coup de grâce* olarak inmeden önce, uzuvları teker teker, parça parça kesilirdi. Bu, Çinlilerin "bıçak işkencesi" ile çok yakın bir benzerlik taşır.

İsyancı Şef Mowung bu yolla infaz edilmişti. Aşağıdaki hikâye olayı kendi gözleriyle gören bir tanığın kaleminden çıkmadır:

> "İnsanüstü bir biçimde kendine hâkim olan talihsiz Mowung, yavaş yavaş ve özenle –önce yanaklarının, sonra göğsünün, kollarındaki kasların, baldırlarının, vb.– dilimlenmesine sessizce tahammül etti; anında öldürecek darbeden büyük bir titizlikle kaçınılıyordu. Yalnızca bir kez doğrudan öldürülsem diye mırıldandı – ricası, kurbanlarına maharetle işkence etmekten vahşice bir zevk alan adamlar tarafından elbette dikkate alınmadı."[65]

Hindistan'da İşkence

Dünyadaki hiçbir ülkede işkence, İngiltere'nin işgali öncesi ve sırasında Hindistan'da olduğu kadar yaygın yapılmadı. Dini veya adi çok fazla sayıda suç işkenceyle cezalandırıldı. Sakat bırakmak yaygındı. Tanrı'ya küfredenlerin dillerinin kesilmesinin âdet olduğunu Forbes'den öğreniyoruz. Grose, Attinga Kraliçesi'nin emriyle Malabarlı bir kadının göğüslerinin kesilmesi örneğini verir. Kadın kraliçenin huzuruna göğüsleri açık olarak çıkmıştı.

Ateş, su, zehir, denge ve kızgın yağ işkenceleri özellikle Malabar sahilinde (bkz. 23. Bölüm) suçlanan kişilerin yargılanmasında işkence

65) R. Mounteney Jephson ve Edward Pennell Elmhirst, *Our Life in Japan*, Londra, 1869, s. 33.

aracı olarak kullanılırdı. Forbes'e göre, bu gelenek, insanların yaşamının bir parçası olarak öylesine içselleştirilmiş ve kabul görmüşti ki İngiliz Hükümeti'nin de onayını aldı.

Bedensel cezalandırma, her tür ve sınıftan suçluyu yola getirme aracı olarak kullanılmasının dışında, hizmetçi çalıştıran herkes tarafından yasal onay alarak ya da almayarak kullanılırdı. Ana babalar çocuklarını falakaya yatırır ya da kamçılarlardı. Uzun zaman falaka kullanmanın sonunda, hatırı sayılır bir ustalık ve darbelerde en hassas noktaları ayırt edebilme becerisi kazandılar. Dirsekler, ayak bilekleri, incikler ve hatta testisler bunların arasındaydı.

Tomruk, parmakları zorla geriye bükmek, kızgın demirlerle dağlamak, boğulma noktasına gelene kadar suya daldırmak, uykudan mahrum etmek, eller ve ayakları kaynar yağa batırmak, aç bırakmak gibi, İngiltere ve Kıta Avrupası'nda kullanımda olan her tür işkence uygulanırdı. Avrupa'da Engizisyon tarafından kullanılmış olan işkence tezgâhı, işkence çarkı ve diğer işkence çeşitlerinin burada da kullanıldığının belirtileri vardır.

Percival'a göre, (*Ceylon*, s. 124) Kolombo İngilizler tarafından işgal edildiğinde bir hapishanede hem işkence tezgâhı hem de çarkı bulunmuştu.[66] Bu ve benzeri işkence biçimleri suçluların ve kölelerin cezalandırılmasında kullanılıyordu. Hollandalılar tarafından da benimsenmiş olan, öldürücü darbeyi vurmadan önce suçlunun uyluklarının demirden bir sopayla kırılması Seylan'da da çok uygulanan bir yöntemdi.

Tüm bu işkence yöntemlerine ek olarak, Hindistan'a özgü, çevresel koşullardan türetilmiş olan daha başka yöntemler de kullanılırdı: Mahkûmu kızgın güneş altında saat başı başaşağı çevirmek; bir ağaca bağlayıp kırmızı karıncaları çekmek için yüzüne bal sürmek; dayanılmaz acılar veren bir işkence biçimi olan ve kurbanın üstünü bir bezle örtüp ya da bir kafese kapatıp gövdesinin duyarlı bir bölgesine –koltukaltı, göğüs, kadınlarda cinsel organ gibi– içine ısıran bir böcek koyup etinin kemirilmeye bırakılması. Bazen mahkûm günün en sıcak saatinde bir at arabasının arkasına zincirlenir ve uzun süre koşmaya mecbur edilirdi ya da sağlam ama ince ve kızgın bir tel parçası mahkûmun bir ya da her iki koluna, bazen de çeşitli yerlerine sarılır ve düzenli olarak soğuk su dökülerek iyice gerilmesi ve bu yolla deriye batması sağlanırdı. Şeytani bir zekâ ürünü olan bir diğer yöntem de, iki suçluyu saçlarından birbirine bağlamaktı, böylece her devinim acı verirdi.

66) Seylan'da yasal işkence 1799 yılında kaldırılmıştır.

Dehşet Verici KITTEE ve Öteki Hint İşkenceleri

Kittee düzenli olarak kullanımda olan bir işkence aracıydı. Bir zamanlar İngiltere ve İskoçya'da çok yaygın olan başparmaksıkıştıran ile bazı benzerlikleri vardı. Ağaçtan yapılırdı ve şekli evlerde kullanılan limon sıkacaklarını andırırdı. Gövdenin çeşitli duyarlı parçaları, eller, ayaklar, kulaklar, burun, kadınların göğsü ve erkeklerin cinsel organları, iki kalıp arasında kurban korkunç acıya daha fazla tahammül edemeyinceye ya da burkulmadan bayılıncaya kadar sıkıştırılırdı. Çoğunlukla kalıcı sakatlıklara yol açardı. *Kittee*'nin bir başka çeşidi de, mahkûmun ayak ya da ellerinin arasına konulup sıkıştırıldığı iki tahtadan oluşuyordu; bazen cellat üstteki tahtanın üzerine çıkar, bazen de ağırlıklar konur ve kurban saatlerce eziyet çekmeye bırakılırdı.

Bir diğer gözde işkence *anundal*'dı. Bu yöntem tamamen Doğu kaynaklı gibi görünüyor. Avrupa yöntemleri arasında buna en yakın olanı Leşçinin Kızı'ydı. Ancak Doğulu yöntemde, ip ya da sicimden başka hiçbir alete ihtiyaç yoktu. *Anundal*, kurbanı en doğadışı ve normal olmayan konumda, sürekli acı vererek uzun süre tutmayı gerektirirdi. Gerisi celladın yaratıcılığına bırakılmıştı. Mahkûmun kafası eğilip bir iple ayaklarına bağlanabilir veya bir ip ya da kemer boynundan ve ayak parmaklarının altından geçirilebilirdi. Bacaklardan biri sonuna kadar kaldırılıp boyuna bağlanır ve kurban bu acı verici halde ayakta durmaya zorlanırdı. Kol ve bacakların neredeyse çıkma noktasına gelene kadar birbirine geçirildiği ve hareket edemeyecek halde bağlandığı da olurdu. Bazen de çoğunlukla çırılçıplak soyulmuş haldeki kurbanın sırtına ağır taşlar konur, taşların sivri uçları etini keserdi. Her cezalandırma türünde cellat işkenceyi artırmak için sanığın gövdesi üstüne sık aralıklarla otururdu ve neredeyse her işkence Hindistan'ın yakıcı güneşinin altında uygulanırdı.

Madras Eyaleti'ndeki işkence iddialarını araştırmakla görevlendirilen Komisyon'un 1855 yılında Parlamento'ya sunulmuş Rapor'unda, *anundal*'ın aşar vergisi toplamak için hükümet memurlarınca kullanıldığı yazılıdır. Vencatachella Rajaulee, babası ile birlikte, on rupilik olağandışı bir vergiyi ödemeye zorlamak için işkenceye alınmıştı. İkisine de "*anundal* uygulandı, ayakları birbirine bağlandı ve başları eğilip ayaklarına bağlandı; elleri arkalarından bağlanmıştı ve sırtlarına taşlar yığılmıştı; bu halde sabah altıdan ikindi vaktine kadar tutuldular. Hemen bir ay sonra babanın ölmesi hiç de şaşırtıcı bir olay değildi." Bir diğer örnekte, Singuriah adlı Ryot (Hintli çiftçi), "toplamı bir rupi dört anna olan meblağı ödemeyi

reddettiği için elleri arkasından bağlandı, başı da hindistan cevizi lifiyle ayaklarına bağlanıp iki saat öyle tutuldu."

En gözde yöntemlerden üçüncüsü *thoodasavary* olarak biliniyordu. Hiçbir alet kullanılmıyordu. Güçlü bir polis tarafından oracıkta ve olay mahallinde icra edilebiliyordu. Genellikle iki ya da üç polis işe iştirak ederdi, günümüzde de İngiltere ve Amerika'da "sopa çekmek" diye tabir edilen uygulamayla hemen hemen aynıydı. Tutuklu, işkencecileri tarafından kaba kuvvetle itilip kakılır, kulakları, burnu, saçları çekiştirilir, ya da grup halinde gövdesinin yumuşak kısımlarına vurulurdu. Bu sırada çoğu zaman bıyık ya da saçın bir bölümü kökünden koparılırdı.

Bir diğer işkence biçimi, görünüşte acı verici ya da tehlikeli görünmese de, gerçekte, uzun süre uygulandığında "dayanılmaz ıstırap" veriyordu ve mahkûmu kıçı yere değecek biçimde çömelmeye zorlamayı içeriyordu. Bu konumda, kollarını "uyluklarının altından" geçirip "elleriyle kulaklarını tutmak" zorundaydı. Bu haldeyken bir parçasını kıpırdatmaya kalkışması, sürekli gözetleyen muhafızdan darbe yiyeceğinin işaretiydi.

Bütün bu yöntemler vergi tahsildarlarınca olduğu kadar, itiraf ettirmek, cezai davalarda kanıt bulmak, borçlarını geri almak isteyenler tarafından da kullanılırdı. Kimi zaman da bazı yaratıcı ve sadist memurlar amaçlarına erişmek için daha az bilinen işkence biçimlerini kullanırlardı. On yedinci yüzyılda, Tattah'da yaşanmış böyle bir örneğin hikâyesi Forbes tarafından anlatılıyor:

> "Aşar mültezimi zengin ve nüfuzlu bir Hindu ailesindendi. Sarayla olan ilişkisi nedeniyle kendisini güven içinde hissedip hiçbir kötülüğü aklına getirmezken, vezirin bir grup silahlı adamla parasını istemeye gelmesi onu şaşırttı; parasını gizlemişti ve hiçbir tehdit yerini söyletmeye yetmedi. İtiraf ettirmek için çeşitli işkenceler uygulandı; bunlardan biri, halatlarla sımsıkı ağ biçiminde örülmüş bir yükseltisi olan, altındaki dikenli yatağın bir örtü ile gizlendiği sedirdi: Şişman bir Hintli olan tahsildarın jaması, yani muslin entarisi çıkarıldı ve divana yatması emredildi: İpler ağırlığıyla çöktü ve dikenli yatağa gömüldü; baubul ve yabani uçları özellikle yukarı gelecek biçimde konmuş olan akasyanın uzun ve delici dikenleri, hareketsiz de kalsa, kımıldasa da çaresiz adamı yaraladılar. İki gün iki gece sırrı ele vermeden işkenceye dayandı; amaçlarına erişmeden kurbanın öleceğinden korkan işkencecileri bir diğer güç uygulamasına başvurdular. Yaşam belirtileri neredeyse sönmüşken tahsildarı yataktan aldılar ve küçük oğlu, tek çocuğu, odaya getirilene kadar yerde beklettiler; çocuğu içinde vahşi kedi

olan bir çuvalın içine koyup torbanın ağzını bağladılar. Zulmün bekçileri ellerinde bambular, tek bir işarette torbaya vurup hayvanı çocuğu mahvetmesi için delirtmeye hazır bekliyorlardı: Bir babanın yüreği buna dayanamazdı ve hazinesinin yerini söyledi."[67]

Para cezalarını ödetmek ya da suçluları cezalandırmak için bir zamanlar Malabar sahilinde yaygın olan bir diğer tuhaf yöntem daha aynı yazar tarafından anlatılmıştır. İnsanlara işkenceyi bizzat yapan kabile şefi, kurbanın başının üstüne keskin uçlu bir taş koyuyordu. Bunun üzerine daha da büyük ve ağır bir taş yerleştiriyor, çenesinin altından geçirdiği bir kayış ya da iple de sımsıkı bağlıyordu. İstenen miktarın ödenmesi geciktikçe ya da itiraf reddedilmeye devam ettikçe (veya cezalandırmada suçun ağırlığına göre) bağlı taşlara yenilerinin eklendiği görülür, keskin ve küçük taşın üstünde durmadan artan baskı korkunç acılar veren bir ölüme neden olurdu.

Diğer ustalıklı işkenceler ve uygulanış biçimleri Madras Eyaleti'ndeki işkence ile ilgili (az önce sözü edilen) Rapor'da anlatılmış. Birkaç tanesine göz atalım:

"Verasawmy Naidoo ve Iyeppa Naidoo uyluklarının çevresinden sımsıkı bağlanan bir iple feci şekilde işkence görmüşlerdi, bu halde ayaklara kan gitmiyor ve büyük ıstıraplara neden oluyordu."

Syadoorgum'da (Cuddalore bölgesinde bir köy) Soobapatha Pillay isimli biri "ayaklarından bağlanmış ve başaşağı asılmıştı." Bu durumdayken burun deliklerine zorla kırmızı biber tozu doldurulmuş, beline sağlam bir kemer geçirilip sıkılmıştı. Bu işkencenin ayrıntılarının, "anlatılamayacak kadar tiksindirici ve edepsizce" olduğu ilave ediliyor.

"1718'de Bengal Naib'i olan Mürşid Ali Han, vergilerini ödemeyen zemindarlara, diyareden öte dünyaya göçene dek, tuz katılmış bufalo sütü içirtti."

Ölümden önce yapılan işkenceye ait garip bir infaz biçimi de, suçluyu bir filin ayakları altında çiğnetmekti. 1814 yılında Baroda'da böyle bir infazı anlatan hikâye, bir Bombay gazetesinden *The Percy Anecdotes*'a (VIII. cilt, s. 26-7) aktarılmıştır:

67) James Forbes, *Oriental Memoirs*, 1813, c. II. s. 429.

"Adam bir köleydi ve iki gün önce, Amir Sahib adlı bir kabile reisinin kardeşi olan efendisini öldürmüştü. Saat on bir civarında, sırtında tek sürücüsü ile fil getirildi, çevresi ellerinde bambular olan yerlilerce sarılmıştı. Suçlu 3 metre arkada yere yatırılmış, bacakları, hayvanın sağ arka bacağındaki halkaya üç iple bağlanmıştı. Filin attığı her adımda ipler adamı çekiyordu ve sekiz on adımda her uzvu yerinden çıkmış olmalıydı; fil beş yüz metre ilerlediği zaman uzuvları dağılıp parçalanmıştı. Adam, çamurla kaplanmış olsa da, hâlâ canlıydı ve dehşetli acılar içinde olduğu belliydi. Bu halde bir saat kadar işkence gördükten sonra, kasaba dışına çıkarıldı ve bu amaçla eğitilmiş fil gelip ayağını suçlunun kafasına koydu."

Okul Çocuklarına İşkence

Ondokuzuncu yüzyılda Hindistan'da işkencenin halen yaygın olduğu konusunda kanıtlar vardır. İşkence, toplumsal yaşama ve cezalara öyle derinden işlemişti ki Bengal'de köy okullarına devam eden çocuklara bile eziyet ediliyordu. Kalküta'da 1869'da rahip olan J. Long'a göre, çocukları bir makara aracılığıyla tavana asmak, ısırganlarla çuvala koymak ve suya batırılmış ısırganları çıplak gövdelerine sarmak en çok uygulanan ceza yöntemleriydi. Yaşamı ya da uzuvları tehlikeye sokmadıkları düşünülerek bunlar hafif işkenceler olarak görülebilirler ama sonuçta bunlar da işkenceydi.

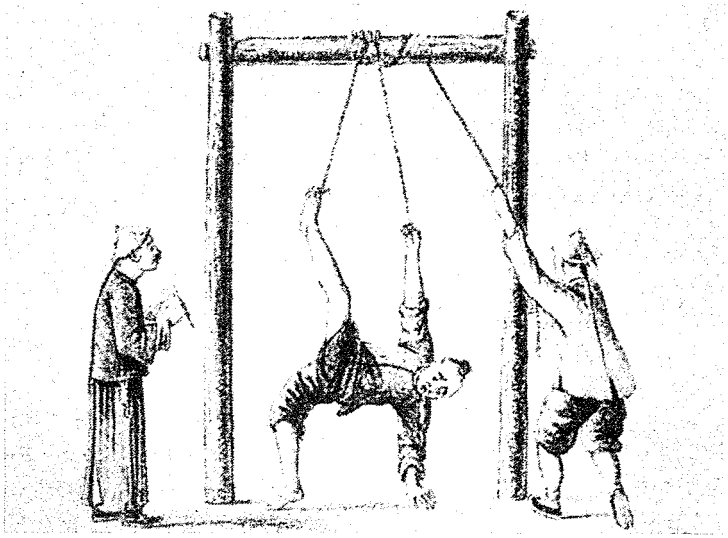
Bazı Tuhaf İşkence Biçimleri

Hahhed'in *Cod of Gentoo Laws* adlı kitabından okuyoruz.

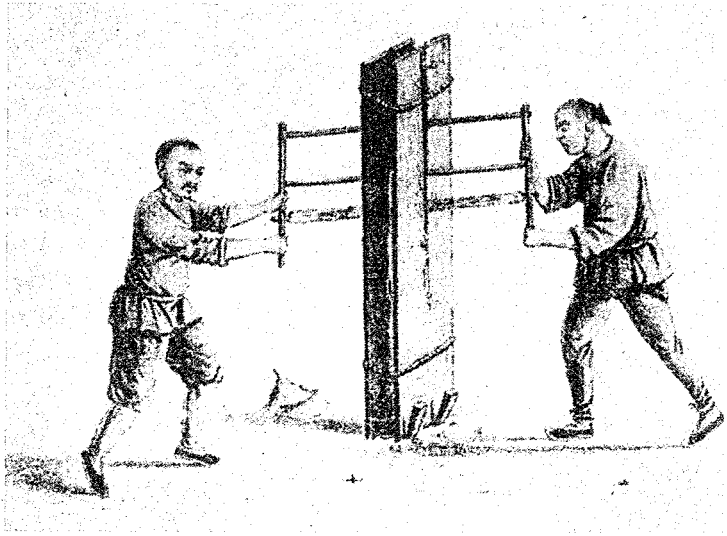
"Bir sooder* Şaster Vedası'nı dinlerse, kulaklarına kızgın yağ döküle; arzeez ve balmumu birlikte eritile ve kulak delikleri bununla tıkana."

Gerçekten de onyedinci yüzyılda alabildiğine uygulanmış olan işkencelerin büyük bir çoğunluğunun ondokuzuncu yüzyıldaki sadist işkencecilerin yaratıcılıklarıyla keşfettikleri yeni biçimlerin yanı sıra, aynı yaygınlıkla uygulandığına inanmak için sağlam temeller olduğu görünüyor.

* Sooder: Hinduların dördüncü kastından kimse. (ç.n.)

ÇİN İŞKENCESİ: UZUVLARI KOPARMAK

ÇİN İŞKENCESİ: BİR KADINI TESTEREYLE İKİYE BÖLMEK

Boğa derisi işkencesi, elleri ve ayakları sıkıca bağlanmış mahkûmu, yeni yüzülmüş bir bufalo derisinin içine koyarak deriyi dikmek de bunlardandır. Deri yavaş yavaş kururken giderek büzüşür, uzun süren ve acılı bir ölüme neden olur. Bir bakıma bunun benzeri ama çok daha korkuncu olan koyun derisi işkencesi de Mahrattalarca geniş oranda uygulanmıştır. Henüz öldürülmüş bir koyunun ılık ve iyice gerilmiş derisi suçlunun çıplak gövdesine olabildiğince sıkı sarılır ve bu durumda sıkıca dikilirdi. Bu acayip giysinin içindeki suçlu, bundan sonra tropikal güneşin güçlü ışınları altına bırakılırdı. Deri kurur ve büzülürken mahkûmun derisi de çekilirdi. Hızla çürüme başlar, açlık ve susuzluk da eklenince sonunda ölüm gelirdi, ama kurban uzun süre işkence altında yaşamış olurdu.

Halat işkencesinde, bir halat ya da urgan karın çevresinden ve diğer kısımlardan geçirilip kan dolaşımı engellenene değin sıkılırdı. Etler kerpetenlerle koparılırdı; kadınların göğüsleri aynı aletle burulur ve sakatlanırdı. İki bambu sopa arasında göğsü sıkıştırmayı içeren *kittee*'nin bir türünde, sopalardan biri koltuk altlarına konur, diğeri de kurbanın göğsünün ortasına yerleştirilirdi. Bu konumda iki kuvvetli adam bambuların uçlarına baskı uygularlardı. Parmaklar aynı biçimde bambu sopalar arasında kırılırdı. Bazen de elin dört parmağı sağlam bir iple sıkıca birbirine bağlanır, sonra bambu kıymıkları ya da demir çiviler parmakların arasına çakılırdı. Bir diğer gözde yöntem, suçluyu sımsıkı bağlamak, sırtüstü yere yatırmak ve göğsüne taşlar, ağırlıklar vb. koymaktı – bir diğer deyişle, eski *peine forte et dure* Avrupa'da kullanımdan kalktıktan yüz yıl sonra Hindistan'da yeniden ortaya çıkımıştı.

Spectator'da (23 Aralık 1893) çıkan bir yazıya göre, İranlı bir prens, daha yakın zamanda, "haydutları, akbabalar yesin diye başları dışarıda kalacak biçimde, ördürdüğü duvarın içine koydurtmuştu." Ve aynı yazar şöyle diyor, "Eski Burma rejiminde, 'bir tanığın ifadesiyle' hainlerin çocukları ağaçtan dibeklerde ağır tokmaklarla ezilmişlerdi."

14
Batı Hint Adaları, Mauritius ve Amerika Birleşik Devletleri'nde Kölelere Yapılan İşkence

İnsan Alışverişi

İNGİLİZ Batı Hint Adaları'nda, Kuzey Amerika'nın pamuk yetiştirilen bölgelerinde ve dünyanın daha birçok yerinde siyah kölelere işkence yapılması uygarlık adına büyük bir yüz karasıdır. İngiliz hükümetinin kuşaklar boyunca, insanları köpekler ve ineklerle bir tutup onlara reva gördüğü bu korkunç davranış asla kapanmayacak bir yaradır. Bu utanç verici, habis ticarete ve ona katılanlara karşı sert saldırısında Bay Stephen şöyle der:

> "İntikam düşkünü Shylock, kendilerine emanet edilmiş bağlaşıkları, masum erkekleri, kadınları ve çocukları kırbaçlama zevklerine 'bahaneler bulmak' için yaratıcı güçlerini zorlayıp yalanlar uyduran Batı Hint Adaları'ndaki Britonlarla karşılaştırıldığında niye merhametli bir adam oluyor!"

Amerikan köle ticareti Christopher Columbus zamanına kadar gider. Avrupa'nın frengiyle tanışmasından bu kâşif ve serüvencinin sorumlu olup olmadığı sorgulanabilir ancak insan etinin alışverişinde oynadığı

rolün tartışılacak bir tarafı yoktur. Batı Hint Adaları'nda oturan yüzlerce yerliyi yakalamış, İspanya'ya götürmüş ve Sevilla'nın pazar meydanında en yüksek fiyatı verenlere satmıştır.

Batı Hint Adaları'na beyazların yerleşmesini, plantasyonlarda çalıştırılacak ucuz emek talebini doğurdu. Afrika'dan siyah köleler ithal etmek gibi parlak bir fikir bulan Las Casas'tı. 1563'te İngiltere'de ilk kez Afrika'dan köle ithalatı gerçekleşti.

O zamanlar, İngilizlerin köleliğe karşı olmadıklarına ilişkin belirtiler vardı. Karşı çıkanlar varsa da sayıları azdı. Onyedinci yüzyılın ortalarına doğru, nispeten geç bir zamanda bir İngiliz başsavcı, görüşünü şöyle dile getiriyordu: "Zenciler, putperest olduklarına göre, köle olmayı hak ediyorlar, İngiltere'de bile."[68]

Köle ithalatı bir kez başlayınca, Batı Hint Adaları'na getirilen Afrikalı sayısı da hızla arttı. Hem erkek hem de kadın köleler sürekli olarak talep ediliyordu. Ölüm oranları hastalık, kötü muamele ve işkence nedeniyle aşırı derecede yüksekti. Doğum oranı ise çok düşüktü. Teşvik edilmiyordu; besleyip büyütmektense ithal edilmiş yetişkin köle almak daha ucuza geliyordu. Bu nedenle taze insan eti kargosuna olan talep, arzı geçiyordu.

Ancak siyahlar, İngiltere'den ihraç edilen kumaş balyaları gibi, bu canlı insan stoğu yığınlarının tek kalemini oluşturmuyorlardı. Suçlular, ve o günlerde adi hırsızlıktan suçlu olarak damgalanmış binlerce insan Batı Hint Adaları'na ve Güney Amerika devletlerine gönderildi. Götürüldükleri yerlerde köle ve "yaşayan ölü" olarak satıldılar.

Köle nüfusuna ilişkin rakamlar hareketin ne denli büyük olduğunu gösteriyor. Yalnızca Jamaika adasında, İngilizlerin ele geçirmesinden üç yıl sonra, 1658 yılında, köle sayısı 1400 idi. 1670'de 8000 oldu. Elli yıl kadar sonra köle nüfusu 80000'e fırlamıştı. 1755 yılında 190000'e ulaştı. Onsekizinci yüzyıl biterken 250000 civarında idi. Ve 1825'te sayı 314300 gibi muazzam bir sayıya ulaşmıştı. On yıl içinde (1751-61) en az 71115 Afrikalı adaya yerleştirilmişti. Ortalama satış fiyatı kişi başına 30 Sterlindi.[69] Bütün risklerine ve nakletme sırasındaki yüksek ölüm oranına karşın, bu insan ticaretinin, bunda beis görmeyenleri ya da bunu umursamayanları bu kadar çekmesinde şaşılacak bir yan yok.

Kölenin yaşamı uzun bir işkenceydi. Yağmacı gruplarca yakalanmasıyla başlar, Batı Hint Adaları'ndaki bir plantasyonda ölümüyle sona ererdi. Ele geçirilen kölelerin gemilerle adalara götürülme koşulları öyle dehşet

68) Horace Greeley, *The American Conflict*, Hatford, 1864.
69) Aktaran G. W. Bridges, *The Annals of Jamaica*, Londra, 1828.

vericiydi ki bugün onları gözünde canlandırabilmek bile azıcık insani kaygıları olan herkesin tüylerini dehşetle ürpertmeye yeter. Batı Hint Adaları'nda düzenli olarak köle ticareti yapan İngiliz *Brookes* gemisinde bir erkek için ayrılan yer 1.90'a 42 cm, kadınlar için 1.60'a 42 cm, erkek çocuk için 1.60'a 37 cm ve kız çocuk için 1.40'a 32 cm idi.[70] Dolayısıyla siyahlar Amerika'yla aralarındaki binlerce kilometrelik yolu, güverteler arasına yün balyaları gibi istiflenerek aşıyorlardı. Bu koşullar altında, uzun yolculuk sırasında telef olanların sayısının çok büyük olmasında şaşılacak bir yan yoktur. Avam Kamarası'ndaki bir tartışmada bundan şöyle bahsediliyordu:

> "Bay Isaac Wilson, ifadesinde, yalnızca üç yıl önce yolculuk ettiği geminin 370 ton olduğunu belirtti; gemi 602 köle taşıyordu, bunların 155'i telef oldu. Beraberinde üç ya da dört gemi daha vardı ve bunların sahipleri de aynı kişilerdi. Bunlardan biri 450 kişi taşıyordu ve 200'ü öldü; bir diğeri 466 kişi taşıyordu ve 73'ü öldü; bir başkasında 546 kişi vardı ve 158'i öldü; ve dördü birlikte kargolarını indirdiklerinde 220'si daha öldü."[71]

Köleler bir kez getirilip çalıştırılmak için adalarda satıldıktan sonra çektikleri eziyetler çoğalıyor ve çeşitleniyordu. Başta maruz kaldıkları davranışlar, yeterince korkunç olmakla birlikte, sakat bırakma ve en acımasız biçimde kırbaçlanmaya kadar varmıyordu çünkü sakat ya da sırtında iyileşmeyen yaraları olan bir köle, görünüşü iyi olandan daha fazla kazandıramazdı. Ancak toprak sahibi, bir köle satın aldığı zaman hemen her anlamda acımasızca davranırdı. Köleyi işe yaramaz hale gelene ya da ölene dek tutması söz konusuydu ve bu zaman içinde amacı köleyi her türlü işkence ve ceza ile çalıştırarak verdiği parayı son kuruşuna kadar çıkarmaktı.

Uygulanan İşkence Yöntemleri

Kölelere verilen cezalar iki türlüydü: Mümkün olan en fazla iş gücünü elde etmek için, tıpkı bir atın sahibince dürtülmesi gibi, uyarı anlamında verilenler ve bir yanda köleler, öte yanda herkes için geçerli olan adaların yasalarını ihlal nedeniyle verilen cezalar.

70) Thomas Clarkson, *The History of the Rise, Progress and Accomplishment of the Abolition of the African Slave Trade*, Londra, 1808.

71) *A.g.e.*

İlk kategoride her iki cinsten ve her yaştan köle düzenli olarak kırbaçlanırdı. Kahya asla kırbaçsız dolaşmaz ve en ufak fırsatı bile kaçırmazdı. Sanki köleler kırbaçlanmak için bahane arıyordu ve çoğu köle çalıştırıcısı ve köle sahibinin de köleleri cezalandırmak ya da cezalandırılmalarını seyretmekten sadistçe bir zevk aldıklarına hiç kuşku yoktur.

Bu yüzden de en ufak bir kusur en şiddetli cezayı haketmek anlamına geliyordu. Bu anlayışa bir örnek, Jamaika'da Colchis Malikânesi'ne ait olan melez Eleanor Mead'e yapılanlardır. Olay 1830 yılında meydana gelmiştir:

> "Hayırsever ve kibar biri olarak tanınan hanımı Bayan Earnshaw, bu kölenin bir diğer köleyle kavga ettiği sırada söylediği ya da yaptığı bir şeye kırılmıştı; onu çırılçıplak soymalarını emretti, yüzükoyun yere yatırıldı ve huzurunda, at arabacısı tarafından çıplak gövdesine 58 kırbaç vuruldu... Cezalandırma sırasında onu tutması emredilenlerden birisi kendi kızı Catherina idi. Kalçasının bir yanı Bayan Earnshaw'a göre yeterince yaralandığı zaman, sürücüye diğer tarafa geçip öteki yanını kırbaçlaması söylendi."[72]

Plantasyonlarda, ıslahevlerinde ve hapishanelerde kadınların kırbaçlanması öyle yaygındı ki bu durum evlenmelerine en büyük engel olarak görülürdü. Siyahlar karılarının kırbaçlanarak sık sık cezalandırılmalarına tanıklık etmek zorunda kaldıklarında, duydukları acıya tahammül edemezlerdi. Hatta bazen öyle zalim sahipler vardı ki erkekleri kendi akrabalarını kırbaçlamak zorunda bırakırlardı. Rahip Peter Duncan Avam Kamarası Komitesi'ndeki tanıklığında şunları anlatır:

> "1823 yılında kendi annesini kırbaçlayan bir köle çalıştırıcısı tanıdım. 1827 yılında kendi akrabaları ve sanırım kocasının da gözü önünde kırbaçlanan evli bir zenci kadın tanıdım, çünkü olayı bana kocası, kendisi ve diğer köleler anlattılar. Bu zenci kadın yalnızca kahyasının kösnül isteklerine boyun eğmediğinden adam onu günlerce kırbaçlayıp ambarda kapalı tutmuştu."[73]

Birçok dikkat çekici zulüm örneği vardı. Avam Kamarası'nın 1814 tarihli belgelerinde, Huggins adlı bir toprak sahibinin davası yer alır; Huggins,

72) *Anti-Slavery Monthly Reporter*, 1829, s. 345.
73) *Anti-Slavery Monthly Reporter*, 1829.

Jamaika'da Nevis pazar meydanında "erkek-kadın kölelerinden yirmi birine 3000'den fazla kırbaç vurmuş" yalnızca bir kadın en az 291 darbe yemiş ve bir erkeğe toplam 365 kez vurulmuştu. Lord Liverpool, Huggins'in siyahlara davranışını "zalimce, iğrenç ve hatta canice" diye tanımlar.

Her sınıf ve mevkiden köle sahipleri bedenlerine ve canlarına sahip oldukları bu toplum dışına atılmış insanlara işkence etmekten haz alır görünürler. Jamaika'da 1829 yılında, St. Ann's Mahkemesi'nde Papaz G.W. Bridges bir quadroon* kadına eziyet etmekle suçlanmıştı. Anlatılanlara göre, akşam yemeğine konuk bekleyen bu saygın centilmen, kıza hindi pişirmesi emrini verir. Konuk gelmez ve efendisi hizmetçi kızın hindiyi kesmiş olduğunu anlayınca gazaba gelir, kızı çırılçıplak soyar, ellerinden tavandaki bir çengele, ayak parmakları yere güçlükle değecek biçimde asar ve bambu sopayla, omuzlarından baldırlarına kadar döver, kızı "et ve kan yığınına" çevirir. Kızın anlattıklarına ve gövdesinin tanıklığına karşın papaz yine de beraat eder.

Jamaika'da, Savanah la Mar'da oturan bir muhabirden gelen, *Morning Chronicle*'da (8 Ekim 1829) yayımlanan bir mektupta, ateşe fazla yakın koyduğu için birkaç giysinin yanması yüzünden bir kadın köleye verilen kırbaçlama cezasının hikâyesi vardır.

> "Evvelki gün, yazarken, kulaklarımı sıkça rahatsız eden, o utanç verici aletin sesini duydum, arka bahçelerden birinden geliyordu... Ne dehşet verici bir manzaraydı gördüğüm! Zavallı bir kadın yere yatırılmış, giysileri beline kadar toplanmış – iri kıyım, 1.80'den uzun bir zenci, kadını kıyasıya kırbaçlıyor ve bu tiksindirici, iğrenç manzara bir ana ve kızının emirleri ve nezareti altında gerçekleştiriliyordu."

Kimi köle sahipleri akla gelebilen her bahaneyle yalnızca ceza vermekle kalmaz, kurbanları ölene ya da azat edilene değin kölelerinin kırbaçlanmasından aldıkları "zevk"i kaçırmak istemezlerdi. Özgürlüğünü satın almayı başaran köle Ben Moss buna iyi bir örnektir. Siyah adamı özgür bir insan yapacak azat etme işleminden bir önceki gün sahibi, zavallı, sendeleyen ve çoktan işi bitmiş insan enkazını en az 39 kez kırbaçlattı.

Kölelikle İlgili Seçilmiş Komite'deki tanıklığı sırasında Rahip William Knibb, Catherine Williams adlı siyah bir kölenin evine sürünerek geldiğini ve sırtının kan içinde olduğunu söyledi. Kadın, "üç ay bir zindanda tutuldu-

* Quadroon: Büyükanne ve büyükbabalarından biri zenci diğer üçü beyaz olan kimse. (ç.n.)

ğunu, kırbaçlandığını, bunun nedeninin de kahyanın onunla nikahsız yaşamak istemesi ve kendisinin bunu reddetmesi olduğunu" anlatmıştı.[74] Aynı tanık Sam Swiney adlı siyah bir kölenin "dua ettiği için" cezalandırıldığını ve dahası bazı kölelerin "kırbaçlanarak öldürüldüklerini" iddia ediyordu.[75]

Köle sahipleri yalnızca kendi kölelerini kırbaçlamaz, fırsat bulduklarında diğerlerinin kölelerini de kırbaçlarlardı, onlara göre siyah insan, cezalandırma işini her beyaz adamın üstlenebileceği orta malıydı. J. B. Wildman, Jamaika'da yaygın olan sisteme göre, köleye sahibinin haberi olmaksızın şiddetli cezaların verilebildiğine tanıklık ettiğini belirtir.[76] Kendi kölelerinden biri olan Eleanor James olayını örnek verir. 1829 yılı Kasım'ında, bu ihtiyar kadın, kendisinden satın almış olduğu domuzun parasını ödemesi için Jamaikalı toprak sahibi Bay Macdonald'a başvurur. Parasını verecek yerde, Macdonald, adamlarına James'i kırbaçlamalarını emreder. Daha çok acı vermesi için sürekli suya batırılan bir kırbaçla kadına önce bir adam sonra bir diğeri tarafından sırtı ve kalçalarında yaralar açılana kadar 200 kırbaç vurulur.

Jenny adlı bir kölenin, hanımı Elizabeth Atkinson'a karşı şikâyetinde, genç kadın, merhametsizce ve tekrar tekrar dövüldüğünü, karnının tekmelendiğini, üstünde tepinildiğini ve ambara kapatıldığını iddia ediyordu. Dahası, oğlu Philip'e de kötü davranılmış ve hiçbir zaman annesiyle birlikte olmasına izin verilmemişti. Muayene üzerine, çocuğun da, annesi gibi, gövdesinin her yerinde şiddetli kırbaç izleri olduğu ortaya çıktı.[77]

Avam Kamarası'nda, 1 Haziran 1830'da, Koloniler'deki kölelik üzerine bir konuşma sırasında Bay Brougham, bir İngiliz hanımefendisi tarafından bir köle kıza yapılan zalim muamele örneğinden söz etmiştir. Hırsızlık yaptığından kuşkulanılması üzerine genç siyah köle on yedi gün ambara kapatılmış, bu süre boyunca gözlerine sürülen kırmızı biberle uyuması engellenmiş ve durmadan kırbaçlanmıştı. Ambardan çıkarıldıktan sonra kendisine gücünün çok ötesinde işler verilmiş ve bunları yapamaması üzerine acımasızca tekrar tekrar kamçılanmıştı. Sonunda, bu zayıf haliyle ve ateşler içindeyken, "tarlalara çalışmaya gönderildi ve orada öldü."

Köleler, hem kaçmaları durumunda sahiplerinin hak talebinde bulunmaları amacıyla hem de bir cezalandırma yöntemi olarak damgalanırlardı. Aslına bakılırsa, Jamaika yasalarına göre damgalamak yasak değildi. Belli

74) *Parliamentary Papers: Report of Select Committee on the Extinction of Slavery Throughout the British Dominions*, 1832, s. 266.

75) *A.g.e.*, s. 259.

76) *A.g.e.*, s. 538.

77) Kölelerin kırbaçlanmasıyla ilgili başka örnekler için bkz. 20. Bölüm.

durumlarda, kadınların göğsünü kızgın demirle dağlamak gibi, suç oluşturur ve gaddarca bir tavır olarak cezalandırılabilirdi.

Kölelerin kaçma girişimlerini engellemek için geceleri ve çoğu zaman gündüzleri de kol ve bacaklarına zincirler, ağırlıklar ve başka ağır yükler takılırdı. Bu amaçla kullanılan ve aynı zamanda bir cezalandırma yöntemi olarak da bilinen yaygın araçlardan biri "demir yaka" idi. Kölenin boynuna perçinlenirdi ve eşit aralıklarla tutturulmuş, ileriye doğru uzanan üç çıkıntısı vardı. Bu çıkıntılar tencereyi ateşin üstüne asmaya yarayan çengele de benzediğinden, tencere çengeli dendiği de olurdu. Böyle bir aygıtı uzun zaman takmanın ne kadar ıstırap vereceğini düşünmek zor olmasa gerek. Büyük bir güçlük ya da acı duymadan uzanmak olanaksızdı çünkü boynuna 'yaka' takılmış köleler ne dönebilir ne de kımıldayabilirlerdi, zira çıkıntılardan biri daima toprağa saplanır ve her türlü hareketi engeller, demir yaka da boyuna baskı yapardı. Pinckard bir pamuk tarlasında gezinirken gördüğü bir köleden söz eder: "Boynunun çevresinde ağır demirden yakası vardı, uçları keskin ve sivri üç uzun çivi çıkıyordu yakadan, etinden uzaklıkları neredeyse kırk santime varıyordu; gövdesi kırbaçlanmaktan, baldırlarından beline kadar derin yaralarla dolmuştu." Bu tiksinti uyandıran yükün zencinin boynundan çıkarıldığını bilmek teselli veriyor.

Bazen de kölelerin kaçmalarına engel olmak için ayakları sakatlanır, topuklarının üst tarafındaki sinir kesilirdi. Çok daha şiddetli bir yöntem ise bir bacağın kesilmesiydi. Stedman, Paramaribo'da kaldığı süre boyunca, "kaçtıkları için bir bacakları kesilmiş en az dokuz köle" gördüğünü söyler.[78]

Surinam'da verilen insanlık dışı bir cezalandırma yöntemi de suçluyu "şeytan-öldüren"[79] damıtma ocağına zincirlemekti, "gece gündüz sürekli yanan ateşin yoğun ısısında her tarafı su toplayıp yaşlılık ya da halsizlikten ölene kadar orada tutulurdu."[80]

Batı Hint Adalı bir sömürgeci tarafından cezalandırmaya "yardımcı" olarak türetilmiş tuhaf bir işkence biçimi Clarkson tarafından tanımlanmıştır. Boyutları ve biçimi tabuta benzeyen, altında ve kapağında delikler olan demir bir kutuydu. Kırbaçlandıktan sonra kurban tabuta kapatılır ve sonra "daha fazla acı vermek için iyice ateşe yaklaştırılırdı ve ancak çığlıklar ve iniltilerden sonra efendinin hıncı yatışırdı."[81]

78) George Pinckard, *Notes on the West Indies*, Londra, 1806, c. III, s. 267.

79) Bir tür rom.

80) J. G. Stedman, *Narrative of a Five Years' Expedition Against the Revolted Negroes of Surinam in Guinea on the Coast of South America from the Year 1772-1777*, Londra, c. I, s. 96.

81) Thomas Clarkson, *An Essay on the Slavery and Commerce of the Human Species*, Londra, 1786, s. 146.

Kadın suçluların hafif suçlar nedeniyle cezalandırılmasında Trinidad veya İbret adlı kırbaçlama yöntemleri yürürlüğe girene kadar "Kır tomrukları" kullanılmıştı. Bu tomruklar İngiliz teşhir tahtasını andırırdı. Eller uzanabildiği kadar gerilip başın yukarısında açılmış deliklerden, ayaklar da tomruğun altındaki deliklerden geçirilirdi. Yalnızca ayak parmakları yere değebilirdi. Havada asılı kalan gövdenin bütün ağırlığını bilekler ve ayak parmakları çekerdi. Trinidad'da acıyı artırmak için bileklere kurşun veya demir ağırlıklar bağlanırdı. Bu işkence biçiminin, diğerinden daha az şiddet içerdiği kuşku götürür. Her yaştan ve her durumda kadına uygulanırdı. Hamilelik bile bu uygulamayı önlemeye yetmezdi.

Yıllar ağır ağır geçer, dermansızlık ve de hastalık kendini gösterirken, erkek ya da kadın köle, gün be gün sonsuz sefalete sürüklenirdi. Hayatı uzun bir korku ve umutsuzluk tarihiydi. Eti ve dokuları dağılana kadar, efendisine, artık işe yaramayacağının en ufak bir işaretini bile göstermeye cesaret edemezdi. Çünkü bunun anlaşılmasıyla kaderinin nasıl çizileceğini de gayet iyi bilirdi. İhtiyarlar, güçten düşenler, hastalıklılar, hangisi olursa, çalışamaz hale düştükleri an geldiğinde ya da pazara gönderilip işe yaramaz diye reddedildiklerinde, felaket gelmiş demekti. Edwards, "Her zaman değilse de sıkça öldürüldükleri, aksi ispat edilemeyecek kadar yaygın ve dile düşmüş bir olgu olarak kanıtlanmıştır," diyor.

İşkence Yapabilene İşkence Yapılır

Kölelerin de, fırsat bulduklarında, efendileri kadar zalim ve acımasız oldukları doğrudur. İşkenceden haz alma ve işkence yapabilme yeteneği, bu kitapta göstermeye çalıştığım gibi, ırk ya da sınıf tanımaz: Evrenseldir ve zamana bağlı değildir. St. Domingo'da 1791 yılında çıkan korkunç iç savaş sırasında beyazlar ve melezler en zalimce işkence biçimlerini bulmak ve uygulamak için birbirleriyle yarışmışlardı.

"En baştan çıkmış imgelemlerden doğan ince zulüm biçimleri, beyazlar tarafından bu biçare insanlara uygulandı. Melez önderlerden biri de talihsiz bir biçimde bunların eline düşmüştü: Onu bir at arabasına koydular ve ayaklarını büyük çivilerle tahtaya çivilediler. Bu halde, şehir içinde dolaştırıp zulmettiler. Sonra kemikleri kırıldı ve diri diri ateşe atıldı.

Melezler, insanlık adına utanç verici olan intikam alma ve gaddarlık konusunda hiç de aşağı kalmadılar. Jeremie yakınlarında bunlardan bir grup, M. Sejourné'nin evine saldırdı ve ev sahibi ve karısını yakaladı. Bu

talihsiz kadın hamileliğinin son aylarındaydı. Kadını ele geçiren canavarlar, önce gözü önünde kocasını öldürdüler, sonra kadının karnını canlı canlı yarıp bebeği domuzlara attılar."[82]

Mauritius'un Dehşeti

1810'da Mauritius Adası İngilizler tarafından ele geçirildi ve Sir Robert Farquhar vali olarak atandı. O zamanlar burası köle kolonisi olarak ün salmıştı. İngilizler, gerçekte, uygarlık adına yüz karası olan bir adanın egemeni olmuşlardı ve onlar da köleliği kaldırmadılar; yürürlükte kalmasına izin verdiler. Yirmi yıl boyunca bu politikayı güttüler.

İngiliz egemenliği onuncu yılına girdiğinde adadaki kölelerin durumu katlanılmayacak derecedeydi. Çok kötü ve yetersiz besleniyorlardı, yiyecekleri çoğunlukla leşler ve artıklarla sınırlıydı; korkunç sıcak altında günde on altı, on dokuz saat çalışmaya zorlanıyorlar, çalışırken vahşice kırbaçlanıyorlardı. En ufak bir kabahat işlediklerinde bile cezaları kırbaçtı.

Bir Kreol köle olan Auguste'un davası mahkemeye gelmişti. Auguste'un sahibi Bay Jean Louis Diott idi. Auguste, 26 Mart 1817'de su getirmeye gönderilmişti. Adamın yolda oyalanıp oyalanmadığı belli değil ama Diott oyalandığını söylüyordu ve anında adamı bir sürücüye kırbaçlattı. Köle çıplak omuzlarından butlarına kadar kırbaçlanmıştı. Bu ceza korkunç olmasına karşın sadist Diott'u tatmin etmedi. Sürücüye kölenin dişlerinden yedisini sökmesi emrini verdi. Bu da yapıldı, alttan üç, üstten de dört diş söküldü ya da kerpetenle kırıldı. Mahkeme, adalet görevini yerine getirmek için, Diott'a köleyi satması emrini verdi!

Aynı sıralarda mahkemeye bir başka dava daha gelmişti. Bu örnekte sanık durumda olan köle Le Cotte, kendi ifadesine göre, kötü muamele yüzünden kaçmıştı. Yakalanmış ve efendisi Noel Bastil, iddiaya göre, yaklaşık 200-300 kırbaç vurdurmuş ve sonra da kestiği sağ kulağını Le Cotte'ye zorla yedirmişti. Bastil, köleye kulağını zorla yedirme dışında hepsini kabul etti. Buna karşın mahkeme, kölenin sahibini cezalandırmadı; yalnızca kölenin kamulaştırılmasını kararlaştırdı.

Grant Port yakınlarında oturan Peter Cotry adlı bir köle sahibinin 1822'de bir zenciye yaptığı işkence çok daha dehşet vericiydi. Köle çırılçıplak soyulmuş ve kollarının altından geçirilen bir iple yalnızca ayakları

82) Bryan Edwards, *The History of the British Colonies in the West Indies*, Londra, 1793, c. III, s. 118.

yere güçlükle değecek biçimde asılmıştı. Sonra Cotry bir değnek aldı ve zencinin gövdesinin her tarafına vurdu. Daha sonra adamın baldırlarına yağ sürdürüp ısırmaları için köpekleri üstüne saldı. İşkence gören zenci su istedi. Cotry, sidik verdirdi. Sonunda, cinsel organları kesildi ve bu operasyonun ardından köleyi kurtaran ölüm oldu. Dava çok ciddi, kanıtlar ise mahkemenin Cotry'yi serbest bırakamayacağı kadar açık ve boldu. Onu hapsettiler, çok geçmeden de kaçmasına göz yumdular.

Yazgıları, bahtsız kadınlara karşı da erkek ırkdaşlarından daha merhametli değildi. Flacolu Madam Nayle'in 1823 yılında görülen davası da dikkat çekicidir. Bu kadın sahip olduğu kadın kölelerden birinin gövdesini kendi elleriyle dehşet verici bir biçimde sakatlamıştı. Zenci kadının burnunu ve kulaklarını kesmiş, dişlerinin birkaçını sökmüş ve son olarak göğüslerini kesmeye çalışmıştı. Son girişimini tamamlayamadan önce de köle ölmüştü. Bu dava, önyargılı olan mahkemenin adaleti nasıl ayaklar altına aldığını gözler önüne sermektedir. Köleler çürütülemez ve bol miktarda kanıt gösterirlerken, Madam Nayle'in suçlu olduğunu gösteren hiçbir *beyaz* kanıt yoktu. 1723 tarihli bir karara bağlı olarak, mahkeme, beyazların tanıklığı olmadan kölelerin sağladığı kanıtların delil oluşturmayacağı kararını verdi. Madam Nayle'i serbest bıraktılar.

Amerikan Kölelerine İşkence

Batı Hint Adaları'ndaki şeker plantasyonlarında çalıştırılmak üzere zenci köle ithal edilmesinin ardından, Amerika'nın güney eyaletlerindeki pamuk tarlaları için köleler getirilmesi belki de kaçınılmazdı. 1620'de, yirmi kişilik küçük bir köle grubu, bir Hollanda teknesi ile Jamestown'a getirildi. Bu, Virginia'ya yapılan ilk ithalattır. Köle ithaline bir kez başlanınca, gerisi çığ gibi geldi. Amerika Birleşik Devletleri'nin 1790 nüfus sayımına göre, köle sayısı kuzey eyaletlerinde 40370, güney eyaletlerinde ise 657527 idi. Muazzam bir rakam.

1808'in başlarında Afrikalı köle ticareti durdu. Bu, köleliğin kaldırıldığı anlamına gelmiyordu. Bununla uzaktan yakından ilgisi yoktu. Yalnızca, yeni yabancı köle kaynaklarının kuruduğuna işaret ediyordu. Amerikalı köle sahiplerinin kölelerinin *üremelerine* ciddi bir özen göstermeye başlamaları işte bu zaman oldu. Bu sıralarda güçlü bir erkek kölenin fiyatı New Orleans pazarında 1500 dolara kadar yükselirken, genç bir kadının değeri 1000 dolar civarındaydı. Doğurganlığını kanıtlamış olan kadınlar, verimlilikleriyle özellikle pazar bulurdu. Bunlara talep çoktu ve iyi gelir getirirlerdi.

Yasa, Amerika Birleşik Devletleri'nde de, İngiliz Batı Hint Adaları'nda olduğu gibi, öylesine düzenlenmişti ki, köle sahipleri zencilere, sakatlama ve ölüme neden olma dışında hemen her türlü kötü muamele, acımasızlık ve cezayı uygulama hakkına sahiptiler. Louisiana Eyaleti'nin Medeni Hukuku'nda bu konuda açık bir madde bulunmaktadır: "Köle, cezalandırma ve tekdir etme hakkı dahil, tamamıyla efendisinin iradesine tabidir; olağandışı koşullar dışında, onu, yaşamını tehlikeye sokacak biçimde sakat ya da kötürüm bırakamaz ya da kölenin ölümüne neden olamaz." 1740 tarihli Millet Meclisi Hükmü şöyledir:

> "Herhangi biri, bir kölenin kasten dilini kesmesi, bir gözünü çıkarması ya da onu zalimce haşlaması, yakması veya herhangi bir uzvu ya da organından yoksun bırakması, kırbaçlamak ya da at kamçısı, inek derisi, çubuk veya sopayla dövmek, zincirlemek ya da kapatmak ve hapsetmek dışında köleye zalimce bir ceza vermesi durumunda, böylesi her suç için ceza olarak yüz pound ödeyecektir."

Bu yasaların varlığı, kölelerin hayırsever bir hükümetçe gözetildiklerinin ve kaderlerinin, kölelik karşıtlarının her fırsatta iddia ettikleri gibi, hiç de sanıldığı kadar korkunç olmadığının bir kanıtı diye gösterilmiştir. Her iki tarafın da abartmalarını dikkate almakla birlikte, açıktır ki, bu yasaların varlığı zencilere kötü muamele yapılmasını cesaretlendirmiştir. Efendilere cezalandırma konusunda oldukça geniş bir serbestlik tanımıştır. Toplumun bir kesimince, öteki kesim üstünde baskı kurmak için yapılan ve çıkarılırken öbür kesimin ne katılma hakkı ne de uygulandıklarında karşı çıkma gücü olan bütün yasalardaki gibi, bu yasalar da tek yanlı, adaletsiz ve zarar vericiydi. Bir kesimin öbür kesimce sömürülmesine yardım etmek için bilinçle yapılmışlardı.

Mahkemeler söz konusu olduğunda, bir kölenin kanıtının 'kusurlu' sayıldığı da unutulmamalıdır; dahası, ya suçlama başarısız kalacağından ve zencinin durumu eskisinden de kötü olacağından veya başarılı olunması durumunda bile yeni efendinin toprak sahiplerinin ve kahyaların genel ilke olarak 'birbirinin tarafını tutması' nedeniyle bu eylemin bedelini ödeteceğinden, resmi şikâyette bulunma cesareti gösterebilecek köle sayısı da çok azdı. Ayrıca, yasalarda özel olarak yer almayan veya kırbaçlamayı tanımlayan genişletmeler ve çeşitlemeler dışında kalan ceza usullerinin, kahyalar ve efendilere, kölelere zalimce işkence etme olanağı verdiği ve en ufak bir uygulama riskinin olmadığı görülmektedir. Örneğin, ileride değineceğimiz 'kürek' işkencesi hiçbir belirgin iz bırakmadan kullanılıyordu.

Ek olarak, bu yasaların yorumlanması ve uygulanma biçimleri, içlerindeki en ufak adalet duygusunu büyük oranda yok ediyordu. Mauritius'da köleliği düzenleyen yasalarla ilgili olarak gördük ki, mahkemeler bunları beyazlar lehine yorumlamakta, beyaz toprak sahiplerinin sakatlama ya da adam öldürmekten suçlu olduğu davalarda bile, kaçamaklar, bahaneler, hileler, kanıtın gizlenmesi gibi akla gelebilecek her yoldan, hatta mahkûm olduktan sonra suçlunun kaçmasına göz yumacak kadar ileri giderek, suçlu tarafı ceza çekmekten kurtarmaktaydılar. Mahkemelerin yaptıkları, özetle, adaleti küçük düşürmekten başka bir şey değildi. Amerika'da olanlar da köleliğin sürdüğü diğer yerlerdekinden farklı değildi.

Kölelerin hepsi kötü muamele görmüyordu. Bunda şans büyük rol oynuyordu. Kibar ve insanca davranan insanlar tarafından satın alınan talihli zenciler de olabiliyordu. Ancak bunlar kural değil istisnalardı.

Çoğu durumda köleler en abes bahaneler yüzünden kırbaçlanıyor ya da kaba kuvvet görüyorlardı. Birçok örnekte profesyonel kırbaççılar çağrılıyordu. 1851 yılında Boston'da kurulan 'Kurtarma Mahkemeleri'ndeki sorgulaması sırasında, John Caphart adlı bir polis memuru, kişi başına 50 sentlik ücret karşılığında "renkli insanlar"ı kamçıladığını itiraf etmişti. Sorulara verdiği karşılıklar onu ele veriyordu:

S. "Efendilerinin isteği üzerine köleleri kamçılamıyor musunuz?
Y. "Bazen. Çağrılırsam, elbette."
S. "Bu özel kamçılamalarda, eğer suçu varsa, ne olduğunu anlamak için durumu soruşturur musunuz?"
Y. "O benim işim değil. Ben isteneni yaparım. Efendi sorumludur."
S. "Bay Caphart, bu işi ne kadar zamandır yapıyorsunuz?"
Y. "1836'dan beri."
S. "Kadın ve çocuklar da dahil, yaklaşık olarak toplam kaç zenci kamçıladınız?"
Y. (Salonu sessizce gözden geçirir) "Massachussetts'de ne kadar marsığınız olduğunu bilmiyorum ama sanırım eyalette ne kadar varsa kamçılamışımdır."[83]

Dava vekillerinden John P. Hale, sonunda bu köle kamçılayıcısına şöyle diyerek mahkeme adabına yaraşır bir seçkinlikle patladı: "İşte, efendim, adam acı pazarlıyor! Mesleği işkence! Ayaklı kamçı mübarek! Norfolk caddelerinde seyyar satıcılık yapar, dolaşır, alışveriş yapar, homurdanır ve parçalar!"

83) Harriet Beecher Stowe, *A Key to Uncle Tom's Cabin*, Londra, 1853, s. 7-8.

15
İşkenceye Karşı Savaş

Muhalefetin Yükselişi

UYGARLIĞIN ilk günlerinden beri işkence yapılmasına karşı çıkanlar olmuştur. Bununla birlikte kavram olarak işkenceye değil çoğu durumda yalnızca yasal işkenceye karşı çıkıldığından muhalefet sınırlı olmuştur. Ceza olarak ve infazda veya öncesinde işkence yöntemlerine başvurulmasına, quæstion'un en keskin muhalifleri tarafından bile genellikle yeterince tepki gösterilmemiştir. Bu nedenle, Seneca, işkencenin adaletsizliğini ve gerçeğe ulaşma aracı olarak yararsızlığını kabul etmişti. Cicero da aynı tavır içindedir, Aziz Augustinus, ünlü Romalı hukukçular Ulpianus ve Tertullianus da aynısını savunmuşlardır.

İşkence tarihi, teori ve pratik arasında tuhaf bir farklılık sergiler. Yasal işkenceye karşı bir şekilde daima çok büyük ve kesin bir muhalefet ortaya çıkmıştır fakat aynı zamanda bu karşı çıkışı pratiğe geçirmede çok az gayret gösterilmiştir. Buna, İngilizlerin ilke olarak işkenceyi yasaklayıp pratikte uygulamalarından daha iyi bir örnek bulunamaz. Magna Carta'nın hükümlerine göre, işkencenin İngiliz özgürlük ilkesiyle uyuşmadığı yorumu yapılmıştır. İnsan Hakları Bildirgesi'ne göre, işkence hangi koşullar altında uygulanırsa uygulansın zalim ve olağandışı bir cezalandırma biçimidir. Yasal otoriteler ve yargıçlar işkence uygulamasının İngiliz görenek-

sel hukukuna aykırı olduğunu ve hoş görülemeyeceğini tekrar tekrar vurgulamışlardır. Fakat en azından 400 yıl süreyle yasal işkence uygulanmıştır ve Anglo-Saksonların zamanından bu yana bir cezalandırma biçimi olarak uygulanmaya devam edilmektedir.

Ortaçağ boyunca Avrupa kıtasında işkence coşkuyla yaygınlaştı. Karşı çıkan her ses, çoğunluğun onaylayan korosu tarafından bastırıldı. İşkence yapılmasına ilk kez karşı çıkanlar arasında en tanınanlar İspanyol bilgin Juan Luis Vives ve 1624'te *Tribunal Reformation* adlı eserinde işkenceye karşı tavır alan Johann Graefe oldu. Montaigne, infaz öncesinde işkence yapılmasını yargılarken şöyle der:

> "Adalet içinde bile, basit bir ölümün ötesine geçen her şey, bana son derece zalimce görünüyor; özellikle ruhlarını iyi ve sakin koşullar altında teslim etmelerini sağlamamız gerekirken onları tahammül edilmez işkencelerle altüst ederek bunu yapamayız... Kendi gözlerimle görmeden önce, yalnızca katletme zevki için bir diğerinin uzuvlarını parçalayan, koparan, kesen zalim ruhlar olabileceğine inanamıyordum; zekâlarını, kin duymadan, bir kazanç veya başkaca bir amacı olmaksızın yalnızca mimik ve hareketleri seyretmek, ağrılar içindeki bir adamın acıklı iniltilerinden ve haykırışlarından zevk almak için, olağandışı işkenceler, yeni ölüm çeşitleri icat etmekte kullanıyorlardı. Bu zalimliğin varabileceği en uç noktadır."[84]

1740'da, Büyük Frederick Prusya'da işkenceyi kaldırdı ve bu sıralarda Voltaire güçlü kalemini bu amaç için kullandı. Chevalier de la Barre'ın davasına müdahale etmek istediyse de başarılı olamadı, ama Marc-Antoine Calas davasında tekrar giriştiği mücadelede daha etkiliydi.

Bir diğer muhalif, Cesare Bonesana Beccaria sahneye çıktı. 1764'te Milano'da yayımlanan ünlü eseri *Dei delitti e delle pene* büyük gürültü kopardı. Ustaca yazılmış bölümlerinden birinde şöyle der:

> "Suçlu bulunana kadar hiç kimsenin suçluluğuna karar verilemez; ne de yasaları çiğnediği kanıtlanana kadar toplum onu tanınmış haklarından yoksun bırakıp korunma hakkını elinden alabilir. Suçlu olduğundan hiçbir kuşku kalmayana kadar, iktidardan başka kimin bir yurttaşı cezalandırma yetkisi olabilir? Bu ikilemle çok sık karşılaşıyoruz. Ya suçludur ya da suçsuz. Suçluysa, yasalarca belirlenmiş cezalara

84) *Essays*, Kitap II, Bölüm ii.

çarptırılmalıdır ve bu durumda itiraf etmesi gerekmediği gibi işkence de yararsızdır. Suçlu değilse, masuma işkence ediyorsunuz demektir; çünkü suçu kanıtlanmadıkça yasa önünde her insan masumdur. Ayrıca, bir insanın hem suçlayan hem de suçlu olmasını beklemek ve gerçeği, işkence gören biçarenin kaslarında ve hücrelerindeymiş gibi, acıyla sınanmak bütün dengeleri altüst eder. Bu yöntemle, güçlü olan kurtulacak, zayıf olan mahkûm olacaktır. Bunlar, gerçeği sınama iddiasının olumsuzluklarıdır ve yalnızca yamyamlara yakışır. Romalılar, birçok açıdan barbarken ve vahşi erdemleri hayranlık toplarken, işkenceyi yalnızca kölelere layık görmüşlerdir."

İşkencenin Gerilemesi

Beccarria'nın İtalya'da 1786'da işkencenin kaldırmasını ve Voltaire'in de Fransa'da 1789'da işkence tezgâhı ve kırbaçlamanın ağır darbe yemesini sağlayan çabaları, diğer ülkelerde de yankılarını buldu. 1801'de Rusya'da, 1812'de İspanya'da işkenceye son verildi.

İngiltere'de yasal işkence 1640 yılında sona erdi ve 1708'de İskoçya'da Meclis kararıyla kaldırıldı. Bununla birlikte cezalandırma adı altında işkence bütün ülkelerde hâlâ uygulanıyordu. Dolayısıyla, İngiltere'de, kazığa bağlayıp yakmak 1789'a kadar sürdü, damgalamak 1834'e kadar kaldırılmamıştı ve teşhir tahtası 1837'ye kadar kullanımdaydı. Fransa'da kızgın yağ işkencesi 1791 yılına kadar sürdürüldü ve demirle damgalamak da 1832 yılına kadar uygulandı; Rusya'da ise mahkûmların damgalanması 1863 yılına kadar sürdü.

Ondokuzuncu yüzyılın başlarında İngiliz Kara ve Deniz Kuvvetlerinde vahşice kırbaçlamaya karşı bir haykırış yükseldi.[85] Tuğgeneral Charles J. Napier, Sir Francis Burdett, Lord Hutchinson ve Sir Samuel Romilly, önemsiz kabahatlar için uygulanan bu kanlı kırbaçlama cezalarına karşı çıkan en güçlü ve önde gelen muhalifler arasındaydılar. "Cat"* kullanımının kaldırılmasına ilişkin her türlü çaba başarısızlığa uğramışsa da, verilen cezaların şiddetinde ve cezalandırma koşullarında az da olsa iyileşme sağlandı. Ancak kırbaçlanmanın askeri hapishanelerdeki mahkûmlarla sınırlandırılması, 1881'de geçirilen Askeri Yasa'ya kadar kabul edilemedi.

85) 1825'ten 1832'ye kadar geçen yedi yıllık sürede her yıl kırbaçlanan asker sayısı ortalama 2000'i buluyordu ve her askere 200-500 kırbaç vuruluyordu. 1831'de, kırbaçlamaya karşı kamuoyunda büyük tepki gösterildiği yıl, 1477 asker *cat*'le cezalandırılmıştı.

* Cat-o'-nine-tails'in kısaltması, dokuz kamçılı kırbaç. (ç.n.)

İşkencenin en eski biçimlerinden olan kırbaçlama cezası, diğer işkencelerin çoğu kaldırıldıktan sonra da uzun süre ısrarla devam etti. Büyük Britanya'da, kırbaçlama cezası ilk olarak kadınlar için kaldırıldı. Kayıtlara geçen son örnek 1817 yılında İskoçya'da, bir kadının sarhoşluk ve fena hareketten Inverness sokaklarında kırbaçlanmasıydı. 1820 yılında, Kadın Suçluların Kırbaçlanmasının Kaldırılması Yasası yürürlüğe girdi. Bu yasa, kadınların, hangi suçtan olursa olsun, kırbaçlanmalarını her durumda yasaklıyordu. İnsaniliğe doğru atılan sonraki adım, erkeklerin halkın önünde kırbaçlanmalarının kaldırılması oldu. En son kaydedilen at arabasının arkasına bağlayıp kırbaçlama olayı 1822 yılı 8 Mayıs'ında bir âsinin Glasgow sokaklarında cellat tarafından kırbaçlanmasıydı.

Böylece halk bir eğlenceden yoksun bırakılmış oluyordu! Ancak kırbaçlama devam etti. "*Cat*" hapishane duvarları arkasında eskisi kadar sık kullanılmaya devam ediliyordu. 7 Temmuz 1823'te, Lordlar Kamarası'ndaki bir tartışma sırasında Bay Grey Bennet, geçen yedi yıllık zaman zarfında İngiliz hapishanelerinde kırbaçlananların sayısının 6959'a ulaştığını bildirmişti. Hapishane yöneticilerinin, disiplinin sağlanması için bu cezanın gerekli olduğunu düşünmelerinin nedeni, bir mahkûmu kırbaçlatma emrini vermeye yetkili oluşlarıydı. 1849 yılında Birmingham Borough Hapishanesi'ndeki koşulların araştırıldığı hükümet soruşturmasında, erkeklerin ve oğlanların basit suçlardan her gün ve acımasız biçimde kırbaçlandıkları ortaya çıktı; öyle ki, kırbaçlama cezasının halka açık verilmesi devam ediyor olsaydı büyük olasılıkla bu cezaları veremeyeceklerdi.

Geçen yüzyılda kırbaçlama cezası hakkında ateşli tartışmalar oldu, bir taraf suçu azaltma aracı olarak yarasız olduğunu iddia ediyor, diğer taraf aynı güç ve içtenlikle bu amaca ulaşmada en geçerli yol olduğunu savunuyordu. Muazzam zıtlaşma, yığınlar açısından belki de en iyi "kırbaçlama mania"sı olarak tanımlanabilecek birçok kendiliğinden gösteriye yol açtı; yasama erkinin yaşadığı şaşkınlık, cezanın kaldırılması taraftarlarının çalışmalarını on yılda bir boşa çıkarttı. Geçmişte savaşı kazananlar her zaman "kırbaççı"lar oldu.

1937'de, İçişleri Bakanlığı bedensel cezalandırmaları soruşturmak için bir komite oluşturdu ve geçen yıl bu komite, yayımlanan raporunda, her koşulda çocukların dövülmesine son verilmesini ve "*cat*" kullanımının belirli ağır suçlardan mahkûm olanlarla sınırlandırılmasını önerdi.[86]

86) Kitap yazılırken, bedensel cezaların belirli ağır hapishane suçları dışında kaldırılmasını sağlayan Criminal Justice Bill Avam Kamarası'nda görüşülüyordu. 'Cat'in kaldırılması ise, bir kısım popüler basın dahil, toplumun birçok kesiminden güçlü bir muhalefet görüyor.

Hayvanlara Yapılan İşkenceye Karşı Savaş

Hıristiyanlığın, hayvanların da haklarının olduğunu, işkenceye, zulme ve zevk için öldürülmeye karşı yasal olarak korunmaları gerektiğini anlaması uzun zaman aldı. Gerçekten de, hayvanlara zulme karşı çıkış, onyedinci ve onsekizinci yüzyıllarda Locke, Wesley, Butler, Bentham, John Lawrence, Wilberforce, Sheridan ve diğerlerinin hayvanları savunmalarıyla gündeme gelmiş gibi görünüyor. Hogarth'ın ortaya koyduğu "Zulmün Dört Aşaması" o günlerde hayvanların geleneksel olarak maruz bırakıldığı hareketlerin vahşiliğini anlamaları konusunda düşünen insanların gözlerini açmakta çok etkili oldu.

Zulüm biçimleri toplumun eğlencesinin bir parçasını oluşturduğunda, yenilikçinin işi daha da güçtür. Bu, tarihin verdiği bir derstir. Bu ifadenin doğruluğunun canlı bir örneği, Parlamento'da boğa dövüşlerinin kaldırılması için bir yasanın kabul edilmesi girişimlerinde kendini göstermiştir. Bu anlamdaki ilk yasa taslağı 1800 yılında Sir W. Pulteney tarafından sunulmuştu. William Windham ve George Canning buna karşı çıktılar ve muhalefetlerinde başarılı oldular. İkinci girişim de iki yıl sonra başarısızlığa uğradı. Böyle bir yasa önerisini geçirmeyi deneyen sonraki kişi Lord Erskine'di. Sonuç bir kez daha başarısızlık oldu. Hükümete ve halka karşı bir avuç insansever tarafından başlatılan kavga yirmi yıl sürdürüldü. Richard Martin tarafından, hayvanları korumak için sunulan bir yasanın kabul edilmesi için 1822 yılına dek beklemek gerekti.

İki yıl sonra, hayvan hakları için verilen mücadele tarihinde büyük önemi olan bir olay gerçekleşti: Hayvanlara Karşı Zulmü Engellemek İçin Kraliyet Derneği kuruldu. "İlk yılında" dernek, hayvanlara karşı 149 zulüm davasını başarılı bir biçimde mahkemeye götürdü."[87]

Başlangıcından itibaren bu çabalar birçok güçlükle karşılaştı. Martin'in 1822'deki yasası, kendi zamanı için takdir toplasa da, yalnızca sığırlar için uygulamalarla sınırlı olmasıyla, konuya ancak dar bir yaklaşım getirebiliyordu. Hayvanlara yapılan birçok işkence ve zulüm biçimi insanların günlük yaşamlarının öyle ayrılmaz bir parçasıydı ki herhangi birine bunun doğru olmadığını kabul ettirmek neredeyse olanaksızdı. Hıristiyan İngiltere'de köpeklerin yük hayvanı olarak kullanılmaları bütün kuşaklar için böyle bir skandal ve utanç kaynağıydı. Hayvanlar, en ufak bir vicdan

87) Edward G. Fairholme ve Wellesley Pain, *A Century of Work for Animals*, 2. basım, John Murray, 1924, s. 59. Bu bölümde yer alan ve hayvanlara yapılan zulme karşı mücadeleyle ilgili bilgilerin çoğunu bu mükemmel kitaba borçluyum. Hayvanların mutluluğu ve zulmün kaldırılmasıyla ilgilenen herkes tarafından okunması gerekir.

azabı duyulmaksızın, ölesiye çalıştırılıyordu. Güçlerinin ötesinde yük taşımaya zorlanıyorlar, baygın düşene ya da yol kenarında ölene dek kamçılanıyorlardı. Skandalın durdurulması için elli yıl süren ısrarlı çabalar gerekti. 1 Ocak 1855'te yürürlüğe giren bir yasa ile başarıya ulaşıldı.[88]

Dernek tarafından gerçekleştirilen yenilikler arasında bir diğer önemlisi hayvanların yemek için kesilmesiyle ilgiliydi. HKZEKD'nin 1907'de insancıl sığır öldürme yöntemini icat etmesiyle baltayla kesme yöntemi[89] konusunda büyük ilerleme sağlandı ve 1933'te Hayvan Kesme Yasası'nın kabulüyle bu alandaki zulüm büyük oranda azaldı. Yasaya göre (Bölüm I, ı):

> "Aşağıda bildirilen koşullar olmadıkça, bu bölümün kapsamına giren hiçbir hayvan, mezbahada ya da sakatatçıda kesilemez, yani, her hayvan en kısa sürede kesilecektir veya ölüm gerçekleşene değin acıyı duymayacak şekilde sersemletip kesilecektir ve böyle kesmek veya sersemletmek için özel olarak hazırlanmış otomatik bir alet kullanılacaktır."[90]

HKZEKD'nin yanında, birçok alanda işkencenin kaldırılması için sebatla çalışan başka örgütler de vardı. Gereksiz eziyet ve zulmü engelleme yolunda çok fazla ilerleme sağladılar. Mücadele, gösterişsizce, ciddiyetle ve büyük kazanımlarla devam etti.

Amerika Birleşik Devletleri'nde hayvanlara zulmü engellemek için 1866 yılında New York City'de bir örgüt kuruldu ve aynı yıl ilk hayvanları koruma yasası yürürlüğe girdi. Bugün her büyük Amerikan kenti gerçekten de kendi örgütüne sahiptir. Ulusal bir hareket olan Amerikan İnsancıl Eğitim Derneği, zulme karşı büyük mücadele vermiş ve hâlâ da vermeye devam etmektedir.

Sevindirici ve büyük ilerlemeler sağlanmış olmakla birlikte, daha yapılacak çok iş vardır. Özellikle belirli Avrupa ülkeleri, Cezayir, Hindistan, Çin ve genel olarak Doğu için bu durum geçerlidir.

88) *A.g.e.*, s. 11.

89) İskoçya'da 1 Ocak 1929'dan itibaren baltayla kesme yasadışı ilan edildi.

90) Yasa, elektrik enerjisinin bulunmadığı yerler için domuzların kesilmesini kapsamına almaz. Yahudi ve Müslüman hayvan öldürme yöntemleri, kapsamın dışındadır. Yasanın koyunlara uygulanıp uygulanmaması yerel kararlara bırakılmıştır. Bütün yerel kurulların koyunların yalnızca bıçakla kesilmesini yasaklamayı uygun bulmamış olmaları üzücüdür.

16
İyi Tanınan Bazı İşkenceciler

Eski Tiranlar

BİRİNCİ HERODES (Büyük lakaplı), elimizdeki güvenilir kaynaklara göre, en eski tiranlardan biri sayılabilir. Yahuda kralı olduğu müddetçe bitmek bilmez bir gaddarlık sergiledi. Beytüllahim'deki bütün çocukların boğazlanmaları emrini verdi. Kendi karısını öldürdü. Sonra Kudüs fatihi Antiokhos Epiphanes vardır, ıstırap veren her tür ölüm biçimine çarptırdığı Yahudilere fiziksel işkenceler yaptırmış, sünneti yasaklamakla ve kurban olarak domuz kullanmakla zihinsel olarak da işkence etmişti. Ulpianus'un kırbaçlanması ve sonra da bir köpek ve zehirli yılanla aynı torbaya konup denize atılması emrini veren de Epiphanes idi.

Roma imparatorları, özellikle de tebalarını işkence, kan ve her an gelebilecek ölüm korkusu ile yöneten sezarlar gaddarlıkları ve barbarlıklarıyla ünlüydüler. Her imparator sanki tuhaf işkence ve cezalandırma yöntemleri icat etmek ve uygulayabilmek amacıyla yeni suçlar bulmak için özel bir gayret gösteriyordu.

Gerçek bir canavar olan Tiberius yirmi küsur yıl boyunca hükümdarlığını akla gelmedik işkence biçimleriyle sürdürdü; çoğu durumda suçlular,

yaptıkları ortaya çıkınca mahkemeye çıkarılmayı beklemeden intihar ediyorlardı. Çünkü en hafif suçu işleyenler bile, erkek ya da kadın olsun, demir çengellerle Roma sokaklarında sürükleniyorladı. Bakirelerin boğazlanamayacağına dair yasa olduğundan (o zamanlar kadınları öldürme yöntemi boğmaktı) Tiberius bunlara önce cellatların tecavüz etmesi emrini vermişti. Uygulamada olan işkencelerin çeşitliliğiyle tatmin olmayan İmparator, aslında bunların vicdanları sarsmaya yeter derecede şeytani olmalarına karşın, ek olarak yenilerini türetti. Bunlardan biri, Suetonius'un anlatımıyla,

> "zavallı biçareleri çok miktarda şarap içmeye mecbur etmek ve sonra uzuvlarını telle sıkıca bağlayıp telin gerginliği ve idrarın baskısıyla onlara zulmetmekti."[91]

Tiran Caligula, büyükbabası Tiberius'u da geçmişti. Üç yıl on aylık hükümdarlığı süresince en doymak bilmez sadistlerin bile iştahlarını tatmin edebilecek zulüm ve barbarlıkları sergiledi. Suçlulara ölüm cezası vermekle kalmıyor, masum insanlara da halkın önünde işkence ettirip onları infaz ediyordu. Birçok insanı, sarayındaki inlerde tutup bu amaçla aç bıraktığı vahşi hayvanlara attırmıştı. Bu hayvanların canlı insanların üzerine atılıp onları hırsla yemelerini seyretmek en sevdiği eğlenceydi. Genç delikanlılar ana babalarının gözü önünde infaz ediliyorlardı. Sıradan yöntemlerden pek çabuk bıkan Caligula, durmadan yeni icatlarda bulunuyor ve yakınlarından da yeni işkenceler ve eziyet yolları bulmalarını istiyordu. Yemek odasında yemek yerken, eziyet çeken insanları görmenin iştahını açtığını söyleyerek suçlulara işkence ettiriyordu. İdam etmek için yeterince büyük olmayan suçlar için çeşitli işkenceler uygulattırıyordu, bunlardan en yaygın olanlar kızgın demirle dağlamak ya da mahkûmu dört ayak üzerinde durmaya zorlayan çok dar ve basık demirden bir kafese kapatmaktı. Sakatlamak, bir diğer gözde cezaydı. Örnek olarak, hırsızlıktan suçlanan bir köle için Caligula'nın cellada adamın ellerini kesmesi ve boynuna asması emrini verdiği söylenir; böylece adamın elleri göğsünde sallanacaktı. Belirli suçlar için yavaş yavaş öldürme emri verilirdi, sürekli küçük yaralar açılırdı ve tiranın kendi ifadesiyle mahkûm "kendi ölümünü hissedebilir"di. Suetonius, bize, Caligula'nın insanları ikiye kestirdiğini söyler; bir ozan, anlaşılamayan ve hoşlanılmayan bir hareketi yüzünden tiyatronun ortasında yakılmıştı ve,

91) C. Suetonius Tranquillus, *The Lives of the XII Cæsars*, 1717, s. 228.

"gladyatörlerinin ve vahşi hayvanlarının reisini demirlerle dövdürdü, ve gözleri önünde iki gün boyunca dövülen adamı, beyni dağılana kadar öldürmediler, sonra da leş gibi kokmaya bıraktılar."[92]

Kötülüğü ile aynı derecede ün salmış bir diğer tiran Neron'du, yaklaşık on dört yıl boyunca, benzeri görülmeyen bir sefahat ve acımasızlık örneği sergilemişti. Sapık, katil ve zehirleyiciydi, hiçbir sınır tanımıyordu. Başkenti bile ateşe verip erkekler, kadınlar ve çocuklar diri diri yanar ya da çöken binaların altında kalırlarken şarkı söyledi. Sarayının bahçesi en gözde infaz yeriydi. Mahkûmlar buraya kurt derilerinin içine konulup dikilmiş biçimde getirilir ve vahşi köpeklere parçalattırılırlardı. Bazıları çarmıha gerilip tiranın gözleri önünde yavaş yavaş ölürdü. Bir kısmına yanıcı maddeler sürülür ve geceleri meşale gibi yanmak üzere tutuşturulurlardı. Suikastle suçlanan Epickaris'e suç ortaklarının kimliklerini açıklayana kadar işkence yapılmasını emretti. İşleme ara verildiği bir sırada kadın kendini boğdu.[93]

Traianus, putlarına kurban verme emrine itaat etmeyen herkese eziyet etti. Plinius'un yalvarmalarına karşın, Hıristiyanlara da Yahudilere de işkence etti. Antakya Piskoposu Ignatius'u Roma amfiteatrında aslanlara attı. Polykarpus'un diri diri gömülmesini emretti.

İmparator Maximianus bir tiran olarak yaşadı ve öldü. Gaddarlığının en büyük göstergesi, herhalde, hayatına kastettikleri bahanesiyle 400 kişiyi akla gelebilecek en zalimce yollardan öldürtmesiydi. Bazıları çarmıha gerildi, bazıları vahşi hayvanlara atıldı, kimileri de ağızları dikilmiş hayvan derilerinin içine konuldu ve açlıktan yavaş yavaş ölmeye bırakıldı.

Diocletianus, bütün bunlara karşın, yaptığı zulümlerin derecesi ve şiddetiyle hepsini geride bıraktı. Açık emirleriyle 20000 Hıristiyan İznik Kilisesi'nde yakıldı. Hıristiyanlığın kökünü kurutacağı iddiasıyla övünüyordu ve bu amaçla bütün imparatorluktaki dindarlara işkence edip öldürttü. Tarihçi Sulpicius Severus'a göre, Mısır'da, bir ay içinde 17000 kişiyi kılıçtan geçirtti.

Kötülükleriyle ün salmış diğer tiranlar Severus, Gallus, Decius ve Valerianus'tu. İmparatorluk tanrılarına kurban vermeyen ve İsa'ya küfretmeyi reddeden herkese işkence ettiler. Hıristiyanlar ve dinsel sapkınlıkla suçlanan veya kuşku duyulan herkes sürekli ve akla gelebilecek her yöntemle eziyet gördü. Topuklarından atların kuyruklarına bağlanıp

92) *A.g.e.*, s. 274.
93.) Tacitus, *Annals*. Kitap XV, s. 52.

sokaklarda sürüklendiler; korkunç *flagellum* ile ölene kadar kırbaçlandılar; Roma'nın en yüksek binalarından başaşağı fırlatıldılar; ölene kadar taşa tutuldular; vahşi hayvanlara atıldılar; öldürülmek için sözcüğün tam anlamıyla dilim dilim edildiler. Yaşamlarını kurtarabilenler ciddi biçimde sakat bırakıldı; burunları, kulakları, elleri ve ayakları kesildi; dilleri koparıldı, gözleri oyuldu; gövdeleri erimiş kurşun ya da kızgın yağla haşlandı; dişleri çekiçle kırıldı.

Filistin Valisi zalim Urbanus, bakire kızları genelevlere veriyor, genç erkekleri cinsel hizmetinde kullanmak için hadım ettiriyordu. Vali Firmillianus suçlulara ve sapkınlığından kuşkulandıklarına insafsızca işkence ettiriyordu. Valentina adlı kız onun buyrukları doğrultusunda kurban vermeyi reddettiği için, diyor Eusebios, kıza "taraklarla öyle insafsızca işkence edildi ki hiçbir insan bu derece parça parça edilmemişti."

İsa'dan yaklaşık iki yüz yıl önce hüküm sürmüş olan Lakedaimonlu tiran Nabis halkına son derece katı zulüm ve baskı uyguladı. Tebasından istediği para ve armağanların sınırı yoktu. İsteklerini karşılayamayanlar işkenceyle cezalandırılırlardı. Sarayında kendi icat ettiği çok usta işi bir işkence aleti vardı; bu aletin bulunabilen en iyi tanımı aşağıdadır:

> "Bu makine, eğer gerçekten böyle adlandırılabilirse, görkemli biçimde giydirilmiş ve tam da kendi karısına benzer biçimde, bir kadını çağrıştırıyordu. Yurttaşlarından birinden para koparmak istediği zaman, onları evine davet eder ve başlangıçta nazikçe ülkelerinin içinde bulunduğu tehlikelerden, Akhaların tehdidinden, beslemek zorunda olduğu paralı askerlerden vb. söz ederdi. Ama bütün bu ricaların etkili olmaması durumunda şöyle demeyi âdet edinmişti: İkna gücüm olduğunu sanırdım; fakat Apega, eminim ki, seni daha iyi ikna edecektir. Apega karısının adıydı. Bu sözler üzerine, sözü edilen kadın heykeli anında ortaya çıkardı. O zaman Nabis, onu elinden tutar, ayağa kaldırırdı; kollarını ricada bulunduğu adama dolar, onu göğsü, elleri, kolları giysisinin altında sivri uçlu demirlerle dolu heykelin yanına çekerdi; sonra da elleriyle yapma kadını öne doğru bastırır, gizli bir yay aracılığıyla adamı kadının göğsüne yapıştırırdı. Çok geçmeden adamdan istediği bütün sözleri alırdı. Ancak, emirlerine itaat etmeyi reddedip bu işkencede ölenler de olurdu."[94]

94) Hampton, *The General History of Polybios*, 1772, c. II, s. 291.

Moore'un *Martyrology*'sinden, 1809.
AT KUYRUĞUNA BAĞLAYIP SÜRÜKLEMEK VE ÇARMIHA GERMEK

Ortaçağ'da İşkence

Onikinci yüzyılda, Papa III. Innocentius, tek suçları Roma Kilisesi'nin öğretilerine karşı çıkmak olan Albi mezhebine karşı zulüm seferberliği başlatmıştı. Otuz yıl şiddetle sürmüş olan bu yok etme savaşında, zulmün her türü, akla gelebilecek her işkence Albicilere, Papa'nın tanımladığı şekliyle, bu sapkınlara uygulandı. Çoğu direncini yitirdi ve inancını değiştirdi. Korkudan çılgına dönmüş olan Toulouse Kontu Raymond, Kilise'ye arabuluculuk etmeyi önerdi. Uzlaşma önerisinin içeriği Bzovius tarafından yazılmıştır.

> "Kont, Kutsal Roma Kilisesi'ne bağlılık yemini etti. Böyle bir yeminle bağlandığında, Papa elçisi kutsal giysilerden birinin omuzlarına atılmasını buyurdu ve onu sürükleyerek kiliseye götürdü, bir kırbaçla kamçılatıp onu bağışladı. Kamçı darbeleriyle öyle ağır yaralanmıştı ki girdiği yerden çıkamadı ve neredeyse çıplak, kilisenin aşağı kapısından çıkmak zorunda kaldı. Ayrıca ölümüne neden olduğu Castres şehidi Aziz Petrus'un mezarında aynı muameleyi gördü."

1211 yılında Cabaret Kalesi düştüğü zaman, kaleyi koruyanlar kazığa bağlanıp yakılmış veya başka acı verici yollarla yok edilmişlerdi. Kalenin hanımı diri diri bir çukura atılmış sonra da üstü taşlarla örtülmüştü. Marmaude teslim olduğunda, erkek, kadın ve çocuk, beş bin kişi katledilmişti. Diğer sözde sapkın mezhepler de Albicilerle aynı yazgıyı paylaştılar. Bunlardan biri de havariler tarzında beyaz elbiseler giyen ve saçlarını kazıtan Apostoliklerdi. Mezhebin kurucusu Parmalı Gerhard Sagarellus, 1300 yılında kazığa bağlanıp yakıldı. Yedi yıl sonra halefi Novaralı Dulcino ve karısı Margaretha herkesin gözü önünde kancalar ve başka aletlerle parça parça edildiler ve parçaları ateşe atıldı.

Onbeşinci yüzyıl bütün zamanların en dile düşmüş ve hunhar duruşma ve işkencelerinden birine tanıklık etti; söz konusu, Fransız Mareşali, büyük nüfuzu ve toprağı olan, Jeanne d'Arc'ın hemşehrisi ve yandaşı Gilles de Rais'ydi. Adam gizliden gizliye bir sadist, cani ve Kara Büyücü idi. Çocuklara akla gelmeyecek işkenceler yaptıktan sonra onları şeytana kurban ederdi. Hizmetçileri, Mareşal'in emirleriyle her yaş ve cinsten çocuğu kaçırırlardı. Yıllarca hiçbir şeyden kuşku duyulmadı. Gerçekten de, de Rais, Kilise yetkilileri ile çatışana kadar söylentilere itibar edilmedi. Bu gelişmeyle hakkında soruşturma açıldı ve 1440 Ekim'inde tutuklandı. Kurbanlarının sayısı konusunda çeşitli iddialarda bulunuldu ve rakam da kuşkusuz

oldukça abartıldı. Mareşal, ancak işkence tehdidi altında 140 çocuğu öldürdüğünü itiraf etti. 26 Ekim 1440'da asıldı.

İşkencenin sıradanlaştığı bir ülke olan Rusya'da, Neron'un en feci eylemlerini yineleyebilecek yetenekte bir canavarın çıkması şaşırtıcı değildir. Korkunç İvan olarak tanınan IV. İvan bunlardandı. Durumu psikopatolojinin sahasına giriyordu ve bu adam bir akıl hastanesine kapatılmalıydı. Halbuki demir asayla koca bir ülkeyi yönetti. Bir devin gücüne sahipti ve bir tiran olarak bunu kullandı. Sadist bir tanrı gibi insanların eziyet çekmelerinden şeytani bir zevk aldı. Korkunç *knut* insanları öldürmeden önce gözlerinin önünde parça parça keserdi. İşkence tezgâhının ölümcül işleyişini seyrederdi. Buyruğu altındakilerin diri diri yakılmalarını ya da bu amaçla elde bulundurulan vahşi hayvanlarca parça parça edilmelerini izlerdi. Onun emirleriyle 20000'in üzerinde Novgorod sakini işkence gördü veya katledildi. Kendi ailesi bile zulüm ya da tehlikeden uzak değildi: Oğlu dövülerek öldürülmüştü ve çocuğun beynine son darbeyi indiren cani İvan'ın kendisiydi. 1584'te canavar, Yaratıcı'sına kavuştuğunda herkes rahat bir soluk aldı.

İngiltere de kendi zulüm şeytanlarına sahipti. Onyedinci yüzyılda Kraliyet Mahkemesi Yargıçları Başkanlığı'nı elinde bulunduran Sir George Jeffreys yaşadı. Adalet olarak adlandırmaktan hoşlandığı, gerçekteyse hiç kimsenin alamayacağı kadar adaletsiz kararları alma ayrıcalığı, bu durumun ironik yanıydı. İnsanlıkdışı hükümleri, şeytani zalimlikleri ona "Kanlı Jeffreys" lakabını kazandırdı. Başkanlık ettiği mahkeme "Kanlı Mahkeme" olarak tanınırdı. Yüzlerce kişiyi idama mahkûm etti; yüzlercesini sürgüne –ölümden beter bir kadere– gönderdi. Tutchin adlı birine yedi yıl boyunca her yıl Dorsetshire'da dolaştırılıp kasaba meydanlarında kırbaçlanması cezasını veren Yargıç Jeffreys'di.[95] Lady Alice Lisle'ye diri diri yakılma cezasını veren Yargıç Jeffreys'di; suçuna göre canavarlık derecesinde insanlıkdışı olan bu ceza, ruhban sınıfının araya girmesiyle boynunu vurma cezasına çevrildi.

İskoçya'da II. James, çizmelerin, işkence tezgâhının, parmak sıkıştıranın ve başka işkence aletlerinin kullanılmasına izin vermişti. York Dükü olarak mahkûmlara işkence yapılmasını seyretmesi gerekiyordu ve söylendiğine göre heyetin çoğu üyesi tanıklık ettikleri dehşet verici ve iğrenç görüntüden rahatsız olur, olabildiğince görevden kaçarlarken, Dük onları seyretmekten hoşlanırdı ve bir mahkûma işkence edildiğinde fırsatı asla kaçırmazdı.

95) Bu korkunç ceza uygulanmadı.

Onsekizinci ve Ondokuzuncu Yüzyıl İşkencelerinden Bazıları

Warren Hastings'in, Hindistan Valisi olarak kendisine duyulan güveni kötüye kullanmak, rüşvet almak, işkenceyle yönetmek de dahil her tür çürümeye göz yummakla suçlandığı davasında, Hastings'in dalkavuklarından biri tarafından yapılan zulümler de ortaya çıkmıştı. Devi Sing yerlilerden vergi ve kiraları toplardı; Bay Edmund Burke, Hastings davası sırasında, Parlemento'daki Yüksek Mahkeme'ye hitaben, Sing'i tarihteki en şaşırtıcı canavarlar sıralamasına sokmuştu. Ama biz Bay Burke'un iddialarını kendi sözlerinden dinleyelim:

"Para bulamayanlara en zalim işkenceler yapılırdı: Parmaklarına sımsıkı ipler bağlanır, her elin dörder parmağı birbirine yapışır, tek bir kütle halini alırdı: Sonra parmaklar demir keskiyle birbirinden ayrılır ve aralarına tahtalar konurdu. Bazıları da ikişer ikişer ayaklarından bağlanır ve ayakları havada, tahta çubukların üstüne atılırlardı. Sonra, tırnakları düşene kadar tabanlarına vurulurdu. Bundan sonra da, ağızlarından, burun ve kulaklarından kan fışkırana kadar başlarına vurulurdu; ayrıca bambu kamışlar ve dikenli çalılar, hepsinden kötüsü her vuruşta can yakan zehirli otlarla çıplak gövdeleri kamçılanırdı. Bütün bu emirleri veren zalim canavar, beden kadar zihni de nasıl hırpalayacağını hesaplıyordu; en sık yaptığı şeylerden biri baba ve oğulları soyup ayak ve kollarından birbirine bağlamak ve derileri yüzülene kadar kamçılatmaktı; her darbenin acı verdiğini bilmekten şeytani bir zevk alırdı; çünkü darbe oğula gelmediğinde, babasına geldiğini bilmek onun duygularını yaralardı: Aynı işkenceyi baba da yaşardı, kendisine inmeyen her darbe oğluna iniyor demekti.

"Kadınlara yapılanlar tarif edilemezdi: Ülkenin dinine göre kutsal sayılan evlerinin en ücra köşelerinden sürüklenerek çıkarılırlar, halkın gözü önünde çırılçıplak soyulurlardı; Adalet Sarayı'na taşınan bakireler, normalde orada korunmaları gerekirken, bunu boşuna beklerlerdi; çünkü Adalet başkanlarının karşısında, seyircilerin karşısında, güneşin karşısında bu iffetli ve narin bakireler vahşi bir biçimde tecavüze uğruyorlardı. Onlara ve annelerine karşı yapılanların tek farkı, öncekilerin ırzına herkesin ortasında geçilirken, ikincilere zindanların karanlık köşelerinde tecavüz edilmesiydi. Bazı kadınların göğüs uçları yarık bir bambunun içine konur ve koparılırdı. Bütün uluslarda iffet adına özenle gizlenen ne varsa bu canavar ortaya döktü ve ağır ateşte yakıp

kül etti; canavar Devi Sing'in canavarca işkence aletleri bununla da kalmadı, söylemesi bile korkunç, doğa dışı vahşiliklerini kuşakların ve yaşamın kaynağını içmeye kadar götürdü."[96]

24 Şubat 1806'da Trinidad'ın eski yöneticisi Sir Thomas Picton, Louisa Calderon adlı bir yerli kızdan itiraf alabilmek için işkence yapmakla suçlandı. Mahkeme boyunca adım adım ortaya çıkan kanlı, iğrenç ve soğukkanlılıkla yapılan insanlıkdışı zulümlerin öyküsü şöyle; 1801 yılı Aralık ayında, o zaman on bir yaşında olan Calderon adındaki kız, Pedro Ruiz'in metresi olarak yaşıyordu. Anlaşıldığına göre kız Ruiz'e sadık değildi. Ruiz'in arkadaşı olduğu için evi sıkça ziyaret eden Carlos Gonzalez adlı biriyle ilişkisi vardı. Gonzalez, Ruiz'in âşığını çalmakla yetinmemiş, para da almıştı. Gonzalez ve suç ortağı olduğundan kuşkulanılan Calderon tutuklandı. Kız suç ortaklığını inkâr etti ve bunun üzerine Sir Thomas Picton ona işkence yapmaları emrini verdi.

Yapılan işkence alışılmışın dışındaydı. Louisa Calderon'un ifadesine göre, işkencenin hazırlandığı odaya götürüldü. Burada sol bileğinden tavana asıldı, sağ eli ve ayağı arkasından birbirine bağlandı, sağ ayağı yere sabitlenmiş bir tahtaya ancak değiyordu. Bu acılı durumda kırk beş dakika kaldı. Ertesi gün işkence yinelendi. Her iki seferde de indirilmeden önce bayılmıştı. İtiraf ettiremeyince, cellatları onu "ızgara" denilen demirlere koydular. Bunlar, ayakları için iki halkası bulunan uzun demir çubuklardı ve duvara sabitlenmişlerdi. Bu halde bağlanmış olarak, nemli duvarlarıyla tavanarasına benzeyen hücrede sekiz ay kaldı. Kız, "ızgara"ya konduğu oda alçak olduğu için, kapalı kaldığı sekiz ay boyunca hiç dik duramadığını söylemişti.[97]

Bir zamanlar işkencenin yurdu olan İngiliz Batı Hint Adaları'nda, 8 Mayıs 1811'de, Saygıdeğer Arthur William Hodge, kölesi Prosper'in katili olduğu için Tortola Hapishanesi'nin arkasında infaz edildi. Prosper, kurbanlardan yalnızca biriydi. Dava ile ilgili olarak Avam Kamarası'na gelen belgelerden çıkan özet, iğrenç bir öyküyü anlatır. Hırsızı hırsıza tutturma ilkesiyle, Hodge, kaçak zencilerin peşlerine düşüp yakalaması için bir köle çalıştırıyordu. Bu köle avcısına "Hoşgeldin" adı takılmıştı ve görevinde her zaman başarılı olamıyordu. 1806 Ocak'ında üç başarısız sefer yaptı. Başarısızlık öyküsüyle geri döndüğü her seferinde Hodge onu kırbaçlattı. Sonraki kırbaçlanışında daha öncekinin yaraları kapanmamıştı. Fakat

96) *The History of the Trial of Warren Hastings*, Londra, 1796.
97) G. T. Wilkinson, *The Newgate Calendar*, 1820.

üçüncüsü sonuncu oldu. Bedeni dayanamadı. Köle öldü. Bu olaydan kısa bir süre sonra Hodge'un aşçısı ve çamaşırcısı olan iki kadın köle öldü. Toprak sahibinin gaddarlığı sonucunda ölmüşlerdi. Karısını ve çocuklarını zehirlemeye çalıştıkları suçlamasıyla Hodge boğazlarına kaynar su dökmüş, kırbaçlatmış ve tarlada anadan doğma çalışmaya göndermişti. İzleyen iki yıl boyunca, 1807 ve 1808'de, eziyetler devam etti. Kırbacın kullanılmadığı nadirdi. Sudan bahaneler yüzünden ya da bahane bile olmaksızın köleler birbiri ardına kırbaçlanarak öldürüldü. Delillere göre, yaraların kapanması için yeterli süre geçmeden üst üste kırbaçlama cezası veriliyordu. Gift adında bir köle, kelimenin tam anlamıyla ayakta kırbaçlanarak öldürülmüştü; Cuffy adında bir çocuk, "geriye hiç kara deri parçası kalmayacak biçimde parçalara ayrılmıştı." 23 Mart 1807'de, çok şiddetli bir biçimde kırbaçlanan yeni bir köle, birkaç güne kalmadan ölmüş, tanıkların ifadesine göre, "gömmek için alınan gövdesi, insanı dehşete düşürecek bir halde parça parça olmuştu"; ve bir saat aralıksız kırbaçlanan Tom Boiler, bir hafta içinde göçmüştü. Bir tanık şöyle diyordu: "Kırbaçlanmış kölelerin çürüyen yaralarından çıkan iğrenç kokulardan dolayı evde kalmak mümkün değildi." Aynı tanık, Hodge'un yanında bulunduğu üç yıl içinde en azından altmış kölenin gömüldüğünü ve bunlardan yalnızca bir tanesinin doğal bir ölüm olduğunu söylüyordu.

Violet mum çaldığı için kırbaçlanarak öldürülmüştü; oğlu "kaçmak" suçundan anasıyla aynı kaderi paylaşmıştı. Hodge, kırbaçlamanın yanı sıra diğer işkence yöntemlerine de sıkça başvuruyordu. Kızgın demirle ağzın içinin yakılması bunlardan bir tanesiydi. Zenci kölelerden doğan çocuklar da bundan nasiplerini alıyorlardı. Bunlara uyguladığı en gözde yöntem, topuklarından bağlayıp boğulma noktasına gelene kadar suyun içinde başaşağı tutmaktı. Sudan çıkarılırlar, soluk almalarına izin verilip yeniden suya daldırılırlar ya da ellerinden bir ağaca asılır ve kırbaçlanırlardı. Son olay Prosper'in kırbaçlanarak öldürülmesiydi.

III

İşkence Teknikleri

17
Kazık Kullanılan Yöntemler

Çarmıha Germe

EN eski işkence yöntemlerinden biri çarmıha germekti. Fenikelilerce yaygın biçimde kullanılması ne kadar eski bir yöntem olduğunu gösterir. Ayrıca İskitler, Yunanlar, Romalılar, Persler ve Kartacalılar tarafından da kullanılmıştır. Haçın kullanımı, büyük bir olasılıkla, çoğu kavimde kazığa oturtmaktan önce uygulanmıştır.

Ağaç haç, tarihin farklı dönemlerinde, farklı kavimlerde değişik biçimler almıştı. İsa'nın çarmıha gerilmesiyle ölümsüzleştirilen biçim, her halde o zaman en yaygın olarak kullanılan biçimdi. Kısa bir ağaç parçasının daha uzun, dik bir kazığa yatay biçimde çakılmasından ibaret, çok ilkel bir düzenekti. Bu kazık, infazdan önce toprağa sıkıca çakılırdı. Bu uygulama her zaman geçerli olmasa da genelde tercih edilendi.

Kırbaçlandıktan sonra haç direğini infaz meydanına taşıtmak, suçluya her zaman yaptırılan bir uygulamaydı.[1] İsa'nın çarmıhı, yani hem dik

1) Bazı durumlarda kırbaçlama, çarmıha germeden önce kırbaçlamak yerine veya ona ek olarak, kurban çarmıha çivilendikten *sonra* yapılırdı.

kazığı hem de yatay olan parçayı sırtında taşıdığı biçimindeki genel kanı, böyle bir işlem çağdaş uygulamayla çeliştiğinden, büyük bir olasılıkla yanlıştır. İnfaz meydanına gelindiğinde, kurban çırılçıplak soyulur ve başı çapraz direğin üstüne ve kolları yanlara gelecek biçimde sırtüstü yere yatırılırdı. Bazı durumlarda kolları direğe bağlamak için ip kullanılırdı; bazen de bu işlem uygulanmayıp avuç içleri direğin iki yanına gerilip çivilenirdi. Çarmıh, üstüne bağlanmış ya da çivilenmiş insanla birlikte dik konuma getirilirdi. Suçlunun bütün ağırlığını ellerine verip etin yırtılmasını engellemek için, gövde, dik kazığa sabitlenmiş enli bir tahtayla desteklenirdi. Yerden biraz yukarıda olan ayaklar, dikey konumdaki direğe çivilenir ve bazı durumlarda bacaklar bir iple direğe bağlanırdı. Her bir ayaktaki büyük ve uzun çiviler ayağın üstünden çakılıp tabandan çıkarılırdı.

Ölüm yavaş ve dayanılmaz biçimde acı verici olurdu. Kimi zaman suçlulara yiyecek ve içecek verilerek iyice uzatılan, günlerce devam eden bir işkence biçimiydi bu. Zulmedenin ya da celladın habisliğine veya kinciliğine göre ıstırap daha da artırılabilir veya şiddetlendirilebilirdi. Bazen bacaklar ağır darbelerle kırılır, yüz ve göğüs kancalı aletlerle yırtılır, gövde sivri uçlu sopalar veya kazıklarla delik deşik edilirdi. Bazen anal yoldan veya cinsel organa sopalar sokulup çıkarılırdı. Bir diğer yöntem de böcekleri çekmek için yüze bal sürmekti.

Romalılar ve başka birçok kavim, gövdeyi çürüyüp kemiklerden başka bir şey kalmayana değin haçın üstünde bırakırdı. Yahudiler ölümden hemen sonra cesetleri indirirler ve Musa'nın öğretilerine uygun biçimde gömerlerdi, yani, "Gövdesi bütün gece ağaçta kalmayacak, onu ne olursa olsun o gün gömeceksin," düsturunda olduğu gibi.

Çarmıha germe, çok sık uygulanmamakla birlikte, yüzyıllar boyunca görüldü. Kayda geçen son olaylardan biri Fransa'da 1127 yılında Dürüst Charles'ın katili Bertholde'un, Louis'nin emriyle çarmıha gerilmesidir.

"Oyun Zarları"

Engizisyonca uygulanan hafif cezalardan biri sayılan bu işkencede, mahkûm, yere yatmaya zorlanırdı. Bu konumda bağlanır ya da tutulurdu. Zar biçiminde ancak bir yanı içbükey olan bir çift demir veya başka bir metal, sağ ayağının topuğuna yerleştirilir ve iple sıkıca bağlanırdı. Vida yardımıyla baskı uygulanır ve ete metal batırılırdı.

ÇEŞİTLİ İŞKENCE BİÇİMLERİ:
DAĞLAMAK, DERİ YÜZMEK,
UZUVLARI KESMEK VE UZUVLARI KIRMAK

Gallonio'nun *De SS. Martyrum Cruciatibus*'unun 1688 (Antwerp) baskısından.

ÇEŞİTLİ ÇARMIHA GERME BİÇİMLERİ

Gallonio'nun *De SS. Martyrum Cruciatibus*'unun 1688 (Antwerp) baskısından.

"Peine forte et dure" veya Sıkıştırarak Öldürme

Bu özel işkencenin nasıl yapıldığına daha önce değinildi (bkz. s. 103). Uygulanma biçimi Stow tarafından (*Survey of London*, 1720) şöyle anlatılıyor:

> "Suçlu, getirildiği hapishaneye geri gönderilir ve basık, karanlık bir odaya konur, cinsel organları dışında tamamen soyulup çıplak zemine sırtüstü yatırılır, kolları ve bacakları gerilerek sicimlerle sıkıca bağlanır; sonra gövdesinin üstüne taşıyabileceğinden çok fazla demir, taş veya kurşun yerleştirilir; ertesi gün üç lokma arpa ekmeği verilir, su verilmez; üçüncü gün ekmekle biraz yalak suyu verilir. Ve bu yöntem, suçlu ölene kadar disiplin içinde uygulanır."

Pike'a göre, İngiltere'de ölümü çabuklaştırmak için eziyet çekenin sırtının altına çentikli bir kereste parçası koymak yaygındı.[2] 1658'de Başkan Strangeways *peine forte et dure* işkencesine mahkûm edildiğinde bu işlem uygulanmıyordu. Onun yerine "kalbinin üstüne" ağır bir demir parçası koydular ve görevlilerin kendileri de üzerine çıkarak baskıyı artırdılar. Başkan sekiz on dakika içinde öldü. Çoğunlukla mahkûmlar suçu kabul ederlerdi. Kingston'da, 1726 yılında katil Burnworth, yaklaşık dört yüz kiloluk bir kütlenin altında bir saat kırk beş dakika ezildikten sonra merhamet diledi. Mahkemeye çıkarıldı, suçlu bulundu ve idam edildi.[3]

Bu korkunç cezanın bazen doğuştan dilsiz olanlara da uygulandığı görülmüştür. 1735 yılında Notthingam Mahkemesi'nde, doğuştan sağır ve dilsiz bir katil zanlısı, af dileyemediğinden sıkıştırılıp öldürülmüştü. Anlaşılan, tanıkların ifadeleri acıdıkları gerekçesiyle güvenilir bulunmuyor ve bu sağır ve dilsizlerin bir işine yaramıyor, yargıçlar da aldatılacaklarından korkuyorlardı. Bu korkularının yersiz olmadığı İrlanda'da meydana gelen bir olayda kanıtlanmıştır. 1740 yılında, Mathew Ryan eşkıyalık yapmaktan Kilkenny Mahkemesi'ne çıkarıldı. Görünüşte sağır olduğundan suçlu bulunamadı ancak jüri kasıtlı olarak böyle yaptığına karar verdi.

> "Yargıçlar bunun üzerine Ryan'ı suçlu buldular, ama o hâlâ kendisine söylenenleri anlamıyormuş gibi davranıyordu. Bu durumda, yasa

2) Luke Owen Pike, *A History of Crime in England*, 1873.
3) *A.g.e.*

peine forte et dure cezasını gerektiriyordu; ancak yargıçlar merhamet etti ve hükmü bir başka güne erteleldiler, bu zaman içinde durumunu tam olarak değerlendirebileceklerini umut ediyorlardı. Bununla birlikte, yeniden mahkemeye çıkarıldığında, suçlu kendini savunmayı reddetmekte ısrar etti: Sonunda mahkeme korkunç cezayı açıkladı, sıkıştırılarak öldürülecekti. Hüküm iki gün sonra Kilkenny pazar meydanında infaz edildi. Ağırlıklar perişan adamın üstüne yığılırken, asmaları için içtenlikle yalvardı; ancak hükümde tanımlanmış ceza biçimini değiştirmek şerifin yetkisini aşıyordu; bu bile ona gösterilemeyecek bir hoşgörü sayılıyordu."[4]

Bu özel işkence biçiminin Amerika'da fazla bilinmediği ve kullanılmadığı görülmektedir. Kaydedilmiş tek dava 1692'de büyücülükle suçlanan Giles Cory'ninkidir. Israrla direnmiş ve sıkıştırılarak öldürülmüştü.[5]

4) *The Percy Anecdotes*, 1823, c. VIII., s. 39.
5) Cobbett, *State Trials*, c. VI., s. 679.

18
Kazığa Bağlayıp Yakmak, Dağlamak, Haşlayarak Öldürmek, Kızgın Tava, Pirinç Boğa

Diri Diri Yakmak

Bu infaz biçiminin İncil'de yer alması, ne denli eski olduğunun da kanıtıdır. "Bana itaat etmeyen kişi, bir dal parçası gibi kırılır, kurur; insanlar bunları toplar, ateşe atarlar ve yakarlar." Yahudiler gibi Babilliler de bu yöntemi belirli suçlar için bir infaz biçimi olarak kullanmışlardı. Maximinus'un dehşet verici zalimliğinin kurbanı olan Apphianus'un ölümünü anlatan Eusebios da bu yöntemden söz eder. Adamın ayakları yağa batırılmış, pamuklarla sarılmış ve sonra tutuşturulmuştu.

> "Şehit, bu dehşet verici manzara ile bütün görenlere korku salması için iyice yükseğe asılmıştı ve aynı zamanda yan taraflarını ve kaburgalarını, şişmiş bir yığına dönüşene kadar tarakla yırtmışlardı ve yüzünün görüntüsü tamamıyla değişmişti. Uzun bir süre ayaklarını harlı ateşle yaktılar, etleri erimiş mum gibi aktı ve ateş kemiklerini kuru sazlar gibi yaktı."[6]

Barbarlık zamanlarında olduğu gibi, uygarlığın ilk günlerinde de, kazığa bağlayıp yakmanın herhangi bir şekilde uygulanmadığı ülke neredeyse yoktur.

6) Eusebios, *History of the Martyrs in Palestine*, 1861, s. 15.

Vahşi halklar tutsaklarını bu yolla yakmayı âdet edinmişti. Genelde, düşmanlar, alt tabakadan olanlar ve aşağılık, tiksindirici suçlar işleyenler için yerinde bir infaz yöntemi sayılıyordu. Yehova da ensest ilişki ve fahişelik için bu cezalandırma biçimini kullanmıştır: "Ve bir adam, bir kadın ve onun anasını alırsa, bu günahkârlıktır; ateşte yakılmalıdırlar, hepsi birden; ki aranızda günahkârlık olmasın." Bir başka yerde: "Ve bir papazın kızı, fahişe gibi davranıp kendini kirletirse, babasını da kirletmiştir: Ateşte yakılmalıdır." Konstantinos, özgür bir kadınla zina yapan kölenin diri diri yakılmasını emretmişti.

Din sapkınlığıyla suçlu bulunanlara verilen gözde bir ceza yöntemiydi bu. Engizisyon binlerce kişiyi alevlere mahkûm etmişti. Bütün Avrupa'da, Katolikler kadar Protestanlar arasında da, büyücülük ve cadılıkla ilişkisi olanlara uygulanan çok gözde bir yöntemdi. Gilles de Rais, Jeanne d'Arc da böyle yakılmışlardı. 1415 yılında, Prag Üniversitesi rektörü Doktor Jan Hus ve aynı kentten doktorun bir öğrencisi olan Jerome sapkınlıktan diri diri yakıldılar.

Avrupa kıtasında olduğu gibi Britanya'da da, yakma cezası, belirli suçlar ve sapkınlık için yüzyıllar boyunca bir infaz biçimi olarak kabul edildi. Fox[7] ve başkalarınca derlenmiş şehitlik kayıtlarına göre, onbeşinci ve onaltıncı yüzyıllarda bu türden pek çok infaz gerçekleştirilmiştir. Gloucester Başpiskoposu Doktor John Hooper'ın 1555 yılında sapkınlık suçundan, yaklaşık 7000 izleyicinin önünde Gloucester'de, infaz edilişini anlatan aşağıdaki öyküde, yakmanın taşıdığı anlam çok iyi betimlenmiştir.

> "İnfaz yeri büyük bir karaağacın yanında, vaazlar verdiği papazlar okulunun karşısındaydı; meydan ve ağacın dalları izleyicilerle doluydu. Piskopos Hooper diz çöktü ve dua etti. İbadetine dalan Piskopos kendini kazığa hazırladı. Cübbesini çıkardı ve şerife teslim etti; sonra ceketini, pantolonunu ve yeleğini çıkardı. Şimdi gömleğiyle kalmıştı, beş yüz gramlık barut dolu bir kesenin bulunduğu bacaklarının arasına sıkıştırdı gömleğini, kollarının altında da barutlar vardı. Sonra üç demir çemberin bulunduğu kazığa yürüdü, birini beline, diğerini boynuna, üçüncüyü de ayaklarına geçirip sabitleyeceklerdi; ancak o bunu şöyle diyerek reddetti, 'Bunlarla boşuna uğraşıp kendinizi zahmete sokmayın; Tanrı'nın bana o kayışlar olmadan ateşin sıkıntılarına dayanma gücü vereceğinden kuşkum yok; karşı koymadan, etin güçsüz-

7) Bununla birilikte Fox her zaman güvenilir değildir, diri diri yakılan sapkınların sayısı onun verdiğinden ya da diğer mevcut kayıtlardan daha fazla olabilir.

lüğünden ve zayıflığından şüphelensem de Tanrı'nın gücünden eminim, nasıl istiyorsanız öyle yapın.' Bunun üzerine çok dar yapılmış demir çemberler beline geçirildi, büzüştü ve elleriyle karnını tuttu; ama boynunu ve kollarını bağlamayı teklif ettiklerinde şöyle diyerek reddetti, 'Başınıza dert açmayacağıma sizi temin ederim.' Kazığa bağlı halde, gözlerini ve ellerini göğe kaldırdı ve sessizce dua etti. Ateşi tutuşturmakla görevli adam geldi ve ondan kendisini bağışlamasını diledi, adamın kendisine karşı bir kabahati olmadığını bildiğinden bağışlanacak bir şey olmadığını söyledi. 'Ah efendim,' dedi adam, ben ateşi yakınakla görevliyim.' 'Bunda sizin bir suçunuz yok,' dedi Piskopos Hooper, 'günahlarınızı bağışlayacak olan Tanrı'dır, siz görevinizi yapın, sizin için dua edeceğim.' O zaman kamışlar atıldı, iki demetini aldı ve kollarının altına koydu. Şimdi ateşin tutuşturulması emri verilmişti; ancak taze dalların fazla olması yüzünden alevlerin kamışları sarması biraz zaman aldı. Rüzgâr aksi yönden esiyordu ve sabah ayazı vardı ve alevler onu yalayıp geçtiler. Çok geçmeden daha harlı başka bir ateş yakıldı: Şimdi barut keseleri patlamış ama Piskopos'a ıstırap vermemişlerdi. Artık yüksek sesle dua ediyordu, 'İsa efendimiz, merhametini benden esirgeme; İsa efendimiz, merhametini benden esirgeme, al canımı.' Son sözleri bunlar oldu. Fakat alevlerden yüzü tamamıyla kapkara, dili konuşamayacak kadar şişmiş olduğu zaman bile, dudakları eriyip büzüşene kadar kıpırdamayı sürdürdüler; ve elleriyle göğsüne vuruyordu, kollarından biri düşünce, yağ, su ve kan parmaklarının ucundan damlayana kadar diğeriyle vurmayı sürdürdü. En sonunda, ateşin tazelenmesiyle, gücü tükendi ve eli bileğindeki demire asılı kaldı. Çok geçmeden gövdesinin alt kısmı tamamıyla yandı, çevresini saran güruhun korkunç haykırışları ve tezahüratları ortasında ateşin içine, bağlı olduğu demirlerin üstüne yığıldı. Bu kutsal şehitin yanması, öne ya da arkaya, hiçbir yana hareket edemeden kuzu gibi sessizce tahammül ettiği tarifi imkânsız ıstırap, *üç çeyrek saat*ten fazla sürdü; alt kısmı yanmıştı ve son nefesini vermeden biraz önce bağırsakları dökülmüştü. Bir zamanlar Worcester'in, daha sonra Gloucester'in piskoposluğunu yapmış, Tanrı katında dürüst ve saygıdeğer baba Doktor John Hooper, ancak cehennemin gazabına yaraşır, vahşi Amerikan Kızılderililerinin savaş tutsaklarına yaptıklarından çok daha barbar bir biçimde böyle öldürüldü."[8]

8) Henry Moore, *The History of the Persecutions of the Church of Rome and Complete Protestant Martyrology*, 1809, s. 256-7.

Ann Williams kocasını zehirlemekten suçlu bulundu,
13 Nisan 1753'te, Gloucester'de kazığa bağlanıp yakıldı.

Kimi kurbanlara, 1555 yılında Papaz George Marsh'ın yakılması kayıtlarında belirtildiği gibi, diğerlerinden daha uzun süre eziyet edilirdi: "Ateş, beceriksizce hazırlanmıştı ve rüzgârın yönü tersti, aşırı işkence çekti."[9]

Daha sonra suçluyu boğup cesedini ateşe atmak âdet haline geldi ancak bu her zaman tasarlandığı gibi olmuyordu. Strutt, 1775 tarihli yazısında şöyle der:

> "Bugün alınan bir ilamda, bir kadın kocasını öldürmekten diri diri yakılmaya mahkûm edildi. Ancak cezalar her zaman hafifletilir, çünkü önce boğulurlar. Catherine Hayes davasında (birkaç yıl önce, kocasını öldürmüştü, kazığa bağlanıp yakılma cezası verilmişti) niyetleri kadını önce boğmaktı; fakat mahkûmu boynuna bağladıkları urgandan çekip kazığın yanına getirdikleri sırada, odunların ateşlenmesi üzerine alevlerin tam olarak boğulmamış mahkûmlara ulaştığı da oluyordu – ona da aynısı oldu; odunlar aniden tutuştuğu ve rüzgâr da arttığı için, urganı çeken infazcıların yüzleri duman ve alev içinde

9) *A.g.e.*, s. 296.

Richard Turpin, bilgi almak için bir kadına ateşle işkence ediyor.

kaldı ve kadın tam boğulmadan urganı bırakmak zorunda kaldılar; sonuçta, orada bulunanlardan öğrendiğime göre, kadın ölmeden önce büyük eziyet çekti. Artık mahkûmları önce asıyorlar sonra çevresindeki odunları tutuşturuyorlar ve gövde küle dönüyor."[10]

Kazığa bağlayıp yakarak infaz etmek, İspanyol engizisyoncuları veya İngiliz mahkemelerince hiçbir zaman bir işkence biçimi olarak görülmedi. Bununla birlikte, İtalya ve İspanya Engizisyonları'nda, daha az görülmekle birlikte mahkûmları itirafa zorlamak için diğer ülkelerde, uygulanan üç gözde işkence yönteminden biri olan "ateşle işkence" vardı. Suçlanan kişi (işkence erkeklere de kadınlara da aynı biçimde uygulanırdı) tomruklara bağlanırdı. Bacaklar ve ayaklar soyulur ve tabanlar domuz yağıyla yağlanırdı. Bir ateş yakılır ve suçu kabul ettirmek için ayaklar kelimenin tam anlamıyla ateşte kızartılırdı. Ateşin verdiği dayanılmaz acıyla mahkûm haykırmaya başladığında ateşin önüne bir ağaç ya da metal paravan konur ve itiraf etmesi istenirdi. Eğer kabul etmezse paravan kaldırılır ve mahkûma yine ateşle işkence edilirdi. Kurban itiraf edene ya da bayılana kadar bu devam ederdi. Ateşle işkence, genellikle makara ve işkence

10) Joseph Strutt, *Manners and Customs of the Inhabitants of England*, 1775, c. III, s. 47-8.

tezgâhı işe yaramadığında ya da, herhangi bir nedenle, bu işkenceler uygulanamadığı durumlarda kullanılırdı.

Beyazların ellerine düşen yerlilere uyguladıkları işkenceler, yerlilerin kendilerine uyguladıklarıyla benzerlik taşır. Bartholomew De Las Casas şöyle diyor:

> "Bir keresinde dört beş kızılderili şefinin ağır ateşte kızartıldıklarını gördüm; biçare kurbanların dehşet verici haykırışları emri veren görevliyi öğle uykusunda rahatsız ettiğinden, boğulmalarını emretti ancak görevli muhafız (adını biliyorum, Sevilla ile olan bağlantısını da biliyorum) emri yerine getirmedi; çığlıklarının duyulmaması için ağızlarına tıkaç soktu, ateşi kendi elleriyle canlandırdı ve onları bile bile, diri diri kızarttı – kendi gözlerimle gördüm."[11]

Ateşle işkence, hırsızlar ve diğerleri tarafından bilgi sızdırmak amacıyla da kullanıldı. Onsekizinci yüzyılın yolkesen eşkıyası Richard Turpin,[12] bir kadını kendi evinde ateşin üzerine oturtup, orada zorla tutarak paralarını sakladığı yeri söyletmişti.

Dağlama

Bu ceza bir zamanlar İngiltere'de yaygın olarak uygulandı. Kullanılan demirlerde, suçun niteliğine göre çeşitli işaretler ve harfler bulunurdu. Kızgın demir genellikle sol avuç içine bastırılırdı. Dolandırıcılar ve serseriler (R) harfiyle damgalanırdı; hırsızlara (T), katillere (M) damgası vurulurdu.* Dağlamakla iki amaç güdülüyordu. Kızgın demirin deriye vurulmasıyla suçlular imlenirken hiç de hafif olmayan bir ceza veriliyor, böylece şu ya da bu suçtan yeniden tutuklanmaları halinde mahkeme önceki suçlarından haberdar oluyordu.

Bazı durumlarda elden çok daha hassas yerler dağlanırdı. Dükkân soyanların cezası gözün hemen altının dağlanmasıydı. Tanrı'ya küfretemenin cezası, dilin kızgın şişle delinmesiydi; yalancı tanıklığın cezasının bir kısmı alnı P** harfiyle dağlamaktı.

11) Bryan Edwards, *The History of the British Colonies in the West Indies*'den alıntı, 1793, c. I, III. Bölüm, s. 88.

12) 'York'a Gidiş' serüvenini her okul çocuğunun bildiği, sonradan yüzlercesi uydurulmuş maceraların kahramanı. Turpin 10 Nisan 1793'te York'da idam edildi.

* Rogues: Dolandırıcı; Thief: Hırsız; Manslaughter: Katil. (ç.n.)

** Perjury: Yalancı tanıklık. (ç.n.)

Fransa'da bütün hafif suçların cezası *fleur-de-lis* ile damgalanmaktı. Bu cezalandırma biçimi Rusya'da onbeşinci, onaltıncı, onyedinci ve onsekizinci yüzyıllarda yaygın biçimde uygulandı. Ek olarak, kölelerin, alışıldığı üzere, alınları ve yanakları dağlanırdı.

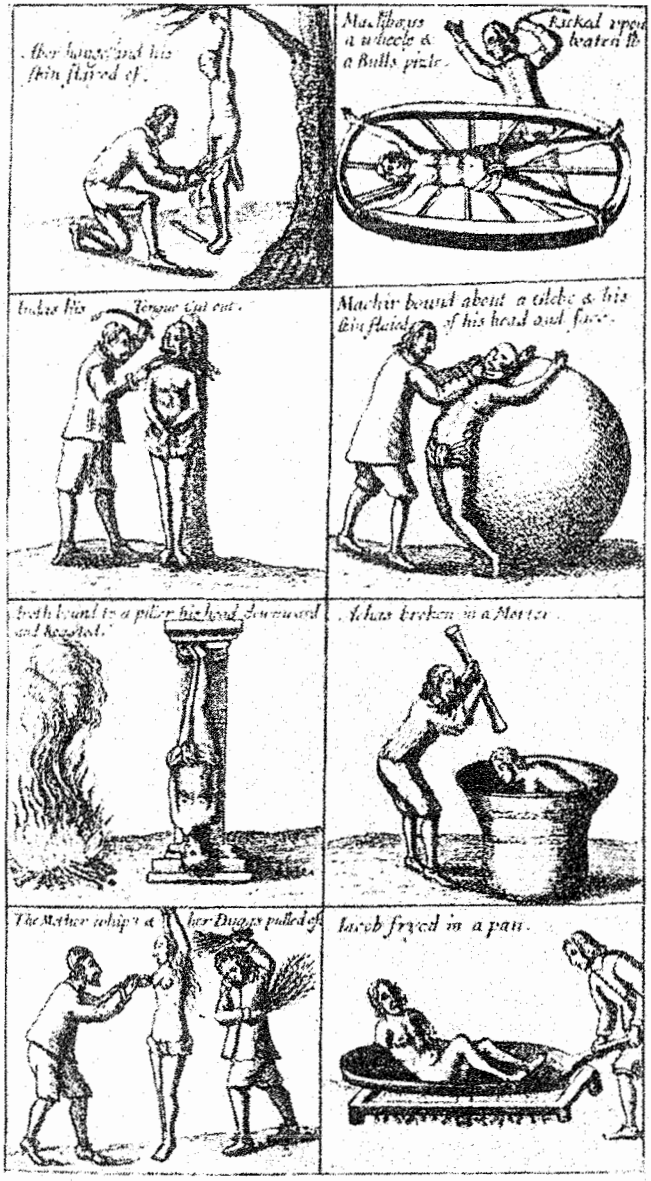
Haşlamak ve Kızartmak

Haşlayarak öldürmek çok eski bir infaz biçimidir. Eski kaynaklarda tekrar tekrar konu edildiğini görürüz. *Modus operandi** basitti. Su, yağ veya balmumuyla dolu koca bir kazan ya da başka bir kap kaynayıncaya kadar ısıtılır ve kurban, çoğunlukla önce başı olmamak üzere, bunun içine atılırdı. Veya cellatlar kurbanlarının acısını uzatmak istediklerinde, elleri ve kolları bağlı, başı dışarda olan kurban, kazanın içine konur ve içindeki sıvı yavaş yavaş kaynama derecesine getirilirdi. Kızgın tava yöntemi, kurbanın içi yağ, balmumu veya zift dolu genişçe ve sığ bir kaba konulup diri diri kızartılması dışında haşlamaktan pek farklı değildi. Bu işlemin bir başka çeşidi de altında ateş yanan bir ızgara veya sac kullanılmasıydı.

Yazındaki bu tür işkence tanımlamaları içerisinde, Josephus'un aktardığı ve Makabicileri anlatan işkence hikâyeleri, belki de en ünlü olanıdır. Josephus, acımasız canavar Antiokhos'un emriyle, bir anneyle yedi oğluna yapılan işkenceleri ve infazı anlatır.

> "Tiran onları boğa-organıyla dövdürdü; Makabi önce büyük oğlanın soyulmasını emretti, oğlan elleri bağlı halde işkence tezgâhına yatırıldı, en zalim biçimde dövüldü, işkenceciler oğlanı emredilenden kat be kat fazla dövdüler. Sonra işkence çarkına kondu ve ayaklarına ağırlıklar asıldı, öyle sımsıkı gerildi ki sinirleri ve iç organları dağıldı; yine de bütün bu süre içinde Tanrı'ya sesleniyordu. Bir ateş yakıldı ve işkence çarkına gerildi, bu halde ateşe atıldı, alevlerden öyle yandı ki bağırsakları ortaya çıktı, hâlâ kendindeydi. Ardından ateşten alınarak katledildi, dili koparıldı ve kızgın tavaya kondu, düşmanlarının hayranlığı, annesi ve kardeşlerinin ölümünü kurtuluş olarak karşılamalarıyla bu hayattan göçtü.
>
> "Peşinden Aber adlı ikinci kardeş askerlerce sürüklenip getirildi; Tiran ona bütün işkence aletlerini gösterdi ve kurbanı yemesini istedi; reddetmesi üzerine elleri zincirlerle bağlandı ve bu halde asıldı, derisi

* Uygulama yöntemi. (ç.n.)

Clark'ın *Martyrologia*'sından, 1677.

MAKABİLERİN İŞKENCELERİ

başından dizlerine kadar yüzüldü, göğsündeki iç organları görünüyordu: Sonra üstüne kana susamış zalim bir panter salındı ancak hayvan onu koklayınca zalimliğini unuttu ve ona hiçbir zarar vermeden uzaklaştı. Bu, Tiran'ın öfkesini artırdı ve Aber'in çektiği işkence daha da uzadı. Haykırışından hemen sonra ruhu Tanrı'ya kavuştu.

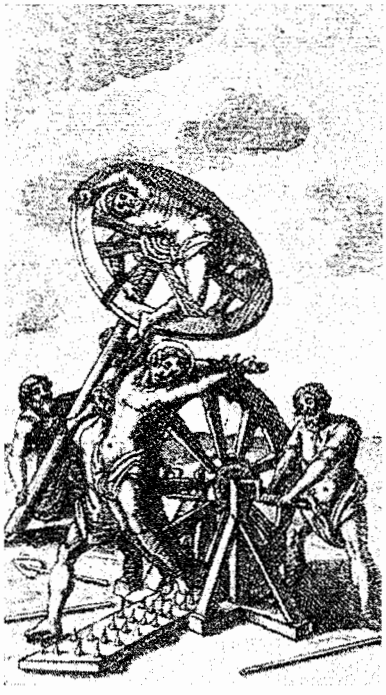
"Sonra üçüncü oğlan Machir getirildi. Tiran yeni işkenceler türetmişti, bir küre getirmelerini emretti, bütün kemikleri en acınacak biçimde çekilerek eklem yerlerinden çıkarılıp kürenin üstüne bağlandı; sonra baş ve yüz derisi yüzüldü ve işkence çarkına alındı ama kemikleri daha beter gerilemezdi, çünkü hepsi önceden çıkmıştı, fena halde kan akıyordu – sonra dili kesildi ve kızgın tavaya oturtuldu, ruhunu Tanrı'ya teslim etti."

Josephus dehşet verici ve sinir bozucu anlatımına devam eder. Dördüncü çocuk Judas'ın kazığa bağlanıp dövülüşünü, dili koparılıp işkence çarkında can vermeden önce nasıl eziyetlere uğradığını anlatır; beşinci çocuk Achus'un pirinç kaba atılışını, altıncı çocuk Areth'in bir direğe bağlandıktan sonra başaşağı çevrilip, yakacak ama öldürmeyecek bir mesafede ateşe tutuluşunu, sivri uçlu aletlerle gövdesinin her yerinin delik deşik edilişini ve dilinin kızgın kerpetenle koparılışını ve sonunda kızgın tavaya konuluşunu anlatır; en küçükleri Jacob'un kızgın tavada pişirilmeden önce ellerinin kesilişini ve dilinin koparılışını anlatır. Bunlardan sonra Antiokhos, her Spartalı kadını delirtmeye yetecek bu hunharca ve dehşet verici işkenceleri görmekten çektiği ıstırapla zaten aklını yitirmiş olan anneye döner. "Onu soydurdu, ellerinden astırıp zalimce kamçılattı. Göğüsleri ve cinsel organları kesildi ve o da kızgın tavaya kondu."

İngiltere'de haşlayarak öldürmeye bir örnek, 1530 yılında, Smithfield'de John Roose adlı bir aşçının infazıydı; Rochester Piskoposu'nun hanesinden on yedi kişiyi zehirlemekten –ikisi ölmüştü– infaz edildi. *The Percy Anecdotes*'dan okuyoruz; "Eskiden beri uygulanan bir yasaya göre, Roose haşlanarak ölmeye mahkûm edildi; infaz yöntemi olarak korkunç bir karar." Ve 1541'de, aynı yerde, Margaret Dawe benzer bir suçtan haşlanarak öldürüldü.

Pirinç Boğa

Lukianos'a göre, birinci Phalaris tapınağında duran "pirinç boğa", Perilaus adlı bir adamın icadıdır. İnsan aklının tasarlamış olduğu en ustaca

İŞKENCE ÇARKI

Gallonio'nun *De SS. Martyrum Cruciatibus*'unun 1688 (Antwerp) baskısından.

PİRİNÇ BOĞA, KIZGIN TAVA VE IZGARA İŞKENCELERİ

Gallonio'nun *De SS. Martyrum Cruciatibus*'unun 1688 (Antwerp) baskısından.

ve şeytanca işkence aletlerinden biridir. Metalden yapılmış bu alet gerçek bir boğanın ölçüleri ve biçimindeydi. İçinde boş bir bölüm ve arkasında giriş çıkış için kapak şeklinde bir kapı vardı. Mucit, Phalaris Tiranı'nın meşhur gaddarlığını bildiğinden, boğayı ona göstermek ve yaptığı işkencenin ustalığını anlatmak için ona getirdi. Suçlu, Perilaus'un anlattığına göre, boğanın içine kapatılıyor ve altından bir ateş yakılıyordu. Kapatılan mahkûm öyle büyük acılar çekecekti ki ıstırap ve dehşet ile kopardığı çığlık ve feryatlar, boğanın burun deliklerine çok zekice yerleştirilmiş flütler aracılığıyla ahenkli bir böğürtüye dönüşecekti. Öyle anlaşılıyor ki, "hem mucitten hem de icadından iğrenen" Phalaris, ironik olarak ona yaraşır bir ceza bulmaya karar verdi. Hikâyenin gerisini Tiran'ın kendi ağzından dinleyelim:

> "'Pekâlâ, Perilaus,' dedim, 'icadından o kadar eminsen, bize hemen kanıtla: İçine girip işkence çeken bir adamın çığlıklarını taklit et de senin dediğin gibi hoş bir müzik duyacak mıyız görelim.' Perilaus denileni yaptı ve boğanın karnına girdi ve ben kapağı kapatıp altından tutuşturdum. 'Bunu böyle bir sanat eserinin layık olduğu tek mükafat olarak kabul et ve icat ettiğin hoş notaların ilk örneklerini bize söyle!' Böylece sefil barbar kendi mekanik yeteneğini rezil bir biçimde sergilediği alette, tam da layık olduğu biçimde eziyet çekti. Bununla birlikte, bu nadide eser onun ölümüyle lekelenmemeliydi, hâlâ hayattayken çıkarılması emrini verdim ve gövdesini kayalıklardan aşağı attırdım."[13]

Ovidius, Perilaus'un pirinç boğasını ünlü dizelerinde anlatır:

> "Perilaus, kendi yaptığı boğada kızartıldı,
> Gösterdi nasıl çalıştığını zalim buluşun."

13) Lukianos, *Works*.

19
İpe Çekme, İşkence Tezgâhı, İşkence Çarkı, Çizmeler ve Leşçinin Kızı

İpe Çekme veya Makara İşkencesi

MAKARA işkencesi ilk Engizisyon işkencesi olarak bilinir. Bu yöntemde kurban, Engizisyon'un işkence yöntemlerinde çoğunlukla yapıldığı gibi, çırılçıplak soyulurdu, ayak bileklerine pranga takılır, elleri arkasından sıkıca bağlanırdı. Sonra kol bileklerine sağlam bir ip bağlanır ve işkence odasının tavanına tuttürulmuş bir makaraya taşınırdı. Sorgucular kurbanı bu iple yerden yaklaşık iki metre yükseğe çıkarana kadar çekerlerdi. Bu durumdayken ayaklarındaki demirlere, genellikle 250 kiloluk demir ağırlıklar asılırdı. Bu nazik durumda bir kez daha gerçeği söylemesi istenirdi. Reddetmek, kamçının çıplak sırtında yarıklar açması anlamına gelirdi. Sorular tekrarlanırdı. İtiraf ettirememek işkencenin ciddi biçimde başlayacağının işaretiydi. Sorgucular ipe asılırlar ve kurbanı tavana kadar yükseltirlerdi. İpi aniden birkaç santim gevşetirler ve ağırlıklar yere inmeden önce bu ani inişe bir ivme kazandırırlardı. Ani düşüşle gövdenin boşlukta kalmaktan uğradığı şok, her kemik, eklem ve sinir sistemini yerinden oynatmaya yeterdi. Çoğunlukla çıkıklara neden olurdu. Mahkûm itiraf edene veya bilincini yitirene değin işlem tekrar tekrar yinelenirdi.

The History of the Inquisiton'ın (1828) adı bilinmeyen yazarına göre, bu işkence biçiminin uygulanmasında suçun ve mahkûmun niteliğine ve yargıcın iradesine bağlı olan çeşitli şiddet dereceleri vardı. Dolayısıyla, yargıç, "Mahkûm işkenceyle sorgulansın," dediğinde sadece iple yukarı çekilirdi. Yargıç, "İşkence edilsin," dediğinde ipe çekmenin bir kez uygulanacağı anlamına geliyordu. Yargıç, "Adamakıllı işkence edilsin," dediğinde, iki kez makaraya çekilecek demekti; "şiddetli işkence" sözleri üç kez, "çok şiddetli işkence" ise "ayaklara daha fazla ağırlıklar asılıp döndürülme"ye ek olarak, üç kez makaraya çekilme anlamına geliyordu.

İşkence Tezgâhı veya Ağaç At İşkencesi

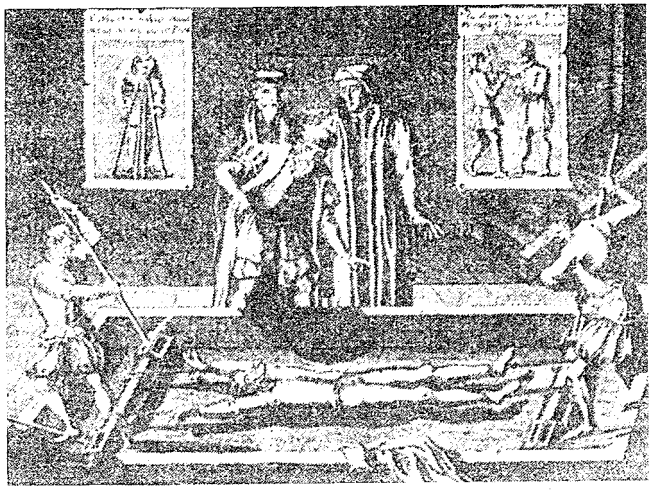
Engizisyonca uygulanan ikinci işkence biçimi işkence tezgâhına yatırmaktı.[14] Bu mekanizma, temelde aynı olmakla birlikte, ülkelere göre bazı farklılıklar gösterirdi. Yerden yaklaşık olarak on santim yüksekliğe kurulan tezgâhın ortasında enine dizilmiş tahtalar ve onun üstünde kalın keresteden bir çerçeve bulunurdu. Kurban bu çerçeveye yatırılır ve tezgâhta bulunan iki makaranın sağlam ipleriyle el ve ayak bilekleri bağlanırdı. Bu makaralar birbirine zıt yönde hareket eden manivelalarla çalıştırılırdı. Kurban tezgâha sıkıca bağlandığında, istedikleri yanıtları almak için sorgulamaya başlarlardı. Alınan yanıtlardan tatmin olunmaması iki sorgucunun manivelaları harekete geçireceğini gösterirdi. Bunun sonucunda kurbanın uzuvları ve gövdesi gerilirdi. Israrcı davranılırsa, bu eklemlerin yerlerinden çıkarılması veya uzuvların koparılmasıyla sonuçlanırdı. Bazen de uzuvlar, duvardaki halkalara veya tellere tutturulmuş ip ve makaralar aracılığıyla aynı tezgâhta olduğu gibi gerilirdi.

Tezgâhta işkencenin, germe mekanizmasının yanı sıra ip de kullanılarak eziyetin artırıldığı bir türü vardı. Kollar ve bacaklar ince ama sağlam iplerle tezgâhın yanlarına bağlanırdı. Bu ipler uzuvların çevresine üçer defa sarılır ve içlerinde sopa olurdu. İşkenceye başlamak için her şey hazır olduğunda sorgucular bu sopaları çeviririlerdi. Böylece ipleri giderek daha çok gerip etin kemiğe dayanana kadar kesilmesini sağlarlar ve korkunç yaralar açarlardı.

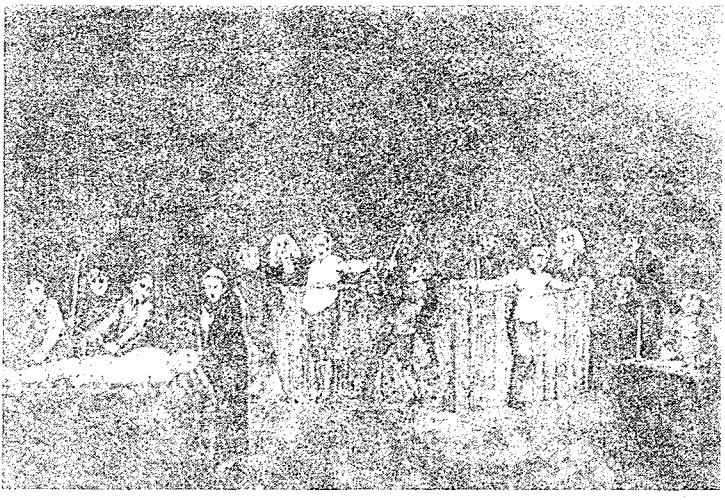
Tezgâhta işkencenin yapısına ilişkin biraz fikir edinmek için, korkunç işkencelere uğradıktan sonra Engizisyon'un pençelerinden kurtulmayı

14) Fransızlar *chevalet*, İspanyollar *escalero* derlerdi. Genel olarak "ağaçtan at" anlamına geliyordu.

beceren birkaç kişinin anlattıklarına geniş yer vereceğiz. 1743 yılında masonlukla suçlanıp Lizbon Engizisyonunca hapsedilen John Coustos'un öyküsü bunlara bir örnektir. Tarikatının gizlerini açıklamayı reddeden Coustos, işkence odasına alındı. İç çamaşırı dışında bütün giysileri çıkarıldı, işkence tezgâhına sırtüstü yatırılıp bağlandı, boynuna demir tasma takıldı ve ayakları halkalara geçirildi. Her bir koluna ve bacağına sarılan küçük parmak kalınlığındaki ipler, tezgâhta bu amaçla yapılmış deliklerden geçirildi. Sorgucular ipleri, eti kemiğe kadar kesecek şekilde sıkıca çekiyorlar ve açtıkları yaralardan kanlar fışkırıyordu. Sorgucuların dört kez güç denemesinde bulunmaları sonucunda, kurban kan kaybı ve dayanılmaz acıdan bayıldı. Kendini toparlaması için verilen altı haftadan sonra Coustos yeniden işkence odasına getirildi. Bu kez işlem biraz farklıydı. Kolları iki yana açılıp avuç içleri dışa gelecek biçimde gerildi. Bilekleri bağlanmıştı ve bir makineyle ellerinin üstü arkasından birbirine değene kadar kolları gerildi. İşlem iki hatta üç kez yinelendi. Bu işlemler sırasında omuzları çıktı; ağzından kan geldi. Zindanına geri gönderilen Coustos'un kemikleri hekimlerce yerine oturtuldu. İki ay daha geçti ve sonra üçüncü kez dehşet odasına alındı. Bu kez işkencecileri kalın demirden bir zinciri karnının üzerinden çapraz geçirip iki kez gövdesine doladılar. Zincirin ucundaki halkalar bileklerine geçirildi. Sonra her kenarında bir makara bulunan kalın bir tahtanın üstüne yatırıldı. Uçları bir silindire bağlı olan

CUTHBERT SIMSON TOWER'DE İŞKENCE TEZGÂHINDA, 1557

LİZBON ENGİZİSYONU'NDA JOHN COUSTOS'A İŞKENCE EDİLMESİ

ipler bileklerindeki halkalardan ve makaralardan geçirilip sabitlendi. Bu silindir hareket ettirildiğinde ipler giderek geriliyor, karnın üstündeki zinciri giderek daha çok sıkıyor ve çıplak etini kesmekle kalmayıp omuzlarını ve bileklerini de eklem yerlerinden çıkarıyordu. Yine hekimlere iş düşmüştü ve kemikler yerine oturtulup yaralar iyileştikten sonra işkence yinelendi. Bütün bu süreç içinde Coustos taş gibi suskun kaldı. Gayretlerinin boşa çıktığını anlayan Engizisyoncular onu ülkeden sürdükten sonra dört yıl kürek mahkûmluğu cezasına çarptırdılar.

Engizisyon'un kullandığı işkence tezgâhı Tower'de kullanılanla hemen hemen aynıydı. Cuthbert Simson'ın kendi ifadesine göre, 1557 yılının Aralık ayında sapkınlıkla suçlanarak Tower'e gönderilmiş, orada yaklaşık üç saat süreyle "demir işkence tezgâhında" işkence görmüştü.

> "İzleyen Pazar günü," diye devam ediyor Simson, "aynı yere getirilip Yüzbaşının ve Londra Bölge Hakimi'nin önüne çıkarıldım, beni sorguya çektiler. Daha önce verdiğim yanıtları yineledim. O zaman işaret parmaklarımı birbirine bağladılar ve aralarına küçük bir ok koydular ve oku öyle hızla çektiler ki parmağım kırıldı ve oradan kan fışkırdı. Sonra da beni iki kez tezgâha yatırdılar."[15]

15) *Book of Martyrs*, 1732.

Su İşkencesi

Tezgâhta işkenceyle birlikte "su işkencesi" de[16] sıkça uygulanırdı. Tezgâhın tek başına yararsız olduğu durumlarda genellikle buna başvurulurdu. Kurban tezgâhta bağlıyken ağzına konmuş ince bir bez parçası üstünden yavaşça damlatılan suyu içmeye zorlanırdı. Bu kumaş suyun baskısıyla giderek boğaza iner ve insana suda boğuluyormuş duygusu verirdi. Su işkencesinin bir diğer türünde yüze örtülen ince bir bezin üzerine su yavaşça dökülür, kumaş ağza ve burun deliklerine girip nefes almayı engellediğinden kurbanı neredeyse boğulma noktasına getirirdi. Bir diğer türünde burun, ya tıkaç tıkanarak ya da parmaklarla kapatılır ve su yavaş ve düzenli olarak açık ağıza akıtılırdı. Kurbanın nefes almak için gösterdiği umutsuz çaba çoğu zaman bir kan damarını çatlatırdı. Genelde, kurbana dökülen suyun miktarı ne kadar artarsa işkence de o kadar eziyet verici olurdu.

Birlikte uygulanan bu işkencelerin yazılanlar içinde en dehşet verici ve yürek paralayıcı ifadesi, William Lithgow'un anlattıklarında ortaya çıkıyor; İskoç olan Lithgow, 1620 yılında yanlışlık sonucu casus olarak Malaga'da tutuklandı, Engizisyon zindanına atıldı ve insan tahammülünün çok ötesinde işkencelere uğradı. En hayret verici olan da adamın hayatta kalıp öyküsünü anlatmasıydı. Kendi kelimeleriyle aktarıyoruz.

> "Sorgucu beni çırılçıplak soyarak işkence tezgâhına getirdi, tezgâhın üstüne çıktı ve kollarımın altından geçip başımın üstündeki iki demir halkaya giden iki küçük sicimle beni çıplak omuzlarımdan oraya astı. Böylece yukarıda asılı kaldım, işkenceci aşağıya indi ve bacaklarımı tezgâhın yanlarındaki üç desteğe koydu, ayak bileklerimi iplerle bağladı ve sonra tezgâhın üzerinde yükselterek ipleri yukarı doğru çekti ve güç kullanarak dizlerimi bu desteklerin karşısında kıvırdı, diz sinirlerim ayrı ayrı parçalandı ve diz kapaklarım ezildi. İpler iyice sıkıştırıldı ve bir saat boyunca böyle asılı kaldım.
>
> "Sonunda *encarouador*, Vali'ye sağ kolumda, Kral James'in Kutsal Mezar üzerine kazınmış tacı ve adıyla birlikte Kudüs'ün işaretinin bulunduğunu haber verdi, *corredigor* yan taraftaki yerinden çıktı; ismin ve (onun söylediği biçimiyle) Kutsal Katolik Kilisesi'nin başdüşmanlarından biri olan Sapkın Kral'ın tacının ayrılmasını buyurdu. Bunun üzerine, işkenceci, taç yukarı gelecek biçimde sağ kolu solun üzerine

16) *Tormento de toca* da denilir.

koydu ve bir ipi her iki kolumun çevresinden yedi defa geçirdi: Sonra sırtüstü yattı ve ayaklarını gerilmiş karın boşluğuma dayayıp ayaklarının baskısıyla karnıma dayanılmaz ağrılar vererek yedi ip kolumun bir yerinde toplanana kadar (tacı, sinirleri ve eti kemiklere kadar keserek) elleriyle şiddetle asılıp çekti, parmaklarımın ellerime bitişme yerlerine de aynısını yaptı; sol elim sakat kaldı.

"Şimdi gözlerim çakmak çakmak olmuş, ağzım köpürmeye başlamıştı ve dişlerim davulcunun sopaları gibi birbirine çarpıyordu. Ah, insanlığın garip yüz karaları, hilkat garibesi canavarlar! Ben onların doğal yasalarının sınırlarının çok üstündeyim; hainliğin cezası üç defa işkencedir ve bu bana yapılmıştı, buna tahammül edilirdi: Fakat fazladan yedi katlı iple yapılan, katlanılamaz bir zulümdü: Yine de, bu hummalı öfkeyle titreyen dudaklarım, hiddetli iniltilerim ve kollarımdan, kesilmiş sinirlerimden, dizlerimin altından ve üstünden fışkıran kana aldıran olmadı. Evet, bütün ağırlığım etimi kesen iplerin üzerindeyken, geriye kalan soluğumu kesip yok etmek için beni sopalarla da dövdüler.

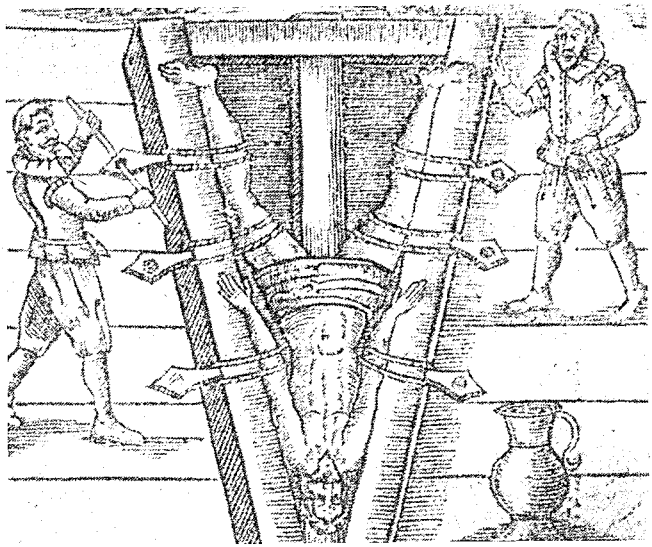
"Acının doruklarında sonunda kendimi kaybettiğimde, beni yere yatırdılar, sonra sonu gelmeyen soruları başladı: İtiraf et, itiraf et, vaktin varken itiraf et çünkü işkencen devam edecek; ama benden bir şey alamadılar, çünkü masumdum, ah, ben masumum, İsa! Hazreti İsa bana merhamet etti ve bu barbar katillerin yaptıklarına dayanma gücü verdi.

"Sonra yargıcın emriyle, titreyen gövdem, başım aşağıya sarkık ve yuvarlak bir deliğin içine gelecek biçimde, işkence tezgâhına yatırıldı; karnım yukarıda, dizlerim tezgâhın üzerinde kalkık durumdayken, bacaklarım ve kollarım ayrılarak iki yandaki kalaslara iplerle ve çivilerle sabitlendi; çünkü şimdi asıl işkenceyi görecektim. Şimdi *Pottaro* ya da işkence tezgâhına gelelim (duvara dayanmış, yukarıda olan tarafı bir adımdan geniş, birleştirilen üç kalın kalastan yapılmış altta kalan kısmı bir adamın omuzlarının darlığındaydı; ortadaki kalasın ucunda, benim başımın konduğu bir delik vardı; tezgâhın boyu insan boyundan uzundu, kalastan kalasa bağlanan küçük iplerle araları doldurulmuştu, bacaklarım bu iplere bağlanarak orta kalastan ayrılmıştı; dış kalasların her birinin yanlarında üç ayrı delik vardı; nasıl kullanıldığını şimdi göreceksiniz.)[17]

17) Bu tanımlama ve beraberindeki çizimlerden, bu örnekte kullanılan tezgâhın çoğu Engizisyonda ve Tower'de kullanılandan farklı olduğu açıktır.

"Artık Alcaide emrini verdi ve sorgucu önce baldırımdan bir ip geçirdi, sonra butumun ortasından bir tane daha ve üçüncü bir ipi de kolumdan geçirdi; ipler gövdemin her iki tarafından birkaç kez dolandı ve iplerin uçları yanlardaki çivilere tutturulmuş düzeneklerin altı deliğinden geçirildi: İşkenceci, çivileri kalasların dışından çevirecekti, deliklerin ve iplerin sayısı kadar da çivi vardı ve ipler etime geçecekti. Gövdemin altıya bölünmüş her parçasında, yedi farklı işkenceye uğradım: Her işkence bir çivinin üç kez döndürülmesini içeriyordu, yani altı parçanın her birinde yirmi bir kez çevrileceği anlamına geliyordu.

"Ondan sonra, işkenceci (sayı arttıkça bir düzenekle işkenceyi hızlandırarak), gövdemin üstündeki ilk görevini yerine getirdi, suyla dolu toprak bir kabı alıp birazını başımdan aşağı döktü: Altındaki deliği parmağıyla kapatıp getirdiği bir kabı ağzıma tuttu, parmağını çekti ve suyu karnıma döktü; miktarı bir İspanyol sombresi kadardı, yani iki litre; işkenceden çektiğim eziyetle öyle kavrulmuştum ki, üç gündür de bir şey içmediğimden, birinci ve ikinciyi memnuniyetle kabul ettim. Ama bundan sonra, üçüncüsünde üzerime döktükleri suyun çokluğu bana ayrı bir işkence oldu, Ah işkenceyle boğuluyordum! Bu açgözlü zulme dayanmak için dudaklarımı sımsıkı kapadım.

WILLIAM LITHGOW'A TEZGÂHTA İŞKENCE EDİLMESİ

AT ARABASININ ARKASINDA KIRBAÇLAMAK VE ÖTEKİ İŞKENCELER
Theatrum Crudelitatum Haereticororum'daki bir oymadan, 1592.

Bunun üzerine Alcaide öfkelendi, bir çift demir çubukla dişlerimi açtırdı, birkaç kez onu orada tutturdu; açlıktan yapışmış karnım gerilmiş davul gibi şişti, başımı aşağı sarktığı ve yukarıdan aşağı su döküldüğü göz önüne alınırsa, bunun ne kadar boğucu bir işkence olduğu anlaşılır; sular korkunç bir zorlamayla boğazımdan giriyor, uluma ve inlemelerle beni soluksuz bırakıp boğuyordu.

"Ve artık dayanılmaz acılarımı (çünkü kalbim dayanamayıp beni kurtarmıştı) durduran, itiraf ederim ki, her yedi döndürmeden sonra yapılan muayenelerdi. Her inceleme yarım saat sürüyordu ve her biri cehennem azabına verilen yarım saatlik bir ara gibiydi, bunlar beni yaşama döndüren bitmez anlar gibi geliyordu.

"Böylece altı saat tezgâhta kaldım, öğleden sonra dörtten gece ona kadar ve bana altmıştan fazla kez işkence edildi. Gene de (bütün bu işkencelerden sonra) ben kan içinde boğulurken, her yerim kesilmiş, kemiklerim kırılıp ezilmiş, hâlâ bağırarak, köpürerek, uluyarak ve dişlerimi gıcırdatarak ve kan kaybederek dayanılmaz çığlıklar atarken, çiviler çözülüp kendimden geçene kadar bana yarım saat daha işkence etmeye devam ettiler. Elbette bu bir insanın dayanabileceğin-

den fazlaydı. İnsanın duygularıyla kavrayabileceğinden ağır olduğu gibi, geçirdiğim o korkunç zamanın, zihnin kaldırabileceği ve gövdenin direnebileceği bir şey olmadığını da ifade etmeliyim.

"Sonunda kollarıyla başımı kaldırdılar ve gövdem tezgâhtan indirildi, ağzımdan sular boşandı. Kırılmış, kanayan, bütün bu süre içinde çırılçıplak olup soğuktan titreyen gövdemi giydirdiler. İki kez derin transa girdim ve beni biraz şarapla ve iki sıcak yumurta ile ayılttılar. Ama bunu iyiliklerinden değil de sonraki cezalara hazırlamak için yapıyorlardı.

"Sonra kırılınış bacaklarımı önceden gördüğüm korkutucu demirlere bağladılar ve beni arabaya koyup gizlice eski hücreme taşıdılar. Adaletsiz ve insafsız işkencecilerimden başka şehirde kimsenin benden haberi yoktu. Başım ve topuklarım yukarıda, taşlara yatırıldım. Bu acı dolu gecenin sonu beni beklemek için gönderilen, zavallı, yas tutan Türkle, Hazier'le geldi. Sabah olunca Vali odama gelip itiraf etmem için beni daha fazla işkenceyle tehdit etti. Her sabah tekrar tezgâha yatırılacağıma inandırarak korkutup bana doğru olmayanları itiraf ettirmek istedi. Bu, Noel'e kadar beş gün böyle devam etti.

"Noel günü, kibar bir kadın olan Marina beni ziyaret etmek için izin aldı ve ziyaretiyle birlikte bol gözyaşı ve beni biraz rahatlatmak için bir çanak bal, şeker, birkaç giysi, bol kuru üzüm getirdi, bunların yanı sıra teselli edici tatlı sözler söyledi. Noelden sonraki onikinci günde Meryem Yortusu'na kadar bana işkence yapacakları tehdidine tekrar başladılar. Bu berbat zaman içinde gövdemin içi dışı haşaratla dolmuştu; sakalımda, burun deliklerimde ve kaşlarımda görüşümü engelleyecek derecede kalabalık sürüler halinde geziniyor, beni kemiriyorlardı. Merhametsiz zihinlerini daha fazla tatmin etmek için Vali, Areta adlı çanak yalayıcısını, sekiz gün içinde iki kez üzerime haşarat boşaltmaya yolladı. Bu bitimsiz işkence muhakkak ki beni öldürürdü. Ancak zavalli kâfir birkaç kez fırsatını bulduğunda, Areta'dan anahtarları çalıp geceyarısı odama geliyor, beni rahatlatmak için sopalar ve gaz yağıyla yığınlar halinde haşaratı toplayıp yakıyordu. Yoksa onların beni yiyip bitirmesi işten bile değildi."[18]

"Su işkencesi"ne Engizisyon'da hiçbir anlamda sınırlama getirilmemişti. Diğer işkence yöntemleriyle birlikte ve değişik biçimlerde, yakın za-

18) William Lithgow, *The Totall Discourse of the Rare Adventures and painefull peregrinations oflong nineteene yeares Travailes from Scotland, to the most famous Kingdomes in Europe, Asia and Affrica*, 1640, s. 469-474.

manlara değin çoğu ülkede kullanıldı. Herhalde günümüzde de şu ya da bu biçimiyle gizlice uygulanmaktadır.

İşkenceyle bir arada uyuglanmasının en dehşet verici örneklerinden biri, 1622 yılında Amboyna'da, Felemenk yetkililerce İngilizlere yapılmış olanıdır. Amboyna, Doğu Hint Adaları'nda bir ada olup onyedinci yüzyılda Felemenk ve İngilizler bu adada ticaret merkezleri işletmişlerdir. 1622'nin Şubat ayında, İngiliz sakinler Felemenklerce Amboyna Kalesi'ni (Felemenk karargâhını) ele geçirmeyi planlamakla suçlandılar. İngiliz cerrah Abel Price kaleye hapsedildi ve ani baskınla kaleyi ele geçirme planının kendi yurttaşlarınca tasarlandığını itiraf edene kadar işkence gördü. Ayın on beşinde Yüzbaşı Towerson ve kasabadaki bütün diğer İngilizler, Felemenk yetkililerce hapsedilmişlerdi. Tehdit ya da gerçekten işkence yapılması sonucunda, birkaçı işkencecilerin her istediğini itiraf etti. Diğerleri tüm gayretlere karşın itiraf etmemekte direndiler. Ayak parmakları yarıldı, göğüsleri kesildi, yaralarının içine barut tozları doldurulup ateşlendi; su ve ateş arka arkaya kullanıldı. John Clarke'a yapılan işkence tipikti:

> "Önce onu ellerine bağladıkları iplerle geniş bir kapının üstündeki iki demire sabitlediler; ellerini iki yana iyice açıp demirleri kapının üstündeki direklere geçirdiler. Bu durumda ayakları yerden yaklaşık yetmiş santim yukarıda kaldı; bacaklarını da açabildikleri kadar yanlara açtılar ve kapı tahtasının iki yanına raptettiler. Sonra boynuna ve yüzüne suların akamayacağı biçimde bir bez bağladılar. Bunu yaptıktan sonra bez ağzına ve burun deliklerine kadar dolacak biçimde, başından aşağı azar azar su döktüler; böylece nefes alamadığı gibi bütün suyu da yutmak zorunda kaldı: Bütün organlarını zorlayarak, burnuna, kulaklarına ve gözlerine çıkana ve onu soluksuz bırakana kadar suyu aynı biçimde dökmeyi sürdürdüler, sonunda soluksuz kaldı ve bayıldı ya da kendinden geçti. Bunun üzerine, onu derhal yatırıp yuttuğu suları kusturdular. Biraz kendine gelince yeniden kaldırıp suyu önceki gibi döktüler, çok geçmeden boğulmaya yüz tuttuğunda yine yatırdılar. Gövdesi öncekinin iki ya da üç misli şişene, yanakları kocaman keselere dönene ve gözleri yuvalarından fırlayana değin, aynı su işlemini üç ya da dört kez daha yinelediler: Yine de bütün bunlara hiçbir itirafta bulunmaksızın katlandı; Fiscall ve işkencecileri bile ona, insan değil Şeytan, ya da muhtemelen büyücü veya büyülü olduğunu yoksa bu kadarına dayanamayacağını söyleyip küfrettiler. Saçlarının arasında bir büyü olduğunu sandıklarından, saçlarını kısacık kestiler. Daha sonra yine önceki gibi kaldırdılar ve ayaklarının altına etleri düşene

kadar yanan mumlar tuttular; yanan yerleri yine ateşte alazladılar. Dirseklerini ve avuçlarını da yaktılar; koltukaltlarını iç organları görünene değin aynı biçimde yaktılar. Sonunda, kendi başına itiraf edecek hali kalmadığını anladıklarında, kendileri belirli bazı sorularla onu itirafa yönelttiler. İşkenceye yenilmiş ve hali çok kötü olduğundan sordukları her şeye evet dedi: Her şeyi itiraf etti; yani Yüzbaşı Towerson'un, Amboyna'daki İngilizlerin de yardımıyla, yeni yıldan hemen önceki gün kaleyi düşürerek Vali ile kalan Felemenkleri öldürmeye yönelik planlarına yardım ettiğine yemin etti. Böylelikle bu zavallı adam şehit edildi, dört zenciyle gönderildi; adamlar onu bir zindana kapattılar, hiçbir tıbbi müdahale olmaksızın beş ya da altı gün orada kaldı, en iğrenç ve acı verici şekilde eti çürüyerek kurtlandı."[19]

İplerin de kullanıldığı bir başka işkence biçimi, hekim Isaac Orobio davasında uygulandı; Yahudi olduğunu itiraf etmesi için işkence yaptılar ve o da ısrarla bu iddiayı reddetti. Gerçek işkenceler Engizisyon zindanlarına üç yıllığına kapatılmadan önce yapıldı. Orobio'yu işkence odasına aldıktan sonra, ilk uygulanan yöntem gövdesini soluk almayı olanaksızlaştıran darlıkta bir giysinin içine sokmak oldu. Giysiyi öldüresiye sıkıştırdılar, ardından birden gevşettiler, bu şiddetli ve acı veren bir işlemdir. Aynı işlemi tekrar tekrar yaptılar ancak itiraf alamadılar. Sonraki işkencede Orobio'nun başparmaklarını sağlam bir iple öyle sıkı bağladılar ki el ve ayak parmakları şişti ve tırnaklarının altından kan fışkırdı. Bundan sonra sırtı duvara gelecek biçimde bir sıranın üstüne çıkarıldı: Gövdesinden, kollarından ve bacaklarından geçirilen ipler demir makaralara sabitlendi. Sorgucular bütün güçleriyle iplere asılıp çekince gövdesi duvara sürtünüp en dehşet verici acılara uğradı ve "alevlere tutulmuş" gibi oldu. Sonra aniden altındaki sıra çekildi ve havada iplere asılı kaldı, gövdesinin ağırlığı nedeniyle düğümler iyice sıkılaştı. Sonunda, keskin uçları olan beş bölümlü ya da basamaklı merdivenimsi bir düzeneği büyük bir hızla gövdesine vurduklarında öyle dayanılmaz bir acı duydu ki bayıldı. Orobio'ya yapılan korkunç işkenceler bununla da kalmadı. Kendine gelip de hâlâ suçu kabul etmemesi üzerine tutuklu son işkencesini gördü. Her bileğine birer ip bağlandı. Bu ipler, özellikle bu amaçla deri bir ceket giymiş olan işkencecinin sırtından geçiyordu. Geriye doğru eğilen ve duvara dayadığı ayaklarından destek alan işkenceci bütün gücünü kullanıyor ve ipleri

19) *A True Relation of the Most Cruell and Barbarous Proceedings Against the English at Amboyna*, Londra, 1624, s.11-12.

iyice gerip Orobio'nun etini kemiğine kadar yarıyordu. İşlem tekrar tekrar yineleniyor ve baskı uygulanmadan önce her defasında, ipler kollarında birkaç santim yukarı kaldırılıyordu. İkinci uygulamada, iplerden biri yeni yerinden ilk yaranın üzerine kaydı ve öyle çok kan aktı ki kurbanın öleceğinden korktular. Bununla birlikte, çağrılan hekim, Orobio'nun daha fazla işkenceye dayanacak gücü olduğunu söyledi ve üçüncüsüne başladılar. Yaralı bir domuz gibi kan kaybeden ve bilincini yitiren tutuklu hücresine götürüldü. Yaraları iki ayda güçlükle iyileşti, itiraf almaktan umudunu kesmiş olan Engizisyon'un önüne getirildiğinde Yahudi olduğundan kuşku duyulduğu için "Sambenito adlı bildik yer"de iki yıllığına mahkûmiyet ve bundan sonra da Sevilla Krallığı'ndan sonsuza dek sürgün cezası verildi.

İşkence Çarkı

En eski infaz yöntemlerinden biri olan bu işkence biçimi, ölüm gelmeden önce, en dehşet verici ve uzun süreli acıları çektirir ve bir zamanlar dinsel bir anlam da içermiş olduğu söylenebilir. Yüzyıllar boyunca çok çeşitli biçimler almıştır. Josephus, Lukianos, Athenaeus ve diğer eski yazarlar bunun kullanımından söz ederler, bununla birlikte o dönemlerde işkencenin aldığı biçimin tam olarak ne olduğu konusunda bazı kuşkular vardır. Gallonio çarkın birçok türü olduğunu söyler. Ortaçağ'da genellikle kullanılan bir yöntem olan, gövdenin bir tür tekerleğe bağlanıp kemiklerin kırılmasına ek olarak, mahkûmun silindiri andıran geniş bir çarka bağlanmasından söz eder; bu mekanizma, üzerindeki insanla birlikte bir tepe ya da dağdan aşağı yuvarlanıyor veya büyük çivilerle toprağa sabitleniyordu. Bazen de, buna ek olarak, çarkın üstünde çiviler bulunurdu. Grimm'e göre, ağır vagonları kemikler kırılana kadar gövdenin üzerinden geçirmek bir zamanlar bazı ülkelerde uygulanan bir yöntemdi.

İşkence çarkında kemiklerin kırılması, Avrupa'da, özellikle onsekizinci yüzyılda, suçluların infaz edilmesinde yaygın olarak uygulandı. Birini öldürmek için bundan daha zalimce ve daha iğrenç bir yöntem bulmak zordur. Suçlu sıradan bir tekerleğin üzerine sırtüstü yatırılır ve çubuklara sıkıca bağlanırdı. Tekerlek yerine, çoğunlukla Aziz Andreas'ın Haçı biçiminde bir çift kalas ya da birkaç kereste parçasının kaba bir tekerleği andıracak biçimde birbirine çivilenmesi de yeterli olurdu. Balyoz, demir çubuk ya da ağır bir sopayla silahlanmış cellat, bacaklara ve kollara birbiri ardına vurur, sonunda mideye esaslı bir *coup de grâce* indirirdi.

Bazı durumlarda yargıçların şeytani zalimlikleri, talihsiz adamın ölmeden önce çektiği işkencelerdeki eziyetlerin uzatılmasını emretmeleriyle kendini gösterirdi. Seksen altı yaşındaki Toulouselu John Calas, 1761 yılında, kendi oğlu Anthony'yi boğduğu ya da boğulmasına yardım ettiği kuşkusuyla, suç ortaklarının adını vermesi için işkenceye mahkûm edildi, sonra da "işkence çarkında kemikleri kırıldı, iki saat o halde bağlı kaldıktan sonra son vuruş yapıldı ve yakılıp küle döndürüldü."

Kadınların da bu yöntemle infaz edildikleri olmuştur. M. de la Place, Brüksel'de, genç bir kadının, kocasını öldürmekten işkence çarkına gerilip kemiklerinin kırılışını gördüğünü söyler. Cinsiyetinden dolayı, ricası üzerine, beyaz bir ceket ve pantolon giymesine izin verilmişti.[20]

Bryan Edwards, 28 Eylül 1791'de St. Domingo isyanı sırasında, penceresinin altında meydana gelen bu türden bir infazı anlatır. Çapraz konmuş iki kalasın üstünde iki adamın kemikleri kırılmıştı. Bir tanesi, bacakları ve kolları iki yerden kırıldıktan sonra karnına vurulan son darbeyle infaz edilmişti. İkincisi o kadar talihli değildi. Cellat, kollarını ve bacaklarını kırdıktan sonra, son darbeyi indirmek üzereyken, güruh onu durdurmuş ve işini tamamlamadan bıraktırmıştı. Sonra, acı içindeki tutukluyu arabanın tekerine bağlayıp araba dingilinin diğer ucunu sabitleyerek yerden kaldırmış ve çektiği korkunç acıların seyrine bakıp onu öylece bırakmışlardı. Bu eziyetlerin daha ne kadar sürdürülmüş olduğu şuradan anlaşılabilir, "kırk dakikanın sonunda, trajediyi seyreden bazı İngilizler merhamete gelip adamı boğdular."[21]

Stedman'a göre, işkence çarkında kemiklerin kırılması, onsekizinci yüzyılın sonunda Gine'de bulunduğu sırada, Surinam'da kölelerin infaz edilmesinde kullanılan bir yöntemdi. Böyle bir infaza tanıklık etmişti. Bu özel örnekte, Avrupa kökenli işkencenin karakteristik sonucunu oluşturan *coup de grâce* veya merhamet darbesi vurulmamıştı. Zenci, ağaçtan haça sıkıca bağlandıktan sonra, bir diğer zenci olan cellat, suçlunun sol elini baltayla doğramıştı. Bundan sonra, ağır demir bir çubuğu alıp sürekli vurarak ilik ve kan çıkana, kemikler un ufak olana kadar kemikleri parçaladı. Sonra ipler çözüldü. Hâlâ hayatta olan suçlu, "kıvranarak haçtan yere düştü ve hepsine lanet okudu."[22] Başını kesmeleri için yalvarmaları fayda etmedi. Tanımlanamaz acılar içinde altı saat daha yaşadı ve ondan sonra bile ölüm ancak nöbetçisinin acıyıp tüfeğinin kabzasıyla başına vurması sonucunda gelebildi.

20) *The Percy Anecdotes.*

21) Bryan Edwards, *The History of the British West Indies*, 1819, c. III, s. 84.

22) J. G. Stedman, *Narrative of a Five Years' Expedition Against the Revolted Negroes of Surinam in Guinea on the Coast of South America from the Year 1772-1777*, Londra, 1796.

Taşlayarak Öldürme

Yöntemin eskiliği, kolay ve açık oluşunda kendini gösterir. Herodotos da bunun kullanıldığından söz eder. Küfür, sapkınlık, putperestlik, zina, hayvanlarla ilişki, eşcinsellik, vb. için Yehova tarafından onaylanmış bir infaz yöntemidir.

Onyedinci yüzyılda papanın kışkırtmasıyla Piemonte'de Protestanlara yapılan eziyetler sırasında –eziyetler öyle dehşet verici bir barbarlık derecesine varır ki Cromwell'in, aşırı duyarlı olmadığı halde ve bir işe yaramayacağını bile bile, araya girmek zorunda kaldığından söz edilir– bu infaz biçiminin çeşitli türleri uygulanmıştı. Genç bir kadın olan Judith Mandon, Katolik Kilisesi'nin usul ve ayinlerini benimsemediği için "bir direğe bağlandı ve eskiden büyük perhizin arife günü yapılan barbar bir gelenek uyarınca belli bir uzaklıktan sopalar fırlatıldı. Bu insanlıkdışı işlem sonucunda uzuvları en korkunç biçimde sakatlandı ve sonunda sopalardan biri beynini dışarı döktü."[23]

Çizme İşkencesi

Çizme işkencesi çağdaş gözlemciler tarafından "dünyadaki en şiddetli ve dayanılmaz acı" sayılmıştır. "Bu işkenceyle ıstırap çeken bir insanı görmek öyle dehşet vericiydi ki," der Burnet, "biri çizmeye konulduğunda, bu, Kurul'un huzurunda yapılırdı ve herkes görmemek için kaçıp kurtulmak isterdi."[24] Bu nedenle, belli sayıda üyenin kalmasını şart koşan bir emir yayınlanmıştı, böyle bir emir olmasaydı kuruldan kimse orada bulunmak istemezdi. Bu işkence aleti çizme biçiminde yapılmış ve ayaktan dize kadar olan çıplak kısmı içine alacak biçimde düzenlenmiş demirden bir kaptı. Aletin ete değen iç kısmında çekiçle çakılmış ağaç veya metal çiviler vardı. Et yaralanır ve kemikler çoğu zaman tiksindirici ve dehşet verici bir biçimde kırılıp parçalanırdı, kurban itiraf edene kadar korkunç ceza devam ederdi. Bu işkenceden geçip de ömrünün geri kalanını sakat geçirmeyen neredeyse kimse yoktu.

Çizme işkencesi Avrupa Engizisyonlarında, İngiltere ve İskoçya'da olduğu kadar sıklıkla ve yaygın kullanılmış gibi görünmez.[25] John Spreull

23) Henry Moore, *The History of the Persecutions of the Church of Rome and Complete Protestant Martyrology*, 1809, s. 642.

24) Piskopos Burnet, *History*, 1823.

25) İskoçya'da *bootikins* denir.

1681'de Edinburgh'da York Dükü'nü havaya uçurmayı planlamakla suçlandı ve bu işle ilgisi bulunmadığını sürekli olarak iddia etmesine karşın York Dükü'nün ve diğer önde gelenlerin huzurunda işkenceye alındı.

> "Cellat, ayaklarını çizme denilen aletin içine soktu, sorulan her soruda çizmelerin takozlarına beş kez kadar vurdu... Bundan hiçbir sonuç alamayınca, celladın kulllandıklarının eskiler kadar iyi olmadığını iddia ederek eski çizmelerin getirilmesi emrini verdiler ve çizmeler getirildi ve Spreull'a ikinci kez işkence yapıldı, o da daha önce söylediklerini yineledi. General Dalziel, celladın yeterince güçlü vurmadığını söyleyerek ikinci işkenceden de tatmin olmadı; cellat bütün kuvvetiyle vurduğunu söyledi, istiyorsa gelip kendisinin vurmasını teklif etti."[26]

İskoçya'da da, caspicaws[27] veya caschielawis denilen bir alet sıkça kullanılırdı. Bu, bacak ve ayağı içine alan bir demir olan ve baldırı sıkmak için bir vida tutturulmuş ünlü "İspanyol çizmesi" ile aynıydı. Bazı durumlarda, çıplak ayağa giydirilmeden önce veya sonra, kızarana kadar ısıtılırdı. Temelde hepsi aynı olmakla birlikte uygulama süreci ülkelere göre farklılıklar gösterirdi. Pitcairn'e göre, İskoçya'daki genel uygulama, demiri giydirdikten sonra hareket edebilen bir ocakta onu giderek ısıtmaktı. Demir tava geldiğinde tutuklu sorguya çekilirdi. Öyle büyük acı verirdi ki kurban genellikle sorgulayanların istediği her şeyi itiraf etmek zorunda kalırdı.

İşkence yapıldığına dair çok fazla sayıda kayıt vardır. 1596'da, Alesoun Balfour ve Thomas Palpla'nın, ancak çok fazla acı çektikten sonra, bu yolla itirafta bulundukları kaydedilmiştir,

> Palpla "on bir gün on bir gece caschielawis'de kaldıktan sonra, günde iki kez, toplam on dört gün, çizmeye sokulmuştu, bu zaman zarfında çırılçıplak edilip iplerle çepeçevre bağlanmış, üzerinde ne deri ne de et kalmıştı."[28]

Kadınlar çizme işkencesinden muaf değillerdi. 1 Şubat 1631'de, on yedi üyeden oluşan Özel Meclis emrinde,

26) Robert Wodrow, *History of the Sufferings of the Church of Scotland*, Glasgow, 1828, c. III, s. 254.

27) Doktor Jamieson'a göre terim "kızgın çorap" anlamına geliyor.

28) Robert Pitcairn, *Ancient Criminal Trials*, 1833, c. I, s. 376.

"Margaret Wod'a, sabah saat onda Edinburgh Laich Meclis'inde çizme işkencesi uygulanacak; işkence esnasında bütün meclis hazır bulunsun,"[29] deniyordu.

Bu işkence biçiminin çeşitleri sıkça uygulanırdı. Lacroix, Autun'da emici bir deriden yapılma uzun çizmeler kullanıldığını söyler. Bu çizmeleri giyen kurban kızgın ateşin önündeki bir masaya bağlanırdı. Sonra çizmelerin içine kaynar su dökülür, suyu emen deri eti yiyip bitirirdi.[30] Diğer durumlarda hayvan derisinden çoraplar kullanılırdı. Bunlar ıslak olarak giydirilir ve tutuklu, ateşin önüne konurdu: Deri büzüşür, bu sırada dayanılmaz acılar verirdi.[31]

Bir diğer çizme çeşidine Brodequins denirdi. Mahkûm sağlam bir sıranın üstüne oturtulur ve uygun en ve boyda tahtalar bacaklarının iç ve dış kısımlarına yerleştirilir, bu durumda sağlam bir iple bacaklar birbirine sıkıca bağlanırdı. Sonra tahtaların aralarına ağaç veya metal çiviler çakılırdı. "Sıradan işkence"de dört çivi, "sıradışı işkence"de sekiz çivi kullanılırdı. İpler kurbanın etini keserek korkunç acılar verirdi. Çoğu durumda kemikler parçalanır ya da kırılırdı.[32] Bu çizme türü İskoçya'da onyedinci yüzyılda yagın olarak kullanıldı. Morer (*A Short Account of Scotland*) bir İngiliz ziyaretçi tarafından şöyle tanımlandığını söyler:

"Birbirine çivilenmiş dört dar tahta, ama bizim ağaç filizlerini tavşanlardan korumak için kullandığımız gibi kısa değil, bacak uzunluğunda. Her tarafından sıkıca çivilenmiş, öyle ki, acısına dayanmak mümkün değil, ondan kurtulmak için itirafta bulunuyorlar."

Leşçinin Kızı

Bu şeytani düzenek, itiraf ettirmek amacıyla Tower'de kullanılmıştı. İşkence tezgâhıyla aynı zamanda ve dönüşümlü olarak kullanılırdı. Leşçinin Kızı sağlam demir çemberlerden yapılan ve birbirine takılan iki parçadan oluşuyordu. Tutuklu yerde diz çöktürülür ve olabildiğince dertop olması söylenirdi. Demir çemberlerden birini tutuklunun bacaklarının altından geçiren cellat, omuzlarına biner, iki çemberi birden sırtından geçirene

29) John Graham Dalyell, *The Darker Superstitions of Scotland*, 1834.
30) Paul Lacroix, *Manners, Customs and Dress During the Middle Ages*, 1874.
31) *A.g.e.*
32) *A.g.e.*

kadar gövdesini öne eğmeye zorlardı. Bu işkencenin kurbanına çektirdiği acı tahammül ötesi olmalıydı ve mahkûmun çoğu durumda zaman dolmadan önce (toplam bir buçuk saat) itiraf etmesinde şaşılacak bir yan yoktu. Bu süre aşılırsa burun deliklerinden, ağızdan, anüsden ve zaman zaman eller ve ayaklardan bile kan fışkırdığı tespit edilmiştir. Rishton'un, *Günlük*'ündeki 10 Aralık 1580 tarihli bir kayda göre, Tomas Cottam ve Luke Kirbye adlı iki rahibe, Leşçinin Kızı'nda bir saatten fazla işkence edildi. Cottam'ın burnundan aşırı kan geldiği ifade edilmiştir.

Kuleden ya da Yüksek Bir Yerden Atmak

Bu infaz biçiminin, uçurumlar ya da sarp kayalıkların bulunduğu yerlerde yaşayan vahşi ve ilkel ırklar arasında yaygın olduğuna kuşku yoktur. İntihar etmek için de sıkça başvurulan bir yöntemdi.

İnfaz yöntemi olarak yasallaşmasını antik Roma'da görüyoruz. Manlius Capitolinus'un yazgısı böyleydi. Âsi olarak suçlu bulundu ve Tarpeianus Kayalıkları'ndan fırlatıldı. Bu yolla infaz edilmiş diğer ünlüler arasında matematikçi Putuanius ve İmparator Zenon da vardır. Ünlü yazar Aisopos, Apollon Tapınağı'nın hazinelerinden birini çalmakla suçlanmış ve İÖ 561'de bu yazgıyla buluşmuştu. Perilaus, şeytani zekâsının ürünü olan işkence aleti pirinç boğanın mucidi, kendi eserinde neredeyse diri diri kızartıldıktan sonra Phalaris'in emriyle kayalıklardan atılmıştı.

Sonraki zamanlarda bir ceza yasasında yer aldığına ilişkin bir ize rastlanmasa da, onaltıncı yüzyılda Piemonte'de yapılan eziyetlerde kurbanların çoğunun bu yolla ölümle buluştukları ifade edilmiştir. I. François'nın hükümdarlığı sırasında yaygın olan bir yöntem de buna benzeyen estrapade* idi; suçlu, uzuvları kırılacak biçimde yüksek bir yerden atılıyordu.

Bu infaz biçiminin korkunç yanlarından biri de, ölümden önce çekilen ıstıraplardı. Kurban, kırık uzuvlarıyla, sözcüğün tam anlamıyla açlıktan ölene değin çaresiz bir biçimde yatardı. Böyle kurbanların çoğunun "açlık ve umutsuzlukla pençeleşirlerken kendi kollarını gerçekten yedikleri"[33] saptanmıştır. 1655'te, Angrognolu Pietro Simond, ayakları boynuna bağlanmış halde uçurumdan fırlatılırken bir ağaca takılmış ve açlıktan ölene kadar orada asılı kalmıştı.

* Gemi direği ya da bir tür darağacı. (ç.n.)

33) J.G. Millingen, *Curiosities of Medical Experience*, 1837, s. 100.

20
Kırbaçlamak ve Dövmek

Ortaçağ'da Dayak Araçları ve Yöntemleri

KIRBAÇLAMADAN daha eski bir cezalandırma yöntemi yoktur,[34] çoğu örnekte işkenceden sayılmamakla birlikte, kamçının yasal cezalandırma aracı olarak tanımlandığı yerde bir işkence türü olarak gelişmesi ve adaleti kendi elleriyle veren bireyler tarafından yaşamsal tehlike içeren bir biçimde kullanılması riski her zaman vardır. Bu, birçok yoldan gerçekleşebilir. Darbelerin fazlasıyla şiddetli olması, aletin kullanılış tarzı, cezanın süresinin uzatılması ya da sanığın kırbaçlama sırasındaki durumu, yaralamaya ya da ölüme yol açabilir.

Zaman içinde birçok kırbaç, değnek ve sopa türü kullanılmıştır. At arabası kırbacı; tek düğümlü kırbaç; düğümlü ipler; korkunç Rus knut'u; aynı derecede korkunç İngiliz dokuz kamçılı kırbacı; metal toplar, çengellerle vb. ağırlaştırılmış kırbaçlar; huş ağacından yapılan değnek; Doğulu halkların ıstırap veren falaka değnekleri; ve, eğer tarih yalan söylemiyorsa, demirin tavlanmasıyla elde edilip sopa olarak kullanılan metal çubuklar.

34) Antik Yunanlılarda kırbacın kullanılmasına örnek olarak 8. Bölüme bakınız.

Kırbaç kullanımı öyle evrenseldir ve kullanımı konusunda öyle çok kayıt vardır ki konuyu hakkıyla ele almak için başlıbaşına bir kitap yazmak gerekir. Ayrıca bu konuya özel bir kitap da[35] yazdığımdan, bu bölümde farklı ülkelerde ve farklı amaçlarla yapılan kırbaçlama işkencesinin en tipik örneklerini vermekle yetineceğim.

Kırbaçlama eskiden kilise otoritelerince pek gözde olan bir ıslah etme yöntemiydi. Birbirine hiç benzemeyen her tür kabahatte kullanılırdı. Erkek kılığına girip evlenmiş, sözde erselik bir kızın davası Engizisyon'a gelmiş ve 200 kırbaç cezası verilmişti.[36] Zaragozalı kuyumcu Lawrence Castro, "sokaklardan geçirilip kırbaçlanmaya, sonra da omuzlarının dağlanmasına ve ömür boyu kürek mahkûmiyeti cezasına çarptırılmıştı."[37] Engizisyoncuların, kırbacı, varsılların para ve mallarını alma aracı olarak kullandıkları da olurdu. Gavin, Francisco Alfaro adlı bir Yahudinin Sevilla Engizisyonunca hapsedildiğini, servetinin elinden alındığını ve cezalandırıldığını anlatır. Daha sonra işine dönmesine izin verilmiş ve bundan dört yıl sonra "daha fazla servet" biriktirdiğinde, "para ve malları yeniden Kutsal Büro'ya devredilmiş."

İngiltere'de, Thomas Green'e ve John Fetty'nin oğluna kırbaç cezası verilmişti. Kilise, sapkınlık diye adlandırmaktan hoşlandığı konularda ceza vermeye niyetlendiğinde yaş ve cinsiyete bakmazdı.

> "Rahip, çocuğun elinden tutarak piskoposun evine götürdü ve orada, hepsinin ortasında bu kırılgan çocuğu en utanç verici, en merhametsiz biçimde çırılçıplak soydular, kamçıladılar, çocuk kan içinde kaldı, ardından da Katolik gaddarlıklarıyla pek övünerek, Cluny'yi, paltosu kolunda, üstünde yalnızca gömleği olan çocuğu hapisteki babasına götürmeye zorladılar; topuklarından kan akıyordu."[38]

Ondokuzuncu yüzyılın ikinci on yılında, Güney Fransa'da yaşayan Protestanlar, Katoliklerin zulmüne uğradıkları zaman, kadınları dayak yoluyla cezalandırmak çok yaygındı. Kırbaç değil bir tür raket (battoir) kullanırlardı ve kurbanların çektiği eziyeti artırmak için tahtaya çiviler çakılmıştı, çivilerin öbür taraftan çıkan sivri uçları her vuruşta kan çıkmasına neden olurdu. Kadınların eteklikleri ve iç etekleri eğilmiş başlarına

35) *The History of Corporal Punishment: A Survey of Flagellation in its Historical, Anthropologicial and Sociological Aspects* adlı eserime bkz. Werner Laurie, 1938.

36) H. C. Lea, *A History of the Inquisition of Spain*, c. IV, s. 188.

37) D. Antonio Gavin, *A Master-Key to Popery*, 1725, s. 204.

38) Fox's *Book of Martyrs*, 1732, s. 859.

geçirilir ve açılmış kaba etlerine çivili battoirlarla "kadınların gövdeleri kan içinde kalana, çığlıkları göğü kaplayana" kadar vurulurdu. Yaşlı genç ayırt etmeden birkaç hamile kadını bile cezalandırdılar. Françoise adında bir kadın çırılçıplak soyulmuş, bir eli hayvanın kuyruğuna bağlı, eşeğe bindirilmişti, dövüldü ve çamura bulandı. Bir başkası, Madam Pic, bir el arabasıyla hastaneye taşındı ve aldığı yaraların tedavisi iki saat sürdü. Çoğu öldü. Birçoğu da kötürüm kaldı.

> Katoliklik savunucusu M. Durand, "Bourgade varoşundaki katillerin fleur-de-lis biçiminde sivri çivili battoir kullandıklarını gördüm," diyor. "Kadınların elbiselerini kaldırıp, kalemimin yazmayı reddettiği bir ad verdikleri bu battoir'la kanayan gövdelere ağır darbeler indiriyorlardı. Istırap çekenlerin çığlıkları –kan selleri ve korkuyla bastırılan öfke homurtuları– hiçbir şey onları etkilemiyordu. Ölenleri muayene eden hekimler, bu anlatılanların, ne kadar dehşet verici olsa da, tam anlamıyla doğru olduklarına, aldıkları yaralar ve katlandıkları acılar aracılığıyla tanıklık edebilirler."[39]

Engizisyon tarafından Tanrı adına verilen cezaların hiçbiri, uzun süreli zulüm açısından, kürek mahkûmlarına yapılanlarla boy ölçüşemez; bunlar kürek çektikleri süre boyunca neredeyse her gün kamçılanırlardı. Bu süre bazen beş, altı veya sekiz yıl olurdu, dört yıldan az ceza alan enderdi. Engizisyon ölüm cezası vermediğinde, genellikle kürek mahkûmiyeti verirdi. Bu ölümden de beter bir yazgıydı. Çünkü bunun, bir insanın dayanabileceği en korkunç sıkıntılarla dolu ama yine de sürdürülen bir yaşam olduğunu herkes bilirdi; ölüm, ceza tamamlanmadan çok önce kaçınılmaz olarak gelirdi. Örneklerin çokluğuna bakılırsa, kurbanların *kırbaçlanmayla ağır ağır öldürüldükleri* anlaşılıyor.

Dolayısıyla korkunç işkenceden ancak birkaç kişi sağ kalabildi. Bunlardan biri, kırbaç altındaki kürek mahkûmlarının katlanmak zorunda kaldıkları akla sığmaz eziyetleri bir kâğıda yazmayı becerdi. Bu adam on üç yıl kürek mahkûmiyetine mahkûm edilmişti.

> "Düşünün," diyor, "yerlerine anadan doğma zincirlenmiş altı adam, bir ayakları oturdukları tabure ya da tahta parçasına sabitlenmiş, diğeri önlerindeki sıranın üstüne uzatılmış, ellerinde çok büyük bir kürek

39) Mark Wilks, *History of the Persecutions Endured by the Protestants of the South of France, 1814-1816*, Londra, 1821, c. I, s. 250.

tutuyorlar. Bedenlerini uzatışlarını düşünün, önlerinde bulunanların sırtları üzerinden küreği itmek için kolları geriliyor; hepsi aynı şeyi yapmak zorunda. Böyle yaparak küreklerini ilerletiyor, karşı taraftan denize daldırmak için ellerinde tuttukları sapı kaldırıyorlar; bunu her yapışlarında, küreği sanki boşa alıp kendilerini oturdukları yerden arkaya atıyorlar. Onların çektiği eziyeti gören herkes nelere katlandıklarını anlayabilir."[40]

Bu korkunç eziyet on, on iki, bazen yirmi saat aralıksız sürerdi, köleler *hiçbir* nedenle, yemek içmek gibi en doğal gereksinimleri için bile duramazlardı, onlar küreklerle boğuşurken yemekleri ağızlarına tıkılırdı. Muhafızların sürekli şaklayan kırbaçlarından, kürekçilerin gövdeleri her zaman kanardı. Bu korkunç hikâyenin yazarı, "Hiçbir özgür adam," diyor, "o kürekleri bir saat olsun çekmeye dayanamazdı. Zulüm ve zorunluluk dürtüleri altında insan –bir süreliğine– insanüstü işler yapabilir. Etten ve kandan yaratılmış bu varlık artık dayanamadığı, oturduğu yerde bayıldığı zaman (bu sıkça yaşanırdı) işkence görmüş gövdesinde zayıf bir yaşam belirtisi ortaya çıkana değin acımasızca kırbaçlanırdı.

Çalışmaları sırasındaki bu günlük kırbaçlanmaya ek olarak, en ufak bir başkaldırma ya da en küçük bir kabahat için de kırbaçlanarak cezalandırılırlardı."

"Suçlunun belden yukarısı soyulurdu. Kolları ve bacakları karşılıklı iki sıraya uzatılarak yüzükoyun yatırılır, iki köle tarafından tutulurdu. Genellikle Türk kölelerden seçilen cellat, elinde bir iple başında durur, bununla suçluyu hiç acımadan döverdi; çünkü ağırdan alırsa, ki bu pek nadir olurdu, *sous comite*, suçluya yapması gerekenin aynısını ona uygulardı. Bu nedenle, cellat her darbeyi canını dişine takarak vurur ve her vuruşta başparmak büyüklüğünde kabarcıklar çıkardı. Bu cezaya uğrayanlardan çok azı on-on iki vuruştan sonra bayılmadan kalabilirdi. Fakat bu da celladın devam etmesini engellemezdi. Emredilen sayı tamamlanana kadar, perişan ve görünüşte hiçbir hayat belirtisi göstermeyen insan kalıntısına vurmayı sürdürürdü. Hafif suçlar için genellikle yirmi ya da otuz kez kırbaçlanırdı. 50, 80 hatta 100 kırbaç cezası verildiğini gördüm; ama bu cezaları alanların arasında neredeyse hiç iyileşen olmadı. Kararlaştırılan sayıda kırbaçlandıktan

40) *The Memoirs of a Protestant condemned to the Galleys of France for his Religion*, kendisi tarafından yazılmış, çev. James Willington, Dublin, 1765, c. I, s. 59.

sonra, kadırganın berber hekimi suçlunun sırtını tuz ve sirkeyle ovardı; bu işlem kangreni önlese de, çektiği bütün ıstırabı yeniden yaşamasına neden olurdu."[41]

Jamaika Araba Kamçısı

Jamaika'da kullanılan kamçı –korkunç bir silah– köle çalıştırılan birçok yerde kullanılanın tipik bir örneğiydi. Dört, beş metre uzunluğunda, altmış santimlik sapından altı santim kalınlıkla başlayıp giderek incelen ve ucunda sağlam ipler olan bir at arabası kırbacıydı. 1826 yılında Jamaika Meclisi'nde yaptığı bir konuşmada Bay Barrett şöyle der:

> "Araba kamçısının, köleleri cezalandırmak için kullanıldığında, zalim, aşağılayıcı bir işkence aleti, korkunç, iğrenç bir alet olduğunu söylemekten çekinmiyorum. Bu korkunç aletle yapılan 39 vuruşun 'dokuz kamçılı'yla yapılan 500 vuruştan daha fazla ıstırap verici olabileceğini söylüyorum."[42]

Dayak için kullanılan tek alet araba kamçısı değildi. Abanoz ağacının dikenli dallarından yapılan bir değnek de dayak atmakta kullanılırdı. Araba kamçısıyla 39 kez vurduktan *sonra* demirhindi bitkisinin sopasıyla evire çevire dövmek yine Jamaika'da yaygın olarak uygulanırdı. Bu uygulama pıhtılaşmış kanları silkeliyor diyerek *savunulurdu* bile. Üstelik, demirhindi sopası tel kadar esnek ve sağlam, ince bir değnekti. Güçlü bir elde, abanoz sopasıyla aynı işlevi gören bir dayak aletine dönüşürdü. Bay J. B. Wildman, Köle Seçme Komitesi'nde gözlemlediği hapishanelerde, zencilerin kırbaçlama amacıyla, denizcilik diliyle "bows" edildiklerini söyler, bunun anlamı, el ve ayak bileklerinin palanga ve makaralara bağlanması ve canlarına okunmasıydı. Kadınlar ve genç kızlar bile çalıştırıldıkları yerlerde bu yolla dövülürlerdi. Kayıtlardan alınan aşağıdaki hikâye kendi öyküsünü anlatır:

41) *A.g.e.*, c. I, s. 55.

42) Aynı yıl Jamaika'da kabul edilen bir yasanın 37. maddesine göre, Bay Barrett ünlü davasını açtı. Hangi kabahat nedeniyle olursa olsun, bir arabacının bir defada on kırbaçtan fazla vurması veya bir köle sahibi, kahya veya gardiyanın benzer durumda 39 kırbaçtan fazla vurması, asgari 10 sterlinlik bir ceza gerektiriyordu. Bu yasanın ne derecede uygulandığını bilebilmek olanaksızdır ancak her suç için belirtilen sayıda kırbaç vurmak söz konusu olduğuna göre, bir arabacı veya köle sahibinin, zalimliğinin sonucu olarak, aynı köleye verilen kırbaç cezalarını tekrarlamak üzere suç yükleyerek bu sayıları aşmaları mümkün görünmektedir.

"22 yaşlarında bir genç kız, yüzü yere dönük olarak yatırıldı; elleri bileklerinden sımsıkı düğümlenmiş iplerle bağlanmıştı; ayak bilekleri bitiştirilip başka bir iple sımsıkı sarılmıştı; bu sonuncusu bir makaradan geçirilmiş ve bir kazığa takılmıştı. İp sıkıştırıldı ve genç kadının gövdesi sonuna kadar gerildi. Sonra bir başka kadın ortaya çıktı ve onun giysilerini başına geçirererek genç kadını yakışıksız bir halde teşhir etti. İşliğin kahyası, uzun boylu, güçlü kuvvetli bir adam, kırbacını başının çevresinde dört beş kez salladı ve cezalandırmayı başlattı. Cezalandırma aracı düğümlü kırbaçtı. Açtığı yaralardan kan fışkırıyordu. Zavallı yaratık acılar içinde feryat ediyordu... Kabahat işleyen dört kişi daha birbiri ardına aynı yolla cezalandırıldı. Bunlardan biri 36 yaşlarında bir kadın, diğeri on beş yaşında bir kız, aynı yaşlarda bir erkek çocuk ve sonuncusu, çektiği acılardan dolayı çığlık atmaya bile mecali olmayan 60 yaşlarında ihtiyar bir kadındı. 15 yaşındaki erkek çocuk, sonradan öğrendiğimize göre, 36 yaşındaki kadının oğluydu. Kadın, oğlunun gözü önünde edepsizce teşhir edilmiş ve zalimce dövülmüştü! Sonra oğlunun da teşhir edildiğini ve kırbaç altında kıvrandığını görerek ayrıca acılara gark olmuştu."[43]

Mauritius'ta Kullanılan Yöntem

Mauritius'un da bulunduğu Doğu Hint Adaları'nda genellikle iki farklı yöntem uygulanırdı. Yöntemlerden birinde, İngiliz hapishanelerindekine benzeyen üç köşeli bir çerçeve kullanılırdı; suçlu, gövdesinin geri kalanı bir haça oturtulmuşken, bileklerinden üç sırığın birleştiği yere bağlanırdı. Diğer yöntemde, yere bir merdiven konur ve sanık elleri ve ayakları iplerle sıkıca bağlanmış olarak bunun üstüne yüzükoyun zorla yatırılırdı. Merdiven kullanılmayan bazı durumlarda güç uygulanarak yere yatırılır, bir köle kol ve bacaklarını sımsıkı tutarken elleri ve kolları sıkıca bağlanırdı. Ancak hangi yöntem olursa olsun, kamçılamanın şiddeti aynıydı. Elinde at arabası kamçısı veya hintkamışı olan bir arabacı, (bazen de sanığın her iki tarafında duran iki cellat olurdu) efendisi verilen cezadan tatmin olana kadar çıplak sırtı ve butları kamçılardı. Efendi yapılan işten memnun kalmazsa, arabacı da verdiği ilacın tadına bakmaya mahkûm edilirdi.

Kullanılan kırbaçların boyutları ve türleri çeşitliydi. Genelde altmış-yetmiş santim uzunluğunda ve altı santim çapında ahşap bir sapın ucuna

43) *Jamaica Christian Record*, 1830, s. 132.

takılmış iki üç metre uzunluğunda uca doğru incelen bir kamçı olurdu. Hintkamışı yaklaşık yüz elli santim uzunluğunda bir değnekti, sert tarafı sapı oluşturuyor ve doksan santim kadar sonra üçe ayrılıyordu. Ucunda, etkili üç kamçılı kırbaç vardı ve eti parça parça edebilecek güce sahipti. Bu iki korkunç kırbaçlama aletinden hangisinin daha fazla eziyet verdiği tartışılır. Bazıları kırbacın daha dehşet verici bir silah olduğunu düşünürken diğerleri de hintkamışını tercih ederlerdi. Doğrusu, güçlü bir adamın elinde ikisi de ciddi şekilde eziyet verici olabilir, her vuruşta eti yarıp dört bir yana kan ve et parçaları saçılmasına yol açabilirdi. Bu kırbaçlamalara tanık olan askerler, "dokuz kamçılı"nın kullanıldığı İngiltere ve diğer yerlerdeki askeri dayakların hiçbir şeyle karşılaştırılamayacağını belirtirler.

Yasal düzenlemelerin olmayışı, köle sahipleri ve idarecilerin, kölelerini yalnızca bir bahane ya da fırsat olduğunda değil, canları çektikçe de kırbaçlamalarını olanaklı kılıyordu. 50 kırbaçtan daha az vurulduğu nadir görülürdü. Genellikle yüz kırbaç vurulurdu. Kırbaçlama bitip de iltihaplanmayı önlemek için, kanayan yaralara tuz, biber, limon suyu veya başka tahriş edici maddeler bastırılınca işkencenin şiddeti iyice artardı.

Aşağıda bir görgü tanığının iki kölenin kırbaçlanmasını anlatan ifadesi her gün yaşananlara tipik bir örnekti.

> "Karın üstü yerdeki bir tahtanın üstüne yatırılıp bağlanmışlardı, iki adam ellerini ve kollarını tutarken, arabacı sırayla onlara vuruyordu. Kullanılan kırbaçlar görülmemiş ağırlıktaydı ve her birine 120'şer kırbaç vuruldu. Bir sonraki Çarşamba günü hastane olarak kullanılan odaya bir nedenle gittiği zaman bu kölelerin cansız yatan bedenlerini gördü. Yaraları çürümüştü ve kokmuşlardı; sonra da ikisinin de hasırlara sarılıp mezarlığa götürüldüklerini gördü."[44]

Amerika Birleşik Devletleri'nde, plantasyonların çoğunda at arabası kırbacı kullanılırdı. Bıraktığı izler "kürek"in icadına yol açtı. Kürek, uzun, esnek bir sapa deliklerle tutturulan ince ve düz bir ağaç parçasıydı. Bu aletle, iki üç günde kanıt oluşturabilecek izler kolayca silindiğinden en sert cezalar verilirdi. "Kürek" kullanılan bir plantasyona düşen kölelerin durumu içler acısıydı.

Zenciler hapishanelerde de kırbaçlanır, en sudan bahanelerle eziyet görürlerdi. Bunlara tanıklık eden Doktor Howe, saygıdeğer Charles Sumner'e yazdığı mektupta durumu açıkça anlatılıyor:

44) *Anti-Slavery Monthly Reporter*, 1829, s. 381.

"Howard ya da Bayan Fry, New Orleans Hapishanesi gibi böyle kötü yönetilen bir haydut yatağını keşfetmiş olsalardı bile asla anlatamazlardı. Zencilerin kaldıkları yerlerde gördüklerim beni beyazlığımdan utandırdı ve şeytan bir anlığına ruhumdaki hayvanı uyandırdı. Taş döşeli geniş bir avluya giriliyor ve bunun çevresindeki dehlizler her yaş, cins ve renkte kölelerle dolu; bir kırbaç şaklaması işittim, her vuruş bir tabancadan çıkan keskin sesi andırıyordu. Başımı çevirdim ve gördüğüm manzara beni iliklerime kadar titretti ve hayatımda ilk defa saçlarımın kökünden ucuna diken diken olduklarını hissettim. Siyah bir genç kız yüzükoyun bir tahtanın üstüne yatırılmıştı, birbirine bağlanmış başparmakları tahtanın bir ucuna, bağlı ayakları da diğer ucuna gerilmişti, aynı zamanda sırtından geçirilen bir kayış tahtanın çevresinden dolanıyor ve kızı oraya iyice yapıştırıyordu. Kayışın altındaki gövdesi çırılçıplaktı. Yanında dikilen bir seksenlik iri yarı bir zenci, uzun bir kırbaçla, korkunç bir güç ve olağanüstü bir dikkatle vuruyordu. Her vuruş kızın teninde derin bir çizgi açıyor, ardından sökün eden kan ya deriye yapışıyor ya da fışkırarak taş döşemeye akıyordu. Zavallı yaratık kıvranıyor, feryat ediyor ve ölüm korkusunu ve çektiği korkunç acıyı gösteren bir sesle başında duran efendisine haykırıyordu, 'Ah, kıyma bana! Canımı alma!' Dehşet verici kırbaç yine birbiri ardına yarıklar açıp deriden parçalar koparark kızın bedenine iniyordu ve etini mosmor, kanlı ve titreyen bir kas yığınına çevirene kadar bu defalarca sürdü."[45]

İngiltere'nin Dokuz Kamçılı Kırbacı

İngiliz ordusunda 1689 tarihli İsyan Yasası'yla kırbaçlama bir cezalandırma yöntemi olarak onaylandığı zaman zaten iki yüz yıldır en iyi disiplin aracı olarak kabul edilmiş bulunuyordu.

Kırbaçlama aleti olarak dokuz kamçılı kırbaç seçilmişti. Dokuz ayrı sırımın bir araya getirilmesiyle yapılmıştı. Eskiden her bir sırıma üç ayrı düğüm atılırdı.[46] Sırımlar sanığın çıplak etine indiği zaman derisini kâğıt gibi keser, düğümler de büyük et parçaları koparırdı. Shipp, sanığın kendisini, "sanki bir şahinin pençeleri etini kemiklerinden ayırıyormuş gibi"

45) Harriet Beecher Stowe, *A Key to Uncle Tom's Cabin*'den alıntı.

46) İngiltere'de bugün kırbaçlama cezası için kullanılan 'dokuz kamçılı', dokuz sırım parçasından oluşur ancak düğümlenmez. Uçları, karışmalarını önlemek için, ipek sicimlerle "sarılır".

hissettiğini söyler.[47] İşlemin sonunda, kırbaçlanan kişinin çevresi kan gölüne döner, cellat ise mezbahadan çıkmış gibi görünürdü.

Ondokuzuncu yüzyılın sonunda, askeri mahkemelerin 1000 kırbaçtan fazlasını verme yetkileri vardı. Yaygın olarak görülen 500, 600, 800 vuruş cezaları ağır suçların yanı sıra en hafif suçlara bile verilirdi. Üstelik, ceza verilirken yapılan hareketler çoğunlukla işkencenin artmasına neden olurdu. Dolayısıyla, bazı vakalarda, kırbaçlamanın davul vuruşlarına göre yapılması âdet oldu, her bir vuruş arasının ne kadar olacağı davulcuya verilen emirlere bağlıydı. Uzun bir ara vermekle, kurbanın katlandığı işkencenin derecesini daha da artırmak olasıydı. Ayrıca, işkence gören kişi ne kadar zayıfsa, çektiği acı o kadar fazla olurdu. Kurbanın daha fazlasına dayanamaması halinde, cezanın tamamlanması bir başka sefere ertelenirdi. Örneğin, sanık 250 kırbaçtan sonra kendini kaybederse yaraları tamamen ya da kısmen iyileşene kadar hücresinde ya da hastanede bırakılırdı ve sonra da cezasının kalanını çekmesi için üçgene geri getirilirdi. Ceza 800 veya 1000 kırbaç olduğunda üç ya da dört aşamada tamamlanırdı. En büyük acı ve ıstıraplar ilk 200 vuruş sırasında yaşanırdı; 300 kırbaçtan sonra et duyarsızlaşırdı ve kırbaçlananın ölü bir bedenden farkı kalmazdı. Bu nedenle belirlenen kırbaç sayısının bir seferde vurulması sanık açısından her zaman daha iyiydi. Zayıf bünyeli biri güçlü birinden daha fazla acı çekerdi. Çünkü yalnızca ilk 200 kırbacın dayanılmaz eziyetini değil, üç dört sefer daha bu acının tekrarlanacağını bilmenin dehşet verici zihinsel işkencesini de çekerdi. Ondokuzuncu yüzyılın ilk yıllarına kadar bu barbarca uygulamadan vazgeçilmedi.

Kırbaçlama cezalarının verildiği suçların abesliği aşağıda verilen ve Tait's *Edinburgh Magazine*'in (1833) sayfalarından alınan yazıda kendini gösterir:

> "Wellington Dükü komutasındaki birinci özel muhafız alayından bir asker, görev başında içki içtiği ve üstü emrettiği halde kollarını kaldırmadığı için isyan etmekle suçlanmış ve 500 kırbaç cezasına çarptırılmıştır. 200 kırbaçtan sonra alay doktoru müdahale etmiş ve askerin yaşamsal tehlike içinde bulunduğu gerekçesiyle bu vahşi cezaya ara verilmiştir. Sırtı korkunç bir biçimde yaralanan asker, bir binek arabasına konup askeri hastaneye kaldırılmıştır. Zulmü incelikle yerine getirmek ve talihsiz sanığın hayatını kaybetme riski olmadan cezayı uygulamak mümkün olmadığı için, şiddeti artırmak amacıyla her 20 vuruştan sonra kırbacı yeni biri devralırdı."

47) John Shipp, *Flogging and its Substitute*, Londra, 1831.

Bu kırbaçlamaların ardından genellikle ölüm gelirdi. Sir Samuel Romilly Cebelitarık'ta kırbaçlanan bir askerden söz eder. Asker, tören sırasında pis olduğu gerekçesiyle öyle şiddetle kırbaçlanır ki birkaç gün içinde ölür.[48] Sir Charles Napier 1819 yılında Korfu Adası'nda kırbaçlanan iki askeri anlatır, ikisi de ölmüştür[49] ve kendisi de önemsiz bir suçtan yüz kırbaç yemiş olan Somerville, 7. Süvari Alayı'ndan Frederick White örneğini verir. 1846'da kuşkulu ölümler hakkında hüküm veren jüri heyetinin kararına göre, bedensel eza sonucu ölmüştür.[50] Böyle şiddetli bir muameleyi hak eden suç ise "sarhoş olmak"tır.[51]

Deniz Kuvvetlerinde de benzer önemsiz suçlar için bedensel cezalandırma aynı serbestlikle uygulanıyordu ancak yöntem farklıydı. Kullanılan "dokuz kamçılı" sırımdan yapılmıyordu. Yaklaşık yüz elli santim uzunluğunda bir urgan parçası kullanılıyordu. Urgan, bir adamın bileğinin kalınlığındaydı; doksan santimi bütündü ve kalan altmış santimi katlarına ayrılmıştı, her bir kat bükülerek sağlam bir biçimde bağlanmış ve yer yer düğümlenmişti. Bazen tahta bir sap takıldığı da olur ya da urganın kalan parçası bütün olarak bu işi görürdü.

> Çağdaş bir yazar, "Ancak," der, "ucundaki ip ya da tahta olsun fark etmez, önemli olan vuruşun şiddetidir". Aynı yazar şöyle devam ediyor: "Orduda davulcu bir noktada durup konumunu değiştirmeden kırbacı indirir, vuruşu yalnızca koluyla yapar; ama Deniz Kuvvetlerinde bu görevi yerine getiren tayfabaşı suçludan iki adım geride durur; parmaklarını iplerin arasından geçirerek, tabir edildiği biçimiyle dokuz kamçılıyı tarar, her vuruştan sonra ipleri birbirinden ayırarak başının üstünde sallar, bir adım öne çıkar ve bütün gücünü yaptığı işe vermek için vücudunu eğerek, kolunu açabildiğince açıp vuruşu yapar. Bu çok şiddetli bir darbedir; gördüğüm kadarıyla böylesi dokuz vuruşa dayanabilecek bir insan olduğunu sanmıyorum. Kutsallığı olmayan bir işkence – eskiden yapılan tezgâh işkencesi kadar berbat; böyle bir cezayı hak eden insan için asılmak çok daha merhametli bir ayrıcalık olur."[52]

48) *Memoirs*, 1840, c. II, s. 262.

49) *Remarks on Military Law*, 1837, s. 151.

50) *Autobiography of a Working Man*, 1848, s. 299.

51) Sir Charles Napier'in tersine Sir Francis Burdett, Lord Hutchinson ve diğerleri, "dokuz kamçılı"nın kaldırılmasıyla sonuçlanmasa da, cezaların şiddetinin azalmasına öncülük ettiler. Ancak kırbaçlama yine de bir işkence türü olarak kaldı. Lord Roberts göreve başladığında verilebilecek kırbaç sayısı elliye indirildi fakat, "Bu sınırlama altında bile manzara bakılamayacak kadar korkunçtu," diye ifade eder. (*Fifty-one Years in India*, Londra, 1898, c. I, s. 25.)

52) *Frazer's Magazine*, Mayıs 1836, s. 542.

Suçların nitelikleri göz önüne alındığında, verilen cezalar genellikle aşırı ve iğrençti. Örneğin, bir deniz yolculuğunda, 13 Ağustos 1787'de, Cornelius Connell adlı bir deniz erinin bir kadın mahkûmla uygunsuz durumda yakalandığı için 100 kırbaçla cezalandırıldığını; yine bir deniz eri olan James Baker'ın, 31 Ağustos'ta "bir denizcinin yardımıyla, bile bile sahte dolarla kıyıya çıkmaya çalışmaktan" 200 kırbaçla cezalandırıldığını biliyoruz.[53]

At Arabasına Bağlama ve Diğer Kırbaçlama Cezaları

Topluma karşı işlenen suçların cezalandırılmasında kırbaçlamanın Musa yasalarında yeri vardır ve en fazla kırk kırbaç cezası uygun görülmüştür. Romalılar ve Yunanlıların ceza amaçlı kırbaçlamayı aşağılayıcı saymaları ve kölelerle sınırlı tutmalarına karşın, daha önce gördüğümüz gibi, bu ceza yüzyıllar boyunca hemen hemen her ülkede uygulandı.

Çin ve Japonya'da falaka, Rusya'da korkunç *knut*[54] ve daha sonra üç kuyruklu *plet*, sürekli olarak kullanımdaydı. İngiltere'de, VIII. Henry döneminde, serserilik ve benzeri suçların cezalandırılması için suçlunun at arabasının arkasına bağlanıp kana bulanana kadar kırbaçlanması gibi özel bir yasa çıkarıldı. Bununla birlikte, suçlular her zaman arabaya bağlanıp kırbaçlanmazlardı. Pazar günü içki içmek, sarhoşluk, çiçek hastalığına yakalanmak, gayri meşru çocuk doğurmak vb. gibi daha hafif suçların cezası kırbaçlama direğine bağlanarak verilirdi. Bu kırbaçlama direkleri ülkenin her yerine dikilmişti. Stow, Cheapside'da da bir tane bulunduğunu söyler: "Bayrak direğinin yanındaydı ve ona Islah Direği adı takılmıştı. 1556 yılında bir adam sahte yüzük satmaktan burada kırbaçlanmıştı."[55] Aynı yazar, III. Edward döneminden beri hırsızlıkla suçlananlar "ellerinden at arabasının arkasına bağlanıp, kadın ya da erkek, bellerine kadar soyularak dört, beş ya da altı düğümlü iplerle kırbaçlanırlardı," diyor.

Titus Oates davası kırbaçlama cezası için dikkate değer bir örnektir; 1685'te önce teşhir tahtasına konulup sonra da Aldgate'den Newgate'e ve oradan da iki günlük mesafede olan Tyburn'e kadar kırbaçlanmaya mahkûm edilmişti. Yargıçlar, kırbaçlanmayla ölüme mahkûm etmenin aynı şey olduğunu pekâlâ biliyorlardı. Oates müthiş fiziksel gücü ve demirden bünyesiyle dehşet verici işkence boyunca hayatta kaldı ve mahkemeden

53) John White, *Journal of a Voyage to New South Wales*, 1790, s. 50.
54) 1845 yılında *knut* kullanımdan kalktı.
55) John Stow, *A Survey of London*, 1720.

1622'DE AMBOYNA'DAKİ İNGİLİZ HAPİSHANELERİNDE İŞKENCE

Bir onyedinci yüzyıl risalesinden.

KIRBAÇLAMAYLA İŞKENCE

Theatrum Crudelitatum Haereticorорum'daki bir oymadan, 1592.

bağışlanmayı ya da cellattan merhamet etmesini dilemedi. Aşağıdaki anlatım Macaulay'ın kaleminden çıkmadır:

> "Oates, saray bahçesinde teşhir tahtasına konduğu gün, insafsızca taşa tutuldu ve parçalara ayrılmasına ramak kaldı. Ancak Kent'teki yandaşları toplanıp büyük bir kalabalık oluşturdular ve bir ayaklanma çıkarıp teşhir tahtasını yerle bir ettiler. Bununla birlikte, önderlerini kurtarmayı başaramadılar... Ertesi sabah ilk kırbaçlama için getirildi. Sabahın o saatinde Aldgate'den, Old Bailey'e bütün sokaklar hınca hınç dolmuştu. Cellat, kırbacı, özel bir eğitim almışçasına sertçe sallıyordu. Kan dereler halinde akıyordu. Suçlu bir süre tuhaf bir direnç gösterdi, fakat sonunda inatçı metaneti kendini salıverdi. Çığlıklarını duymak bile korkunçtu. Birkaç kez bayıldı ama kırbaç inmeye devam etti. Çözüldüğünde, dağılmak üzere olan bir insan iskeletine dönüşmüştü. James'e ikinci kırbaçlamayı bağışlaması için yalvarıldı. Cevabı kısa ve net oldu: 'Gövdesinde soluk kaldıysa, kırbaçlanacak.' Kraliçe'nin araya girmesi için bir girişimde bulunuldu: Ancak o hiddetle böyle bir sefilin yararına tek söz söylemeyi reddetti. 48 saatlik bir aradan sonra Oates zindanından tekrar çıkarıldı. Ayakta duramıyordu ve Tyburn'e bir sedye üstünde taşımak zorunda kaldılar. Baygın haldeydi: Muhafazakârlar sert bir içki içip sersemlediği söylentisini yaydılar. İkinci gün kırbaç darbelerini sayan biri 1700 kez vurulduğunu söyledi."[56]

Böyle korkunç bir kırbaçlama Dangerfield'e uygulanan benzer bir cezada da görülmüş, kurban, Newgate'e yarı ölü bir halde taşınmıştı.

Ondokuzuncu yüzyılın başlarında, İngiliz İmparatorluğu'nun sanıldığından çok daha merhametsiz kırbaçlama sahneleri, İngiltere'nin hapishane ve ıslahevlerinden sonra Avustralya'daki cezaevlerinde görülür olmuştu. Sydney'in Kışla Meydanı'nda sergilenen zorbalıklardaki şiddet dehşet vericiydi. Adını hepsinden çok duyuran Norfolk Adası'nda, suçlular en sudan bahanelerle bayıltıncaya kadar kırbaçlanıyorlardı. 100, 200 kırbaç cezası vermek sıradan bir olaydı.

> Therry, "Yolda karşılaştığı sulh hakimine şapkasını çıkarmamakla suçlanan birine 50 kırbaç vurulurken ben de Sydney karakolundaydım," diye anlatır.[57]

56) Macaulay, *History of England.*

57) R. Therry, *Reminiscences of Thirty Years' Residence in New South Wales and Victoria*, Londra, 1863, s. 43.

Avam Kamarası'na sunulan ve New South Wales'deki mahkûmlara uygulanan cezaları içeren raporda, Parramatta Hapishanesi kayıtlarından alınan aşağıdaki bilgilere de yer verilmiştir. Birçok emir, işlenen suçların önemsizliğine göre, verilen cezaların ne kadar şiddetli olduğunu göstermektedir.

> "31 Mart 1823. Domain grubuna bağlı Henry Bayne, William Jaynes'in Parramatta'daki evinden çaldığı para ve malların yerini söyleyene kadar her sabah 25 kez kırbaçlanma cezasına çarptırıldı."
>
> "26 Nisan, 1823. Hükümet mandırasında çalışan Richard Johnson, Parramatta'da hükümet mülküne ait bahçede işlenen bir soygunla ilişkili olarak, mavi pantolonu nereden bulduğunu söyleyene kadar her sabah 25 kez kırbaçlanma cezasına çarptırıldı."

Bu cezaların sonucu olarak, Johnson, John Wright adında bir başka tutukluyu soygunu yapmakla suçladı ve Wright da aynı cezaya çarptırıldı. Anlaşılan, yetkililer hırsızı kırbaçlamakta kararlıydılar, kim olduğunun önemi yoktu. Ardından, 5 Nisan'da John M'Clutchy'nin, "çeteden ayrılmasından sonraki on dört gün boyunca kendisine kimin yataklık ettiğini söyleyene kadar" her sabah 25 kırbaç cezasına çarptırıldığını görüyoruz; Charles Watson üç gömlek çalmaktan 25 kırbaç cezası almıştı ve çalınan malların bulunması için bilgi vermezse 50 kırbaç cezası daha alacağı söylenmişti. 24 Nisan 1822'de, James Blackburn, kumar oynamaktan, birlikte oynadığı kişilerin adlarını verene dek her sabah 25 kırbaç cezasına çarptırıldı; 1 Temmuz'da, John Downes ve Hugh Carroll, çalmakla suçlandıkları parayı gizledikleri yeri söyleyene kadar iki günde bir 25 kırbaç cezası aldılar; 4 Ekim'de, hırsızlıkla suçlanan Thomas Smith, "çaldıklarını ortaya çıkarana kadar iki günde bir 25 kırbaç cezasına" ve 100 kırbaçtan sonra hâlâ söylemezse cezasını tamamlamak için Port M'Quarie'ye gönderilmeye mahkûm edildi.

Sahneyi bir de Amerika Birleşik Devletleri hapishanelerine göz atarak değiştirelim. Tren soyguncusu ve silahşör Al Jennings, ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında, mahkûmların keskin kenarlı "küreklerle kendilerinden geçip kan revan içinde kalana kadar kırbaçlandıkları" Ohio Devlet Cezaevi'ne hapsedildi. W. D. Saunders, *Survey*'deki (15 Mayıs, 1915) yazısında Kuzey Carolina'daki tutuklu kamplarında mahkûmların sırtlarında ömür boyu taşıyacakları izler bırakan "deri bir kayışla kamçılandıkları"nı söyler.[58] Bu şiddetli kırbaçlamalar sonucunda birkaç ölüm olayı da

58) *Prison Reform*'dan alıntı, New York, 1917, s. 232.

meydana gelmiştir. 1925'te "bir mahkûm, infazcının darbeleri sonucu can verdi."[59] Georgia'da, resmi bir soruşturma sonucunda alınan tanık ifadelerine göre, "Abe" Winn adlı on altı yaşındaki beyaz bir erkek çocuk, gardiyanlardan birinin domuzlarının sırtına sıcak kahve dökmek suçundan "pürtüklü" deri iplerle öyle çok dövüldü ki hastanede öldü.[60]

Artık kırbaçlama Amerikan medeni hukukunda cezalandırma biçimi olarak yer almıyor.[61] Gizlice kullanıldığına ilişkin deliller vardır ve "gözaltında işkence"ye tabi tutulanlara karşı, genellikle, kauçuk hortum parçası kullanılmaktadır.

Kişisel Olarak ve Sadistçe Yapılan Kırbaçlama

Hiçbir resmiyeti, yetkisi ya da ceza etkinlikleriyle hiçbir ilgisi olmayan, kişisel olarak yapılan kırbaçlamanın eskiden beri sıklıkla uygulandığı konusunda kuşku yoktur. Bu tür uygulamaların dereceleri hakkında bulanık da olsa bir tahminde bulunmak bile neredeyse olanaksızdır. Köleler, her ülkede ve her zaman, mahkemelerin yetki ve rızasıyla kırbaçlandıklarından çok daha fazla, özel olarak kırbaçlandılar. Her ülkede her yaştan mahkûmun, hapishane raporlarına asla geçmeden, her fırsatla kırbaçlandığına kuşku yoktur. Dahası, bireyler, fırsatını bulduklarında, çalıştırdıkları köleleri ve çocukları, ellerine geçirdikleri hasımlarını kırbaçlarlardı. Bunun altında yatan neden bilgi sızdırmak, öç almak, saf zorbalık veya sadizm olabilir.

John Mills ve adamlarının Richard Hawkins'i kırbaçlayarak öldürmeleri bu nedenlerden birincisine örnek oluşturur. Hawkins'i soygun yapmakla suçladılar ve çaldığı malların yerini söylemezse ölümüne kırbaçlayacakları tehdidinde bulundular. Hawkins bu işle bir ilgisi bulunmadığında ısrar edince, giysisini zorla beline kadar soyup sırtını, yüzünü ve kollarını kırbaçlamaya başladılar. Canını bağışlamaları için yakardı ama yalvarmaları işe yaramadı, bacaklarını, belini ve hatta cinsel organlarını kırbaç-

59) Jesse F. Steiner ve Roy M. Brown, *The North Carolina Chain Gang*, Kuzey Carolina Üniversitesi yayını, Chapel Hill, 1927, s. 80.

60) A. C. Newell'in *World's Work*'deki makalesinden *Prison Reform*'a yapılan alıntı, Ekim 1908.

61) Hâlâ belli suçlar için kırbaçlama cezasının yasalarda yer aldığı birkaç ülke varsa da, bu yasanın uygulandığı örnekler azdır. Delaware'de, Wilmington'daki örnek işlikte, 1938 gibi yakın bir tarihte, üç yoksul, hırsızlık suçundan dokuz kamçılı kırbaçla dövülmüştür (bkz. *Daily Mirror*, 10 Ocak 1938); ve Baltimore'da karısını dövmenin cezası hâlâ kırbaçlamadır.

layarak korkunç işkenceyi sürdürdüler. Sonunda Mills ve Curtis, kurbanın söyledikleri üzerine, Hawkins'in babasını ve erkek kardeşini yakalayıp getirmeye gittiler, çalınan çayın nerelerde olduğuna dair bir şeyler bildiklerini düşünüyorlardı. Robb diye birinin gözetimine bırakılan Hawkins daha onlar dönmeden son nefesini vermişti. Mills daha sonra cinayetten mahkûm oldu ve 12 Ağustos 1749'da idam edildi.

Tarihteki saf zorbalık davalarında, Elizabeth Brownrigg'in teşvikiyle yapılan bir dizi uzun işkenceye denk ya da onu aşan ancak birkaç dava vardır; dava Brownrigg'in 14 Eylül 1767'de Tyburn'de infaz edilmesiyle sonuçlandı. Londralı bir musluk tamircisi olan James Brownrigg ile evlenmeden önce hizmetçilik yapıyordu ve bu dişi canavarın kendisi de on altı çocuk annesiydi. Ebelik yapmaya başladı ve yetim kızları hizmetçi olarak çalıştırdığı, hamile kadınlar için kurulmuş bir tür özel hastane açtı. Çok geçmeden Bayan Brownrigg ve doğumevi hakkında tuhaf söylentiler yayılmaya başladı; çalıştırdığı kızlara, o günler için bile şok edici ve iğrenç biçimde davrandığı söylentileri aldı yürüdü. Bu kızlardan birinin Bartholomew Hastanesi'nde ölmesi üzerine, kuşkulu ölüm davalarına bakan jüri, James ve Elizabeth Brownrigg ve oğulları John'u kasten adam öldürmekten suçlu buldu. Bayan Brownrigg'in hizmetinde çalışan kızların

Jane Buttersworth'un dövülerek öldürülmesi.

verdikleri ifadelere göre, mutfağa iki sandalye koyup sonra da kocasının yardımıyla, önceden çırılçıplak soyulmuş kurbanını, sandalyelerin arkasına bağlamak ve tamamen tükenip bayıltana kadar omuzlarından butlarına kırbaçlamak onun için sıradan bir eylemdi. Diğer zamanlarda, Brownrigg, kızın ellerini birbirine bağlar ve geçirdiği ipi tavandaki sağlam bir çengele asardı, kızı yukarı çeker, anadan doğma çırılçıplak olan kız ipin ucunda sallanırdı. Bu durumdayken, bazen at kamçısı, bazen değnek ya da bir süpürgeyle çıplak gövdede açılan yaralardan kan fışkırana kadar vururdu. Mary Clifford'un yaralı gövdesine bakan eczacının söylediğine göre, yara ve yırtıklar öyle ağırdı ki "bıçakla kesilmiş gibi görünüyordu;" "gövdesinde darbe almayan yer yok gibiydi, başı ve yüzü fena halde yaralanmıştı; dahası, gerekli müdahale yapılmadığından kangren olmuştu."

3 Mayıs 1740'da, Bayan Elizabeth Branch ve kızı Mary, Jane Buttersworth'u öldürmekten idam edildiler. Davanın görüldüğü Taunton Mahkemeleri'nde verilen ifadelere göre, Branch, hizmetçisi Buttersworth'u yalan söylemekle suçladıktan sonra vurup yere devirmişti. Ana-kız birlikte, kız bilincini yitirene kadar süpürge sopasıyla dövdüler. Bundan kısa bir süre sonra öldü.

Sadistçe kırbaçlamanın, kırbaçlama tarihinde özel bir yeri vardır. İnsanların veya hayvanların kırbaçlanmasıyla cinsel uyarılma veya tatmin duygusunun yaşandığını her seksolog bilir. Avrupa, Güney Amerika ve Doğu'nun genelevlerinde bu türden cinsel sapkınlıkları olan zenginler için özel olanaklar sağlanır. Yalnızca kırbaçlanan birini görmekle cinsel mutluluk veya haz alanlar da vardır.

"Fransa'da III. Henri'nin dalkavukları ve diğer prensler," der Millingen, "beyazlara bürünürler sonra soyunup yüce efendilerinin haz alması için kırbaçlanırlardı."[62] Islahevlerinin ayrıcalıklı ziyaretçilerinin, kızlar ve oğlanların çıplak kıçları sopalanırken, kendilerinden geçtikleri söylenir.

> "Halka açık bir kırbaçlama," der Bernard Shaw, "her zaman muazzam bir kalabalık çeker; bu kalabalığın içinde, açılan yaraların ve çekilen ıstırapların görüntüsünden korkunç bir tutkuyla kendinden geçen bir yığın insan olacağı kesindir."[63]

62) J. G. Millingen, *Curiosities of Medical Experience*, 1837.
63) *The Saturday Review*, 28 Ağustos 1897, s. 224.

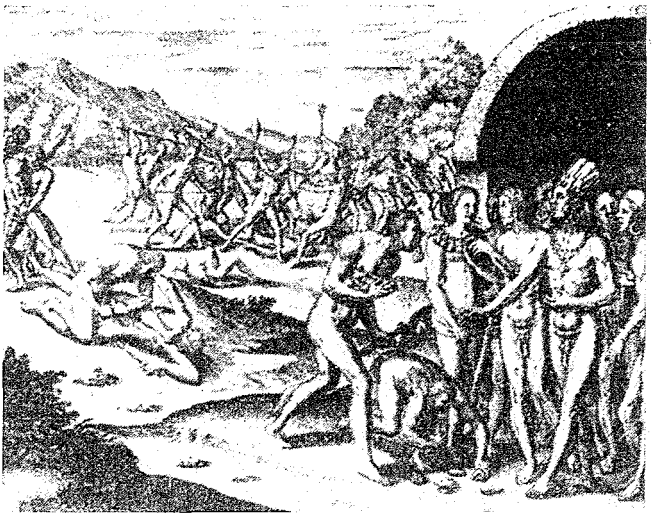
21
Sakatlamak, Sürüklemek ve Dörde Bölmek, Boynunu Vurmak vb.

Sakatlamak

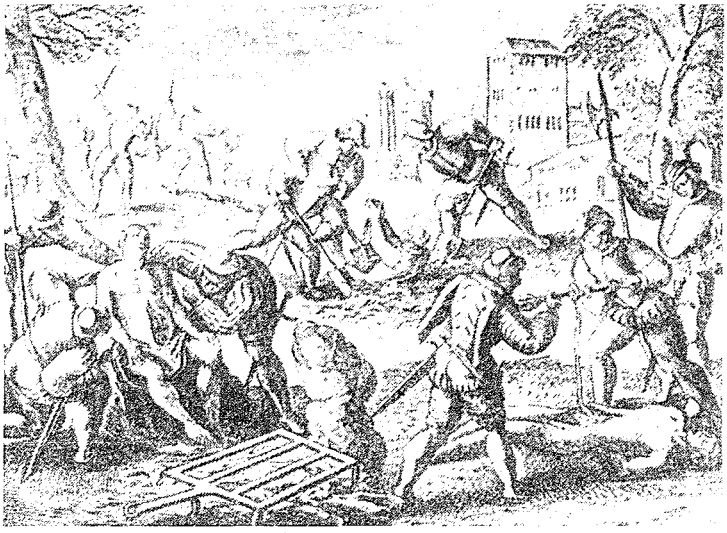
ÖLÜM cezasının verilmediği hemen bütün ülkelerde, bir zamanlar en yaygın olan cezalandırma yöntemi, şu ya da bu biçimde, sakatlamaktı. Vahşi ırklar arasında dilini kesmek, gözlerini çıkarmak, bazen de hepsini birden kesmek, hadım etmek gibi değişik biçimler görülürdü.

Ceza amaçlı sakatlamayı hiç uygulamayan ya da nadiren uygulayan ırkların, bazen Yahudi sünnet törenlerini andıran dinsel bir ayin olarak bazen de toplumsal ve cinsel nedenlerle suçluları ve tutsakları hadım etmesi, bu edimin varlığını kısmen açıklayabilir. Dolayısıyla, cinsel organların kesilmesi, birinci dereceden kurban etme sayılıyordu. İğdiş edilenler bekçi olarak haremlere veya cinsel sapıklara hizmet etmek için genelevlere satılabilirlerdi. Talepleri karşılamak için çok fazla sayıda köle ve suçlu hadım edilirdi.

Hadım etmenin yanı sıra yapılan işkence iki türlüdür. İlk olarak, aseptik cerrahlığın bilinmediği, anestezi kullanılmayan vahşi ve ilkel kabilelerde geleneksel olarak (genellikle dış cinsel organların hepsinin alındığı) tatbik

HADIM ETME İŞKENCESİ
Hughes'un *Histoire de la Navigation*'undan, Amsterdam, 1610.

DİRİ DİRİ YAKMAK, BAĞIRSAKLARINI ÇIKARMAK
Theatrum Crudelitatum Haereticororum'daki bir oymadan , 1592.

edilen cahilce cerrahlığın yarattığı yoğun acı ve ciddi yaşamsal tehlike.[64] İkinci olarak, kendi isteği dışında hadım edilen bir insanda ömür boyu silinmeyecek iz bırakan zihinsel işkence; yani fiziksel tehlike ve ıstırapların üstesinden gelse bile yaşamı boyunca zihinsel acı çekmeye devam edecek olması.[65]

> "Mısır'da bakirelerin saflığı çok şiddetli bir yasayla korunmuştu; özgür bir kadına tecavüz eden erkek, benzer bir suçu bir daha işleyemesin ve diğerlerine de ibret olsun diye, cinsel organları kesilerek cezalandırılırdı,"[66] der Alexander.

Yüzyıllar geçtikçe, hadım etmenin bir cezalandırma ve yasal işkence biçimi olarak resmen ya da açıkça yapılması, çağdaş ülkelerde giderek azaldı. Daha çok, adaleti kendi elleriyle veren halk yığınları (özellikle cinsel suçlarla bağlantılı olarak) ve kişisel öç alma peşinde olan kişiler tarafından el altından yapılır oldu. Bugün bile bu amaçla kullanıldığı olmaktadır.

Ancak hadım etmek azalsa bile, diğer sakatlama biçimleri Avrupa ülkelerinin ceza kanunlarında giderek daha geniş yer tutmaya başladı. Uygulanan teknik, vahşiler tarafından yapılan cerrahi operasyonlar kadar kabaydı; kurbanlar açısından, çekilen ıstıraba eklenen bir risk her zaman vardı.

Grafton'un Chronicles'ından (1809) okuduğumuza göre, onaltıncı yüzyılda Avusturya'ya giren Türkler,

> "öyle büyük zulüm ve gaddarlıklar yaptılar ki böylesi ne duyulmuş ne de yazılmıştır; bazılarının gözlerini çıkardılar, bazılarının burunlarını ve kulaklarını, diğerlerinin cinsel organlarını kesip attılar, kadınların cinsel organlarını kestiler, bakirelerin ırzına geçtiler, gebe kadınların karınlarını yarıp bebeklerini yaktılar."

Çoğu suç için suçluyu teşhir tahtasına koyup bazı uzuvlarını sakatlamak, İngilizlerde gelenekti. En zalim ve en fazla eziyeti verecek olan yöntemler uygulanırdı.

64) Remondino'ya göre (*History of Circumcision*, Philadelphia, 1891), Sudan'ın bir yılda ihtiyaç duyduğu 3800 iğdişi sağlamak için en azından 35000 Afrikalı operasyondan geçirilmiştir.

65) Penis veya testislerin kesilmesini içeren hadım etme işleminin (eski zamanlarda, halkların çoğu hem penis hem de testisleri *en bloc* keserlerdi) tehlike ve acı içermeyen modern kısırlaştırma operasyonuyla bir ilişkisi yoktur.

66) W. Alexander, *The History of Women*, 1779, c. I, s. 111.

"1560 yılında, evin hanımına ve beyine zehir vermekle suçlanan bir hizmetçi kız teşhir tahtasına kondu. Teşhir edilmenin utancı yanında kulaklarından biri kesildi, alnı dağlandı. İki gün sonra yeniden teşhir tahtasına çıkarıldı ve diğer kulağı kesildi. Fakat birkaç gün sonra da bir diğer hizmetçi aynı suçla teşhir edilerek kulağı kesildi ve alnı dağlandı."[67]

30 Haziran 1637'de, John Bastwick, Henry Burton ve William Prynn, Star Chamber aleyhinde konuştukları gerekçesiyle tutuklanmış ve Westminster Sarayı bahçesinde teşhir tahtasına çıkarılmakla cezalandırılmışlardı; alınları dağlandı ve kulakları kesildi. Kayıtlarda, celladın, görevini "olağandışı bir zalimlikle" yerine getirdiği yazılıdır. Prynn'in vakasında cellat, "yanağını kızdırdığı demirle iki kez yaktı ve kulaklarından birini yüzüne öyle yakın kesti ki yanağından da bir parça kopardı." Cellat, mahkûm Burton'un da,

"kulaklarından birini öyle derin ve yüzüne o kadar yakın bir mesafeden kesti ki başını asla bir daha kıpırdatamadı. Diğer kulağı o kadar derinden kesmedi, ardından Burton teşhir tahtasından alındı ve çok fazla kan kaybettiğinden kanı durdurmak için hazır bekleyen hekime götürüldü."[68]

Yalancı tanıklık için, daha önceki bölümlerde yer alan dağlamanın yanı sıra, suçlunun teşhir tahtasına konulup kulaklarının kesildiği de olurdu. Benzer biçimde sahtekârlık, iftira atma, alışverişte eksik tartma ve on iki peniyi geçmeyen hırsızlığın cezası da, suçun ağırlığına bağlı olarak, bir ya da iki kulağın kesilmesiydi. Koyun çalmanın cezası ellerin bilekten kesilmesiydi.

Doktor Leighton, *An Appeal to Parliament; or Zion's Plea Against Prelacy*'yi yazdığı için Star Chamber tarafından mahkûm edildi ve kırbaçlanıp teşhir tahtasına konmakla cezalandırıldı, iki kulağı kesildi, burnu iki yandan yarıldı ve yanakları S. S. harfleriyle dağlandı.

Fransa'da, Fransız Protestanlardan birinin "21 Ocak 1535'te kralın huzurunda diri diri yakıldığını" *Memoirs of the Sansons*'da okuruz; "adamın adı Antonie Poile idi, dili delinip çiviyle yanağına tutturuldu." 1766'da, Chevailer de la Barre, on yedi yaşında genç bir subay, Abbeville Köprüsü

67) John Stow, *A Survey of London*, 1720, I. Kitap, s. 258.
68) *A Collection of the Most Remarkable Trials*, 1734, c. IV, s. 528.

üstünde yer alan, ağaçtan yapılma çarmıha geriliş heykeline zarar vermekle suçlandı. Ortada, delikanlının açık saçık şarkılar söylemek ve Voltaire'in sapkın kitaplarını okumak eğilimleri dışında kayda değer bir kanıt olmamasına karşın işkenceye ve dilinin kesilmesine mahkûm edildi.[69] Günaha girmenin cezası olarak dilin kesilmesi Fransa'da da yaygın olarak uygulanırdı. Hırsızlık için, çalınan miktara göre, bir veya iki kulağın kesilmesi cezası verilirdi. Yahudilerin paralarına el koymak için dişleri sökülürdü; cinayet ve kundaklama davalarında da, infazdan önce bir elin kesilmesi âdettendi.

Kafa Derisi Yüzmek

Bu garip sakatlama yöntemi, Kuzey Amerika Yerlilerince canlılara (ve ölülere) uygulanırdı ve en fazla acı veren işkencelerdendi. Diri veya yaralı bir esire yapıldığı zaman, uygulanan kaba saba yöntem nedeniyle, genellikle ölümle sonuçlanırdı. Fakat istisnalar da vardı. Bunun yalnızca Kızılderililerce yapıldığı fikri yanlıştır. Herodotos İskitlerin de kafa derisi yüzdüklerini söyler:

> "Her İskit, ilk esirinin kanını içer ve savaşta öldürdüğü düşmanların başlarını krala sunar. Çünkü ancak baş getirirse ganimetten pay alabilir. Bu başları kulakların hemen altından kesip gövdeden ayırır ve, aynı öküzlere yaptıkları gibi, derisini yüzerler."[70]

Uygarlığın ilk yüzyıllarında Avrupa'nın birçok bölgesinde yapılagelmiştir. Eski Alman *decalvare*'si kafa derisi yüzmenin bir biçimiydi.

Bu uygulamanın kökeninde, birinin kafa derisini almakla asıl sahibinin elindeki güçlerin de kazanılacağı inancı yatmaktadır. Bu nedenle, cesur ve güçlü savaşçıların kafa derilerine büyük değer verilirdi.

Kuzey Amerika yerlileri arasında uygulanan kafa derisi yüzme yönteminde saçlar sol elle tepeden kavranır, derinin altından geçirilen bıçakla, bir avuç büyüklüğünde deri saçla birlikte kesilirdi.[71]

Amerika'da öncüler zamanındaki bütün kafa derisi yüzme olayları hiç de Kızılderililerin yaptıklarıyla sınırlı değildi. Beyazlar da kafa derileri için avlanıyorlardı. Bunları ganimet olarak ya da büyülü saydıklarından

69) Frederic Shoberl, *Persecutions of Popery*, 1844, c. II, s. 341.

70) *History*, IV. Kitap.

71) Geo. Catlin, *Letters and Notes on the Manners, Customs and Conditions of the North American Indians*, 1841.

değil, ara sıra verilen ödüller nedeniyle topluyorlardı. Her kızılderili kafa derisi getirene ödül verme uygulaması, 1641 yılında Başkan Kieft tarafından başlatılmıştı. Sonraki yüz elli yıl ya da daha uzun süre boyunca gelen yöneticiler aynı politikayı izledi. Fransızların İngiliz kafa derileri, İngilizlerin Fransız kafa derileri getirene ödül vermeleri sonucunda kafa derisi güven içinde olan kimse kalmadı.

Sürüklemek ve Dörde Bölmek

Uzuvların ve gövdenin güç kullanılarak, sözcüğün tam anlamıyla çekilip koparıldığı veya cellat tarafından kesilip parçalara ayrıldığı bu eski infaz yöntemi, Avrupa uygarlığında uzun zaman yaşadı.

Dörde bölmek, gövde parçalara ayrılmadan önce karnın yarılıp bağırsakların dışarı çıkarılması uygulamasında olduğu gibi, bağırsakların deşilmesinin bir üst aşaması şeklinde ortaya çıkmış ve uzun zaman devam etmiştir. Vatan hainleri için verilen bir ceza olan bu infaz yöntemine benzer bir uygulama da, dörde bölmeden önce, bağırsaklarla birlikte veya tek başına kalbin çıkartılmasıdır.

Lacroix ve diğer yazarlara göre, en iğrenç işkence biçimlerinden biri olan bu infaz yöntemi, tek başına adaletin yerine geldiği duygusunu vermekten uzak bulunuyordu. Bu yolla infaz yapılmadan önce, suçlu kabul edilen kişiye başka işkencelerin de yapılması âdettendi. Dolayısıyla, elin ya da kolun biri kesilir, butlar ve göğüsler yaralanır ve yaraların üstüne eritilmiş kurşun ya da kaynar zift dökülürdü.[72]

Bu ön işlemlerden sonra, diyor aynı yazar, suçlunun kolları bileklerinden dirseklerine, bacakları ayaklarından dizlerine kadar kalın iplerle bağlanırdı. Her ip sağlam ağaç veya metal çubuklara takılır, bunlar da at koşumlarına tutturulurdu. Bir anda dört at tarafından çekilen kurban dayanılmaz acılar duyar ve merhamet çığlıkları atardı. Cellatlar bu işlemden tatmin olduklarızaman, atları dört farklı yöne çekmek için kamçılarlar ve suçlunun uzuvları yerlerinden çıkardı. İşkence gören gövdenin parçalanmadığı durumlarda cellatlar, kasabın bir hayvanı parçalaması gibi, uzuvlar hâlâ canlı olan gövdeden ayrılana kadar her birini baltalarla doğrar ve keserlerdi. Bütün bu işlem genellikle dört saat sürerdi.

Kayda geçmiş davalardan belki de en şaşkınlık ve dehşet verici olanı ve bilindiği kadarıyla Fransa'da yapılanların sonuncusu, 1757 yılında XV.

72) Paul Lacroix, *Manners, Customs and Dress During the Middle Ages*, 1874.

Louis'ye suikast girişiminde bulunmaktan infaz edilen Robert François Damiens davasıydı. Mahkeme, Damiens'i *lèse-majesté** ve kendi ana babasını öldürmekten suçlu buldu ve cezasını verdi:

> "Grève'e götürüldü ve kurulan darağacının üzerinde göğsü, kolları, uylukları ve butları kerpetenlerle yakıldı; ana babasını öldürme suçunu işlemekte kullandığı bıçağı tutan sağ eli kükürte sokulup yakıldı; yaralarının üstüne kızgın yağ, eritilmiş kurşun, reçine ve kükürtle karıştırılmış balmumu döküldü; bundan sonra gövdesi dört atın arkasına bağlanıp sürüklendi ve parçalara ayrıldı, organları ve gövdesi ateşte yakıldı ve külleri havaya savruldu. Mahkeme, mallarının Kral hazinesine devredilmesine karar verdi; sözü edilen infazdan önce işbirlikçilerinin adlarını vermesi için Damiens *question ordinaire et extraordinaire*'e alınmıştı."

Damiens'e iki saatten fazla çizme işkencesi yapılmış, çektiği korkunç acılarla şiddetli haykırışlar koparmış ve zaman zaman bayılma noktasına gelmiş ancak konuşmayı reddetmişti. Sonunda, uzuvları parça parça olduğunda, hekim daha fazla dayanamayacağını söyledi. Darağacında, sonu gelmeden önce, Damiens en büyük işkencelere katlandı. Cellatların anlattıklarına göre, kollarının yakılması aşamasında, "mavi alev Damiens'in derisine değdiği zaman korkunç bir haykırış kopardı ve iplerden kurtulmaya çabaladı. Ama ilk andaki acısı geçtikten sonra, başını kaldırdı ve duygularını yalnızca sıkılı dişleriyle göstererek yanan eline baktı."[73] Bu dehşet verici işkenceler peş peşe uygulandı –göğsü ve uzuvları kerpetenlerle didik didik edildi, yaralarına kızgın yağ, kurşun vb. döküldü– sonunda cellatların koşturduğu dört at uzuvlarını gövdesinden ayırdı. Yine de öyle dayanıklıydı ki onu parça parça etmeleri saatlerce sürdü: Sonunda, çaresiz, hâlâ yaşayan gövde bıçakla dörde ayrıldı. Casanova, kendisinin ve beraberindekilerin "bu korkunç sahneyi dört saat boyunca seyretme cesareti" bulduklarını anlatır ve şöyle der, "Defalarca yüzümü çevirmek, gövdesinin yarısı koparılırken iç paralayan çığlıklarını duymamak için kulaklarımı tıkamak zorunda kaldım ama Lambertini ve şişko teyzenin kılları bile kıpırdamadı."[74]

Bu yöntem İngiltere'de bilinmiyor gibi görünür. Bununla birlikte, bir zamanlar vatana ihanetle suçlananlara sıkça uygulanan bir infaz biçimi

* Kralın onurunu zedelemek. (ç.n.)

73) *Memoirs of the Sansons*, haz. Harry Sanson, Londra, 1876.

74) *The Memoirs of Giacomo Casanova di Seingalt*, çev. Arthur Machen, Londra, 1922, c. V, s. 22.

vardı. Bu, sürükleme ve dörde bölmenin katışıksız ve barbarca zalimliğiyle karşılaştırılamasa bile, düşüncesi bile insanın tüylerini tiksintiyle ürpertmeye yeten tüm işkence yöntemlerini içeriyordu. Stow, uygulanışını şöyle anlatır:

> "Hain, hapishaneden çıkarılır ve bir kızak veya tahta parmaklıkla sürüklenerek darağacına veya infaz meydanına getirilir, burada yarı ölü bir hale gelene kadar iple boynundan asılır ve sonra kesilir; iç organları gövdesinden çıkarılır ve cellat tarafından yakılır; eli kesilir, gövdesi parçalara ayrılır; daha sonra başı ve parçaları açık bir meydanda teşhir edilir; bu yerler genellikle Kent Kapıları, Londra Köprüsü veya Westminster Hall'dur. İzleyenlerin gözünde suçun cezasını daha da korkunçlaştırmak için, cellat, yüreği çıkardığı zaman insanlara gösterir ve işte bir hainin yüreği der."[75]

Holinshed'e göre,[76] yarı ölü hale gelene kadar asılan suçlu, bağırsaklar gövdeden çıkarılmadan önce "indirilir ve *canlıyken parçalanırdı*". Strutt'un görüşü ise şöyle:

> "İhanet edenler tahta parmaklıkla sürüklenerek darağacına getirilirler, sonra kısa bir süre asılırlar ve parçalanırlardı: Parçaları, kasabanın ya da kentin en göze çarpan yerine konurdu; ama kişi soylu ise asmak yerine boynu vurulurdu. Bazıları infaz meydanına topukları at kuyruğuna bağlanıp sürüklenerek getirilirdi."[77]

Farklı zaman ve farklı koşullarda bu sürecin işleyişinde değişiklikler yapılmış olduğu sanılıyor. Yine de, resmi kayıtlara göre 19 Ekim 1685'te John Fernley, William Ring ve Henry Cornish hükümdara karşı ihanet suçuyla aşağıdaki cezalara çarptırılmışlardır:

> "Her biriniz, konulduğunuz yerden alınacak ve sürüklenerek infaz meydanına getirileceksiniz ve orada boyunlarınızdan sıkıca asılıp yarı ölü hale gelene kadar tutulacak, ardından kesileceksiniz. Bağırsaklarınız çıkarılacak ve gözünüzün önünde yakılacak. Başlarınız kesilecek ve gövdeniz dört parçaya ayrılacak ve bunlar krala zevk verecek; Tanrı ruhlarınızı affetsin."

75) John Stow, *A Survey of London*, 1720.
76) *Chronicles*, 1807.
77) Joseph Strutt, *Manners and Customs of the Inhabitants of England*, 1775, c. II, s. 72.

Bu özel infaz biçimi görünüşte kadınlara uygulanmıyordu çünkü aynı mahkemede aynı suçla yargılanan Elizabeth Gaunt da aynı derecede suçlu bulunmuştu. Cezası "yakılarak ölmek"ti.

Boynunu Vurmak

Bu infaz yöntemi kendi tekniği içinde hiçbir işkence biçimini içermez; baş, gövdeden ayrılır ve ölüm ani olur. Giyotin ve daha önceleri de Halifax darağacı gibi otomatik aletler söz konusu olduğunda ölümün bu şekilde gerçekleştiği doğruyken, cellat balta kullandığında sonuç çok daha farklıdır. Yalnızca büyük güçle birleşen uzun deneyimler sonucu kazanılan hüner ve keskin bir baltayla baş gövdeden tek vuruşta ayrılabilir. Genellikle birçok vuruş yapılması gerekir ve kurban sonu gelmeden önce dehşetli acılar içinde kıvranır. De Thou, Paris'te infaz edildiği zaman onbirinci vuruşa kadar başın gövdeden ayrılmadığı yazılır.[78]

Canlıyken Deri Yüzmek

Suçlanan mahkûmları can çekiştirerek ve acı içinde öldürmenin bu eski yöntemi, tahmin edilebileceği gibi, birçok ilkel halk arasında yaygındı. Çin'de ve diğer Doğu ülkelerinde kullanılırdı. İÖ ikinci yüzyılda yeni Kartaca'nın kurucusu olan Asdrubal'ın gözde işkence yöntemlerindendi.

Deri yüzmek Avrupa'da bilinmiyordu, uygulandığına ilişkin fazla kayıt da yoktur. Tek dikkat çekici örnek 1366 yılında Kont de Rouci'nin infazıdır.[79] 1655 yılında Valdoculara yapılan zulümler sırasında Jacopo Perrin ve kardeşi David'in kol ve bacak derileri, "et çıplak kalana kadar uzun dilimler halinde" yüzülmüştür;[80] Roraslı Paolo Garnier ise önce hadım edilmiş, ardından da canlı haldeyken bütün derisi yüzülmüştür.

78) *Memoirs of the Sansons.*
79) *A.g.e.*
80) Samuel Morland, *The History of the Evangelical Churches*, 1658.

22
Diri Diri Yakmak, Zincirlerle Diri Diri Sallandırmak, Açlıktan Öldürmek, "Bakire Meryem" vb.

Diri Diri Yakmak

ÖZEL bir infaz yöntemi olarak diri diri yakmanın, daha az rastlanmakla birlikte, vahşi halklar dışında da uygulandığı sanılmaktadır. Plutarkhos'a göre, bekâretini yitiren genç kız bu yolla cezalandırılırdı. Fransa'da kullanıldığının işaretleri vardır. Duc de Soissons'un, bir erkek ve bir kadın kölesini kendi rızası olmadan evlendikleri gerekçesiyle diri diri yaktırdığı söylenmiştir. Belli suçlar için kadınlar da diri diri yakılmaya mahkûm edilirlerdi. Lacroix'ya göre, 1460 yılında hırsızlık yapmakla suçlanan Perette adında bir kadın, Paris inzibat amirince "darağacında diri diri yakılmaya" mahkûm edilmişti.[81]

Onüçüncü yüzyılda, Albicileri yok etme savaşında, Voeur Valisi Ayıneric'in kızkardeşi diri diri bir çukura atılmış ve üzeri taşlarla örtülmüştü.

Ortaçağ'da uygulanan, suçlunun bir çukur ya da hücreye konup "diri diri gömülmesi" yöntemi diri diri yakmaya yakındır. Almanya ve İsviçre'de uygulanırdı. Bununla birlikte, eski binaların duvarları içinde sıkça

81) Paul Lacroix, *Manners, Customs and Dress During the Middle Ages*, 1874.

rastlanan iskeletler, mutlaka bir infazın ya da bir katilin cezalandırıldığının kanıtı değildir. Aksine, dinsel kurban ya da tören eylemlerini gösterirler. Canlı birini, genellikle bir çocuğu "diri diri binanın duvarına gömmek" tanrıları veya kötü ruhları yatıştırıp binayı yıkılmaktan korumak amacıyla uygulanagelen bir âdetti.

Zincirlerle Diri Diri Sallandırmak

Büyük bir olasılıkla işkence bu yolla çok daha uzun sürdüğünden, diri diri sallandırmak, çağdaş ülkelerin çoğunda diri diri yakmaktan daha fazla uygulanmıştır. Jamaika ve Batı Hint Adaları'nda gözde bir infaz yöntemi olarak görülür. Edwards, Ballard's Valley'de işlenen cinayetlerden sorumlu tutulan iki kişinin, Kingston'da canlı olarak demirlerin içine konulup sallandırıldıkları ve açlıktan ölene kadar orada bırakıldıklarını, teşhir edilenlerin çevresini saran kalabalığın katillerle konuştuğunu söyler.[82] Stephen, suçluların zincirlere asılmadan hemen önce kendi istekleriyle patlayana kadar yemek yemelerine göz yumulduğunu söyleyerek aynı gaddarlığa işaret eder; mahkûmların biri dokuz, diğeri yedi gün hayatta kalmıştır.[83] Ayrıca Dominica'da, 1788 yılında çıkan bir ayaklanmanın önderi olan Balla isimli kişinin diri diri sallandırıldığını ve bir hafta içinde öldüğünü söyler.[84] 1759 yılında St. Eustatia'da cinayetten mahkûm olan bir zenci demirlerin içine konulup kızgın güneş altında asılmıştı. On üç gün korkunç eziyetler içinde kıvrandı ve durmadan haykırdı. Durup dinlenmeksizin "su, su!" diye yakarıyordu.[85]

Surinam'da köleler bazen ağaçlardan diri diri sallandırılarak infaz edilirlerdi. Yöntemleri garip olduğu kadar şeytaniydi. Suçlunun yan tarafında kaburgalarının arası yarıldıktan sonra yaranın içinden bir çengel geçirilir ve gövdesi baş aşağı çevrilip zincirlerle asılırdı. Bu yolla yapılan işkencenin şiddetini tanımlamak olanaksızdır ve ölüm gelmeden önce üç veya daha fazla günü bu halde geçirdikleri görülmüştür.

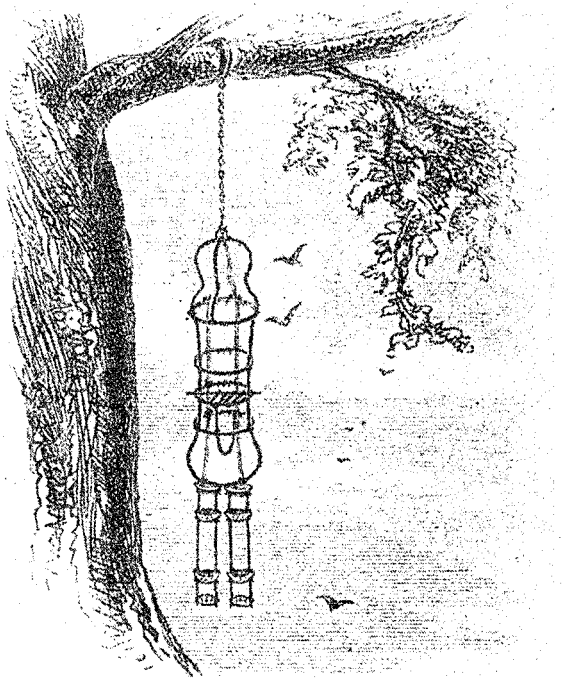
"Once a Week"de (26 Mayıs 1866) yer alan bir makalenin yazarına göre, Jamaika, Kingston'daki Güzel Sanatlar Derneği Müzesi'nde açılan bir sergide diri diri asılmaya mahkûm edilen suçluları koymak için kullanılan

82) Bryan Edwards, *The History of the British Colonies in the West Indies*, 1793, c. II, Kitap IV, III. Bölüm, s. 66.

83) James Stephen, *The Slavery of the British West India Colonies Delineated*, 1830.

84) *A.g.e.*

85) *Gentelman's Magazine*, c. XXIX, 1729, s. 93.

Once a Week'den, 1866.

SUÇLULARI CANLI OLARAK ASMAK İÇİN
JAMAİKA'DA KULLANILAN DEMİRDEN KAFES

İŞKENCE ÇARKINA VEYA ÇARMIHA GERME

demirden bir kafes vardı. Suçlu, kafese konmadan önce, çırılçıplak soyulurdu. Kafes bulunduğu zaman içinde bir kadın iskeleti vardı ve bu iskelet de aletle birlikte müzeye kaldırıldı. Suçlu, kafese kapatılınca, kafes bir ağaca asılıyor ve orada aç, açık, susuz bırakılıyordu. Bir insanın sığabileceği biçimde yapılmış bu işkence aleti kendi türünün en dikkat çekici örneği olduğundan, kafesin bir resmini ve nasıl kullanıldığını *Once a Week* dergisinden buraya aktarıyorum.

> "Dizleri, kalçaları ve beli saran, kolların ve boynun altından geçen demir halkalar gövdenin farklı bölümlerini sıkıca içine alarak perçinlenirdi. Kalçalardan ve başın üstünden geçirilen demir tellerle sıkıştırılırdı. Demir çubuklar ve levhalar bacakları sarar ve destekler ve ayakların altına dayanabilecekleri, eskiden kullanılan üzengilere benzer demir levhalar yerleştirilirdi; bir karşılaştırma yapıldığında çarmıha germenin bile hafif kalacağı işkence bununla da kalmaz, kurbanın tabanlarını delmek için her bir üzengiye üç keskin uçlu çivi çakılırdı. Gücü kalır veya katlanabilirse gövdenin dayanabileceği tek destek, bir ucu bacakların arasından geçirilip bel çevresini saran ve sırta dolanan dar halkaydı. Kolların altından geçen çembere bir çift kelepçe takılmıştı ve ellerin kıpırdatılmasını bile olanaksız hale getiriyordu. Başın üstünden geçen halkalarda ise büyük bir çengel vardı ve bütün bir kafes ıstırap içindeki kurbanla birlikte buradan asılıyordu."

Diri diri asmanın İngiliz Batı Hint Adaları'nda uygulandığının kesin kanıtları olmakla birlikte, İngiltere'de kullanıldığı yolundaki kanıt yokluğu dikkat çekicidir. Uygulandığını ısrarla reddeden birçok yazar vardır. Uygulanmış olsa bile, resmi kayıtların bu tür cezalandırmalardan hiç söz etmeyeceği kesindir.[86] Bununla birlikte, bazı tarihsel ve toplumsal çalışmalarda bu uygulamalara göndermede bulunulmuştur. Bunların içinde en önemlisi, güvenilir tarihçi Holinshed'inkidir:

86) Cesedi zincirleyip asma veya parçalamayı hakim takdirine bırakan bir yasa vardı. Onsekizinci yüzyılın sonlarına kadar, suçluların infazdan sonra zincirlenip asıldığı birçok dava vardır. Görünüşe bakılırsa, halk bu manzaradan tatmin oluyor ve zevk alıyordu çünkü Notes and Queriers'in (10 Ocak 1874) bir muhabiri, Blackwall karşısında, Thames Nehri kıyısına asılmış birkaç korsan görmüş olduğunu söylüyor. Meyhanelerin müşterileri bu manzaraya hâkim birmasa isteyip "küçük dürbün"leriyle otururlardı. Aynı muhabir, cesetler kaldırıldığı zamanki tepkileri şu sözlerle anlatıyor: "Zamanın gazetelerinden bazıları, korsan manzaralarını seyredemediklerinden Londralıların eğlencelerinin ellerinden alındığı yollu şikâyetlerde bulundular."

"Taammüden cinayet veya büyük bir soygun sırasında kasten adam öldürmekten suçlu bulunduysa, diri diri zincirlenip suç mahallinde asılır (ya da merhamet gösterdiklerinde önce iple boğarlar) ve kemikleri un ufak olana kadar orada bırakılır."[87]

Notes and Queries'in (dördüncü dizi, c. XII, s. 298) bir muhabiri, Chettle'ın şu sözünü alıntılar: "Oysa eskiden kasten adam öldürenleri diri diri zincirleyip asmak gibi dehşet verici işkenceler vardı." Aynı gazetenin (dördüncü dizi, c. XI, s. 83) bir diğer muhabiri, kötülüğüyle ün salmış eşkıya John Whitfield'in, 1777 yılında Carlisle dışındaki Barrock Tepesi'nde diri diri asıldığını anlatır ve şöyle devam eder: "Çığlıkları yürek paralayıcı bir hal alana kadar birkaç gün asılı kaldığı ve oradan geçen bir posta arabacısının onu vurarak bu ıstıraptan kurtardığı söyleniyor." Scottish Historical Review'da (Nisan 1905, s. 226) İskoçya'da meydana gelen bir olay anlatılır: "6 Mayıs 1551'de korsanlıktan suçlu bulunan John Davidson, Leith'de, kıyıda suyun içine çakılan bir kazığa 'demirlerle asıldı', ölene dek orada tutuldu."

1383'te diri diri asıp işkence etmeyle ilgili dikkat çekici bir dava oldu. Bu garip yolla infaz edilen adam, II. Richard'ın huzuruna çıkıp Lancaster Dükü'nü hainlikle suçlayan İrlandalı bir rahipti. İşkence şöyle yapıldı:

"Lord Holland ve şövalye sir Henrie Greene bu rahibi aldılar ve boynundan geçirdikleri ipin öteki ucunu cinsel organlarına bağlayarak bu halde astıktan sonra karnının üstüne bir taş koydular. Taşın ve gövdesinin ağırlığıyla boğularak işkenceye uğradı, cinsel organlarını burdular, sırt kemikleri ayrıldı; üç ayrı işkence yapılmasıyla acıklı hayatı sona erdi. Ertesi gün, büyük yalanına ve ihanetine yaraşır biçimde eziyet çektiği görülsün diye, cesedini şehirde sürüklediler."[88]

Diri diri asmak Almanya'da uygulanmış gibi görünmektedir. Moryson'ın anlattığına bakılırsa, özellikle gaddar bir biçim aldığı anlaşılmaktadır.

"Lindau yakınlarında ağaca asılmış demirlerin içinde bir suçlu gördüm, ve her topuğunun dibinde iki kocaman aç köpek ona yapışmıştı, suçlu açlıktan ölmeden önce onlar etini yiyip bitirebilirlerdi; Frankfurt'da da bir Yahudinin benzer biçimde cezalandırıldığını gördüm."

87) *Chronicles*, 1807, c. I, s. 311.
88) Holinshed's *Chronicles*, 1807, c. II, s. 763.

Kalküta'nın Kara Deliği

1756 yılı, 123 kişinin bir hapishane hücresinde saatler süren korkunç işkencelerden sonra boğularak ölmelerine tanıklık etti. Yer Kalküta'ydı, gece bunaltıcı ve nemliydi; beş buçuk metrekarelik hücreye iki demirli küçük pencereden başka yerden hava girmiyordu. Dayanılmaz susuzluk, temiz hava olmayışı ve hücreye yayılmış sidik kokusuyla eziyet gören mahkûmlar pencereye ulaşıp hava alabilmek için birbirleriyle mücadele ediyordu. Gardiyanlar parmaklıklardan azıcık su veriyor ve suyun arkasından kopacak kavgayı seyretmek için ışık tutuyorlardı. Kuşkusuz çoğu ayaklar altında çiğnenerek ölmüştü. Hayatta kalanlardan birinin anlattığına göre, on bir buçuk civarında mahkûmlardan büyük bölümü ölmüş ve çoğu da aklını yitirmişti. Ertesi sabah kapı açıldığı zaman bu hücreye doldurulan 146 kişiden yalnızca 23'ü hayattaydı.

Aç Bırakarak İşkence Etmek

Hafif suçlarda itirafettirmek veya kanıt bulmak için yiyecek vermeden hapsetmek, her zaman uygulanagelen bir cezalandırma biçimi olmuştur.

Michelet'ye göre, Almanya'da köleleri cezalandırmak için üç gün süreyle bir fıçının altına koymak yaygındı.

Prison forte et dure diye bilinen işkence de bir zamanlar hem Fransa'da hem de İngiltere'de uygulanmıştı. Pike, bunun "süresiz hapis ve aç bırakma"yı içerdiğini söyler.[89] IV. Henry zamanında bu işkence yerini "sıkıştırma"ya, peine forte et dure işkencesine bırakmıştır.

Suda Boğmak

Suda boğmak, eski halkların suda yaşadıklarına inandıkları cinlere insan kurban etmelerinin bir biçimiydi. İnsanlar kadar her türden hayvanın da ırmak veya denize atılmasıyla, öfkelerini fırtınalarla gösteren cinlerin yatıştırılacağına inanılırdı.

Roma'da, iki eşliler ve baba katilleri suda boğularak infaz edilirlerdi. Birçok ülkede yeni doğan bebekler bu yöntemle öldürülürdü. Günümüzde de istenmeyen çocuklardan kurtulmak için, bulunmalarının çok zor olduğu düşünülerek, aynı yöntem uygulanmaktadır.

89) Luke Owen Pike, *A History of Crime in England*, 1873.

Suda boğmak, büyücüler ve cadılardan kurtulmak için Ortaçağ'da yapılan eziyetler içinde oldukça yaygın bir yöntemdi. Fransa'da, VI. Charles döneminde isyana teşvik etmenin cezası suda boğulmaktı.

Sandal İşkencesi

Bu eşine az rastlanır ve iğrenç işkence biçimi eski zamanlardan kalmadır ve o zamanlarda bile nadiren uygulanmış gibi görünmektedir. Plutarkhos, İran tiranı Artakserkses'in Mithridates'i bu yolla öldürdüğünü anlatır. Tarihçinin anlattığına göre, en az on yedi gün can çekişmiş ve bu sürede akıl almaz acılar içinde kıvranmıştır. Uygulanan işkencenin ayrıntıları şöyle özetlenebilir:

Aynı ölçü ve biçimde iki sandal alındı. Kurban, başı, elleri ve ayakları yanlardan çıkacak biçimde, birine sırtüstü yatırıldı. Sonra ikinci sandal ters çevrilip bunun üstüne örtüldü. Ayakları, elleri ve başı dışarıda kalan suçlunun gövdesi bu şekilde kapatıldı. Sonra yiyecek verildi ve reddedince kurbana verilenleri kabul edene kadar iğne batırıldı ya da başka türlü işkenceler yapıldı. İkinci aşama bal ve sütü karıştırıp ağzına doldurmak ve yüzüne sıvamaktı. Bu halde güneşin altına bırakıldı. Kısa süre içinde yüzüne sinekler ve böcekler konmaya başladı. Bu halde saatler ve günler geçti ve böceklerin ısırmalarından mahkûm çılgına döndü. Bu sırada, iki sandalın oluşturduğu oyuğun içinde biriken dışkı ağır bir koku salmaya başladı ve çürümeye yüz tuttu. Ölüm geldiği zaman, üstteki sandal kaldırıldı, eti yenip yutulmuştu ve "iğrenç yaratıklar sürüsü etini kemirmiş ve iç organlarının içinde semirmişlerdi."

"Bakire Meryem"in Öpücüğü

İşkencecinin yaratıcılığı, farklı zamanlarda çok farklı ve tuhaf biçimlerde kendini göstermiştir ama eşsiz ve korkunç "Bakire"den daha şeytani bir işkence aleti icat edebilen kesinlikle olmamıştır. Madrid Engizisyonu'nda bu aleti gördüğünü iddia eden Albay Lehmanowsky, onun, "şeytani yaratıcılıkta bütün hepsini geçtiğini" söyler.

Ondokuzuncu yüzyılın başlarında pek çok kişi "Bakire"nin yalnızca bir söylence olduğunu iddia ediyordu; iddialarını desteklemek için bu tuhaf ve uğursuz işkence aletinin hiçbir örneğinin görülmemiş olduğunu vurguluyorlardı. Albay Lehmanowsky ve diğerlerinin ifadelerinin dürüstlüğünden kuşku duyuyorlardı.

Alman kalelerinde bu aletten olduğuna dair birçok söylenti vardı ve bunlar gerçekti, "jungfernkuss" ("Bakire"nin öpücüğü) terimi Almanya'da iyi bilinirdi. Ama yalnızca bir mitos olabilecek bu söylenti ve masallardan başka elle tutulur bir kanıt da yoktu.

1832'de, konuyla yakından ilgilenen Bay R. L. Pearsall, Doktor Mayer'den (Nuremberg Arşivi Sorumlusu) bir zamanlar böyle bir cihazın Nuremberg Kalesi'nde kesinlikle var olduğu bilgisini aldı. İki yıl sonra, titiz araştırmalar yapan Bay Pearsall yeni bir ilerleme kaydetti. Salzburg'da, kendisine bir zamanlar "Bakire"nin bulunduğu iddia edilen bir işkence odası gösterildi. Sonunda, var olduğuna inanılan aletin tek örneği ortaya çıktı. Baron Diedrich'in antika koleksiyonunun bir parçasını oluşturuyordu ve Baron, Bay Pearsall'a, bunu Fransız Devrimi sırasında bulan birinden satın aldığını anlatmıştı.

Bu işkence aleti büyük bir olasılıkla onsekizinci yüzyılda İspanya'da icat edilmiş ve V. Charles'ın her iki ülkeyi de idaresi sırasında Almanya'ya ithal edilmişti. Aşağıdaki "Bakire Meryem" tanımı, Fransızlar Toledo kentine girdikleri zaman oradaki Engizisyon zindanlarını incelemekle görevlendirilen General Lasalle'nin hizmetindeki bir Fransız görevli tarafından yapılmıştır.

"Yeraltındaki bir girintide, sorguların yapıldığı özel geçidin hemen yanında, keşişlerin elleriyle oyulmuş Bakire Meryem'i temsil eden, ağaçtan bir heykel duruyordu. Başının çevresinde altın kaplamalı bir süs vardı ve sağ elinde bir bayrak tutuyordu. İlk görüşte hepimizi etkilemişti, üzerinde ipekten yapılmış ama, omuzlarından aşağıya doğru dökülüp yanlara doğru bollaşan bir tür zırh vardı. Yakından dikkatle bakıldığında, gövdesinin ön kısmının son derece keskin dar bıçaklarla dolu olduğu görülüyordu ve kapakları iki yana açılıyordu. Kollar ve eller bitişikti; tahta perdenin ardındaki makine, heykeli harekete geçiriyordu. Engizisyonun hizmetçilerinden biri, General'in emri üzerine, kendi tabiriyle, makineyi çalıştırmak zorunda kaldı. Heykel, birini sanki bütün sevgisiyle bağrına basacakmışçasına kollarını açtığı zaman, canlı kurbanın yerine Polonyalı bir askerin tıka basa dolu sırt çantası kondu. Heykel onu sıktıkça sıkıyordu; hizmetçi emir üzerine heykele kollarını açtırdığında heykel eski haline döndü ve çantanın beş on santim kadar delindiği, çivi ve bıçak uçlarında asılı kaldığı görüldü. Engizisyon'un, deyim yerindeyse, dostlarından biri bize bu makineyi kullanarak yapılan olağan uygulamaları anlattı. Söyledikleri özetle şöyleydi:

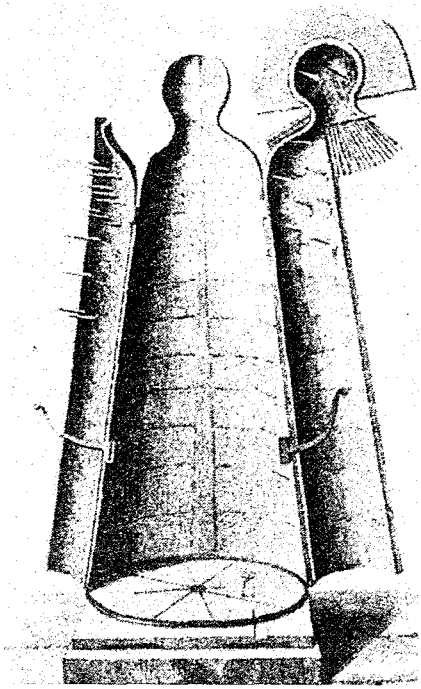
'Sapkınlıkla veya Tanrı'ya ya da Azizlere küfretmekle suçlanan ve suçlarını itiraf etmeyi ısrarla reddeden kişiler, dip tarafındaki oyuklara konulmuş sayısız kandilin, heykelin yaldızlı görkemini ve başıyla sağ elindeki bayrağı renkli ışıklarla aydınlattığı bu hücreye getirilirdi. Heykelin karşısında üstüne siyah örtü atılmış küçük bir sunakta mahkûma dini ayin yapılırdı ve iki rahip ciddiyetle Tanrı'nın Anası huzurunda itiraf etmesini öğütlerlerdi. 'Bak,' derlerdi, 'kutsal bakire kollarını sana nasıl da sevgiyle açıyor! Katılaşmış yüreğin onun bağrında eriyecek; orada itiraf edeceksin.' Bunun üzerine, heykel kollarını açmaya başlardı: Aklı başından giden mahkûm onun kucağına giderdi; heykel onu giderek daha yakınına çeker ve kaşla göz arasında çiviler ve bıçaklar mahkûmun göğsüne batana kadar onu kendine bastırırdı.'"[90]

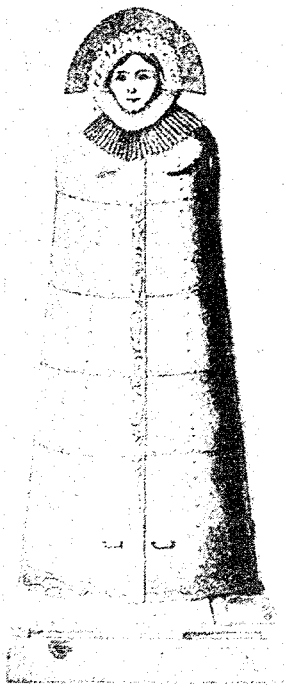
Bu öldürücü ve acılı kucaklamayla sarılmış mahkûmdan yine suçunu itiraf etmesi istenirdi. Reddederse kollar, ağır ağır ama kesinlikle canını çıkararak daha fazla sıkardı. İtirafın kabulü ya da, genellikle olduğu gibi, kurbanın "Bakire"nin pençelerinden alınıp yeni ve daha başka işkenceler yapılacak kadar iyileşmesi için zindanına geri gönderilip gönderilmeyeceği cellatlara kalmıştı.

Doktor Mayer'e göre, alet, Almanya'da oldukça farklı bir biçimde kullanılıyordu. Heykel gizli bir tuzak kapağının önünde dururdu ve kurban, "Bakire"nin öldürücü kucaklamasından kurtulduğu zaman, bu kapaklı kapının ardındaki hücrenin içine, kılıçlardan yapılmış bir tür beşiğe düşerdi. Bu kılıçlar gövdeyi parçalara ayıracak biçimde konmuştu. Bu makinenin makas gibi keskin bıçaklarının nasıl işlediği tam olarak bilinmiyor ama kurbanın gövdesinin keskin bıçakları sıkıştırarak döndürüp harekete geçirdiği bir mekanizması olabilir.

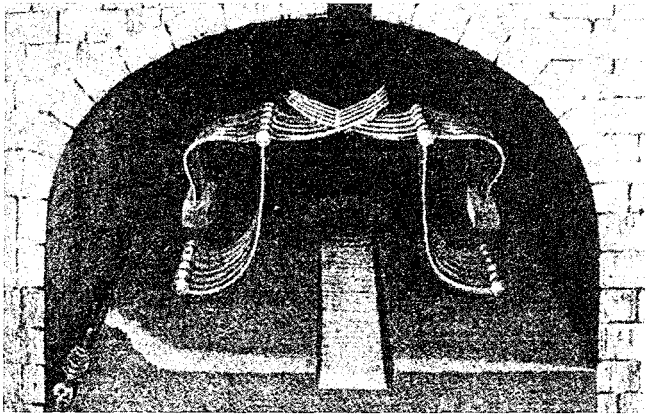
Bay Pearsall'ın Almanya'da incelediği makine, itiraf ettirmek amacıyla kullanılmamış gibi görünmektedir. Kucaklayınca öldürüyordu ve kurbanı ciddi biçimde yaraladıktan sonra onu alt taraftaki bıçaklara fırlatıyordu. "Heykelin yapılış biçimi oldukça basitti," diyor Bay Pearsall. "Sağlam bir kafesin üzerine saç levha geçirilmişti. Ön tarafı kanatlı kapı biçimindeydi. Heykelin sağ göğsünün içinde on üç, sol göğsünün içinde sekiz tane dörtgen kama vardı. Yüzün iç tarafında "açıkça kurbanın gözleri için yapılmış" iki kama daha bulunuyordu ve bunlar da kurbanın, heykelin içinde geri geri gitmeye zorlandığını gösteriyor, ayakta dururken kamalar göğsüne ve başına saplanıyordu."[91]

90) Frederick Shoberl, *Persecutions of Popery*, 1844, s. 132-134.
91) *Archaeologia*, c. XXVII, 1838.

"BAKİRE MERYEM"
İç görünüşü (sivri uçlu demirler görülüyor) Önden görünüşü (kapalı)

"BAKİRE"NİN ARKASINDAKİ BÖLMEDE BULUNAN KESME ALETİNİN GÖRÜNÜŞÜ
KURBAN BU BIÇAKLARIN ÜSTÜNE DÜŞÜYORDU
Archæologia'dan, 1838.

23
Dayanıklılık Testiyle Yapılan İşkence

Kızgın Demirle Yapılan Dayanıklılık Testi

BÜTÜN dayanıklılık testleri dinsel veya boş inançlarla yakından ilişkilidir. Yüzyıllar boyunca tanrıların etkisi altında insan gövdesinin ateşe dayanabildiği varsayılmıştır. Bu nedenle, masum biri her tür dayanıklılık testinden yara almadan geçebilirken, suçlu olan ilahi bir korumadan yoksundu. Önde gelen din adamları, zamanın sözde bilimadamlarının çoğu gibi, bu inançları çok ciddiye alırlardı. Kitabı Mukaddes'teki hikâyelerden, Nemrud'un harlı ateşe attığı İbrahim'in yara almadan kurtulmasında bu düşünce eğiliminin izini görürüz. Şadrak, Meşak ve Abednego Nabukadnezar'ın emriyle bağlanmış ve yanan ateşli fırının içine atılmışlar, ateş fazlasıyla harlı ve alevler etraflarını sararken, saçlarının bir teli bile yanmadan, Tanrı koruması altındaki üçlü yürüyüp çıkmıştır.

"Kızgın demir" veya benzeri dayanıklılık testleri, vahşi ve ilkel halklar arasında ilk ve Ortaçağ Avrupa uygarlığında olduğu kadar uygulanırdı. Sophokles dayanıklılık testinden bahseder. Grimm, şişko Charles'ın karısı İmparatoriçe Richerda'nın, Piskopos Liutward ile zina yapmakla suçlanınca ateşin üstünden yara almadan yürüyüp masumiyetini kanıtladığını söyler.

İngiltere ve genel olarak Avrupa'da, dayanıklılık testi ya kızarana kadar ateşte tutulmuş bir, bir buçuk kilo ağırlığında bir demir parçasının çıplak elle belli bir mesafe taşınması ya da yere düzensiz aralıklarla yerleştirilmiş dokuz kızgın saban demirinin üzerinde çıplak ayak ve gözler bağlı olarak yürünmesi yoluyla yapılırdı. Bazı durumlarda, ve belirli suçlara bağlı olarak, zanlı çıplak ayakla her bir demire basmaya zorlanırdı. Dindar Edward'ın annesi olan Kraliçe Emma, Winchester Piskoposu Alwyn ile zina yapmakla suçlandığı zaman masumiyetini kanıtlayabilmek için bu yolla denemeden geçirilmişti. Suçlanan kişi testten hiçbir yara almadan kurtulursa masum olduğu kabul edilirdi.

Dayanıklılık testlerinin temelinde suçlanan kişinin suçlu ya da masum olmasının ancak ilahi güç tarafından kanıtlanacağı yatardı. Öyle ki, "Tanrı adaleti" olduğu düşünüldüğünden bu işlem birçok tören eşliğinde ve bir rahibin gözetiminde gerçekleştirilirdi. Mahkemeden önce, suçlu, "ekmek, su ve ot" ile üç gün geçirmeli ve halk da mahkeme sırasında hazır bulunmalıydı. Test her zaman dualar ve suçlunun bir kap kutsanmış su içmesiyle açılırdı ve test kızgın demir taşımakla yapılacaksa ellere de su dökülürdü.

Birçok kişinin bu test türünden yara almadan geçip masumiyetlerini kanıtlamış olmaları, ya deriyi yanmaktan koruyan bir yöntem bilgisinin varlığını, ya Burckhardt'ın belirttiği gibi, Bedeviler arasındaki kızgın kaşığı yalamaya benzer bir töreyle olan yakınlığını ya da zanlı ve ayini yöneten rahipler arasındaki bir danışıklı dövüşü akla getiriyor.

Wakamba kabilesinde uygulanan baltayla dayanıklılık testi (kirapo ja zoka) kızgın demir testinin bir türüdür ve bu da daha uygar çoğu halkın saban demiri denemesinin dinsel hokus-pokusla ilişkilendirilmesine benzer büyülü bir anlam taşır. Büyücü zanlıya yemin ettirir ve aşağıdaki sözleri tekrarlatır: "... (kişinin adı)nın malını çaldıysam veya bu suçu işlediysem, benim yerime Mulungu (Tanrı) yanıt versin. Çalmadıysam, bu günahı işlemediysem, beni korusun."[92] Bundan sonra, büyücü kızdırılmış baltanın keskin tarafını zanlının açık eline dört kez koyar. Masumsa, yara almayacağı düşünülür, elinin yanması suçlu olduğunun kanıtıdır. Aynı yazar, bu kabilenin iğneyle dayanıklılık diye bilinen bir diğer testi daha uyguladığını anlatır. Uzun bir iğne kızdırılır ve zanlının dudaklarından geçirilir, açılan yaradan kan çıkanlar suçlu demektir.

92) J. Lewis Krapf, *Travels, Researches and Missionary Labours During an Eighteen Years' Residence in Eastern Africa*, 1860, s. 173.

Kaynar Suyla Dayanıklılık Testi

Kızgın demir testinin çağdaşı ve onun kadar yaygın olup aynı dinsel anlamı taşıyan bu dayanıklılık testi biçiminde, zanlı, çıplak el ve kollarını, dirseğin yukarısına kadar, içinde kaynar su olan bir kaba sokar ve içine atılan bir nesneyi –genellikle madeni para, bir taş veya yüzük– çıkarırdı. Bu testin tekniği ülkelere göre değişir ve bazen aynı ülkede farklı suçlar için uygulandığı da olurdu. Genellikle kaynar suyun içinden çıkarılması gereken nesnenin ağırlığında, elin içinde tutulması gereken sürede ya da atılan taşın taşınacağı mesafede farklılıklar görülürdü. Bazen de kabın içindeki suyun derinliği değişirdi. Bu işlemden sonra, el, herhangi bir kumaşla değil ama rahibin mühürlediği bir bez veya bantla sarılıp üç gün bekletilirdi. Sonra çözülürdü. Eti yaralanmamışsa zanlı masum olarak salıverilirdi.

Çoğunlukla su yerine zift, yağ, mum yağı gibi diğer sıvılar tercih edilirdi. Hindistan'da genellikle kaynar yağ kullanılırdı. Bu büyük bir dinsel tören fırsatı olarak da kutlanırdı. Forbes şöyle anlatır:

> "Dayanıklılık testinin uygulanacağı gün, brahman rahipleri ve mahkûmlar tarafından birçok dinsel tören yapılır, kap kutsanır ve ateşin yanacağı yer önceden tezekle örtülür. Tezek, Hindularca dinsel törenlerde sıkça kullanılır. Yağ yeterince kaynadığında, kabın içine kutsal pippal yaprağı (ficus-religiosa) atılır ve ateşin etkisi açıkça görülünce başbrahma tarafından bir dua okunur ardından suçluya kabın içindeki yüzük ya da parayı çıkarması emri verilir. Mahkûmun korkunç bir biçimde yandığı örnekler olduğu gibi eli kolu yarasız çıkan birçok kişinin de varlığına dair kanıtlar vardır."[93]

Bu ve benzer test biçimleri Hindistan'da yakın yıllara kadar devam etmiştir. 1846'da, Arrahlı bir tüccarın, hırsızlık yaptığından kuşkulandığı bazı hizmetçilerini kaynar su testine tabi tuttuğu söylenmektedir. Aynı yıl, aynı yerde oturan bir adamın söylediğine göre, evinden bazı küçük eşyaları kaybolan Tanjoreli bir sulh hakimi, "alıp almadıklarını itiraf ettirmek için üç karısının ellerini olağan bir uygulama olarak, kaynar tezeğe batırdı."[94] Yine, 1867'de, Bombay Gazette'de, hırsızlık yapmakla suçlanan bir devecinin kaynar yağ testine tabi tutulduğu yazılır.[95]

93) James Forbes, *Oriental Memoirs*, 1813, c. II, s. 390.
94) *Once a Week* (New Series), c. VIII, 1871, s. 103.
95) H. C. Lea, *Superstition and Force*, Philadelphia, 1878, s. 250.

Mucize gibi görünse de birinin çıplak elini kaynar sıvıya sokabilmesi olayının geçerli bir açıklaması olmalıdır. Voltaire'e göre, bu türden dayanıklılık testlerinin yaygın biçimde yapıldığı zamanlarda, cezasını çekmeden elini kaynar suya sokmanın gizli yöntemlerini bilen birçok kişi vardı. Bu yöntem, soğan suyuyla karıştırılmış sülfirik asit ve şapın deriye sürülmesinden ibaretti.[96] Kızgın demirle dayanıklılık testi konusunda, Burckhardt ve diğerleri, demirin kızarma değil akkorlaşma derecesine kadar ısıtılması durumunda güvenle "yalanabileceği"ni söylerler. [*Encyclopaedia Britannica* (onbirinci baskı) ve Hastings'in *Encyclopaedia of Religion and Ethics*'ten "dayanıklılık testi" maddesine bakınız.]

Soğuk Suyla Dayanıklılık Testi

Bu tuhaf ve yaygın test biçimi, suyun büyülü ve arındırıcı özellikleri olduğu inancına dayanıyordu. İlahi güçlerin etkisi altındaki suyun, suçluların günah veya suçlarını otomatik olarak aldığına inanılıyordu.

Soğuk su testi İngiltere'de Hıristiyanlığın ortaya çıkışından hemen sonra yaygın biçimde uygulandı. Test, işlemin başlamasından hemen önce aşağıdaki tiradı söyleyen bir rahibin yönetimi altında yapılırdı:

> "Sana sesleniyorum, ey insanoğlu! Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına; ikrar ettiğin Hıristiyan dini; Tanrı'nın tek oğlu olan İsa; Kutsal Üçlü; Kutsal İnciller ve Kilise azizlerinin bütün kutsal emanetleri adına, itham edildiğin suçu işlediysen, bu suçu kabul ediyorsan veya suçu işleyeni biliyorsan, altara yaklaşma veya komünyona katılma."

Sonra rahip dua ederdi. Bu dinsel girişlerden sonra suçlu soyulur, el ve ayakları bağlanır, belinden bir ip geçirilir ve gövdesinden yarım metre yukarıdan düğümlenirdi. Bu hazırlıklar tamamlanınca, mahkûm, suya atılırdı. İpteki düğümün suyun altında kalması masumiyetinin kanıtı olarak görülürdü. Batmaması suçlu olduğunun işaretiydi.

Bu test biçimi Ortaçağ'da cadılara yapılan eziyetler sırasında daha da yaygınlık kazandı. Şeytanlarla alışveriş halinde ve sudan hafif olduğu

96) Voltaire'in anlattığı kimyasal ilaç karışımlarının kaynar sudan yara almadan geçirme güçleri konusunda bir bilgim yok ve bir dayanıklılık testinde bu yöntemi uygulayacak kadar deli cesareti olan birini tanımıyorum; ama yıllar önce bambaşka bir konu vesilesiyle ihtiyar bir katrancı beni bunun olabileceğine ikna etti, insan bir kez ustalık kazanınca parmağını hiçbir acı hissetmeden kaynar katrana sokabiliyor.

düşünülen büyücü ve cadıları bulmak için özellikle kullanıldı: Bunların batmaları olanaksızdı. Scribonius, ilk değilse bile, bu kuramı ortaya atanlardan biriydi ve daha sonraki yüzyıllarda, büyücülüğe karşı seferberliğin en uç noktaya ulaşmasıyla, eski inanç yeniden canlanarak birçok yandaş buldu. I. James ve İngiliz cadı avcılarının lideri Matthew Hopkins, büyücülerin ortaya çıkarılmasında su testinin şaşmayacağını iddia ediyorlardı. Bununla birlikte, ironik bir biçimde, Hopkins'in bu testin erdemleri ve yanılmazlığını büyük bir şevkle ve didaktik bir biçimde savunmasından pişmanlık duyduğu gün de geldi. Kendini suya attı, büyücü olduğunu kanıtladı ve salak gibi infaz edildi.

İngiltere'de soğuk suyla yapılan cadı testlerindeki bir teknik, Anglo-Saksonlarda yaygın olarak uygulananlardan oldukça farklıydı. Zanlı, çaprazlamasına, sağ elin başparmağı sol ayağın baş parmağına ve sol elinki sağ ayağın başparmağına gelecek şekilde bağlanırdı. Gövdenin ortasından bir ip geçirilir ve suçlu, suya ya da varsa bir dereye atılırdı. Battığı oranda masum olmadığı anlaşılırdı ancak ben bunun değerinden kuşku duyuyorum, çünkü bu testi yapan kişilerin sanığa karşı daha baştan önyargılı oldukları açıktı. Elleriyle idare ettikleri iple suçlunun batmasını kolayca engelleyebilirlerdi.

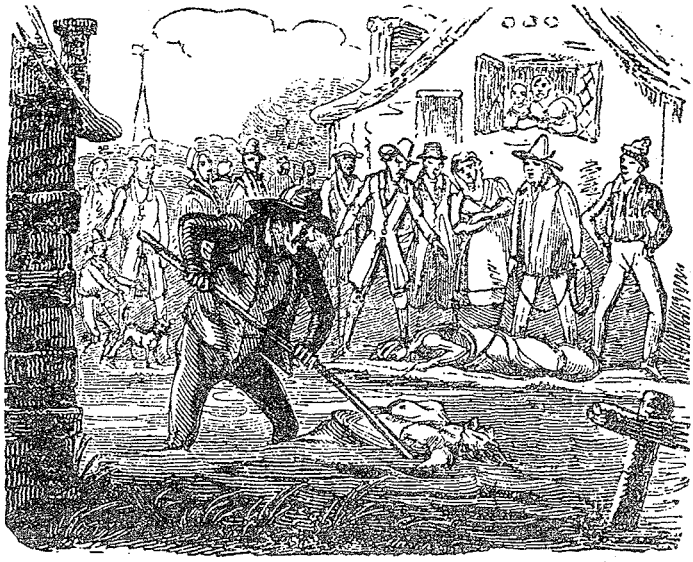
Su testinin kaldırılmasına karşın, etkinliğine duyulan inanç sürdü ve adaleti kendi eliyle veren halk yığını resmi yasaklamayı göz ardı ederek kuşkulandıkları kimselere bu deneyi uyguladılar. Königswarter'e göre, 1815 ve 1816 yıllarında Belçika'da büyücülükle suçlanan birçok kişiye bu deney yapıldı ve Danzig'de, 1836 yılında büyücülükle suçlanan yaşlı bir kadın iki kez denize daldırıldığında yüzeye çıktığından "suçlu bulundu ve dövülerek öldürüldü."[97]

Tring'de, 1751 yılında Ruth Osborne'un öldürülmesi İngiltere'de çok konuşulmuş bir örnektir. Yetmiş yaşındaki bu kadın kocasıyla birlikte büyücülük yapmakla suçlandı, çırılçıplak soyuldular ve su testine tabi tutuldular, kadın hemen sonrasında öldü. Elebaşı Colley, katillikten yargılandı ve Hertford Mahkemesi'nde ölüme mahkûm edildi.[98] Yine, 22 Temmuz 1760'da,

> "Leicester sulh mahkemesinin duruşmalarından birinde, Glen ve Burton Overy'deki bütün zavallı ihtiyar kadınlar, iki kişinin büyücülükle suçlamaları üzerine suya daldırıldılar ve iki kez teşhir tahtasına çıkarılmaya ve bir ay hapis cezasına mahkûm edildiler."[99]

97) H. C. Lea'dan alıntı, *Superstition and Force*, 1878.
98) *Gentelman's Magazine*, c. XXI, 1751.
99) *A.g.e.*, c. XXX, 1760.

Ondokuzuncu yüzyılda uygulama hâlâ devam ediyordu, Esssex'de, Sible Hedingham'da bir bölgede bir olay meydana geldi; doğaüstü güçleri olduğuna inanılan yaşlı bir adam su testine tabi tutuldu.

Ruth Osborne ve kocasına "soğuk su"yla dayanıklılık testi işkencesi.

The Times (24 Eylül 1863), "Ağustos'un 3'ünde, son kez, kalabalığın içinde vahşice itile kakıla bir su değirmeni savağına getirildi, dereye atıldı ve bu zorbalıktan bir ay sonra, tıbbi kanıtlara göre, aldığı yaralardan dolayı öldü," diye yazıyor.

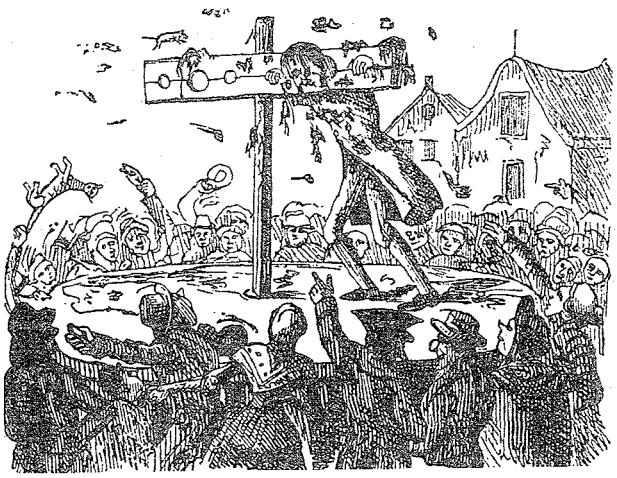
24
Çeşitli İşkence Biçimleri

Teşhir Tahtası ve Tomruk İşkencesi

Bu iki cezalandırma biçimi aynı ilkeye dayanır: Suçluyu halka teşhir ederek rezil etmek. Teşhir tahtası veya tomruğun, çoğu durumda işkence içerdiği söylenemese de, bunlara kapatılan kişiyi kalabalığın ciddi biçimde yaralaması ve aşağılaması olasılığı her zaman vardı. Psikolojik yönü de göz ardı edilmemelidir. Üstelik teşhir tahtasında sergilenmek genellikle cezanın yalnızca bir parçasıydı. Öncesinde veya sonrasında kırbaçlama gelir ve bu bazı durumlarda sakat bırakmayı da içerirdi.

Mahkûm, teşhir tahtasına yalnızca boyun ve ellerinden asılmış olsa da, saatler boyunca boyun çevresinde kocaman, sabit ağaçtan bir yakayla durmanın, başlı başına şiddetli bir ceza olduğu açıkça anlaşılabilir. Mahkûm yalnızca çaresiz değildir, bir de onu yaralamak veya aşağılamak isteyenlerin insafına bırakılır.

Bu işkence biçimi onaltıncı yüzyılda zirveye ulaşmıştı. Kadın erkek ayırt edilmeksizin en hafif suçlar için bile uygulanıyordu. 1555'te, bir kadının, çocuğunu dövdüğü için teşhir tahtasına konduğunu görüyoruz. 1556'da kadın satıcısı bir kadının, "fahişeleri vatandaşlara, çıraklara, hizmetçilere götürmekten" ve aynı yılın sonlarında bir ana ve çocuğunun,

John Waller'ın teşhir tahtasındayken öldürülmesi.

biri fahişelikten, diğeri ise "kendi öz çocuğunu satmak ve fahişelik yaptırmaktan" teşhir tahtasına konduğu kaydedilmiştir.[100] 1637 yılında, John Lilburn bölücü yayın bastırmak ve yayınlamaktan Star Chamber'ca, Westminster sokaklarında kırbaçlanmaya ve teşhir tahtasına konmaya mahkûm edildi. *The Shortest Way with the Dissenters* adlı eseri yüzünden Daniel Defoe da teşhir tahtasına kondu.

Uygulama yüzyıllar boyunca devam etti. 1751 yılında, Egan ve Salmon'un, soygun ve cinayete katılmak suçlarıyla hapishaneye konmadan önce West Smithfield'da teşhir tahtasına konmaya mahkûm edildiklerini okuyoruz. Bu örnek, teşhir tahtasına konma cezasının korkunç ve tehlikeli bir uygulama olduğunu göstermesi açısından dikkat çekicidir. Teşhir edilen mahkûmların çevresinde toplanan halk yığını onları şalgam, patates, taş vb. ile taşlar, öyle ki, Egan taşlanarak ölür ve Salmon'un aldığı yaraların da ölümcül olduğu kanıtlanır. 1732'de, John Waller soygun ve yalancı tanıklık yapmaktan Londra, Seven Dials'da teşhir tahtasına konmaya mahkûm edilmiş ve kana susamış kalabalıktan başına atılan nesnelerin açtığı yaralar sonucunda ölmüştür.

Anglo-Saksonlarca uygulanan teşhir tahtası işkencesinin kaba bir biçimini Strutt tanımlar. Bu alet, suçlunun çevresinden geçirilip bağlanarak onun hareket etmesini engelleyen, ortadan ikiye ayrılmış esnek bir ağaç

100) John Stow, *A Survey of London*, 1720.

parçasıdır. "Mahkûm bu biçimde zaptedilmişken, uçları düğümlenmiş üç sicimle kırbaçlanır."[101]

Tomruk işkencesinde ayaklar veya eller, bazen de ikisi birden hapsedilir. Bu cezalandırma biçimi dayanılmaz acılar verebilir. Onaltıncı ve onyedinci yüzyıllarda her kasaba veya köyde bulunan tomrukların boş kaldığı ender görülürdü. Her tür hafif suç bu yolla cezalandırılırdı.

Kayda geçen en yakın tarihli olaylardan biri de Leeds Mercury'de (14 Nisan 1860) olmuştu: John Gambles, Pudsey'de, Pazar günü kumar oynamaktan tomrukta altı saat oturma cezasına çarptırılmıştı.

Pranga olarak bilinen özel bir tomruk işkencesi biçimi kölelik zamanında Batı Hint Adaları'nda sıkça kullanılırdı. Ayaklar uzun demir bir çubukla sıkıştırılırdı. Bu demir çubuklardan bir tanesinde genellikle on veya on iki köle bulunurdu. Çalıştırılmak için salıverilirler ve sonra hepsine yeniden pranga takılırdı, ceza üç hafta ya da daha fazla sürerdi.

Parmaksıkıştıran

Başparmaklara ıstırap veren bir baskının uygulanması İngiltere'de mahkûmları itiraf ettirmek ya da tanıklardan bilgi almak için uzun zaman kullanılmıştır. Bu baskı, en basit biçimiyle, başparmağın çevresine sarılan sağlam ama ince bir sicimle yapılırdı. Parmaksıkıştıranın icat edilmesi ile, parmağın ezilip bir et yığını haline gelmesine yetecek kadar çok baskı yapılması sağlandı. Bu işkence biçimiyle verilen korkunç acı, üzerinde uygulananların itirafta bulunmalarıyla kanıtlanmıştır. Bishop Burnet, *History*'sinde, çizme ve "uyutmama" işkenceleri uygulanan ama sonuç alınamayan Spence ve Carstairs'e parmaksıkıştıran uygulandığında bildikleri her şeyi anlattıklarını söyler:

> "İşkence, etkisini Spence'in üstünde gösterdiği zaman Carstairs'in de aynı yemini etmesini istediler. Reddetmesi üzerine parmaklarını sıkıştırıcıya koydular; işkence yaparken öyle çok sıktılar ki aleti geri çıkaramadılar ve parmaksıkıştıranı yapan demirci gelip kendi aletleriyle çıkarmak zorunda kaldı."

1779 yılında, Howard, Suffolk'daki Lavenham Hapishanesi'ni ziyaret ettiği zaman, "hükümet yetkililerince, gardiyana, mahkûmlara uygulanmak üzere gönderilmiş birkaç tane parmaksıkıştıran vardı."[102]

101) Joseph Strutt, *Manners and Customs of the Inhabitants of England*, 1775, c. I, s. 40.
102) John Howard, *The State of the Prisons*, 1784, s. 207.

AĞAÇ, EL VE AYAK TIRNAKLARININ İÇİNE
ÇİVİ SOKMA İŞKENCELERİ
Gallonio'nun *De SS. Martyrum Cruciatibus*'unun 1688 (Antwerp) baskısından.

EGAN VE SALMON,
SMITHFIELD TEŞHİR TAHTASINDA

Parmaksıkıştıran ya da onların deyişiyle parmakçığın, onyedinci yüzyılın sonlarına kadar İskoçya'da sıkça kullanıldığının işaretleri vardır. Kullanımına ilişkin son kayıt 1690 tarihini taşır; Henry Nevil Payne'e, Kral James'in yeniden tahta geçirilmesi planına katıldığı gerekçesiyle iki gün aralıksız parmakçık işkencesi yapılmıştır.

İngiliz kolonilerinde köle sahiplerinin bunları kullandığı iddia edilir. Dalyell "köle ticaretine bakan bir tanığa inanılacak olursa, Jamaika'da sol ellerine parmaksıkıştıran takılmış iğne işleyen kızlar" gördüğünü söyler.[103]

"Zırh Eldivenler" İşkencesi

"Zırh Eldivenler", Hükümdar, Danışma Meclisi veya Star Chamber'ın verdiği yetkiyle Tower'de kullanılırdı. Bu eldivenlerin üst kısımlarında bilekleri giderek daha çok sıkıştıran demirler vardı. Bu aletle uygulanan baskı, işkencenin yalnızca bir parçasıydı. Mahkûm, bir kütük ya da bir taburenin üstüne çıkarılırdı. Bir kirişe tutturulmuş zincirler veya ipler mahkûmun bileklerine takılırdı. Böylece bağlandıktan sonra ayaklarının altındaki destek çekilir, bütün ağırlığı bileklerine binen kurban havada asılı bırakılırdı. "Zırh eldivenler" ete geçtiği yeri keser, kollar şişerdi.

> Bu yolla eziyet görenlerden biri olan F. Gerard şöyle der: "Göğsümde, karnımda, kollarımda ve ellerimde büyük acı duydum. Gövdemdeki bütün kanın kollarıma hücum ettiğini ve parmaklarımın ucundan fışkıracağını düşündüm. Bu olmadı ama eldivenler etime geçene kadar kollarım şişti. Bu halde bir saat asılı kaldım ve bayıldım, ayıldığım zaman kendimi cellatların kollarında buldum: Ayaklarımın altına bir ağaç parçası koydular ama kendime gelir gelmez yine çektiler. Böylece beş saat asılı kaldım ve bu zaman içinde sekiz dokuz defa kendimden geçtim."[104]

Eldiven İşkencesi

Don Juan Van Halen'in anlattıklarına göre, 1817 yılına kadar Murcia Engizisyonu'nda kullanılmış, kimi bakımlardan "zırh eldivenlere" benzeyen dikkat çekici ve şeytani bir işkence biçimidir. Van Halen siyasi bir

103) John Graham Dalyell, *The Darker Superstitions of Scotland*, Edinburgh, 1834, s. 653.
104) John Lingard, *A History of England*, 1823, c. V, Not (U), s. 651.

suçtan dolayı 21 Eylül'de tutuklandı. Masum olduğunu iddia etti. Kendisine karşı yapılan suçlamaları ısrarla inkâr etmesi üzerine işkence yapılması emredildi. Cellatlar koltukaltlarına iki yüksek destek koyup Van Halen'i yerden yukarı kaldırdılar ve gövdesini havada asılı bıraktılar. Sağ kolu yanındaki desteğe sıkıca bağlandı ama sol kolu, eli açık olarak yere yatay bir biçimde açıldı. Bu eline, bileğine kadar uzanan ağaçtan bir eldiven sıkıca oturtuldu. Eldivene tutturulmuş iki demir omuzlarına kadar geliyor ve aletin yerinden oynamamasını sağlıyordu. Bacaklara ve gövdeye sarılan ipler desteklere sıkıca bağlandı, böylece kıpırdayacak hali kalmadı. Bu durumda, cellatlar sorularını yeniden sordular ve mahkûmu, kralı ve Katolik dinini yıkma planları yapmakla suçladılar. Van Halen suçlamaları reddetti ve masum olduğunu bir kez daha yineledi. Sonra işkence başladı. Çektiği eziyetleri Van Halen'ın ağzından dinleyelim:

> "Kolumu idare eden eldiven, bir çarkın ucuna takılmış gibiydi ve şimdi hareket etmeye başlamıştı; dirseğimden omzuma giderek artan keskin bir acı, bütün iskeletimi etkisi altına alan şiddetli bir sarsıntı hissettim, yüzümden soğuk terler boşalıyordu. Sorgulama devam ediyordu; ama çektiğim eziyet içinde kulağıma çarpan tek sözcük Zorilla'nın 'Öyle mi? Öyle mi?' sorusuydu, çektiğim eziyet öyle yoğun bir hal almıştı ki bayıldım ve artık bu yamyamların sesini duymaz oldum."[105]

Ördek Sandalyesi

Ördek sandalyesi ve horoz sandalyesi arasında oldukça büyük fark vardır ancak bu iki terim daha sonra aynı cezalandırma biçimini belirtmek için kullanılmıştır. Her ikisi de, özellikle fahişelik ve ahlaksızlıkla ilgili hafif suçların cezalandırılmasında yaygın biçimde kullanılmıştır.

Horoz sandalyesi daha eskidir. Domesday Book'da Chester kentinde kullanıldığından söz edilir. Wright bu sözcüğün basit olarak "gece sandalyesi" anlamına geldiğini söyler ve büyük bir olasılıkla "aslında ceza belli bir süre böyle bir şeyin üstünde oturtarak yalnızca halka teşhir edilip aşağılamayı içeriyordu."[106] Sandalyenin suçluları suya batırmak için kullanıldığına ilişkin varsayımları haklı çıkaracak hiçbir kanıt yok gibidir ve eldeki sınırlı bilgilere bakılırsa çok zararsız bir cezalandırma biçimidir.

105) *History of the Inquisiton*, 1850, s. 405.
106) Thomas Wright, *The Archaelogical Album*, 1845.

Öte yandan, ördek sandalyesi[107] ürkütücü bir sınama olarak gösterilmektedir. Kullanım amacı da buydu. Uzun bir direğin ucuna bir sandalye veya oturak yerleştirilirdi. Suçlu, sandalyeye oturduğu zaman sırık, ya ırmak veya göl kenarındaki birkaç kişi tarafından ya da otomatik bir düzenekle kaldırılır ve sandalye yüküyle birlikte suya daldırılırdı. Bu amaç için genellikle kirli veya kötü kokulu bir sırık seçilirdi. Ahlaksızların ve fahişelerin cezalandırılmalarında kullanılırdı ve İskoçya'da da İngiltere'de olduğu kadar yaygındı. London Evening Post'a göre (27 Nisan 1745), kayıtlara geçmiş son örneklerden biri Kingston'da kullanılmasıdır, ahlaksızlık suçundan, "bir kadın iki-üç bin kişinin önünde Thames Nehri'ne daldırıldı."[108]

Howard, ördek sandalyesinin bir hapishanede kullanılması gibi sıradışı bir örnek verir. 1779 yılında Liverpool Hapishanesi'nde bulunan birkaç İngiliz mahkûmdan biri banyo niyetine böyle bir şey yapmıştı. Bununla birlikte, banyo, amacına uygun olarak kullanılmadı. Banyonun bir ucunda uzun sırık yerine bir direk vardı ve ucuna da bir sandalye yerleştirilmişti. Hapishaneye giren her kadın sandalyeye oturtulup art arda üç kez suya daldırılırdı.[109]

İngiltere aracılığıyla Birleşik Devletler de ördek sandalyesi ile tanışmıştır. Sandalyenin, 1818 yılında ahlaksızlıktan suçlu bulunup halkın önünde suya daldırılarak cezalandırılan Mary Davis davasında kullanıldığı kaydedilmiştir.

Cadı Gemi

Ördek sandalyesi, kadınlara işkence etmenin ustalıklı ve zalimce bir yöntemi olan cadı gemi veya ağızlıkla büyük ölçüde yer değiştirdi. Bu gem, miğfere benziyordu ve demirden yapılırdı, tek farkı kafes biçiminde olmasıydı, dil dışında görüşü ya da hareketi engellemiyordu; ağzın içine doğru çıkıntı yapan, demirden, tıkaç gibi bir parçası vardı ve bunun fazlasıyla rahatsız edici, acımasız bir tıkaç olduğu söylenebilir. Ağızlıktan söz ederken Plot şöyle der:

> "Newcastle ve Walsall'da ahlaksızları ıslah etmek için tuhaf bir yöntemleri var, çok etkili oluyor ve çok da güvenli, bana öyle geliyor ki, hayati tehlike içermesinin yanında her dalış arasında konuşma özgür-

107) Mancınık, "tribuch" ve "thewe" de denir.
108) Chambers, *Book of Days*'den alıntı, 1863, s. 209.
109) John Howard, *The State of the Prisons in England and Wales*, s. 258.

İP İŞKENCESİ
Theatrum Crudelitatum Haereticororum'daki bir oymadan, 1592.

CADI GEMİ
Gardner'ın *England's Grievance Discovered*'ından , 1655.

lüğü de veren horoz sandalyesine yeğleniyor,[110] ama ikisi de güvenlikli değil, dili öyle gemliyor ki..."[111]

Kullanılan gemlerin hepsi pek öyle zararsız değildi. Krallığın her yerinde birçok müzede bulunan örnekler pek çok çeşidinin kullanıldığını gösterir, bunlardan bazılarının şiddetli acı verip yaraladığına kuşku yoktur ve kısa bir süre için takılması bile bir işkencedir. Bazılarında ağza giren parça keskin bir biçimde sivriltilmiştir, mahmuz gibi dürtülür veya dişlere çakılır. Bu gemler dili ve ağzın kenarlarını parçalayabilir. Wilson, Forfar'da alışılmışın dışında "tiksindirici bir alet" bulunduğundan söz ederken bir diğer örneğin de Edinburgh'da olduğunu belirtir.[112]

Gemler iftira ve kişiliğe hakaret durumlarında cezalandırmak için kullanılırdı. Ayrıca, Cadı Gemi olarak anılmasından da anlaşılacağı gibi, büyücülükle suçlananların cezalandırılmalarında da sıkça kullanılırdı. O zamanlar bütün cadıların güce sahip oldukları, bazı özel şeytan formüllerini şarkı söyler gibi veya ezberden söyleyip kendilerini bir hayvana dönüştürebildikleri ve canları istediğinde bir yerden başka yere uçabildiklerine inanıldığından, alet, özellikle bu tür durumlarda etkindi. Gemlerin takıldığı cadılar, görevleri mahkûmların bir an dahi uyumalarını engellemek olan gardiyanlar tarafından denetlenirdi.

Gemin tuhaf bir biçimi, kötülüğüyle ün salmış Norfolk Adası Hapishanesi'nde kullanılmıştır. Deri ve ağaçtan yapılmış bu gem, nefes almayı sağlayacak küçük bir delik dışında ağzı tamamıyla kapatıyordu. "Çeşitli kopçalar ve kayışlarla sıkıca bağlandığı zaman, tam bir geme benziyordu."[113]

Demir yaka (jougs), İskoçya'ya özgü bir aletti. Suçlunun boyun çevresine takılırdı. Yakaya tutturulan bu zincir, bir direğe veya ağaca sabitlenirdi. İngiliz teşhir tahtası veya tomruğun karşılığıydı.

Sarkaç İşkencesi

Sürekli zihinsel acı vermek için, İspanyol engizisyoncularınca kullanılan işkence yollarından olan bu şeytani "sarkaç işkencesi"nin üstüne yoktu. Bazen itirafettirme amaçlı kullanılırdı, mahkûm istenen tüm bilgiyi vermeye razı olduğunu gösterdiğinde öldürücü alet durdurulurdu; çoğu

110) Yazarın burada su oturağına gönderme yaptığı açıktır.
111) Robert Plot, *The Natural History of Staffordshire*, 1686, s. 389.
112) Daniel Wilson, *Prehistoric Annals of Scotland*, 1863.
113) John West, *The History of Tasmania*, Launceston, 1852.

zaman da infaz amaçlı kullanılırdı. Kurban bir masanın üzerine yatırılır ve sıkıca bağlanırdı, bu durumda gözlerinden başka yerini oynatamazdı. Kurbanın üstünde, alt kısmı kavisli ve keskin, geniş, ağır bir sarkaç bulunurdu. Bu sarkaç ilk hareketinde odanın tavanında olurdu. İleri geri sallanan sarkacın ucu, giderek şaşmaz bir biçimde aşağı iner ve yüzü tavana dönük olan mahkûm, dehşet içinde, istencine karşın asılı bıçağın salınımlarını izler, an be an yüzüne daha çok yaklaşan keskin kenarlarını görerek korku ve ıstırap çekerdi. Sonunda keskin bıçak deriyi keser ve canını alana kadar acımasızca kesmeyi sürdürürdü. Ama mahkûmun sonu bundan önce gelirdi, çoğu durumda sarkaç ete gerçekten gömülmeden önce mahkûm aklını kaçırırdı.

Bu özel işkence, Edgar Allan Poe'nun ünlü öyküsü Kuyu ve Sarkaç'ta anlattığından daha iyi tanımlanamaz, bir edebiyat eseri olmakla birlikte, bu biçimde işkence gören birinin çektiği eziyetin anlatımı çok gerçekçidir.

Banyo İşkencesi

Antik Roma'nın sıcak havalı, ter atma odalarıyla görkemli kaplıcalara sahip olduğu günlerde, suçluyu bu banyolardan birine kapamak yaygın bir infaz yöntemiydi. Amaç öldürmek değil de cezalandırmak veya itiraf ettirmek olduğunda, mahkûm, boğulma sınırına gelene dek banyoda bırakılırdı. Hiçbir ölümlü, banyonun terletici ya da bunaltıcı ortamına uzun zaman dayanamazdı, boğulma derecesine gelene kadarki süre ısının azaltılması veya çoğaltılmasıyla uzatılıp kısaltılabilirdi.

Bu ve benzeri işkence biçimlerinin çeşitli ülkelerde yüzyıllar boyu uygulandığına kuşku yoktur. Isı ve su, hem resmi hem özel, gizli ve açık olarak işkenceciler tarafından her biçimde kullanılagelmiştir. Suyu mahkûmun başına damla damla dökmek ya da işkence tezgâhında "ıslak giysi" kullanmak gibi.

Duyarlı bir bölge üzerinde sürekli su kullanımını içeren bir işkence biçiminin insanı çıldırtmaya yetecek en dayanılmaz ve acı verici işkencelerden olduğu genelde bilinmez ama bu gerçektir. "Su damlatma" işkencesinin genişletilmiş bir biçimi süzgeçsiz bir su kabı kullanılmasıdır. Sırtüstü yatan bir mahkûmun alnına iki metre yukarıdan sürekli su dökülmesi sürecinde, "Uzmanlara göre," diyor Lea, "en güçlü suçlular bile birkaç dakika içinde canlarının bağışlanması için yalvarırlar."[114] Bu yöntemin daha geliştirilmiş olanı duş kullanılmasıdır. Aynı yazara göre, su işkence-

114) H. C. Lea, *Superstition and Force*, s. 450'deki dipnot.

sinin bu biçimi Amerika'da kullanılmaktadır. Ölüme bile yol açabilir. "Auburn'deki New York Hapishanesi'nde, 1858 Aralık'ında, Simon Moore adlı güçlü, sağlıklı bir adam yarım saat kırk beş dakika arası duşa tutuldu ve çıkarıldığında öldü."[115]

Askeri İşkenceler

Orduda, kırbaçlamanın yanı sıra, başka acı verici cezalandırma biçimleri de zaman zaman uygulanmıştır. Bunların içinde en tuhaf olanlardan biri "ağaç at" olarak bilinenidir.[116] Bu alet ağaçtan yapılmıştır. Tahtalar, bir atın sırtını çağrıştıracak biçimde keskin açılarla birbirlerine çivilenmiş, dört ayakla desteklenmiştir, yerden bir buçuk-iki metre yüksekliktedir ve bir kaideye sabitlenmiştir. Kaidenin istendiği yere götürülmesini sağlayan tekerlekleri vardır. Ata iyice benzetmek için baş ve kuyruk takılmıştır. Suçlu, elleri arkasından bağlı, "at"a çıkarılır ve ayaklarına ağırlıklar asılır. Saatler boyunca ara vermeden bu durumda kalmaya zorlanır. Ne kadar acı çektiği kolayca anlaşılabilir. Alet Amerika'da da İngiltere'deki kadar kullanılmıştır. Morse Kontesi Alice'e göre, "Hollandalı bir asker olan Garret Segersen, tavuk çalmaktan, saat ikiden alayın kapanış saatine kadar üç gün süreyle, her bir ayağında iki yüz elli kilo ağırlıkla, ağaç ata bindirilerek şiddetle cezalandırıldı."[117] Aynı yazar şöyle der, "Amerika'da sömürge zamanında, Long Island'da, ağaç ata binmekten dolayı en az bir kişinin öldüğü bilinmektedir."[118] Tehlikeli sonuçlar doğurması, İngiltere'de kaldırılmasına neden oldu. Grose şöyle diyor: "Uzun süre ağaçtan ata binmenin, insanda fiziksel hasarlar doğurduğu bazen de eklemlerde kırılmalara neden olduğu bulgulandı ve bu yöntem terk edildi."[119]

Bir diğer garip cezalandırma aleti, ağaçtan yapılmış bir tür yuvarlak kafesi andıran fırıldaktı; bir eksenin etrafında büyük bir hızla dönebiliyordu. Grose'un söylediğine göre, kafese kapatılan suçlu, "fena halde hastalanıyor ve, kadın ya da erkek, genellikle gövdesinde ne var ne yok hepsini aralıklardan boşaltıyordu."[120] Morse Kontesi Alice, "Amerikan Ordusu'nda,

115) *A.g.e.*, s. 450'deki dipnot.

116) Orduda kullanılan "ağaç at", işkence tezgâhıyla karıştırılmamalıdır.

117) Alice Morse Earle, *Curious Punishments of Bygone Days*, 1896, s. 128.

118) *A.g.e.*, s. 129.

119) Francis Grose, *Military Antiquities*, 1788, s. 200.

120) *A.g.e.*, s. 204. Bu ifadeden anlaşıldığına göre, fırıldak, askerlere olduğu kadar sivillere, erkeklere ve kadınlara da uygulanıyordu, bununla birlikte, ordu dışında kullanıldığına ilişkin bir kayda rastlamadım.

fırıldakta cezalandırmanın süresi uzadığında, genellikle peşinden cinnet ve ahmaklığın geldiği söylenir,"[121] der.

Yaygın bir ordu cezası olan "Kazığa bağlama"yı[122] Grose anlatıyor:

> "Uzun bir kazık toprağa çakılır, suçlu onun yanındaki tabureye oturtulur, sağ elinin bileğinden geçirilen ip kazıktaki kancaya takılır, kaldırılabildiği kadar yükseğe kaldırılır; tabureyle aynı yükseklikte, yukarı doğru sivriltilmiş ama kör bir kütük kazığın yanında yere sokulur ve tabure çekilir, zavallının çıplak ayakları bu kütüğün üstünde kalır, deriyi parçalamasa da büyük eziyet verir."[123]

Bazı Tuhaf İşkence Biçimleri

En iğrenç ve az rastlanır işkence yöntemlerinden biri de bir zamanlar Hollanda'da uygulanmıştı. Kurban soyulur, elleri ve ayakları bağlı, bir masa, sıra ya da yere çakılmış bir kazığın üstüne yüzü yukarı gelecek biçimde yerleştirilirdi. İçi sıçan veya fare dolu, leğene benzeyen demirden bir kap mahkûmun karnına kapatılırdı. Sonraki adım, kabın üstünde bir ateş yakmaktı. Isıyla deliye dönen hayvanlar, kaçamadıklarından mahkûmun iç organlarını oyarlardı.

Martin Luther'in ölümünün ardından, Almanya'da Protestanlara yapılan eziyetler sırasında, buna benzer bir yöntemin de kullanıldığı söylenir. Büyük ve vahşi bir kedi, suçlunun çıplak karnına bağlanır ya da kapatılırdı. Sonra hayvana iğne batırılır ya da öfke ve umutsuzluk içinde pençeleri ve dişleriyle altındaki eti parçalayana, bağırsakları kemirene kadar işkence yapılırdı.

Fransız Protestanları Katoliklere eziyet ederken, gövdeyi bir iple biçmeyi içeren tuhaf bir işkence biçimi uygulamışlardı. Çırılçıplak soyulan kurban, sımsıkı gerilmiş sağlam bir ip veya tel üzerinde, testere gibi ileri geri sürtülürdü. Bu işkence türü en fazla acı verenlerden biriydi, ip deriyi kemiğe kadar keserdi.

İtalya'da, Macerata Engizisyonu'nda yapılan bir işkenceyi anlatan Archibald Bower meclis üyesiydi ve yapılan eziyetlerden iğrenmesi 1726 yılında ülkeden kaçmasına neden olmuştu. Üstünde koca bir çivi olan

121) Alice Morse Earle, *a.g.e.*, s. 133.

122) Başkarı Picton tarafından yerli bir kızın, Louisa Calderon'un davasında kullanılan işkence bunun bir türüydü.

123) Francis Grose, *a.g.e.*, s. 201.

ve demirci örsünü çağrıştıran bir alet yere konur. Elleri ve ayakları sıkıca bağlanan ve ipleri bir makaraya tutturulan mahkûm, tavana yükseltilir ve sonra bütün ağırlığını taşıyan "sırt kemiği tam olarak çivinin üzerine gelecek biçimde bırakılır." İtiraf edene ya da bayılana kadar orada tutulur.

Aynı Engizisyonca uygulanan bir diğer alışılmamış işkence biçimi özellikle kadınlara yapılırdı. Zift, kıtık ve pamuk kurbanın kollarına sarılırdı ve ateşe tutulup eti tükenene kadar yakılırdı.

Smith, Lidyalıların işkencelerinde sivri uçlu çivilerle dolu bir alet kullandıklarını söyler. Bu aleti kurbanın gövdesinde yün tarar gibi kullanırlardı. Aynı yazar, Yahudilerin tırmık veya yabayı aynı biçimde kullandıklarını belirtir.[124]

Onbeşinci yüzyıldan bir yazar, Hippolyte de Marsillis, mahkûmların önceden tuzlu suya batırılan çıplak ayaklarının keçilere yalatıldığı bir işkence yönteminden söz eder. Bunun, "tarif edilemez bir işkence" olduğunu söyler. Aynı yazar, koltukaltlarına sıcak yumurta koymak, yüksekçe bir yerden karın üstü suya atmak ve parmaklara mum bağlamak gibi başka yöntemlerden de söz eder.

Lea'ya göre, onüçüncü yüzyılda büyücülük davalarında kullanılmak üzere Theodore Lascaris tarafından eşine az rastlanır bir işkence biçimi icat edilmiştir. Saraydan bir kadın bu suçla suçlanmış ve itiraf ettirmek için imparator, "onu çıplak olarak kedilerle birlikte bir çuvala koydurmuştur."[125] Yöntem, şiddetli acı vermesine karşın başarısız olmuştur.

"Huzur Yok" ve "Fare İşkencesi"

Tower'in, bu zalim yapının duvarlarının dili olsaydı da işkence tezgâhı, çizme, Leşçinin Kızı ve "zırh eldivenler"le yapılan yığınla üzücü işkence öyküsünü anlatsalardı; orada yetişkin bir insanın dimdik duramayacağı ya da boylu boyunca uzanamayacağı darlıkta karanlık bir hücre vardı. İçinde yürümek olanaksızdı. Bu zindana kapatılanların, bitmek bilmez gibi görünen saatler boyunca tek yapabilecekleri, yere çömelmekti. Hücre'ye takılan "Huzur Yok" adı çok manidar ve tanımlayıcıydı.

Tower'deki daha da dehşet verici bir diğer hücre "fareli zindan" diye anılırdı; bazen mahkûmlar itiraf ettirmek amacıyla, Danışma Meclisi'nin özel izniyle buraya kapatılırlardı. Bu zindanın tabanından su çıkardı ve

124) W. Smith, *Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, 1842.
125) H. C. Lea, *Superstition and Force.*

suyun tazyikli verilmesiyle, zindan, pis kokulu suyla kaplanırdı. Hepsi bu kadar da değildi. Suyun gelmesiyle aç fare güruhu akın ederdi. Uyumak, yaralanmaya ya da ölüme yol açardı. Böylece, bu karanlık ve pis kokulu suların içindeki hücrede, mahkûm, bitip tükenene kadar bir yandan farelerle boğuşur diğer yandan uyuklar ve artık mücadele edemez hale gelirdi.

Lacroix "Paris'teki Bastille Hapishanesi'nde bir zindan vardı," diye anlatır, "tabanı konik biçimdeydi, öyle ki, içinde oturmak, uzanmak ya da dikilmek olanaksızdı."[126] Kraliçe Ann'in saltanatı sırasında borçluların kapatıldığı hapishanenin durumunun dehşet verici olduğu, buraya atılanların yiyecek alacak paraları da olmadığından, açlıktan ölmemek için, bazen yakaladıkları fare ve sıçanları yedikleri söylenir. Gerçekten de çoğu açlıktan ölmüştür. Bir kısmı da, Doktor John Hooper gibi, hastalıklara yakalanmıştır; Hooper'ın 1555 yılında atıldığı donanma hapishanesinin yanından akan pis, berbat kokulu hendek suları mahkûmların soludukları havayı zehirlemişti. Ondokuzuncu yüzyılın sonlarına gelindiğinde bile Thames, Medway ve Portsmouth Limanı'na demirlenmiş, içinde binlerce mahkûmun barındığı hurda gemiler veya "yüzen hapishaneler"in koşulları korkunçtu. Hepsi de sağlığa zararlı ve iğrenç haşaratla doluydu.

Dolayısıyla, uygarlığın başlangıcından ondokuzuncu yüzyılın sonuna kadar bütün ülkelerdeki hapishaneler, abartısız bir biçimde işkence odaları olarak tanımlanabilir. Mahkûmlara doğru dürüst yiyecek verilmiyor ve kötü muamele ediliyordu; gerçek bir işkenceden hiç de farklı olmayan biçimlerde çalıştırılıyorlar ve sıkı disiplin sistemini biraz bozduklarında çeşitli yollarla cezalandırılıyorlardı.

Çeşitli Hapis İşkenceleri

1643 yılında, Kral'ın Ordusu'nun inzibat amiri ve Oxford'da gardiyanlık yapmış Yüzbaşı William Smith'in, İngiliz Parlamentosu mahkûmlarına yaptığı muameleyle ilgili onyedinci yüzyılda yazılmış bir risalede şaşkınlık verici ifadeler yer alır. Söylendiğine göre, 180 mahkûm vardır ve öyle dar bir odaya konurlar ki üst üste yatmak zorunda kalırlar. Günde bir penilik ekmek ve bir küçük teneke bira almalarına izin vardır. Protestan olup Kral'ın Ordusu'nda hizmet etmeleri istenir. "Hepsinin bu teklifi reddetmesi üzerine," diye anlatıyor yazar Smith, "sopasıyla vurarak hepi-

126) Paul Lacroix, *Middle Ages*, c. I, s. 407.

mizi Tower'e sürdü, ağız dolusu küfürler etti ve kabul etmezsek hepmizi fare boku kadar sıçtırtacağını söyledi; ve böylece bizi eski yerimize kapattı." 6 Şubat'ta mahkûmlardan bazıları Tower'den hapishaneye götürüldüler, "Kırk kadarımız zindana atıldı, dört hafta küçücük bir hücreye tıkıştırıldık, yerimizden kıpırdayamıyorduk bile, bütün ihtiyaçlarımızı da orada gördüğümüzden iğrenç bir hal almıştı, dışkı ve idrar içinde yüzüyorduk." Kötü muamele ve gıdasızlık yüzünden güçten düştükçe hücrelerinin koşulları daha da beterleşiyordu. "Birisi yattığı yerden tuvaletini yaparken diğeri kusuyordu." Smith, acılarını artırmak için onları sudan da yoksun bıraktı. Tower'deki mahkûmların durumu o kadar umutsuzdu ki kendi idrarlarını içmeye başlamışlardı. Devamını okuyalım:

> "Su istemek için kapıya vurdular. Yüzbaşı'nın adamı Ockdon gelip onlara yardım edemeyeceğini söyledi, yine susuz kaldılar (halbuki dışarıda nehir gürül gürül akıyordu). Smith'in kendisi geldi ve ben size su vereceğim dedi, adamlarından üç ya da dördünü kendisini korumaları için getirtti ve içlerinden Miller'in 'Lordum' dediği birini çağırdı, boynuna ve topuklarına demirler geçirdi; Wallis adlı çavuş sopasıyla başına en az elli kez vurdu ve onu öyle ciddi yaraladı ki kemikleri eklem yerlerinden çıktı; bundan sonra boynuna ve topuklarına yüz elli kiloluk ağırlıklar astı ve onu ekmek, su ya da başka bir şey vermeksizin 48 saat iğrenç bir zindana kapattı; Teğmen Whitehead onu sopayla dövdü ve demirlenmiş halde bıraktı; zorbalığını örtmek için adamlarına onların ayaklandığını söylemeleri emrini verdi."

Mahkûmlardan biri kaçmaya yeltenmiş ancak yakalanmıştı.

> "Smith onun ellerini ve ayaklarını zincirleyerek yaklaşık sekiz hafta kapattı; bu zorbaca muamele yüzünden adam çok güçsüz düştü ve hastalandı ve büyük ıstıraplar çekerken gelip ona yardım eden olmadı. Böylece üç hafta kendi dışkısı ve idrarı içinde yattı, bu uzun ve bitap düşüren hastalığı süresince gövdesi çürüdü, korkunç bir keder içinde günlerini tüketti."

İki kişi daha kaçmaya çalışır ve beceremezler. Smith, onlara, "parmaklarının arasına kibrit koyup kemiklerine kadar" yakarak işkence yapar.[127]

Şimdi yüz yıl kadar ileriye gidip, Howard'ın ünlü açıklamalarını yayımladığı zaman İngiltere hapishanelerinde hüküm süren koşullara bir göz

127) Lord Sommers, *Tracts*, Londra, 1795.

atalım. Yorkshire'daki borçluların atıldığı Knaresborough Hapishanesi'nde, Howard'ın inceleme gezisi yaptığı zaman (1779), bir hücrenin büyüklüğü dört metreye beş metreydi. Zemin topraktı ve kasabadan gelen açık lağımın çıkışı hücrelerin altına verildiğinden çok iğrenç bir durumdaydı. Howard, "Öğrendiğime göre, memurlardan biri birkaç yıl önce haşarattan korunmak için buraya bir köpek almış; ama çok geçmeden köpek helak olmuş ve mahkûmun yüzü bu haşarat yüzünden berbat bir duruma gelmişti," diye yazar.[128]

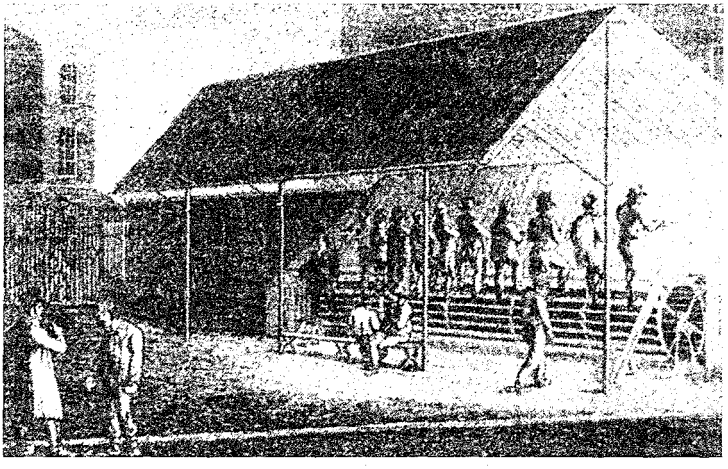
Howard'a göre, birçok yabancı hapishanede koşulların insanlık dışı ve tiksindirici olmasının yanında, işkence de yaygındı. Roma'da, Engizisyon'un eskiden kullandığı bir işkence yöntemi olan ve "makara" diye bilinen yöntemin hâlâ kullanıldığını buldu; Madrid'de duvarları kanla boyanmış bir işkence odası gördü; Amsterdam'da, uzuvları yerlerinden çıkarılmış ve artık çalışamaz halde olan bir mahkûmla karşılaştı; Brüksel'in La Porte de Halle Hapishanesi'nde gardiyanlardan birisi ona, "işkence taburesinde 48 saat işkence yapılan bir adam gördüğünü söyledi";[129] Liège'de, işkence odasından gelen mahkûm çığlıklarını oradan gelip geçen insanların duymalarını engellemek amacıyla gardiyanların hapishane dışında devriye gezdiklerini keşfetti; Gent'de, De Mamelocker Hapishanesi'nde "yakın zamanda bir adamın 24 saat keskin kenarlı tabure üstünde oturtulduğu", kabul edilmişti;[130] Antwerp Hapishanesi'nde öğrendiğine göre, "uzun bir gömlek giydirilmiş ve gözleri bağlı haldeki bir suçluya, hekim veya cerrah gözetiminde" işkence yapılırken, "itirafetmeye zorlandı, şarap içirildi ve itirafını imzalaması istendi ve bundan yaklaşık 48 saat sonra infaz edildi."[131] Bu hapishanede Howard'a ayrıca küçük bir zindan gösterildi ve söylendiğine göre, burada, "eskiden, mahkûm aileleri halka açık infaz utancını yaşamak istemediklerinde, mahkûmlar kükürtle boğulurmuş."[132]

Münih Hapishanesi'nin "kara işkence odası"nı gördü; Aix-la-Chapelle Hapishanesi'nde, "kuşku üzerine hapsedilen ve suç ortaklarının adlarını vermesi için iki kez işkence gören, elleri demirlenmiş yaşlı bir adam" buldu;[133] Hanover'de yalnızca iki gün önce bir suçluya işkence yoluyla suçunun itiraf ettirildiğini öğrendi, başındaki saçlar, göğsündeki ve diğer yerle-

128) John Howard, *The State of the Prisons*, Londra, 1748, s. 410.
129) John Howard, *The State of the Prisons* (Ek), 1780, s. 97.
130) *A.g.e.*, s. 99.
131) *A.g.e.*, s. 101.
132) *A.g.e.*, s. 101.
133) *A.g.e.*, s. 95.

FARE İŞKENCESİ
Theatrum Crudelitatum Haereticororum'daki bir oymadan, 1592

BRIXTON HAPİSHANESİ'NDE AYAK DEĞİRMENİ

rindeki kıllar cellatlarca koparılmıştı; Zürih'te, Floransa'da ve Osnabrück'te işkence odalarının sürekli olarak kullanıldığını keşfetti. Danimarka'da sakat bırakmanın hâlâ uygulandığını buldu; İtalya'da kaçmaya yeltenen mahkûmlar, üç gün boyunca 100 ya da 200 kırbaç vuruşuyla cezalandırılıyorlardı. Ve bütün bunlar yaklaşık yüz elli yıl önce oldu. Bu, vahşi, dehşete düşüren ve unutulmayacak bir belgedir.

Şimdi de elli yıl kadar sonrasına gidip İngiliz hapishanelerine yeniden bakalım. Ondokuzuncu yüzyılın başlarında Cubitt adlı bir mühendis, ağır iş cezasına çarptırılan mahkûmlar üzerinde kullanılmak amacıyla, ayak değirmeni denilen iğrenç bir düzenek icat etti.[134] Bildiğimiz su değirmeni esasına dayanılarak yapılmıştı, basamakları onla kırk arasında mahkûmu alacak bölmeler halinde düzenlenmişti. Her mahkûm, başının üzerinden bir çubuk veya değnekle sıkıştırılıyor, bacakları, basamakları uçarcasına çıkmaya zorlanıyordu, durumunu hiçbir biçimde değiştiremezken basamaklar ayaklarının altından kayıp gidiyordu. Ayaklarının basamaklarla birlikte suya batmaması için de çıkarken büyük çaba göstermeleri gerekiyordu. İlk bakışta, ceza, aşırı gibi görünmüyordu ancak uygulamada, ayak değirmeninde on beş dakika geçirmek yetişkin bir adamı tüketmeye yetiyordu.

Bu ağır iş cezası İngiliz hapishanelerinde yirmi beş yıl boyunca yaygın olarak uygulandı. Derken 1840'larda bir diğer şeytani makine, yani çark icat edildi. Görünüşte, alet, evlerde kullanılan bıçak bileyleme aletini andırıyordu. Mahkûmun işi kolu çevirmekti. Yapılan dönüş sayısını gösteren küçük bir saat takılmıştı. Mahkûm bu kolu günde 10000 kez çevirmek zorundaydı: Muazzam bir angarya. Bu işin niteliğini tam olarak anlamak için, 1852-53 yıllarında, Başkan Maconochie'nin emekliliğinden sonra (Ekim 1851), yerine, yeni ve çok sert disiplin yöntemleri uygulayan Teğmen Austin'in atanmasıyla Birmingham Borough Hapsihanesi'ne kapatılan mahkûmların yaşadıkları koşulları ve gördükleri muameleleri soruşturmakla görevlendirilen Komite'nin bulgularına bir göz atalım.

> Raporda şöyle yazıyor: "Böyle bir görevi tamamlamak için (çarkın 10000 defa dönmesi) bir delikanlının sarf etmesi gereken gücün bir atın bir günde yaptığı işin dörtte birine eşit olduğuna ikna olduk; hapishane dışındaki herhangi bir işte harcanan emek, çocuğun yaptığı ortalama işin onda birine eşitti; gerçekten de, çocuk ya da genç olsun, hiçbir insan, özellikle hapishane yemekleriyle beslenip de böyle gün-

134) Ayak değirmeni ilk kez 1817 yılında Brixton Hapishanesi'nde kullanıldı.

lerce süren bir çalışmayı harap olmaksızın ve büyük ıstıraplar çekmeksizin devam ettiremez."

Gerçi çarkın 10000 kez döndürülmesi günün çeşitli bölümlerine yayılmıştı ancak, kurala göre, mahkûm işi verilen zamanda yapamadığında, bu sayıyı tamamlayana kadar yemek verilmeksizin çarkın başında çalışmak zorundaydı. Dahası, mahkûmlar yapılması olanaksız işlere koşuluyorlar ve bu işleri yapamadıklarında cezalandırılıyorlardı. Hapishanede "ceza gömleği" denilen bir işkence aleti ortaya çıkmıştı ve adına tam da uyuyordu. Tamamıyla sert deriden yapılmış, dokuz santim derinliği ve sekiz milimlik kalınlığı olan yakasıyla bir tür büyük deli gömleğiydi. Mahkûma bu deli gömleği giydirilir, kolları göğsünde bağlanır ve ayakta durur halde duvara kayışla sabitlenirdi. Yaka, boynunun çevresine öyle sıkı otururdu ki "etiyle yaka arasından bir parmak geçecek yer kalmazdı" ve Rahip Abner Wilks, on beş yaşında bir çocuğun gözlerinin önünde bununla cezalandırıldığını söyler, çocuk "boynunu sıkan yaka yüzünden bir parça ekmeği bile ısıramıyordu." Bu durumda çocuklar ve yetişkinler dört, beş veya altı saat hatta bazen bütün bir gün tutulurlardı. İki kilo et çalmaktan, 28 Mart'ta üç ay hapse mahkûm edilen on beş yaşındaki Edward Andrews'a, 30 Mart'ta çarkta çalışma cezası verildi. Payına düşen işi yapamadığından yalnızca ekmekle su verildi. İkinci kez yapamayınca aynı yolla cezalandırıldı. Üçüncü kez çark işine koşulduğunda, Andrews, makineye tutturulan saati kırdı. O zaman "ceza gömleği"ne kondu. Tarih 17 Nisan'dı. İki gün sonra "gömlek"i bir kez daha giydi. Bu yolla tekrar tekrar cezalandırıldı. 27 Nisan'da trajedi gerçekleşti. Gece nöbetçisi, oğlanı, hamağının kayışıyla kendini hücre parmaklığına asmış olarak buldu, ölmüştü.

Başkan Maconochie'nin emekliliğini izleyen iki yıl içinde, korkunç Birmingham Cezaevi'nin duvarları arkasında mahkûmlara uygulanan zulümler birçok tanıkça dile getirilmiştir. Mahkûmların en hafif kusurlar için çırılçıplak soyulup soğuk suya tutuldukları anlatılıyordu; dehşet verici kırbaçlama öyküleri vardı; sürekli olarak kullanılan ve kullanıldıkları hiçbir şekilde kanıtlanamayan karanlık hücreler vardı. Altmış dört yaşında, fiziksel olarak zayıf ve hastalıklı bir ihtiyar, saatler boyu çarkta çalıştırılmıştı; insanlıktan çıkarılmış mahkûmlar ölümü arzulayacak hale gelene kadar çalıştırılıyor ve cezalandırılıyorlardı. Gerçekten de, hücre hapsindeki üç mahkûmun başına gelen de bundan farklı değildi.

Komisyon üyelerinin, tanıkları dinledikten ve delilleri gözden geçirdikten sonraki ifadesi şöyleydi:

"Yüzbaşı Maconochie'nin hapishane yönetimine girmekteki tek gayesinin toplumun refahı ve mahkûmların ıslahını sağlamak olduğuna ve kendisinin insansever ve iyiliksever bir beyefendi olduğu konusunda tamamıyla ikna olduk..."

Öte yandan, komisyon üyelerine göre, Teğmen Austin, öncelikle başkan vekili ve sonra da *yönetici olarak*, "şiddetle kınanmayı hak etmiştir." "Çoğunluk tarafından itham edilişine dayanarak" hekimin tavrından da söz ediliyor; "hapishanenin ikinci derecede disiplin görevlileri de, birçok örnekten anlaşıldığı gibi, kötü niyetli davranmak ve şiddet göstemekten suçlu"ydular.

Bu açıklamalar etkisini gösterdi ve İngiliz hapishanelerinde bulunan suçlulara yapılan muameleleri tamamen değiştiren bir yenileştirme hareketinin başlamasına neden oldu. Bu hareketin sonuçları son yarım yüzyılda görülmüştür. Yenilikler medeni dünyada tam olarak uygulanmamaktadır ve en insani yöntemlerin uygulandığı iddia edilen ülkelerde bile daha yapılacak çok fazla iş vardır. 1932'nin Ocak ayında meydana gelen Dartmoor isyanının, öncelikle hapishane koşullarının yetersizliğinden çıktığı iddia edilmektedir. Yiyeceklerin kötü olmasının yanı sıra hücreler nemliydi, cereyan yapıyordu ve Stuart Wood'a göre İngiliz hapishanelerinde mahkûmların gördüğü muamele içler acısıydı.[135]

Ondokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru, Fransa'da suçlu zanlılarını ve diğerlerini konuşturmak için engizisyon günlerini anımsatan bir yöntem hâlâ kullanımdaydı. Bu yöntemde suçlu bir metrekare küçüklüğünde bir hücre olan souricière'e kapatılıyordu, içinde oturulamaz, yatılamaz ya da bacaklar uzatılamazdı. The Times'da (22 Şubat 1893) yer alan bir habere göre, Seine Mahkemesi'nde bir cinayetle ilgili olarak suçlanan bir berber beraat ettiği zaman, kendisinin ve bir kadın tanığın haftalarca souricière'e kapatıldığı ortaya çıkmıştı.

New York'da, Syracuse yakınlarındaki Onondaga Hapishanesi'nde mahkûmlara yapılan muameleler, The Outlook'da (2 Ağustos 1916) yer alan bir makalenin konusunu oluşturuyordu: "Kaçmaya yeltenen mahkûmların gövdelerine tatbik edilen (altmış ile seksen kilo arasında değişen ağırlıklar) zincir cezasına ek olarak verilen şiddetli bir ceza da, bir ay "gece gündüz", yani uyurken ve banyoda bile zincirli bırakılmaktı.[136]

135) Bkz. Stuart Wood, *Shades of the Prison House*, Willams & Norgate, 1932.

136) *Prison Reform*'dan alıntı, der. Corinne Bacon, H. W. Wilson Company, New York, 1917, s. 79.

Survey'de (15 Mayıs, 1915) W. D. Saunders tarafından yazılan, Kuzey Carolina, Pasquotank mahkûm kampındaki koşullarla ilgili makalede, yol yapımında çalıştırılan mahkûmların "ranzalarına zincirlendikleri ve bütün zincirlerin, çadırın dışındaki bir ağaca kilitlenmiş ana zincire takıldığı" ifade edilir. Kırbaçlanarak cezalandırılıyorlardı: "Beş santim genişliğinde ve bir santim kalınlığında, ceviz ağacından sapı olan deri bir kayış kullanılıyordu. Mahkûmlar, gece olduğu gibi çalışma saatlerinde de zincirlenmekle kalmıyorlar, kaçma girişimlerini engellemek için "ayaklarına deriyi kesen demir şeritler takılıyor ve demirler hiç çıkarılmadığından açılan yaralar da hiç iyileşmiyordu."[137]

Spectator'da (27 Şubat 1897) iddia edildiğine göre, son zamanlarda İspanya'da "asi mahkûmların sularına tuz konuluyor, böylece hiçbir insanın dayanamayacağı biçimde susamaları sağlanıyordu."

1919 yılında, İstanbul'daki Türk hapishanelerinde bulunan mahkûmların koşulları bir araştırmaya konu olmuştu. Tutukevi'nde mahkûmlara "kirli paçavralar giydiriliyor" ve "haşaratların saldırısına uğramış halde aylarca davalarının görülmesini bekliyorlardı. On sekiz yaşında bir Rum delikanlı, diğer beş mahkûmla birlikte, on iki aydır hapishanedeydi. "Ne o ne de diğerleri mahkemeye çıkarıldı ve bugün delikanlı iskelete dönmüş, beş arkadaşı da ölmüştür."[138]

Açık ya da gizli işkencenin, genelde, çeşitli biçimlerde, çoğu ülkenin ceza yasasının bir özelliğini oluşturduğu söylenebilir. Dahası, yetkililerin disiplin sistemi olarak tanımlanabilen ya da yasal cezalandırma olarak savunulan eziyet etme biçimlerini uygulama fırsatları olduğundan, işkencenin olmadığından emin olmak giderek zorlaşmaktadır: Örneğin, hafif kabahatlerde, bazen de yok yere "dövmek", mahkûmları bitap düşene kadar "koşturmak". Sözü edilen bu son yöntem bazı ülkelerin askeri hapishanelerinde uygulanır, suçlu tam donanımlı olarak bütün egzersizleri ve işleri "iki kez" yapmaya zorlanır.

Mahkûmun, hapishane içinde işlenen bir suçtan dolayı bir kez mahkûm edilince, cezalandırma adı altında göreceği kötü muameleye en ufak bir karşı çıkışta bulunamaması da kayda değer bir konudur.

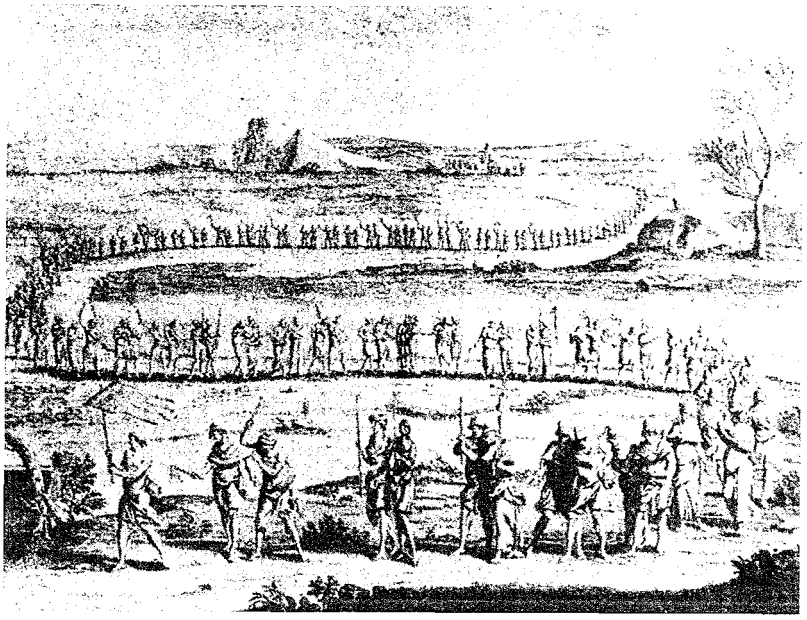
137) *A.g.e.*, s. 232.
138) *Report on Conditions in Turkish Prisons*, H.M.S.O., 1919.

25
İnsanların Kendilerine Yaptıkları İşkence Yöntemleri

Kendilerini Kırbaçlayanlar

ONÜÇÜNCÜ yüzyılda, tam olarak 1260 yılında, ana öğretileri kendilerini kırbaçlama olan ilk büyük dinsel hareket ortaya çıktı. İtalya'da birkaç kuşaktır süregelen politik, ekonomik ve toplumsal koşullar halkın zihninde ve özellikle çok kaba ve fanatik dinsel mezhepler üzerinde bir tür umutsuzluk yarattı. Her yerde zulüm ve kargaşa hüküm sürüyordu. Derken, 1259 yılında mahalleleri silip süpüren büyük bir veba salgını bardağı taşıran son damla oldu. Umbria münzevisi olarak tanınan Raniero Fasani, Tanrı'yı yatıştırmak ve dünya işlerinde ilahi aracılığı sağlamak amacıyla nefsini koruma, fedakârlık, kefaret ve şehitlik öğretilerini yaymaya başladı. Daha da ileri gitti. Ateşli taraftarlar topladı. "*Disciplinata di Gesu Cristo*" adı altındaki bu fanatik topluluk, kendi öğretilerini vaaz ederek ve öğretilerinin bir parçası olarak kendilerini kırbaçlayarak[139] Kuzey İtalya'da

139) İS 200 yıllarında sapkın bir mezhep olarak ortaya çıkan Ademiler büyük bir olasılıkla ilk kendilerini kırbaçlayanlardı; savundukları dinle ilgili olarak yaptıkları özel toplantılar gizli yapılır, cinsel organlarını da açıkta bırakarak kendilerini kırbaçlarlardı. Halka açık toplantılarda yalnızca omuzlar açıkta kalırdı ve kırbaçlama olmazdı.

Picart'dan.

KENDİNİ KIRBAÇLAYANLAR ALAYI

yürüyüşe geçti. Yarı çıplak, ellerinde kırbaçlar, sopalar, değnekler ve her türden kaba kırbaçlama aletleriyle bir sıra içinde yürüyüp kendilerini ve birbirlerini eğer anlatılanlar abartılmamışsa, gövdelerinden kan fışkırana kadar kırbaçladılar. Yürürlerken başkalarının da kendilerine katılması için çağrıda bulunuyorlardı. Topluluk psikolojisini bilen birinin hiç de şaşırmayacağı gibi, yandaşlar buldular. Sonra, patolojik ve sosyolojik salgınlarda olduğu üzere yaklaşık iki yıl süren bu alışılmadık yaşamdan sonra, hareket çöktü ve yok oldu.

1347 yılında, Kara Ölüm, Avrupa'da bir kasırga gibi esti. Yılgınlık, kasvet, büyük bir felaketi izleyen bütün bildik sonuçlar, her yere egemendi. Kendilerini kırbaçlayanlar bir kez daha sahneye çıktılar ve tazelenmiş enerjileriyle kefaret ve şehitlik öğretilerini yine vaaz etmeye başladılar. Hareket Avrupa Kıtası'nda gelişti ve yayıldı. Hepsi aynı fedakârlık, alçakgönüllülük ve yoldaşlarına karşı yardımsever bir ruhla dolu birçok farklı örgüt vardı. Her sınıf ve inançtan erkekler ve kadınlar yürüyüşe katıldılar. Kendilerini kırbaçlayanlar arasında en ateşlileri suçlulardı.

Süreç hemen her yerde aynı biçimde işliyordu. Kırbaçlama aletleriyle donanmış, sıra içinde yürüyorlar, bir kasaba ya da köye vardıklarında haçlı ruhuyla toplantılar yapıyorlardı. Bir gün içinde aynı yerde iki veya üç toplantı yaptıkları olurdu. Bu toplantılar bazen kiliselerde, daha çok da pazar meydanı veya diğer halka açık meydanlarda yapılırdı. Kendilerini kırbaçlayanlar bellerine kadar soyunurlar ve toprağa çizilen bir dairenin içine yatarlardı. Kefaretini ödemeyi istedikleri suç ya da kabahate göre aldıkları konum değişirdi. Zina yapan kadınlar yüzükoyun; katiller sırtüstü; yalancı tanıklık yapanlar yan yatarlardı. Bundan sonra, dualar, ilahiler, ağıtlar ve ilahi aracılık için yakarışlar eşliğinde ayini yöneten rahip veya önde gelen biri tarafından kamçılanırlardı. Daha sonra birbirlerini, bazen de kendi kendilerini kamçılarlardı.

Gardner, bir tanığın kaleminden, Roma Kilisesi'nde büyük perhiz sırasında yapılan kırbaçlama töreniyle ilgili ilginç bir öykü anlatır:

> "Bu tuhaf konuyla ilgili olarak, merasim sırasında ortaya çıkan merakımı gidermek için, bir akşam birkaç arkadaşımla birlikte Büyük Perhiz'in Salı ve Çarşamba günleri bu uygulamanın yapıldığı Caravita Kilisesi'ne gittim. Tören günbatımından bir saat kadar sonra başladı. Kilise kocamandı ve tahminimizce yaklaşık beş yüz kişilik bir kalabalık toplanmıştı. Yalnızca altı ya da sekiz tane küçük mum vardı ve başlangıçta pek iyi seçemiyorduk. Dualar sırasında birkaç görevli içeri girdi, her biri üzerinde yaklaşık yüzer tane deri kırbacın bulunduğu demir çemberler taşıyordu ve bunları cemaate dağıttılar; ancak bazıları kendi kırbaçlarını yanlarında getirmişlerdi. Kırbaçları inceledik ve tam da İngilizlerin küçük köpek kırbaçları gibi sert ve uçlarına doğru sıkıca düğümlenmiş olduklarını gördük ancak bir tane edinmeyi becerememedik. Dualardan sonra, ruhun iyiliği için gövdenin cezalandırılması ve özellikle kırbaçlanmayla pişmanlık getirmenin yararları üzerine bir vaaz dinledik. Vaaz sırasında mumlar birbiri ardına söndürüldü ve vaazın sonuna gelindiğinde ortalık zifiri karanlıktı.
>
> "Vaaz sona erdiğinde bir çan çaldı ve sanki orada bulunanlar giysilerinden bazılarını çıkarıyorlarmış gibi ufak bir hareketlilik yaşandı; ikinci bir çan çaldı ve kendilerini kırbaçlamaya başladılar. Tamamı on beş dakika sürdü; yüzlerce kişinin bir şeyleri kırbaçladıkları kesindi ama kendi çıplak sırtlarını mı yoksa kilisenin taşlarını mı kırbaçladılar, bilemiyorum. Seslere bakılırsa, bazıları kırbaçları bazıları ellerini kullanıyordu ama öyle karanlıktı ki bir şey göremiyorduk; bu arada kendi adımıza da biraz korktuğumuzdan kırbaçların bize erişemeyeceklerini

düşündüğümüz bir köşeye sığınmıştık. İniltiler ve haykırışlar korkunçtu. Kırbaçlanma bittiğinde, pişmanlık getirenler giysilerini giyer, kendilerini toparlarlarken dualar okundu. Işıklar yandı ve cemaat her zamanki takdis duasıyla dağıldı."[140]

Diğer gözlemciler, kendilerini kırbaçlayanların çoğu uygulamalarındaki içtenlikleri konusunda kuşku göstermişlerdir ve hareketin aldatmaya ve hatta kendini bile aldatmaya elverişli olduğu açıktır. Aynı zamanda, fanatik coşkunluk içindeki birçok insanın kendilerini bir biçimde cezalandırdıkları ya da diğerlerinin kendilerini acımasız bir şiddetle kırbaçlamasına izin verdikleri gerçektir. Bu konuda kanıtlar bol ve kesindir. De Lolme şöyle yazar:

"Çağdaş tövbekârların kendilerine zalimce şiddet uyguladıkları bütün yazarlarca kabul edilmiş bir gerçektir; hepsi de kendilerini kırbaçlayanların büyük miktarda kan kaybettiğinden ve müritleriyle birlikte öne arkaya sallandıklarından söz ederler. İşin aslını tam olarak bilmiyorum ama birkaç yıl bu disiplin içinde yer almış olanların ciddi bir sağlık tehlikesi olmadıkça ayrılamayacakları ve yılın belli bir zamanında yapılan törenlere katılıp kan kaybetmek zorunda oldukları da birçok defalar söylenmiştir. Madam D'Aunoy, bu törenlerden birini ilk gördüğünde bayılacağını sandığını söyler; ve öyküyü, daha önce sözü edilen yürekli kırbaçlanma yolculuğunu anlatarak bitirir; 'Bundan sonra,' der, 'kendini titizlikle temizleyip süsleyen centilmen birkaç gün odasına çekildi ve öyle hastaydı ki Paskalya Yortusu ayinine gidemedi.'"[141]

Bu türden kendini kırbaçlama hareketlerinin kalıntıları Avrupa'da en az bir yüzyıl sonra ortadan kalktı. Günümüzün dindar softaları, uygar ülkelerde, kendilerine zarar verici katı uygulamalara girişmiyorlar. Ancak bazı ilkel ırklarda bu olgu devam etmektedir. Günümüzden yalnızca elli yıl kadar önce, Pueblo Yerlileri arasında, Ortaçağ'da Avrupa'da gelişen kırbaçlama hareketine çok benzer bir biçimde, kendilerini kırbaçlama törenleri düzenleyen gizli bir mezhep vardı. Dublin Review'un (1894) bir yazarı, "Kendini 'Hermanos Tövbekârları ya da Tövbekâr Kardeşler' diye adlandıran bu mezhep üç yüz yıl kadar önce kurulmuştur," der. Kilise ve

140) James Gardner, *The Faiths of the World*, 1858, c. I, s. 901-2.

141) De Lolme, *The History of the Flagellants or the Advantages of Discipline*, Londra, 1777, s. 311.

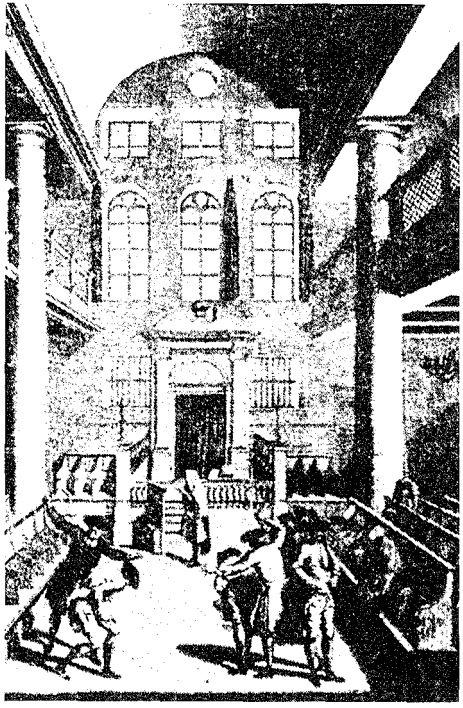
Devlet tarafından büyük düşmanlık ve suçlamayla karşılaştığından, mezhep üyelerinin kimlikleri gizli tutulmak zorundaydı. Bu yüzden Büyük Perhiz sırasında yapılan törenlere katılanlar yüzlerini kukuletayla örterlerdi. Bu törenlerden birine tanıklık etmiş yazarın dediğine göre, özel ve halka açık olarak yapılan kendilerini kırbaçlamaya ek olarak, "Çarmıha Gerilme'yi canlandırdılar. O kadar gerçekçiydiler ki kurbanın ölmesi hiç de az rastlanır bir olay değildir."

Azizler ve Tövbekârların Kendilerine Yaptıkları İşkenceler

Disiplin adı altında kendini cezalandırma ya da işkenceye isteyerek boyun eğme, zamanın başlangıcından bu yana çoğu dinsel mezhebin özelliği olagelmiştir. Roma Kilisesi bunu açıkça onaylamıştı; kilise ve manastırlarda düzenli olarak uygulanırdı. En gözde yöntem kırbaçlamaydı ve olayların büyük çoğunluğunda tövbekârların, diğerlerinden dayak yemeye boyun eğmektense, kendi seçtikleri kırbaçlarla gizlice kendi kendilerini kırbaçladıklarını düşündürecek nedenler vardır. Kardinal Wiseman'e göre, Aziz Liguori de kendini bu yolla öyle şiddetli cezalandırmıştır ki kâtibi, ölüp şehit olmasın diye, müdahalede bulunmak zorunda kalmıştır; Aziz Pacificus ise haftada üç kez kendi etine sicimler ve zincirlerle öyle şiddetli vururdu ki gövdesi kanla kaplanırdı.

1000 yıllarında, Brötanya Dükü Conan'ın katili, kötü şöhretli Fulk, Kutsal Topraklar'a üç ayrı hac ziyareti gerçekleştirdi ve sonuncusunda, günahının kefaretini tamamen ödemek, Tanrı'yı ve Kilise'yi olabildiğince hoşnut etmek için kendini çıplak olarak bir arabaya koştu ve boynuna yular takıp Kudüs'ün sokaklarından geçti, bu sırada bir hizmetkâr onu kırbaçlıyor ve aralarda "Tanrım! Hain ve sahtekâr Fulk'a acı!" diye bağırıyorlardı.

İşkencenin çeşitli biçimlerine ve özelikle kırbaçlanmaya gönüllü boyun eğiş, cinayet ve diğer ağır suçların kefaretinin ödenmesinde gözde bir yöntem gibi görünmektedir. Kral II. Henry, eğer gerçekten emir vermediyse, Thomas à Becket'in öldürülmesine göz yumduğu için Canterbury Katedrali'nde kendini kırbaçlamıştı. Benzer biçimde, Toulouse Kontu Raymond, Aquitaine Dükü William, Anjou Kontu Foulques ve Toscana Markizi sapkınlık ve diğer suçlarla, gerçek ya da uydurma olsun, suçlanmışlar ve kırbaçlanmaya boyun eğmişlerdi. Aziz Hildergarde, Azize Maria, Cordonalı Catherine ve Avusturya Kraliçesi Anne de öyle.

Picart'dan.

ALMAN YAHUDİLERİNİN
SİNAGOGLARINDA PİŞMANLIK GETİRMELERİ

KRAL II. HENRY'NİN PİŞMANLIK GETİRMESİ
Specimens of Ancient Sculpture and Painting'den, 1780.

Bu konunun otoritelerinden biri olan De Lolme, *History of the Flagellants* adlı eserinde konuyla ilgili fikirlerini dile getirir:

> "Gönüllü kırbaçlanma uygulaması çok geçmeden her yerde yaygınlaştı; Peder Gretzer'in sözünü ettiği seçkinler arasında da, ya onurları adına ya da erdem kazanmak için uygulandığını görüyoruz. Aziz Andrew, Fiesola Piskoposu, Laurance Justinian, Rahip Poppo ve özellikle, Zırhlı Dominic ve Eugubiolu Rodolph'tan yüz yıl sonra yaşamış ve şerefli bir biçimde bu iki kutsal adamın yolunu izlemiş Bellay Piskoposu Aziz Anthelm bunların arasındaydı. 'Her gün (yakın dostlarından biri tarafından yazılmış yaşam öyküsünde böyle yazar), her gün kırbacı sırtına ve yanlarına sertçe vurarak kendini kırbaçlardı ve böylece her yanı kırbaç izleriyle kaplanırdı, derisinde kırbaç izi olmadığı gün görülmezdi.'"

Çin'de de aynı uygulama bir zamanlar yaygınlık kazanmıştı. Bonzeler mezhebinden ünlü tövbekâr keşişlerden bir tanesi, çivilerin çakılı olduğu bir sandalye kullanırdı. Oturanın en küçük bir hareketi, oturma yerine olabildiğince yakın çakılmış çivilerin gövdeye batmalarına neden olurdu.[142]

Hint "Sati"si

Bu eski ve trajik Hint uygulaması fedakârlığın ve kendi kendine işkence etmenin sınırlarının ne kadar ileri gidebileceğini gösterir; çünkü dul kadının, kocasının cenazesiyle birlikte yakılıp kendini yok etmesi anlamına gelir. Kurban edilmenin önemli bir özelliği tamamıyla gönüllü yapılmasıdır. Dul kadın kendini kurban etmeye zorlanmaz ve ailesinden, arkadaşlarından ya da rahipler tarafından baskı yapılması kınanır ve yasaktır.

Bununla birlikte, Sastralar bu töreye uyanlara gelecek yaşamda şeref ve kutluluk sözü verir ve "Bir kadın için kendini kocasının cenaze ateşine atmak en uygunudur," diyecek kadar ileri gider. Dahası, kendini kurban etmeyen kadın halkının saygısını yitirir. Bu kadarla da kalmazlar. Burnundaki hızma, kulaklarındaki küpeler yırtılarak çekilir ve saçları kesilir. Ziynet eşyaları varsa çıkarması emredilir yoksa onlar çekip alırlar. Ömrü boyunca yalnızlığa mahkûm edilir.

142) B. Picart, *Religious Ceremonies*, c. IV, s. 229.

Törenin bir Hintli tarafından yapılan aşağıdaki betimlemesi gerçeği yansıtır:

"Cenazenin yakılacağı alanda yapılan arınma törenlerinden sonra, sağlam bambu sopalar yaklaşık iki metre uzunluğunda ve bir buçuk metre genişliğinde bir dikdörtgen oluşturacak biçimde yere çakıldı, sopaların yükseklikleri iki buçuk metre kadardı; bu alanın içine saman, çalı çırpı ve kütüklerle bir yığın yapıldı: Bunun üstüne de birbirine geçirilmiş bambulardan küçük bir çardak kuruldu ve her yanına çiçekler asıldı. Güneş yükseldikten bir saat kadar sonra, hazır bulunan herkesçe, özellikle brahman rahipleri ve Lall Radha tarafından, özenle ve imanla dualar edildi ve yıkanıldı; bunlar kurban töreni için başka yollarla da arınmış ve hazırlanmışlardı, rahmetli kocanın cesedi, rahiplerin idaresi ve eşliğinde evden getirilmiş ve çevresi sessiz ve ağlaşan arkadaşları ve akrabalarıyla sarılmıştı. Cenazenin peşi sıra Lall Radha geldi, güzelliğini bütünüyle gizleyen kırmızı bir örtüye sarınmıştı. Gövde odun yığınının üstüne yerleştirildiği zaman ayaklar batıya çevrildi ve rahipler Lall Radha'nın örtüsünü çıkardılar, bu güzelim yüzü ve endamı ilk kez gören çoğunluk acıma ve üzüntü duydu; ancak kutsal kadın onların varlığından ya da kalabalıktan yükselen hayranlık mırıltılarından etkilenemeyecek kadar kendini ağırbaşlılıkla duaya ve brahmanla konuşmaya vermişti. Sonra metin bir bakış ve ciddi bir tavırla akrabalarına dönerek, bütün ziynet eşyalarını birer birer çıkardı ve aşkının işaretleri olarak dağıttı. Alıkoyduğu tek mücevher rahmetli kocasının düğün gününde taktığı boynundaki tali, yani muskaydı; bunu sessizce dudaklarına bastırdı, sonra bütün akrabalarını ayrı ayrı kucakladı ve kalanlara veda edercesine baktı, parıltılı buklelerle topuklarına kadar inen gür saçlarını çözdü ve sağ elini başrahibe uzattı, rahip onu törenle odun yığınının çevresinde üç kez dolaştırdı ve yüzü odun yığınına çıkacağı tarafa gelecek biçimde durdurdu. Birkaç basamak çıkan güzel kadın orada durdu ve ellerini cansız yatan kocasının soğuk ayaklarına bastırdı ve boyun eğişinin içten olduğunun işareti olarak onları alnına götürdü: Bundan sonra yanına çıktı ve çardağın içine süzüldü, sağ elini kocasının başının altına koyup onun yanına yerleşti. Meşale benim elimdeydi ve altüst eden duygularla bunalmış bir halde yığını ateşe verdim. Dumanlar ve alevler bir anda ortalığı sardı ve kalabalığın duymadığım haykırışları arasında yere yığılıp kaldım. Hemen kendimi toparladım ama ateş çoktan bütün cenazeyi sarmış ve için için yanan odunlar kömür haline gelmeye başlamıştı.

Toplanan rahipler külleri çevreye saçıyorlardı ve titreyen bir elle sevgili amcamın ve yengemin kararmış kemiklerini bir araya toplayan babama yardım ettim, bunları toprak bir kaba doldurduk ve Ganj Nehri'ne götürdük, dualarımız ve saygılarımızla kutsal nehre sunduk."[143]

İngiliz Hükümeti'nin itirazlarına ve yasaklamasına karşın, 1815-1825 yılları arasında toplam 5997 dul kadının kendilerini kurban etmeleri bu geleneğin ne kadar yaygın olduğunu göstermiştir. Yarbay Sleeman, 24 Kasım 1829'da, "yaşlı bir kadının, kendini o sabah Nerbudda kıyısında ölen kocasının cesediyle birlikte yaktırması"ndan büyük üzüntü duyduğunu ifade eder.[144]

1830'da, yetkililer bütün Hindistan'da 'sati'nin kaldırılmasını başardılar, ancak yıllardır çeşitli bölgelerde gizlice uygulanmaya devam edildiğinin işaretleri vardır. Wilkins, "En son 1880'de yapıldığını duydum," der.[145]

143) James Gardner, *The Faiths of the World*, 1858, c. II, s. 875.

144) Yarbay W. H. Sleeman, *Rambles and Recollections of an Indian Official*, 1844, c. I, s. 25.

145) W. J. Wilkins, *Modern Hinduism*, 1887.

26
Modern İşkence Yöntemleri

Ondokuzuncu ve Yirminci Yüzyıllarda Rusya'da İşkence

SOVYETLERİN kurulmasından önce, aristokratlar ve toprak sahipleri Rus köylülerine, bugün uygar ülkelerde hayvanlara davranıldığı gibi davranırlardı. Ölmeyecek kadar beslenirler, neredeyse Tanrı'nın her günü çalıştırılırlar, en hafif ihmalleri görüldüğünde şiddetle cezalandırılırlar, birbirlerine zincirlenirler, çobanın sığırlarını gütmesi gibi işlerine götürülürlerdi, yaşamlarının ölüden farkı yoktu. Birçoğu intihar ederdi. Birçoğu öyle zalimce kırbaçlanırdı ki ya kırbacın altında ya da kısa süre sonra can verirlerdi.

1853 yılında görülen bir davada ortaya çıktığına göre, Mme. de Svirsky adlı toprak sahibi bir kadın

> "serflerini, kendi dışkılarını ya da çürümüş yumurtaları yemek zorunda bırakıyordu. Onları arapnikle dövüyor ya da çıplak olarak buzda oturtuyordu. Küçük bir kıza zorla bir tabak kıl yedirmişti. Bahçesinde

beslediği kurt köpeğini köylülerin üzerine salıyordu. Hayvan bir kadını neredeyse öldüreyazdı; bir başkasını otuz yerinden ısırmıştı."[146]

Polis faaliyetleriyle bağlantılı olarak ve özellikle politik suçlarda işkence sıkça uygulanıyordu. Alexinsky, 1906-7 yıllarında Riga polisinin mahkûmları itiraf ettirmek ve suç ortaklarının adlarını söyletmek için işkence yaptığını belirtir.[147] Kullanılan yöntemler, barbarlık ve zalimlikte Ortaçağ engizisyoncularının suçlu bulundukları eylemlere eşti. 14 Mart 1906'da tutuklanan üç devrimcinin, "tırnakları çekildi, saçları yolundu, cinsel organları tekmelendi, kemikleri kırıldı."[148] Aynı yılın Kasım ayında, yirmi iki yaşında genç bir adam "bir polis detektiflik bürosunda, saçsız, kötürüm bir ihtiyara çevrildi."[149]

Bunlar bağımsız örnekler değildi. Okunduğunda insanı dehşetten titretebilecek işkence türlerinden yalnızca tipik örneklerdir. Alexinsky, Duma'nın eski başkanı olarak yetkin ve güvenilir bir kaynaktır. Avrupa'da işkencenin yüz yıl önce kalktığını düşünen herkes onun kitabını okumalıdır.

Bolşevik Zulmü

Şimdi de 1918-19 yıllarında Bolşevikler tarafından yapılan zulümlere bakalım. Deniken Komisyonu'nun hazırladığı rapor, Bolşeviklerce infaz edilenlerin gerçekten öldürülmeden önce en dehşet verici işkencelere uğradıklarını tartışma götürmez biçimde ortaya koymuştur. Ante-mortem sakatlamak ve kırbaçlamak yaygındı.

Vladivostock'dan yapılan 14 Ocak 1919 tarihli resmi bir bildiride "Bolşeviklerce hapsedilmiş polis memurlarının apoletlerinin omuzlarına çivilenmiş olduğu" açıklanır.[150] Bazıları gözleri oyulmuş ve burunları kesilmiş olarak bulunmuştur. Piskopos Andronick diri diri yakılmıştır.

Bir diğer raporda, 1918 Haziran'ında Usuri bölgesindeki çatışmalarda Çek askerlerinin "cinsel organları kesilmiş, yüzleri yarılmış, gözleri oyulmuş ve dilleri kesilmiş" halde bulundukları belirtilir. Bu sakatlamalar "ölümden önce uygulanmış"tır.[151]

146) Gregor Alexinsky, *Modern Russia*, çev. Bernard Miall, Fisher Unwin, 1913, s. 84.
147) *A.g.e.*, s. 280.
148) *A.g.e.*, s. 281.
149) *A.g.e.*, s. 281.
150) *A Collection of Reports on Bolshevism in Russia*, H.M.S.O., 1919, s. 26.
151) *A.g.e.*, s. 27.

General Knox'ın İngiliz Savunma Bakanlığı'na verdiği rapordan:

"Blagoveschensk'de Torbolof birliğinden subaylar ve askerler tırnaklarının altına gramofon iğneleri sokulmuş, gözleri oyulmuş, apoletlerinin olduğu omuzları tırnaklarla kazınmış halde bulunmuşlardır."[152]

Dehşet listesi, uzunluğuyla korkutucu olduğu kadar ayrıntılarıyla da tüyler ürperticidir. Ondokuz yaşındaki Bayan Bakouyeva, süngüyle aynı yerden on üç darbe aldıktan sonra hâlâ acıyla kıvranır halde bulunmuştu. Bleiwe ve Bjeschanitzki adlı iki rahibin ölü bedenleri bulunduğu zaman, yüzleri tanınmayacak halde parçalanmıştı; işçiler tanıklık yapana kadar dipçikle dövülmüşlerdi; kurbanların çoğu infazdan önce "kendi mezarlarını kazmak" zorunda bırakıldılar."[153] Pskoff'da Kızıllarca ele geçirilen 150 Rus, "onları parça parça doğrayan" Moğol askerlerine verildi."[154]

Çe-ka tarafından yapılan işkencelerin şeytani yaratıcılığı ve barbarlığı, Tower'in, tezgâh ve diğer işkence aletlerindeki kurbanların haykırışlarıyla çınladığı o günleri anımsatıyordu. Çe-ka'nın işleyiş ayrıntılarını borçlu olduğum ve daha fazla bilgi edinmek isteyen okurlara okumalarını önereceğim Melgounov'un ilginç çalışması,[155] yapılan işkence biçimlerinden söz eder. Vidayla uçları birbirine tutturulmuş deri bir kayış olan *çelenk*, alına takılıp sıkıştırılır ve vidanın her döndürülüşünde uygulanan baskının sonucu olarak, kurban korkunç eziyetler çekerdi. Dış yüzeyi çivilerle kaplanmış "demir eldiven" işkencecinin eline kayışla tutturulur ve bununla kurbana vurularak gövdesinin her yerinde dehşet verici yaralar açılırdı. Bir diğer işkence yönteminde kurban yüzüstü yere yatırılırdı. Omuzları ve başı dört kişi tarafından sıkıca tutulurken boynu halatla sıkılır, bu sırada beşinci bir kişi tüfek dipçiği veya sopayla "ağzından burnundan kan gelene kadar" vururdu.[156] Alına dikenli tel "takıp" izini çıkarmak, İçi çivi dolu bir varile sokup yuvarlamak, kaynar suyla haşlamak, rektuma cam tozu sokmak, cinsel organlara yanan mum tutmak her zaman yapılan işkencelerden yalnızca birkaçıydı.[157]

152) *A.g.e.*, s. 45.
153) *A.g.e.*, s. 46.
154) *A.g.e.*, s. 23.
155) Sergey Petrovich Melgounov, *The Red Terror in Russia*, Dent, 1925.
156) *A.g.e.*
157) *A.g.e.*

Habeşistan'da İşkence

İşkencenin evrensellik ve barbarlıkta eski günlerle rekabet edecek derecede gelişmeye devam ettiği ülkelerden biri Habeşistan'dı. Bunun bir nedeni, kuşkusuz, köle ticaretinin devam etmesiydi. Kölelerin prangaya vurulmaları başlı başına bir işkence biçimiydi. Kölenin ayakları birbirine öyle yakın kelepçelenirdi ki bu halde yürümesi bile olanaksızlaşırdı. Bütün yapabildiği, çocukların seksek oyunundaki gibi kısa sıçrayışlardan ibaretti. Bu prangalara ek olarak ellerinden biri ayaklarına zincirlenir, köle ikiye katlanırdı.

Habeşistan hapishanelerindeki mahkûmların koşulları, hem köleler hem de diğerleri için anlatılamayacak derecede kötüydü; 1863 yılında diğer İngiliz memurlarla birlikte hapsedilen Bay Lawrence Kerans, ailesine yazdığı bir mektupta şöyle diyordu:

> "Ayaklarımdan yüz kiloluk ağırlıklarla zincirlenmiş olarak bir yıl altı aydır bu hapishanedeyim; daha sonra da sağ elimi ayağıma zincirlediler. Her gün çektiğim eziyetlerin ne kadar dehşet verici olduğunu hayal bile edemezsiniz."[158]

1893 yılında, basında yer alan açıklamalara göre, Habeşistan Hükümdarı, uşaklarından birini kendisine suikast girişiminde bulunmakla suçlamıştı. Uşağın sağ eli kesilmiş, dili kopartılmış ve sonra da "sırtlanların yemesi için güneşin altında çöle bırakılmıştı."[159]

Güneybatı Afrika'da İşkence

1914-18 savaşı öncesinde Afrika'daki Alman kolonilerinde memurlar ve çiftçiler tarafından yerlilere yapılan acımasızlıklar, 1918 yılında Parlamento'ya sunulan bir raporda bütün vahşeti ve ürkütücülüğüyle açıklanmıştır.

Her tür hafif suç dolayısıyla erkekler ve kadınlar şiddetle cezalandırılırlardı, uygulanan en gözde yöntem kırbaçlamaydı. Genellikle suçlu başaşağı bir varile sokulur ve ağır bir sjambok ile kalçalarına ve uyluklarına 25-50 kez vurulurdu. Bu kırbaçlamadan sonra kurban çoğunlukla ölürdü. Johann Noothout yeminli ifadesinde şöyle der:

158) Charles T. Beke, *The British Captives in Abyssinia*, 1867, s. 194.
159) *Spectator*, 23 Aralık 1893, s. 908.

"Taşların arasında yatan ve gövdeleri yırtıcı kuşlarca yenmiş yerli kadın cesetleri buldum. Bazılarının dövülerek öldürüldükleri anlaşılıyordu... düşünülebilecek en zalim biçimde kırbaçlanmışlardı... kurbanların uzuvları havada uçuşuyordu."[160]

Bir diğer tanık, kadınların at arabalarına koşulduğunu söyler, "yük hayvanları gibi arabaları çektirdiler." İşlerini iyi yapamazlarsa sjamboklarla kırbaçlanırlardı.

Alfred Katsimune yeminli ifadesinde şöyle der: "Yerli halk ya da çiftliklerden gönderilen yerliler arasında kırbaçlanmadan tek gün geçiren yoktu." Bir keresinde orta yaşlı bir Berg-Damara'yı kırbaçlaması emredilmişti, "efendisi onu küstahlaştığı gerekçesiyle polise şikâyet etmişti." Cezası 25 kırbaçtı. Vururken sjambok uyluklarına dolandı ve cinsel organlarını yaraladı. Tıbbi bir müdahalede bulunulmadı. Kulübesine geri gönderildi ve birkaç gün sonra öldü."[161]

Çin Komünistlerinin Zalimlikleri

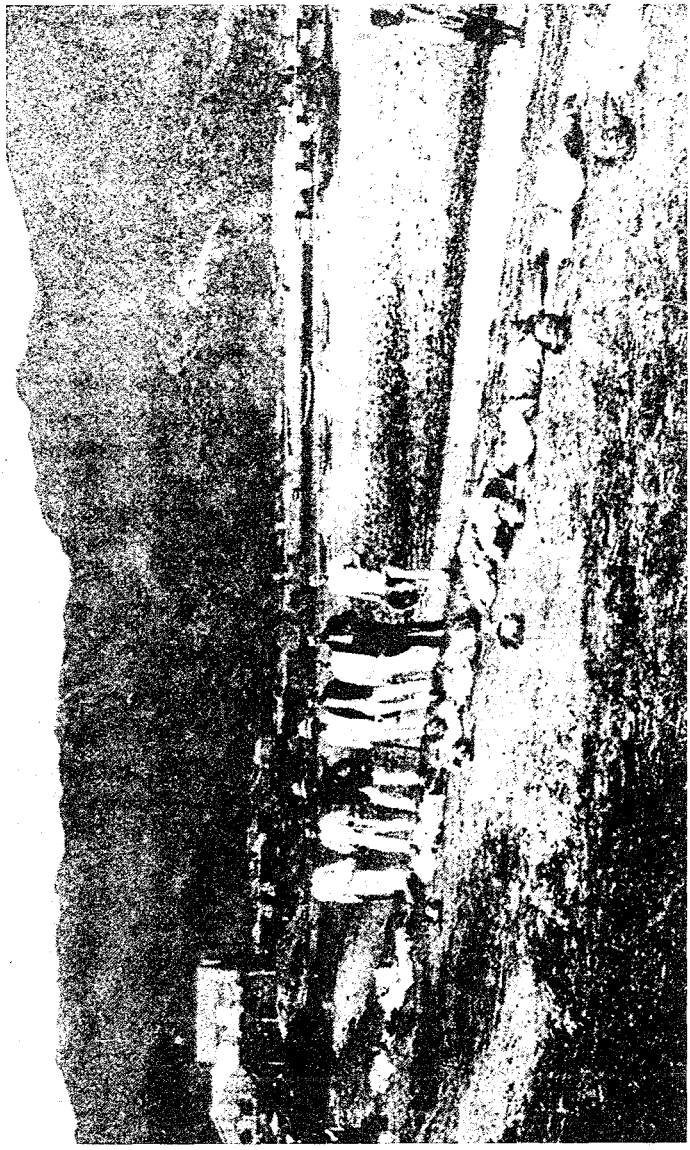
1927 yılı Aralık ayında Çin'in Kanton kenti Komünist parti tarafından ele geçirildi. Ayaklanmacılar karışık bir güruhtu. Köylüler, askerler, haydutlar ve suçlular, yağma ve kıyım fırsatlarını kaçırmayan bütün ayaktakımı oradaydı. Gerçek ya da değil, bu isyandan Rusya sorumlu tutuldu; Nanking Hükümeti, darbenin başında, çatışmaların başlamasından bir hafta önce Kanton'a gelen Kovchek adlı bir Rus'un bulunduğunu açıkladı.[162]

Kızılların iyi bir zamanlama yaptıkları açıktı. Pazar günü, 11 Aralık'ta, her şeyi vurabilecek makineli tüfeklerinin takırtıları eşliğinde, yollarına çıkanları öldürerek bütün şehri taradılar. Birkaç saat içinde Kanton bütünüyle ellerindeydi. Bundan sonra tarihte eşi görülmedik bir terör dönemi başladı. Kısa bir dönem olduğu doğruydu ancak işkence ve ölüm iş başında olduğunda artık zamanın kısalığının ya da uzunluğunun bir önemi kalmaz. İnsan tek bir saati bütün ömrü boyunca yaşar. Kızıllar üç gün istediklerini yaptılar ve anti komünist olarak bilinen, kitleye katılmamış, onların soytarılıklarını alkışlamayan ve canavarlıklarına katılmayan her yurttaş için

160) *Report on the Natives of South-West Africa and their Treatment by Germany*. Prepared in the Administrator's Office, Windhuk, Güneybatı Afrika, H.M.S.O., Londra, 1918, s. 100.

161) *A.g.e.*, s. 115.

162) *The China Year Book*, Tientsin, 1928, s. 1401.

1927-28 YILLARINDA ÇİN KOMÜNİST ZULMÜ SIRASINDA ÇEKİLMİŞ DİKKAT ÇEKİCİ BİR FOTOĞRAF

İNFAZ EDİLMİŞ KOMÜNİSTLER, KANTON, ARALIK, 1927
Öndeki adam Rus Konsolosluğu memurudur.

KANTON'DAKİ ÇİN KOMÜNİST ZULMÜNÜN KURBANI, ARALIK, 1927

bu üç günün sonu hiç gelmedi. Acı içinde ve can çekişerek ölme korkusu bir an olsun yakalarını bırakmadı. Hem erkekler, hem kadınlar doğuda bilinen her tür işkenceyi gördükten sonra açıkça kıyıma uğradılar.

Şiddetli çatışmalardan sonra, kent 13 Aralık'ta General Li Fu-Lin birliklerince geri alındı. Bu hiçbir şeyin sonu değildi, terör hâlâ hüküm sürüyordu. Beyazlar, antikomünistlere böyle deniyordu, işkenceye işkenceyle, kıyıma kıyımla karşılık verdiler. İntikamları korkunç oldu. Birkaç saat önce anti komünist olmak ya da olduğundan kuşkulanılmak korkunç bir damgayken şimdi komünist olmak ya da olduğundan kuşkulanılmak aynı derecede tehlikeliydi. *The China Year Book*'a (1928) göre

> "on üç Rus'un tutuklandığı ve bunlardan beşinin infaz edildiği, ki içlerinden en az biri Sovyet Konsolosluğu çalışanıdır, ve kalanların infaz öncesinde sokaklarda dolaştırıldığı rapor edilmiştir."

Cesetlerin bazıları bir araya toplanıp yakıldı ama çoğu yollarda çürümeye bırakıldı. Parça parça edilmiş bu insan gövdeleri korku verici bir görüntü sergiliyorlardı. Kurbanlarını öldürürken, her iki tarafın da en dehşet verici işkence biçimi olarak ifade edilen "Bin Parçaya Bölme" yöntemini uyguladıklarının işaretleri vardır.

KANTON'DA KOMÜNİST AYAKLANMASINDAN SONRA TEMİZLİK, ARALIK, 1927

Kanton kentinden sürülen Kızıllar, Güneybatı Çin'in çeşitli kasaba ve köylerinde terörist eylemlerini sürdürdüler. Bu bölgelerden verilen ve basında yer alan haberler üzücü bir hikâyeyi belgeler. "Bir olayda," diyor Times (3 Mart, 1928), "300 Budist keşişi kapatıldıkları tapınaklarında ateşe verdiler ve hepsi yanarak öldü." Hali vakti yerinde olan esnafa paralarını verene kadar işkence yapıldı; "tırnakların arasına kıymık sokmak gözde bir uygulama" olmuştu.[163] İnfazlar iğrenç ve tuhaf biçimler almıştı, bazı olaylarda Azteklerin kurban törenlerini çağrıştırır biçimde kurbanların yürekleri sökülüyor, pişirilip yeniyordu.[164] Peder Wong'un, "dilim dilim doğranarak infaz edildiği" açıkça ilan edilmişti;[165] ve Piskopos Valtorta'nın arkadaşı olan seksen yaşındaki bir Çinli de aynı yazgıyı paylaşmıştı.[166]

Modern Savaşta İşkence

Savaş ve işkence birbiri ile yakından ilintilidir. Birinin bir diğerine karşı intikam çığlıkları atmasıyla, bir ulusun bir başka ulusun kanına susaması sonucu ortaya çıkan savaş durumu altında kesinlikle aynı dürtü yatar. Savaşta ulusların kutsal kitabı nefrettir; amaçları intikam almak ve cezalandırmaktır.

Savaş bir kez başladığında, işkence bunun kaçınılmaz doğal sonucu olarak tanımlanabilir. Hükümetler görünüşte işkenceye karşı çıksalar ve yasaklasalar bile, her durumda işkence yapılır. Öldürme ve sakat bırakmayı zaten hak gören düşmanlarının eline düşenlere gizlice yapılan işkenceleri engellemenin yolu yoktur. Savaşan her devletin propaganda makinesinin bir parçası olarak düşmanın yaptığı canavarlıkların abartılması, genel anlamıyla bakmak yerine ayrı ayrı veya münferit olaylar olarak ele alındıklarında belki de hafif kalır. Bu gaddarlıkların çapı, yapılmalarında dolaylı ya da dolaysız olarak sorumlu olan devlet tarafından asla kabul edilmediği gibi, tamamıyla da bilinmez ve bu nedenle ne bir tarafın işkence iddiaları ne de diğer tarafın yadsıması güvenilir sayılabilir.

1914-1918 Dünya Savaşı sırasında, işkence en yaygın biçimleriyle şaha kalkmıştı. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu birlikleri Sırbistan'a ilk saldırıyı yaptıkları zaman askerleri ve sivilleri aynı işkencelerle öldür-

163) *The Times*, 10 Mart 1928.
164) *A.g.e.*, 10 Mart 1928.
165) *A.g.e.*, 29 Aralık 1927.
166) Dilimleyerek infaz etme yöntemi için bkz. *Bin Parçaya Bölerek Öldürme*.

düler. Profesör Reiss'in anlattığı bu gaddarlıklar dehşet uyandırıcı olup tüyler ürpertici ayrıntılarla doludur. Erkekler ve kadınlar, öldürülmeden önce en tüyler ürpertici yollarla sakatlanıyorlardı. Burnu, kulakları, uzuvları, göğüsleri kesmek ve gözleri çıkarmak en yaygın sakatlama biçimleriydi. Erkekler hadım ediliyor, kadınlar en vahşi anlamda tecavüze uğruyordu. Uzun listeden iki örnek verilebilir.

> "Mirosava Vasilievitch, 21 yaşında, yaklaşık 40 askerin tecavüzüne uğradı, cinsel organları kesildi, saçları vajinasına dolduruldu. Sonunda bağırsakları deşildi, ancak bundan sonra öldü."[167]

> "Maxim Vasitch, 53 yaşında, değirmen çarkına bağlandı ve çark çalıştırıldı. Avusturyalıların önüne geldiği her seferinde onu süngüleyerek eğlendiler."[168]

Savaşın olduğu her yerde ve her zaman aynı can yakıcı öykü yinelenmiştir. Nanking'de, 1937-38 yıllarındaki Japon-Çin Savaşı sırasında Japon Ordusu'nun yaptığı tecavüz ve işkenceleri Bay H. J. Timperley'in yaptığı ciddi ve dehşet verici derlemelerden okuruz.[169]

İrlanda'da Terörizm

Gözlerimizi daha yakına çevirdiğimizde, 1920-21 İngiliz-İrlanda Savaşı'nda da zorbalık, işkence ve eziyet buluruz. İrlandalı Cumhuriyetçiler terörist taktikleri uygulamışlardı; Hükümet güçleri de aynı vahşi, insanlıktan uzak, aynı kınanacak tarzda önlemlerle karşılık vermişti. Terörün saltanatı sürmekteydi. Cinayet, kundaklama ve yağmalama günlük olaylardı. Dublin'de, 21 Kasım 1920'de, tarihe "Kanlı Pazar" olarak geçen gün, on dört İngiliz subayı ve emekli subayı öldürüldü ve birçoğu da yaralandı. "Bir iki olayda," diye yazıyor The Times (22 Kasım 1920), "polislerin karıları yataklarından sürüklenerek çıkarılmış ve kocaları gözleri önünde öldürülmüştür." Aynı ölümcül günün öğleden sonrası, Croke

167) R. A. Reiss, *Report Upon the Atrocities Committed by the Austro-Hungarian Army During the First Invasion of Serbia*, İngilizceye çev. F. S. Copeland, Simpkin Marshall, Hamilton Kent & Co., 1916, s. 70.

168) *A.g.e.*, s. 114.

169) *What War Means: The Japanese Terror in China*, der. ve haz. H. J. Timperley, Gollanez, 1938.

Park'ta 15000 kişinin seyrettiği futbol maçında kalabalığa ateş açılmış ve "Black-and-Tans"dan biri oradan çıkarken görülmüştü. Dokuz kişi açılan ateşten, bir kişi de kalp yetmezliğinden öldü, elli kişi de yaralandı.

Taraflar birbirlerini işkence yapmakla suçladılar, herhalde iki taraf da kendince haklıydı. Şöyle ki: "İnsanlar sokaklarda süründürüldüler ve soyulup kırbaçlandılar, sonra da çırılçıplak evlerine gönderildiler."[170] Yüzleri siyaha boyanmış adamlar Patrick M'Elligott'un iki oğlunu tutup "pijamalarıyla sağanak yağmurun altına çıkardılar – dipçiklerle zalimce vurup tekmelediler."[171]

Sinn Fein'cilerin Dublin Kalesi'ne kapatılıp konuşturuluncaya kadar işkence gördükleri iddiaları vardır. "Black-and-Tans"ların[172] diledikleri gibi davranma yetkileri vardı ve bu yetkiyi kötüye kullandıklarına kuşku yoktu. General Crozier'e göre, haşlanmış yumurta, kabuğu hâlâ sıcakken, "mahkûmların koltukaltlarına konuyor, kollar yanlardan bağlanıyordu, "ve kapalı kapılar ardında kurbanlar zorbalarca dövülüyordu. Aynı yazar devam ediyor, "Munster'de, ony edi yaşında Sinn Fein'ci bir çocuk çırılçıplak soyuldu ve günlük kırbaçlamaların yapıldığı üçgen kazığa bağlandı, bir polis katilinin ismini bildiği varsayılıyordu ve söyleyene kadar orada tutuldu."[173]

Amerikan Linçleri

James Irwin Güney Georgia Eyaleti'nde, Ocilla'da oturan bir zenciydi. Cinayetle suçlandı ve cezalandırılması kararlaştırıldı. Cezayı yaşamıyla ödedi ama önce gözü dönmüş binlerce kişinin önünde görülmemiş işkencelere uğradı. Bir ağaç gövdesine zincirlendi. El ve ayak parmakları, teker teker, eklem yerlerinden kesildi; dişleri kerpetenle söküldü. "Her parçası anlatılamayacak biçimde parçalandıktan sonra, hâlâ canlı olan gövdesi" benzine batırıldı, ateşe verildi ve "ölen kurbana yüzlerce kez ateş edildi."

Tecavüz ve cinayetle suçlanan Raymond Gunn, Missouri, Maryvilleli bir zenciydi ve bir güruh tarafından infaz edildi. Öldürülüşü şöyle oldu: Köy okulunun çatısındaki tahtalar kaldırıldıktan sonra çatı direğine zin-

170) Michael Collins, *The Path to Freedom*, Talbot Press, Dublin, 1922, s. 85.

171) *A.g.e.*, s. 86.

172) "Black-and-Tans" eski İngiliz, İskoç ve Gal askerlerinden oluşuyordu. Tam bir üniformaları olmadığından bu ad verilmişti, genellikle haki pantolon ve siyah ceket ya da siyah pantolon ve haki ceket giyerlerdi.

173) Tuğgeneral F. P. Crozier, *Ireland for Ever*, Cape, 1932, s. 201.

cirlendi. Zencinin giysileri benzine bulandı ve binanın her tarafına benzin dökülüp ateşe verildi. Sayıları üç ya da dört bini bulan erkek, kadın ve çocuk, on dakika boyunca zincirli kurbanlarının kıvranışlarını seyrettiler.

Bu iki olay Neron'un zamanında olmadı; İspanya Engizisyonu bütün ihtişamıyla iş başındayken de olmadı; hatta İngilizlerin ayı ve boğa güreşleriyle eğlendikleri yüz yıl önce de yaşanmadı. Bu olaylar geçtiğimiz on yıl içinde, 1930 ve 1931 yıllarında gerçekleşti. Ve benim açıkça, kısaltarak ve esefle verdiğim ayrıntılar bir romandan ya da sansasyonal gazete sütunlarından alınmadı. Bu satırları, Doktor Arthur F. Raper'in 1933 yılında, Kuzey Carolina Üniversitesi tarafından yayımlanmış *The Tragedy of Lynching* adlı ölçülü ve tamamıyla belgelere dayalı eserine borçluyum. İçinde yaşadığımız dünyanın toplumsal sorunlarıyla ilgilenen her öğrencinin çalışmalarında yararlanması gereken akılcı ve sağduyuyla hazırlanmış bir kaynaktır.

Cinayet ve tecavüz suçları bile kitle histerisine ve kasıtlı işkence yapılmasına özür oluşturmazlar. Bir grup maskeli adam 29 Temmuz 1930'da, yetmiş yaşındaki Mincey adlı bir zenci çiftçinin evini bastılar ve zor kullanarak ıssız bir yere götürdüler, "giysileri lime lime olana, sırtı yara içinde kalana" kadar dövdüler. Olay geceyarısından hemen sonra meydana gelmişti ve zenci sürünerek çıktığı yolda, şafak vakti, "acılar içinde kıvranırken" bulundu. İki saat sonra beyin travmasından öldü.[174]

"Üçüncü Derece"

"Üçüncü derece" terimi garip bir biçimde Amerikan kökenlidir, yani Çağdaş Amerika kökenli sayılmalıdır. Avrupalılar, "üçüncü derece" uygulamasının, terimin çıktığı yerle sınırlı kaldığını zannederler. Bununla birlikte, ben öyle olduğundan oldukça kuşkuluyum.

Üçüncü derece, polis memurlarının suçlu zanlısına suçunu itiraf ettirmek veya arkadaşlarının veya suç ortaklarının adlarını söyletmek için uyguladıkları yöntemleri ifade eder. Aslında, Romalıların ve Engizisyon'un quaestion'uyla aynıdır; İngiliz Star Chamber tarafından yapılması teşvik edilen işkenceleri andırır. "Üçüncü derece"nin tek farkı, yöntemlerin yasadışı olmasıdır; Amerikan hukukunca tanınmaz ya da desteklenmez.

"Üçüncü derece"nin yöntem ve amaçlarının resmi olmayışı önemli olduğu kadar anlamlıdır. Bu, polislerin uygulayabilecekleri tekniklerin

174) A. F. Raper, *The Tragedy of Lynching*, s. 172.

keyfi olduğu ve bu türden işkencelerin hiçbir sınırlama veya düzenlemeye bağlı olmadığı anlamına gelir. Bu nedenle "üçüncü derece" yöntemlerinin en kötü yanı kontol edilemez ya da belirsiz olmalarıdır.

Uygulanan yöntemler, kurbana katışıksız bir vahşetle çeşitli fiziksel işkenceler yapıp boyun eğdirmeyi ya da *in excelsis* yapıldığında psikolojik işkence olarak isimlendirilebilecek uzun süreli ve sonu gelmeyen sorular ve tehditler ile istencini veya direncini kırmayı içerir. Çoğu durumda, uzayan sorgulamayı fiziksel yöntemlerin kullanılması izler.

Soruların tekrar tekrar ve aynı biçimde, aynı sözcüklerle yinelenmesi, bir polisin bırakıp diğerinin aynı soruları sorması çoğu insanın direnme gücünü kırar. Bu yöntemin özellikle ilk kez suç işleyenler üzerinde etkin olduğu görülmüştür. Genelde masum olanlar üzerinde de etkinliğini kanıtlamıştır çünkü her tür işkencenin en büyük toplumsal kötülüklerinden biri, daha önce gördüğümüz gibi, masumlara suçu kabul ettirme gücüdür. Bu "bitmek bilmez sorgulama"ya, genellikle yapıldığı gibi, aç bırakma eklendiğinde fazlasıyla etkin olmaktadır. Etkin oluşu ve kurbanın böyle bir işkenceye direnmesinin olanaksızlığı nedeniyle bu yöntem diğerlerinden daha fazla uygulanır. Üstelik, mahkûm açısından, "yola gelene" kadar yiyecek ve uykudan mahrum bırakılma hiç de olağandışı değildir. Bazen de sorgulamanın yerini, belli sürelerle yataksız, karanlık hücrelere kapatma alır. Bu durumlarda, polisin, fırsatını bulduğu zaman işi nerelere kadar götürebileceğini gösteren kaydedilmiş bir örnek vardır. Deiterle davasında (1929) cinayetle suçlanan davalı uyuyacak bir yerin olmadığı sivri sinek kaynayan bir hücreye kapatılmış ve sonra uykusuzluktan perişan bir halde aynı günün sabahından başlayıp ikindiye kadar süren, ayaklarının dibinde ölü bir kadının kafa derisiyle birlikte sorgulamaya alınmıştı.[175]

Tehditlerle yaratılan terör, çoğunlukla, suçu kabul ettirmeye yöneliktir. Polis suçluyu vurmakla tehdit edebilir ve kurşunlarını boşalttığı tabancasını başına ya da karnına dayayıp, tetiği çekecek kadar ileri gittikleri bilinmektedir. Bazen de zencilere, onları linç etmek için bekleyen kalabalığa vereceklerini söylerler. Davis kayıtlarında (1929) suçlunun morga kapatıldığı bir dava vardır, "sabah saat üçte, kendisine kırk beş dakika boyunca ölülerin yaraları gösterilmiştir."[176]

Suçlu oldukları bilinenlere ve polisin, sorgulama, gözünü korkutma gibi yöntemlerin etkin olmayacağını düşündüklerine uygulanan katışıksız

175) *Harvard Law Review*, Şubat 1930. Birleşik Devletler'de uygulanan çok ilgi çekici "üçüncü derece" yöntemleri için bu gazetenin makalelerine bakınız. Polisçe uygulanan çok fazla sayıda yöntem, delilleriyle aktarılmaktadır.

176) *A.g.e.*

fiziksel yöntemleri genellikle "sopa çekme" diye tabir edilen süreç izler. İki üç polis yumruklarını ve tekmelerini kullanarak mahkûmu döver. Kırbaçlama da yaygındır. Kauçuk cop veya uzun bir hortum da sıkça kullanılır. Yöntemler gerçekten sonsuzdur.

New Yorklu bir gazeteci olan Bay Lavine, "Gırtlak çıkıntısına vurulan bir adam görmüştüm, ağzından kan fışkırdı," diye yazar. Aynı yazar şöyle devam ediyor, "Bir başkasını dişçi koltuğuna oturtmuşlardı ve bu işi yapmaktan zevk alır görünen dişçi, adamın azı dişini kalın bir frezle oyarken adamı tutuyorlardı."[177] İspanya Engizisyonu'nda kullanılan su işkencesinin çeşitleri de kullanılmaktadır ve Lea, Amerikan hapishanelerinde soğuk duş aldırmanın uzun yıllar önce kullanıldığını belirtir. Hatta elektrikli sandalyeyle birlikte kullanılmıştır.

"Üçüncü derece" yöntemlerinin ülkelerinde bilinmiyor olması İngiltere'nin gurur kaynağıdır. Bu konuda İngiliz Devleti'nin tam olarak haklı olup olmadığını kanıtlamak olanaksız değilse de elbette güçtür. Polisler bu tür yöntemler kullandıklarını asla kabul etmezler ve İngiltere'de bile, suçlu veya zanlı yurttaşın söyleyeceği sözlerin polisin ifadesi yanında bir anlamı yoktur. Bir polis memurunun suçluyu konuşmaya zorlamak için gerçekten şiddet uyguladığı olaylar tek tük meydana geliyorsa da, bu durum, İngiliz polisinin "uzatılmış sorgulama"yı bir yöntem olarak kullanırken masum olduğu anlamına gelmez. Bunlardan biri olan Savage davasında ortaya çıktığı gibi, uygulanan sorgulama yöntemi hiç de tatmin edici ve adil sayılamaz.

"Üçüncü derece" yöntemleri veya bazı benzer tehditlerin gelişmiş ülkelerin çoğunda uygulandığına kuşku yoktur. Sir Cecil Walsh'a göre, Hindistan'da, "rüşvetçi polis memurlarının biraz para koparmak için ayrım gözetmeksizin herkese uyguladıkları gözde bir yöntemdir."[178]

177) Emanuel H. Lavine, *The Third Degree*, Nash & Grayson, Londra, 1931, s. 4.
178) Sir Cecil Walsh, *Crime in India*, Benn, 1930, s. 279.

27
Hayvanlara Yapılan İşkenceler

Hayvanlara Karşı İşlenen Suçlar

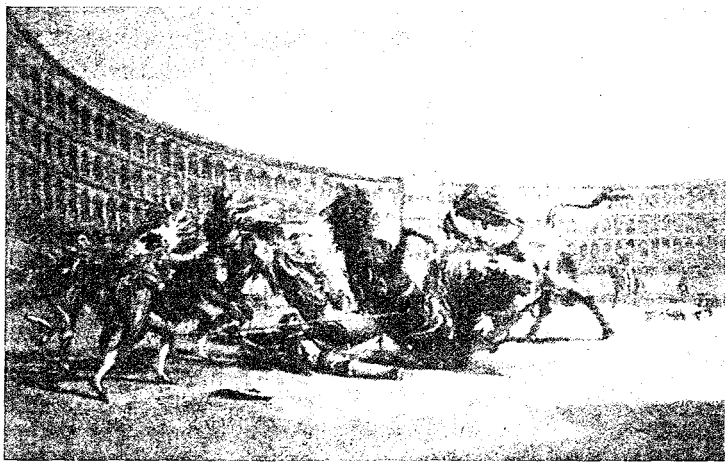
HAYVANLARA yapılan işkence konusu kendi başına koca bir cildi doldurabilir; bu kitapta yer darlığı nedeniyle, konunun en dikkat çekici ana hatlarına bir göz atmaktan fazlasını yapamıyoruz.

Uygarlığın ilk günlerinde ve Ortaçağ boyunca hayvanlar insanlar gibi görüldü; çeşitli suçlarla suçlandılar, bu suçlarla yargılandılar, suçlu bulundular ve gerektiği biçimde cezalandırıldılar. Dolayısıyla, Platon'un eski görüşüne göre, bir insanı öldüren hayvan katildi ve ölmeyi hak ederdi. Özellikle insanla doğaya aykırı ilişki kurmakla suçlu bulunan hayvan, Musa yasalarında belirtildiği gibi, öldürülürdü.

1457'de, dişi bir domuz beş yaşındaki bir çocuğu öldürmekten asıldı; 1474'te Basel'de bir horoz, "yumurtanın üstüne oturmak gibi tuhaf bir suç" işlemekten kazığa bağlanıp yakıldı.[179] 1565'te Montpellier'de, bir katır vahşi olmaktan suçlu bulundu, diri diri yakılmakla cezalandırıldı ve hayvan mundar da görüldüğünden infazdan önce bacakları kırıldı.[180]

179) E. P. Evans, *The Criminal Prosecution and Capital Punishment of Animals*, Heinemann, 1906, s. 162.

180) *A.g.e.*, s. 146.

Ford'un *Tauromachia*'sından, 1852.
İSPANYOL BOĞA GÜREŞİNDEN BİR SAHNE

1557'de Fransa'da, bir çocuğu yemekten suçlu bulunan domuz "diri diri yakılma"ya mahkûm edildi.[181]

6 Haziran 1662'de Newhaven'da, bir inek, iki düve, üç koyun ve iki dişi domuz, Potter adlı bir adamla birlikte, cinsel ilişkiye girmek suçundan infaz edildiler.[182]

İtiraf ettirmek için hayvanlara işkence yapıp, inilti ve bağırtılarını suçu kabul etmeleri olarak yorumlamak bir zamanlar yaygındı. Gavin sıradışı bir olay anlatır. Zaragoza Üniversitesi'nde Guadalaxara adında, öğrencilerin hiç sevmedikleri bir profesör vardır. Bir gece, kasabanın hemen dışındaki çayırda ölü bir at bulan öğrenciler profesörün yolunu kesip onu atın yattığı çayıra götürürler ve atın karnını yarıp iç organlarını çıkarırlar, elleri kolları bağlı profesörü buraya koyup atın derisini dikerler ve adamın başını atın kuyruğunun altından çıkacak biçimde dışarıda bırakırlar. Bütün gece bu berbat durumda kalan profesör, at ölüsünü yemeye gelen köpekleri ürkütmek için durmadan haykırır. Ertesi sabah, tarlalarda çalışmaya giden işçiler hayvanın ölüsünü görürler ve ondan gelen haykırışları duyarlar. Acele kasabaya dönerler ve büyük bir heyecanla konuşan atın tuhaf öyküsünü anlatırlar. Kasaba sakinleri tek vücut

181) *A.g.e.*, s. 138.
182) Cotton Mather, *Magnalia Christi Americana*, 1702, VI. Kitap, III. Bölüm, s. 38.

olup cesedin yattığı çayıra yaklaşırlarken, kendini kurtarmaları için çılgınca dikkatlerini çekmeye çalışan Guadalaxara'nın bağırış ve haykırışlarını duyarlar. Yine de hiçbiri yaklaşamaz. Bunun yerine, bu garip haber Engizisyon'a uçurulur ve atın Kutsal Büro'ya götürülmesi için acilen bir emir yayımlanır. Engizisyoncular Guadalaxara'nın başının dışarı fırladığını görürler ve öyküyü dinlerler, ancak, diyor Gavin:

> "Akıllı Kutsal Pederler onun verdiği bilgilere güvenmediler, memurlarına konuşan atı işkenceye almaları emrini verdiler, emir yerine getirildi, iplerini atın karnına sarmaya başladılar, üçüncü geçirişte hayvanın karnı açıldı ve Guadalaxara'nın gövdesi ortaya çıktı ve ata yapılan işkence sayesinde yaşamı kurtuldu."[183]

Boğa ve Ayı Dövüşleri

İngilizlerin spora olan eğilimleri her zaman bilinir. Yazık ki bu sporlar, birçok bakımdan en çirkin türden zorbalıkla birleşmişlerdir. Zulüm ve işkence içeren hayvan sporlarından en dikkat çekicileri boğa, at ve ayı dövüşüdür.

İlk boğa dövüşü 1209 yılında, Stamford, Lincolnshire'da yapılmış gibi görünmektedir. Tutbury, Staffordshire'da 1374 yılından beri her yıl boğa dövüşleri yapılırdı. Bu gösteriler çok popüler bir hale geldi ve halk tarafından olduğu kadar aristokratlarca da geniş oranda desteklendi. Sir Thomas Pope, Kraliçe Mary ve Prenses Elizabeth'le ayı dövüşlerinde eğlenirdi. Danimarka Büyükelçisi, Elizabeth döneminde İngiltere'yi ziyaret ettiği zaman, kraliçe tarafından Greenwich'e götürülmüş ve "ayı ve boğa dövüşü izlettirilmişti."

> "Kraliçe, Sir Saunders Duncombe'ye 11 Ekim 1561 tarihinde, yalnızca İngiliz yurdunda on dört yıl süreyle vahşi ve evcil hayvanların dövüştürülüp kapıştırılmasını gerçekleştirmek üzere ihsanda bulunmuştur ve İngiltere'nin genç kraliçesi ayı güreşini incelikli bir zevk olarak kabul etmektedir; Danışma Meclisi'nin, o gün genellikle ayı dövüşü ve benzer eğlencelere ayrıldığından ve majestelerinin zevk aldığı ayı dövüşü ve benzer eğlencelerin büyük acı verici ve mahvedici olduğu yolunda şikâyetler geldiğinden, Perşembe günleri halka açık

183) D. Antonio Gavin, *A Master-Key to Popery*, 1725, s. 212.

yapılan bütün oyunları yasaklayan Temmuz 1591 tarihli, bir emri vardır."[184]

Bazen, dövüş başlamadan önce, hazırlık amacıyla hayvanlara işkence edilirdi. Boğaların kuyrukları kesilir, kulakları yarılır, boynuzları kesilir ve burun deliklerine biber üflenirdi. Ayılar kör edilirdi. Aşağıda anlatılan boğa dövüşü, Blaine'in *Encyclopaedia of Rural Sports*'undan alınmıştır (1840):

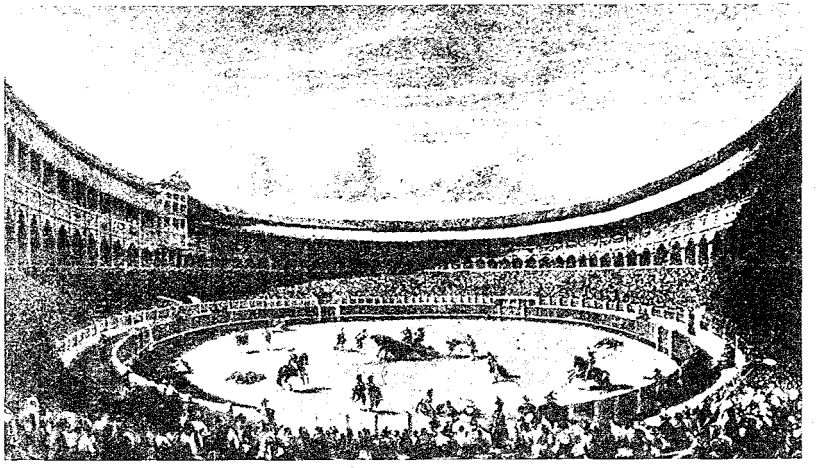
> "Hayvan bu amaçla yere çakılmış bir kazığa bağlanır ve ipinin yedi ya da sekiz metresi serbest bırakılır, böylece hayvanın dövüşmesine yetecek bir hareket alanı kalır. Bu durumdayken üzerine salınan buldog köpeği onu burnundan yakalamaya çalışır; boğa iyi eğitilmişse köpeği boynuzlarının üstüne alır ve fırlatır, bazen de hayvanı öldürür; aksi halde, boğa yeterince hızlı değilse, köpek burnunu yakalamakla kalmaz, sıkıca kavrar ve onu hareketsiz bırakır; buna boğayı kapmak denir. İyi dövüşen boğaları kapmak zordur: Hemen duruşlarını alırlar ve burunlarını toprağa sokarlar, hasımlarını boynuzlarının üstüne alırlar; bazen onları şaşırtıcı biçimde uzağa fırlatırlar. Bir kerede birden fazla köpeğin salındığı olur."

Ayı dövüşünde hayvanlar genellikle zincire bağlanırdı. Sonra bir daire oluşturulur, ağır kamçıları olan beş altı kişi hayvanı acımasızca kırbaçlardı. Onaltıncı ve onyedinci yüzyılda yaygın olan at dövüşü, aynı boğa dövüşü gibi yapılırdı.

İspanyol Boğa Güreşi

Yirminci yüzyıl uygarlığının sonsuz utancı olarak İspanya'da hâlâ var olan boğa güreşleri, katışıksız zalimlikte, boğa dövüşü ve ayı dövüşünü geride bırakırlar. Burada ölüm gelene kadar işkence gören yalnızca boğa değildir, sporda yer alan atlar da korkunç yaralar alır ve eşit derecede çektikleri eziyetlere aldırılmaz. Yaşam mücadelesi veren boğa, çoğunlukla, yarım düzine atı öldürür. "Ayaklar altında çiğnenip titreyen, iç organları dışarı dökülmüş atların binicilerini yine de incitmeden taşıdıklarını görmek çok dokunaklı bir manzaradır," der Ford.[185]

184) *The Percy Anecdotes*, der. ve haz. Rueben ve Sholto Percy, Londra, 1820-3.
185) Richard Ford, *Tauromachia, or the Bull-Fights of Spain*, 1852.

Ford'un *Tauromachia*'sından, 1852.
PLAZA DE TOROS'TA BOĞA DÖVÜŞÜ, MADRİD

Boğanın kızgınlığına ve acısına ek olarak, toreadorun fırlattığı banderillas, yani dikenli kargılar, hayvanı vurdukları anda patlarlar. Ürkmüş atları kızıştırmak için başka bir şey yapılması gerekmez. Arenaya girmeyi veya tekrar girmeyi reddeden olursa gözleri bağlanır ve göremediği dehşetle karşılaşmak zorunda bırakılır. Çünkü atlar ve boğalar çılgıncasına neşeli kalabalığın eğlencesidirler. Ford şöyle diyor, "Yaranın öldürücü olup olmadığını düşünmeden söyleme konusunda veterinerlerden daha hünerlidirler. Anında öldürmeyen yaralara kıtık doldurulur ve sakat hayvana yeniden binerler ve isabet almış bir savaş gemisi gibi onu yine meydana sürerler."[186]

Hayvanlara Yapılan Modern Eziyetlerin Çeşitleri

Sözde insancıl denilen günümüz çağdaş insanının vahşi ve evcil her türden hayvana yaptığı sayısız işkence yolunu anlatmak olanaksızdır. Kendini, hayvanlara yapılan her tür eziyetten uzak tutanlar bile, dolaylı veya bilinçsiz olarak bazı işkence biçimlerinin yapılmasını cesaretlendirmektedirler. Bu, birçok yoldan, her gün yapılagelmektedir.

186) *A.g.e.*

Hayvanların ve kuşların yiyecek olarak görülüp öldürülmeleri belki de en yaygın işkence biçimidir. Yaklaşık olarak son otuz yıldır sığırların ve diğer büyükbaş hayvanların kesilmeleri konusunda büyük ilerlemeler kaydedildiği doğrudur. İngiltere'de, 1933 yılında kabul edilen Hayvanların Kesilmesi Yasası'yla, sığırı kesmeden önce "sersemletmek" zorunlu hale getirilmiş ve iğnesiz yapılan eziyetlerin önüne büyük oranda geçilmiştir.

Yahudilerin hayvanları kesme yöntemi, kosher ayinin bir parçası olarak her türden hayvanı korkunç acılar vererek "kan kaybından öldürme", İngiltere ve Amerika'da hâlâ uygulanmaktadır. Yahudilerin hayvanları kesme yöntemlerinin (Shechita) nedenini anlamak için, İsrail'in tanrısı Yehova'ya kurban sunulan günlere dönmemiz gerekir. O günlerde kurbanın kanının sunulması büyük önem taşırdı. Hayvanın yaşam kaynağını[187] veya ruhunu almak etini almaktan daha büyük önem taşırdı. Et, Yehova'nın kulları ve tapınanları tarafından yensin ya da yenmesin, kanı Tanrı'ya aitti. İçilemez ya da etle birlikte tüketilemezdi. Kanın kefaret aracı olduğu Tanrı tarafından belirtilmişti ve yiyecek nesnesi olarak tabu olmasının nedeni budur.[188] Kutsal kitapta verilen ve tekrar tekrar yinelenen emirler açık ve kesindir. "İsrailoğullarından her birinizin veya aranızdaki yabancının avladığı ve yakaladığı her hayvan ve kuş yenilebilir; onların kanını dökecek ve toprakla örteceksiniz."[189]

Hayvanın kanının, gövdesinden aktığından iyice emin olmak için Yahudilerin özenle uyguladıkları özel kesme yöntemleriyle ilgili olarak, Bavyera'da bulunan Straubing Mezbahası'nın Yöneticisi Doktor Heiss şöyle der: "Shechita, hayvan kesmenin en vahşice yöntemlerinden biridir ve buna karşı bütün gücümüzle mücadele etmek bizim görevimizdir."[190]

Öyleyse Shechita, yani bütün hayvanları kosher olmaya götüren kesme yöntemi nedir? Doktor Rowley kusursuz kitapçığı Slaughter-House Reform'da ritüeli şöyle açıklar:

187) Tekvin ix. 4; Levililer xvii, 11.

188) "Kan tabusu" bütün hayvanlara, kuşlara ve hatta yumurtadaki "kırmızı beneğe" uygulanmasıyla yoruma fazlasıyla açıktır. İnsan kanını da içerir. Tek istisna balıktır, İncil'de balığın sözü edilmez ya da bunu anıştıracak bir şey yoktur. Etin pişirilmeden önce özenle yıkanması, etin kandan iyice arındığından emin olmak için özellikle yapılır ve ritüelin devamı niteliğindedir.

189) Ayrıca bkz. Levililer vi. 26-7; xvii. 14.

190) *Slaughter-House Reform in the United States and the Opposing Forces*, Francis H. Rowley, Massachusetts Hayvanlara Eziyeti Engelleme Derneği, Boston, ABD, s. 13.

"Önce hayvan, ayaklarından tutulup hızla yere fırlatılır (düşme sırasında boynuzlarının kırılmadığı ya da yaralanmadığı görülmemiştir); sonra arka ayağına bağlanan bir zincirle gövdesi biraz yukarı kaldırılır ve ağız burun çıkıntısına bir alet takılır, bundan sonra başı, yüzü yere gelene ve boynu ters dönene kadar çevrilir; büyük bir bıçakla boğazında derin bir kesik açılır, çoğunlukla birkaç dakika doğrulmak için vahşi bir biçimde tepinir ve debelenir, can çekişirken kanlı ve yapışkan yerleri döver – dayanılamayacak ve yürek burkan bir manzaradır. İşte bu, hiç abartılmadan anlatılan, sayısız defalar gördüğüm Yahudi yöntemidir."[191]

Sırada kümes hayvanlarını, tavşanları ve diğer küçük hayvanları ve kuşları öldürmeyi içeren "işkenceler" var. Çoğunlukla "öldürme" deneyimi olmayan veya eziyet yapmaktan ya da yapıldığını seyretmekten sadistçe zevk alan kişiler tarafından yapılır. Hayvanlar ve kuşlarla ilgili olarak, yüzyılın bitimine çeyrek kala, kuşların kan kaybından yavaşça öldürüldüklerini; derece derece "asıldıklarını" ve canlıyken kafalarının koparıldığını gördüm. Başka öldürme yolu bilmeyenlerin hayvanların kafalarını duvara çarptıklarını gördüm.

Hayvanları evlere kapatıp beslemek de onların yaşamlarını uzun bir işkenceye çevirmektedir. Zincirlenip daracık yerlere kapatılan, saatlerce kulübelerde bırakılan köpekler; hiç gün ışığı görmemiş tavşanlar ve kobay hayvanları; pis, sağlıksız, inanılmaz derecede küçük kümeslere aylarca, yıllarca kapatılan hayvanlar; Engizisyon'un "su işkencesi"ni çağrıştırır bir yöntemle tıka basa yedirilip semirtilen tavuklar; zemini tellerle kaplı olduğundan, güçlükle hareket edilebilen kafeslerde ölümleri gelene kadar kapalı tutulan birçok hayvan.

Vahşi hayvanları yakalamak için kullanılan, sonuçta tamamıyla sakat bırakan yöntemler vardır. Tavşanları yakalamak için kullanılan demir tuzaklar hayvanların bacaklarını kırar ve saatler hatta günlerce sakat uzuvlarıyla öylece tutarlar. "Tuzağa düşürmek" çoğunlukla uzun süreli ve acılı ölüm anlamına gelir.

Son ve önemli bir nokta da, eğlence yerlerinin binlerce müşterisine zevk veren, eğlendiren gösteri hayvanlarının durumudur. Bu hayvanlar, örneklerin büyük kısmında görüleceği gibi, zalimce yöntemlerle eğitilirler. Bu ifadenin şiddetle reddedileceğini biliyorum ama, en ufak bir kuşku olmaksızın, seyircilere zevk veren numaraların büyük çoğunluğunun zulüm

191) *A.g.e.*, s. 12-13.

ve defalarca işkence edilerek öğretildiğini söylüyorum. Jack London şöyle yazıyor:

> "Eğitilmiş her yüz hayvandan doksan dokuzunun soğukkanlı, bilinçli, açık bir zulüm ve işkenceden geçirilmiş olması başımı döndürüyor, midemi ayağa kaldırıyor. Sanat olarak zulüm, eğitilmiş hayvan dünyasında en güzel çiçeğini vermiştir." Ve devam ediyor: "Bu öyle korkunç bir zulüm biçimi ki durumu bir kez anlayan hiçbir normal insanın eğitilmiş hayvanları seyretmekten bir daha zevk alamayacağına eminim."[192]

Bu gösterilerin ardında yatanı bilmek Jack London'ı bu eğlence biçiminden soğutur. Benim için de aynısı oldu.

Başkan F. Yeats-Brown, Avrupa kıtasında oynatılan ayıların nasıl eğitildiklerini anlatır. "Bana, hayvanları, altında ateş yanan derin bir bakır kazana koyduklarını söylediler." Ayı, doğal olarak, çıkmaya çalışır. Burnuna sopa ya da kamçı ile vurulması sonucunda acıyla dans eder. Bu süre boyunca davul çalınır, "böylece bu ritmi her duyuşunda oynamaya başlar."[193] Ve gösteri dünyasından "Lord" George Sanger'ın otobiyografisinde "tekmeleyen, şaha kalkan, uzun atlayışlar yapan atlara" sivri uçlu bir iğneyle nasıl yardım edildiğinin hikâyesi anlatılır![194]

192) Jack London, *Michael, Brother of Jerry*, Mills & Boon, 1917.
193) *The Spectator*, 4 Ekim 1930.
194) "Lord" George Sanger, *Seventy Years a Showman*, Dent, 1926, s. 231.

IV

İşkenceye Karşı Çıkışın Nedenleri

28
Suç İşlemeye Karşı Mücadelede İşkencenin Yararsızlığı

Cezalandırmanın Amaçları

CEZALANDIRMA amaçlarının açıkça tanımlanmasını ve katı bir biçimde belirlenmesini beklemek mantık dışı değildir. Bu önemli konu üstünde sorumlu yasa-koyucular ve ceza uzmanlarının hiçbir zaman fikir birliğine varamamaları, geçmişte benzer biçimde uygulanmış bütün yöntemlerin başarısızlığa uğramasında olduğu gibi, suçla ilgili çağdaş yöntemlerin de temel kusurlarından birini oluşturmaktadır.

Cezalandırmadaki amacın suçun önüne geçmek ve suçluyu ıslah etmek olduğu ifade edilir ve bu görüş birçok çevrede kabul görür. Bu ifade, yürürlükteki yöntemler ve örnekler göz önüne alındığında, çelişkilidir. Bazı suçlar için verilen cezalara bakıldığında, bunlar suçlunun ıslah edilme olasılığını hepten engelleyici niteliktedirler; diğer suçlar için verilen cezalar, farkında olarak ya da olmayarak konulmuş olmaları konumuzun dışında, suçlunun toplum dışı tavrını geliştirir ya da artırır niteliktedirler. Dolayısıyla ölüm cezası[1] verilmesi her durumda, ömür boyu hapis ise

1) İngiltere'de ölüm cezası dört tür suç için verilebilir, fakat bunlardan ikisinde böyle bir cezanın verilmesi ya da verilmesi durumunda uygulanması tartışmalıdır. Bu suçlar (1) cinayet; (2) vatana ihanet; (3) şiddet içeren korsanlık; (4) tersane, tophane vb. kundaklamaktır. 1917 yılında ihanet suçundan bir infaz gerçekleştirilmiştir.

birçok durumda suçlunun ıslahını kesinlikle engeller; uzun süreli hapis, bedensel cezalandırma ve hapsedilmenin kaçınılmaz olarak yarattığı izler, suçluların çoğunun ıslah süreci üstünde tam tersi bir etki yaratır.

Suçun gerçekleşmesinde caydırıcı etki yapan her ceza, bir dereceye kadar, suçlunun ıslah edilme sürecine bağlıdır. Yine de, caydırıcılık gücü, bunun daha da ötesine uzanır. Suçu henüz meslek edinmemiş ama böyle bir eğilimi olan ya da böyle bir hayata başlamayı düşünen ve bu nedenle gizil veya henüz işin başındakiler olarak sınıflanabilecek çok sayıdaki bireyi ve işe henüz başlamış olan suçluları da caydırabilir.

Bu türden caydırıcı etkilerin temelinde suçlara verilen cezalar ve bunların kaçınılmaz olarak uygulanacağı korkusu yatar. Belirli davranış kalıplarının dışına çıkıldığında bunun peşinden gelen cezalardan korku duyan bireylerin ahlaklı ve yasalara saygılı kalacakları görüşü temelde doğru ve mantıklıdır. İlkel intikam duygusunun altında yatan ve ilk ceza yasasının oluşturulmasına neden olan da bu düşünceydi. Bu aşamada henüz ortada hiçbir ıslah etme düşüncesi yoktu. Toplum yalnızca suçlunun suçu yeniden işlemesinin engellenmesiyle ve aynı suçu işleyecek başkaları üzerinde caydırıcı etki yapmasıyla ilgileniyordu. Bunun sonucunda, cezalandırma kaçınılmaz olarak şiddetli, vahşi ve gösterişli bir şekilde uygulanılırdı. Suçun cezası eski göze göz, dişe diş anlayışına göre verilirdi. Bu basit intikam duygusundan her sapış hiçbir esneklik belirtisi göstermeksizin cezanın iyice abartılmasını ortaya çıkardı.

Kitabı Mukaddes vahşi intikam kavramını güçlendirir ve yorumlar. "İnsan kanı dökenin kanı dökülür." Ve "İntikam bana hastır, cezasını veririm, der Tanrı." Ve devam eder: "Putperestlerden, şimdiye kadar görmedikleri bir kızgınlık ve öfkeyle, intikam alacağım." Bununla da kalmaz: "Her günahın için seni yedi kat daha fazla cezalandıracağım... Ve bana karşı gelirsen ve beni dinlemezsen; işlediğin günahların karşılığında başına yedi türlü bela salacağım. Aranıza vahşi hayvanlar salacağım, çocuklarınızı kaçıracak, sığırlarınızı mahvedecekler ve yeryüzünde iziniz kalmayacak." Yehova kinci, zorba, acımasız, kullarını erdem yoluna korkuyla, sadece korkuyla yürümeye zorlayan bir tanrıydı.

Çağdaş cezalandırmanın gücünün, yalnızca azaltılmış şiddeti yüzünden değil, aynı zamanda sahip olduğu uygulama koşulları nedeniyle de geçmişte uygulanan cezalandırma ölçülerinin verdiği korkuyu taşımaması, cezalandırmanın etkisini büyük oranda azaltmakta ve aynı zamanda kendisini haklı gösterecek nedenlerini de ortadan kaldırmaktadır. Aslında, bugün suçla ilgili olarak uygulamayı sürdürdüğümüz yöntemler, ceza bilimine ve sorunlarına psikolojik bakışın değişmesi nedeniyle eskimiştir.

Bir başka deyişle, kullanmayı sürdürdüğümüz yöntem, ortaya çıktığı zamanlarda ne kadar etkili ve uygun ise, bugünün geçerli olan koşulları içinde o kadar az yararlıdır ve etkinliğini büyük oranda yitirmiştir.

Geçmişte uygulanan vahşetin arkasında, suçlunun işlediği suçtan dolayı çekeceği cezayla bir daha aynı suçu işlemesini engellemenin yanı sıra, diğerleri üzerinde de tam bir caydırıcılık rolü üstlendiği anlayışı vardı. Vahşet ya da işkence, hangi adla tanımlanırsa tanımlansın, haklı çıkarılabilirse, tek savunulabilir yanı da buydu. Suçu bir biçimde önlüyor ve böylece kendi yasalarını uygulamasıyla suçlu unsurun yaratacağı hasardan toplumu koruyordu. Bu temel neden bütün ceza sistemlerinin kökeninde görülür.

Cezalandırmanın başka hiçbir biçimde savunulacak tarafı yoktur, olamaz çünkü hiçbir koşulda gerçekten ıslah edici işlevi yoktur. Bu açıdan bakıldığında eski kanun koyucular, cezalandırmayı her ceza sisteminin ayrılmaz parçası olarak gören günümüz çağdaş ceza bilimcilerinden daha tutarlıdırlar.

İnfaz etmenin ve halk önünde yapılan diğer cezalandırmaların kaldırılmasıyla, bu türden cezaların caydırıcılık etkisi büyük oranda azaldı. Yalnızca cezanın verildiği kişi üzerinde caydırıcı etki yaratabilirlerdi. Diğerleri açısından bakıldığında, cezanın gizlilik içinde verileceğini bilmek, işkence altında kıvranan suçluyu görmekle aynı şey değildir. Dolayısıyla, işkenceyle ilgili kötülüklerden birinin kaldırılmasıyla, bir başka alandaki etkinliği de geniş oranda ortadan kaldırılmış olmaktadır.

Caydırıcılık Unsuru Olarak Korkunun Sınırları

Halka açık ve şiddet veya vahşet içeren cezalandırmanın, yarattığı korkuyla belli suçlar üstünde caydırıcı etkisi olduğu kabul edildiğinde, bu etkinin geçmişte çok daha yaygın olduğuna, bugün ise inanılırlığını yitirdiğine kuşku yoktur. Ağır suçlar, özellikle cinayet ve tecavüz açısından bakıldığında olayların çoğunda etkisizdir.

İşte yine atalarımız, yasa ve düzene karşı işlenen her tür suça uyguladıkları vahşi cezalandırmalarında, kuşkusuz bilinçsiz ancak kesin bir biçimde, caydırıcılık unsuru olarak cezalandırma ilkesini bugünkünden çok daha etkin olarak kullanıyorlardı. Eski ve budalaca 'suçsuzsa kurtulur suçluysa vurulur' ilkesi üstüne kurulu cezalandırma sistemlerinin esnekliği ve genişliği bunu olanaklı kılıyordu. Ancak bugün, etki alanının fazlasıyla daraltılarak işkencenin veya şiddetli cezalandırmanın katı biçimde sınırlandırılması, etkinliğini büyük oranda önemsizleştirmiş, azaltmış ve yok etmiştir.

Cezalandırmaya büyük değer verilmesinin ve bunun için yetki tanınmasının nedeni, geçmişte suç psikolojisinin fazla dikkate alınmaması ve bugün bile suçun nedenlerinin yeterince anlaşılmamasıdır. Suçlunun toplumun belli bir kesiminin üyesi olduğu ve bunun suçlu ana babasından kalıtım yoluyla geçtiği anlayışı hâlâ geçerlidir.

Suçlu sınıf diye bir şey yoktur. Toplumun her üyesi potansiyel suçludur. Hakkında çok şey yazılmış olan suçlu çevresi, var olan toplumun bütününü oluşturur. Charles Dickens tarafından ölümsüzleştirilmiş olan Bill Sikes örneğinde olduğu gibi, her hırsız ya da yankesicinin işi yüzündeki çizgilere sinmiştir yollu eski kuramın, gerçekle hiçbir ilişkisi yoktur. Suçlu, görünüşte toplumun diğer saygın üyelerinden hiçbir farklılık taşımaz. Üstelik, bugünün saygın yurttaşı yarının suçlusu da olabilir; bugünün suçlusunun, fırsat verilirse, yarının saygın insanı olmaması için bir neden yoktur. Suçun yinelenmesinde genel anlayış olarak başka etkenlerden çok tesadüfün etkin olduğu varsayımı, insan yaşamının giderek karmaşıklaşması ve doğumdan ölüme kadar belirli özel toplumsal koşullarla giderek daha az bir biçimde sınırlanmasıyla uygun düşmektedir.

Bu, özellikle, en ciddi suçlardan biri olan cinayette görülmektedir. Yüz cinayet davasından doksan dokuzunda, suç işlenmeden önce cinayet işleme niyeti yoktur. Suç, bir öfke sonucunda, hiçbir gücün ya da tartışmanın önünü alamayacağı böyle bir şiddete varan duygusal fırtına altında işlenmiştir. Bu koşullar altında cezalandırılma korkusu işlemez. Hiçbir caydırıcı etki yaratamaz. Katil kızgınlık ya da nefretin egemen olduğu ve bütün diğer olasılıkları zihninden kovduğu bir ruh durumundadır. Böyle olmasaydı cinayetlerin çoğu işlenmezdi.

Islah Ediciliği Açısından Cezalandırmanın Geçersizliği

Hukuk, cinayeti cezalandırırken, Yehova'nın kullarına dayattığı toplumsal kurallarda tekrar dile getirilmiş olan intikam çığlığını akla getirmektedir. Diğer suçlar göz önüne alındığında, olay ne olursa olsun, bu yirminci yüzyıl Hıristiyanlığı içinde Devlet, binlerce yıl önce cinayetin öcünü alma biçimini aynen sergilemektedir. Doğrudan ifade edilmiyor olsa da, dolaylı olarak, katilin ıslah edilemeyeceği öğretisini onaylar, toplumun içine tekrar salınırsa daha çok cinayetler işleyeceği gibi asılsız bir kanıyı destekler. Ancak kanun kitabında yer alan bütün suçlar içinde, cinayetin yeniden işlenebilirlik oranı diğerlerinden daha düşüktür. Karşılaştırma yapıldığında profesyonel katillerin oranı azdır; cinayetlerden

hangilerinin profesyonellerce işlendiğine karar vermek güç değildir. Böyle profesyonellerin az oluşunun, bu suça ölüm cezası verilmesinden kaynaklandığı görüşü elbette tartışılabilir. Bu tartışma, gösterişli bir tartışma konusu olarak değeri ne olursa olsun, gerçekte önemsizdir. Cinayet, temelde, tutkudan kaynaklanan bir suçtur ve toplumun sıradan saygın bir üyesini cinayet gibi çirkin bir suç işlemeye götüren nedenler, aynı birey açısından bir daha yinelenemez gibi görünmektedir. Ne de suçlu ilk seferde başarılı olduğunda, ki birçok olayda durum böyledir, suçu mutlaka yeniden işlemeye kalkışacaktır. Bu gerçekler nedeniyle, ne kadar şiddetli olursa olsun, diğer cezalandırma biçimlerine benzemeyen ölüm cezasının eksik kaldığı yön, katili, aynı koşulların yinelenmesi durumunda suçunu yeniden işlemekten alıkoyamayacak olmasıdır; bu da, cezalandırmanın biçimi ne olursa olsun potansiyel katilleri (yani toplumun herhangi bir üyesini) gerçek bir katile dönüşmekten alıkoyamacağı anlamına gelir; (toplum, haklı olarak, alınacak riskin daha da büyüyeceğini düşünse de) salıverilmekle katilin birinci suçundan kurtulmaktan aldığı cesaretle ikinci bir cinayet işleyeceğini düşünmek yersizdir. Cezadan kaçabilmek için ikinci bir cinayet işleyebilecek olan, yakalanmamış olan katildir.

Ölüm cezası verilmeyen suçlara dönecek olursak, mahkûmun ıslah edilmesi anlamında cezalandırmanın yararsızlığı kabul edilmiştir. Gerçekten, ceza şiddetlendikçe ıslah ediciliğinin giderek azaldığı zaten ortadadır. Şiddetli cezalandırma çoğu mahkûm üzerinde çok daha vahşileştirici etki yapmakta; umutsuzluk yaratmakta ve suçluya toplumdan sürüldüğü ya da savaş halinde olduğu duygusu vermektedir. Daha çok, mahkûmun yaptıkları yanına kalmış ve şiddetli cezalandırma onu müzmin bir mahkûma çevirmiş gibi görünmektedir. Diğer yandan bu cezalar, hiçbir koşulda, profesyonel suçlular üstünde ıslah edici bir etkiye yol açmaz.

Cezalandırma değişik bireyleri farklı yollardan etkiler. Suçun yapısı ve derecesiyle ilgili olarak verilecek cezanın derecesi, yapısı ve süresinin tanımlandığı cezalandırma sisteminin en kötü yanlarından biri, suçlunun birey olarak fiziksel, zihinsel ve toplumsal durumunun göz önüne alınmayışında yatar. Cezalandırılan mahkûmun verdiği tepki, cezalandırmanın gerçek derecesi ve türünden çok, bireyin psikolojik yapısına bağlıdır. Dolayısıyla, birine çok önemsiz gelebilecek bir eziyet biçimi, bir diğeri için en aşırı işkence biçimi olarak görülebilir. Günümüz ceza sisteminde psikoloji unsurunun çok büyük önemi ve anlamı olduğunu düşünüyorum. Psikolojik işkence gibi bir türün var olduğunu daha önce belirtmiştim. Suçun ele alınış biçimi ve suçlunun ıslahı üstüne gelecekte yapılacak hiçbir düzenlemenin bu konuyu göz ardı edemeyeceğini düşünüyorum.

Hapsedilmekle özgürlüğün yitirilmesi, mahkûm üstünde çok derin bir etki yaratır. Bu etki bireye göre farklılıklar gösterir çünkü bazı durumlarda uzun bir hapislik süreci şiddetli psikolojik sonuçlar içermez ve doğurmazken, diğer durumlarda verilebilecek en kısa hapislik, devam ettiği sürece işkence sınıflamasına girebilir ve asla iyileşmeyecek izler bırakabilir. Özgürlüğün alınmasının etkileri, elbette, bireyin hapishane dışında sahip olduğu özgürlüğün derecesine bağlıdır. Bu bağlamda, normal yaşamda bireyin özgürlüğünün devletçe kısıtlanması yönünde artan eğilimin, toplumun normal bireylerinin gerçek ve tam anlamıyla ekonomik ve entelektüel özgürlükten hoşlandığı ideal devlet düzenindense, cezalandırmanın daha düşük bir derecesi olarak özgürlüğü tam olarak kısıtlamak için şimdi hapishanelerde geçerli olan yaşam ve toplumsal koşulların büyük oranda iyileştirilmesi yönünde bir eğilim olduğunu görmezlikten gelmek olanaksızdır. Modern devletin en uğursuz araçlarından biri olan ve sürekli gelişen bürokrasi, toplumun henüz hayal bile edemediği ölçüde önemli ve büyük bir kötülüktür.

Bir anlamda bunamamış ya da elden ayaktan kesilmemiş her mahkûmun uzun bir hapis cezasına çarptırılması şiddetle cezalandırılma anlamına gelir. Bu duruma normal yollardan cinsel doyuma ulaşmanın engellenmesini örnek vereceğim. Mahkûmun yaşamına bu açıdan yapılan ısrarcı baskıların doğuracağı sonuçlar görmezlikten gelinir, hiçbir şey bunun önemini, etkisini ve yaratacağı karmaşıklığı azaltamaz. Birçok olayda bu durumla karşılaşan genç ve güçlü bir insanın büyük acılar çektiği açıktır.[2]

Deneyim Kırbaççıların Savlarını Altüst Ediyor

Ağır hapis mahkûmları dışındakilerin kırbaçlanmasının kaldırılması teklifi son zamanlarda "dokuz kamçılı"nın yararları üstüne tartışmalar çıkmasına neden oldu; birçok yargıç, hakim ve diğerleri, "dokuz kamçılı"nın yalnızca belirli suçlarda caydırıcılık amacıyla kullanılan bir cezalandırma biçimi olduğunu ve kaldırılmasının ardından şiddet suçları, kadınlara ve çocuklara tecavüz, beyaz köle ticareti vb. oranında büyük artış olacağı yönündeki eski tartışmayı yeniden gündeme getirdiler. Suç ve ceza tarihini bilenler bu türden tartışmalara yabancı değildir: Her tür işkence ve

2) Eski devlet hapishaneleri müfettişi Joseph F. Fishman ilginç ve değerli kitabı *Sex in Prison*'da (New York, 1934) şöyle der, "Birçokları için bir mahkûma verilebilecek en büyük ceza normal bir cinsel yaşam sürmesinin engellenmesidir." Ernst Toller, Fishman'ın çalışmasının İngilizce baskısının önsözünde (John Lane, 1935), "Mahkûmların cinsellik imgelemleri insanların sıradan özgürlüklerinde aldıkları hazdan daha güçlüdür," demektedir.

zulüm biçiminin uygulamadan kaldırılması Antik Roma'dan beri süregelen bir tartışmadır.

İki yüz elli yıl önce Sir R. Wiseman'ın toplumun iyiliği için işkence tezgâhını ve diğer işkencelerin yapılmasını savunduğunu ve desteklediğini görüyoruz:

> "Böyle (büyük suçlar işlediklerinden kuşku duyulması için yeterli neden olan ancak mahkûmiyetleri için yeterli kanıt bulunamayan) kişileri 'işkence tezgâhına yatırmak'la masumiyetlerini göstermek olanağı vermek ya da yalnızca itiraf ettirmekle suçlu olduklarını kanıtlamak Medeni Hukuk'un hoşgörüsünü azaltmaz. Çünkü bu sert davranışın tek nedeni, aslında büyük bir şefkat göstererek, birinin canını almak değil, açık ve inkâr edilemez kanıtlara karşın, bunlara ek olarak (suçlular gizli kapaklı işlerini yaparken bunları gizlemek için her zaman çaba göstereceklerdir) tam ve açık suç kanıtları istemek, böylece suçluların cezalandırmasını, halkın huzurunu ve diğer insanların iyiliğini tehlikeye atmamamktır."[3]

Yüzyıldan az bir zaman önce, İngiltere başyargıcı Lord Ellenborough'un, Lordlar Kamarası'nda "Kişiye Özel Hırsızlık Yasası" üstüne bir tartışma sırasında, dükkânlardan beş şiline kadar para çalanlar için ölüm cezasının kaldırılmasına karşı çıktığını görüyoruz. Ellenborough,

> "uzun zamandır *halk menfaatinin güvenliği için gerekli bulunmuş* ve toplum üstünde hiçbir zararını görmediği bir yasanın kaldırılmasını kabul etmeleri karşısında beyefendilerin tereddüt göstereceklerinden emindi... Perakende ticaretin çok büyüdüğü ve *ticari sonuçlar açısından çok yararlı bir hal aldığı ve büyük vergi geliri getiren* bu büyük kentte malların yağmadan korunması yasa koyucuların göreviydi. Gerçekten, şimdi yasanın koyduğu ve yağmacıların gözünü korkutan *ölüm dehşeti'nin kaldırılması* halinde, ona göre, *dükkânlar yağmadan kaçınılmaz biçimde zarara uğrayacaklar* ve sonuçta dürüst ve çalışkan birçok tüccar iflasa sürüklenip mahvolacaktı."[4] (İtalikler bana aittir. – G.R.S.)

Günümüze geldiğimizde, İçişleri Bakanlığı'nın kimi ağır suçlar dışında kırbaçlamanın kaldırılması teklifinin muhalefetle karşılaştığını görüyoruz.

3) *The Law of Laws: or the Excellency of the Civil Laws*, 1686.
4) *Hansard*, Londra, 1812, c. XVII, s. 196, 197.

Birmingham Mahkemesi'nden Yargıç Oliver, *News of The World*'a (8 Ocak 1939) şöyle demektedir:

> "Hukuki anlamda suç deneyimi olup da bu türden (şiddet kullanarak adam soyma) suçlara karşı en iyi silahın kırbaçlama olduğunu düşünmeyen birine henüz rastlamadım."

Ve Daily Mail (3 Ocak 1939), Worcester Sulh Mahkemeleri'nde, Sir Reginald Coventry'nin yasanın değişmesi halinde şunları öne sürdüğünü yazar.

> "Liverpool ve Cardiff'te profesyonel olarak boğaz sıkıp adam soyanlar, gerçekten onlara verilebilecek tek ceza yolu olan dokuz kamçılı kırbaç korkusunu duymaksızın mesleklerini icra edebilirler."

Boğarak öldürme suçunu "dokuz kamçılı"yla bedensel olarak cezalandırmayı sağlayan 1863 tarihli Boğazlayarak Soygun Yapanlar İçin Yasa ve tarafından şiddet kullanarak adam soyma suçu için 1887 yılında kabul edilen şiddetli kırbaçlama cezasının, her iki durumda da "suç dalgası"nı yok etmekte büyük yararı olduğu sık sık ve ısrarla yinelenmişse de dayandıkları kanıtlar çok kuşkuludur. Bedensel Cezalandırma Üstüne Bakanlık Komitesince Hazırlanan Rapor'da, Komite tarafından toplanan delillere göre, bu özel olarak belirtilmiş davalarda kırbaçlamanın, doğrudan veya dolaylı olarak, suç patlamasıyla ilgisinin olmadığını okuyoruz. Boğazlayarak Soygun Yapanlar İçin Yasa'yla ilgili olarak, "Yasanın Avam Kamarası'na gelmesiyle, çıkışı sırasında kopan yaygaranın zaten bastırıldığı" belirtilmektedir. Ve Yasa'nın yürürlüğe girmesinden iki yıl sonra özelikle ortadan kalkması beklenen suçlar, yasanın ortaya çıkışından önceki oranı aşmıştır. 1887'den 1894'e kadar olan dönemde şiddet kullanılarak yapılan soygun olayları incelendikten sonra, Liverpool'daki "Afili Serseriler Çetesi"nin eylemlerinin belirtildiği Rapor'da şöyle denmektedir:

> "Bu rakamlar, bedensel cezalandırma emri için kayda değer güç kullanıldığını göstermektedir ancak bu yöntemlerin şiddet kullanarak soygun olaylarını önlediği ifadesini doğrulamazlar. Dönemin ilk üç yılında suçlu sayısı 176'ydı ve son üç yılda –uzun bir kırbaçlama süresinden sonra– toplam sayı 198 olmuştur."[5]

5) *Report of the Departmental Committee on Corporal Punishment*, H.M.S.O., 1938, s. 84.

Bu durum, hafif suçlar için idamın kaldırılmasının bu tür suçların sayısında bir artış yaratmaması gerçeği ile örtüşmektedir; bugün caydırıcı bir etki olduğu düşünülen kırbaçlamanın kaldırılmasıyla, belli suçların yaygınlığında bir artış olmayacağını söylemeye cüret ediyorum. Kadın Suçluların Kırbaçlanmasını Önleme Yasası 1820 yılında kabul edildiğinde, kadınların işledikleri suçların oranında bir artış olmamıştı. Suçların önlenmesinde hem gerekli hem haklı olduğunu düşünüp bedensel cezalandırmanın hâlâ uygulanması gerektiğini savunanlar için bu, başlı başına ciddiyetle üzerinde durulması gereken bir noktadır. Dikkatlerine sunuyorum.

29
Cezalandırma Biçimi Olarak İşkencenin Zararları

Aşırı Acı Sonucunda Ortaya Çıkan Tehlikeler

CEZALANDIRMA aşırı olduğunda, suçun baskı altına alınmasından ziyade, ortaya çıkmasına neden olur. Bunu iki şekilde yapar. İlk olarak, korkunç bir cezalandırma biçiminden duyulan korku, çoğunlukla, açıkça önceden tasarlanmamış ya da bir suçun sonuçlarından kaçmak için bir dizi suçun işlenmesine neden olur. Örneğin, cezası ölüm olan suçlarda bunun ortaya çıkması kaçınılmazdır. "Pire için yorgan yakmak" deyimi doğrudur. Çoğu katil, ilk suçunu kazara gören ya da kimliğini keşfeden birini susturmak için ikinci hatta üçüncü bir cinayet işlemiştir. Tecavüz veya diğer cinsel suçlarda, alacağı cezaların korkunçluğunu anlayan suçlu, suçunun tek görgü tanığını susturmak için cinayet de işler.

İkinci olarak, cezalandırmanın şiddeti suçlunun üstünde yeniden suç işleme eğilimi yaratır. Avrupa ve Amerika'da çok fazla sayıda mahkûmun "geri dönüşü" bunun kanıtıdır. "Geri dönerler" çünkü cezalandırmanın şiddeti onlarda bir çöküş ve topluma karşı kin duygusu yaratmıştır; yeniden saygınlık kazanmaları yolundaki engeller neredeyse aşılmazdır. Fizik-

sel anlamda şiddete uğranmadığında bile, müzmin ya da profesyonel suçlular dışında birinin cezalandırılması, psikolojik açıdan kesinlikle şiddetlidir. Çünkü ilke olarak cezalandırmanın amaçları ne kadar düzeltmeye yönelik olsa, pratik sonuçları kuramsal amaçlarıyla savaş halindedir. Kâğıt üstünde hesap görülmüşse de, toplumun suçlulara karşı tepkisi ceza çekildikten sonra da devam eder. Suça karşı açıkça tavır koymayan toplum, hesabın çoktan kapanmış olduğunu göz önüne almamaktadır. Bir kez hapishanede eziyet çekmiş olma gerçeği, fahişelik yapmak ya da gayri meşru çocuk sahibi bir anne olmak gibi, varlığından haberdar olanlar için Ortaçağ'da toplum suçlularının yüzlerini dağlayarak yapılan izler kadar etkin, görünmez bir leke bırakır. Bu nedenle, eski mahkûmun yapabileceği tek şey, tanınmadığı bir mahalleye taşınmak ve adını değiştirmek ya da başka tür bir gizlenmeyle geçmişini örtmeye çalışmaktır.

Cezalandırmanın Vahşileştirici Etkisi

Şiddetli cezalandırmanın en kötü özelliklerinden biri, ilgili olan herkes üzerinde bıraktığı vahşileştirici etkidir. Hangi biçimde olursa olsun zulümle karşılaşan herkes ya ona karşı çıkacak ya da onu kabul edecektir. Bu durumda takip edilecek bir orta yol yoktur. Uzun süre cezalandırılmanın ya da zulme tanıklık etmenin kaçınılmaz yan etkisi eziyete duyarsızlıktır. Hayvan kesenler, bu işi yapmayı sürdürürlerse ya kurbanlara karşı sevgisizlik duymaya başlarlar ya da işlerine karşı tepki duyarlar.

Zulüm ya da işkenceye alışık olmamak soğukluk ya da tepki doğururken, alışkanlık da hoşgörüye yol açar. Boğa güreşlerinin İngilizler ve Amerikalılarca kınanması, bu uygulamanın geleneklerinde olmamasındandır. Kanaryaları, papağanları, başka cins yabancı ve İngiliz kuşlarını ufacık kafeslerde ömür boyu hapse mahkûm etmenin İngilizlerin büyük çoğunluğu için, kabul edilmese de, rahatsız etmeyen bir görüntü oluşturması bu duruma alışkın olmalarından kaynaklanmaktadır.

Paris'teki asla unutulmayacak o günde, Damiens'e işkence etme görevi verilmiş olan cellatın, görevine son dakikada isyan etmesi, bu uygulamanın çok nadir yapılmasındandır.

> "Charles Henri Sanson, amcasının ellerindeki kızartma cihazının titrediğini gördü. Eziyet göreninki kadar ölümcül halde atmış benzi, uzuvlarını titreten ürpertisiyle, kızgın kerpetenle yakmaya daha fazla devam edemeyeceğini anladı; hizmetçilerden birine bu korkunç işi

üstlenmesi karşılığında yüz louis altını önerdi. André Legris adında biri teklifi kabul etti."[6]

Cezalandırmaya karşı duyarsızlığın giderek artması, özelikle kırbaçlamada görülmektedir. Okullardaki kırbaçlama göz önüne alındığında bile, genel eğilim, ilk tepkinin duyarsızlığa dönüştüğü ve zaman içinde, zulüm olarak algılanırken eğlence olarak kabul gördüğü yönündedir. Bay Brinsley Richards şöyle der: "Gözler ve sinirler zulüm sahnelerine çok geçmeden alışır. Hazırlık okulundaki cezalandırmaları giderek yalnızca duyarsızlıkla değil aynı zamanda zevk alarak da seyretmeye başlamıştım."[7]

İnsanlığın Bastırılması

Toplumsal ve insani açıdan bireyin hakları, Devlet ceza makinesinin büyümesiyle kolayca tehlikeye girebilir. Bireyin ve Devlet'in haklarının karşılıklı ve birbiriyle yer değiştirebilir olduğu fikri, kendi diktatörce ve oligarşik fikirlerini desteklemek için Devlet tarafından özenle yürütülen bir kandırmacadır. Cezalandırma sisteminin altında yatan gerçek fikir, özellikle Devlet'in mülkiyet haklarının korunması anlamını taşır. Mülkiyete karşı işlenen suçlar insanlığa karşı işlenen suçlardan daha şiddetle cezalandırılır. Bir ekmek çalmak bir hayvana işkence etmekten çok daha ciddi bir suçtur.

"Dokuz kamçılı"yla kırbaçlama cezasının verildiği olayların büyük çoğunluğu, şiddet kullanarak soyma suçudur.[8] Bir yıl önce tam da bu konuda şunları yazmıştım:

> "Sadece birisine karşı şiddet uygulamak, kırbaçlama cezası için yeterli değildir. Bu ceza için çalma niyetiyle saldırı olması gerekmektedir. Bu, İngiliz hukukunca kabul edilmiş ve onaylanmış en alçaltıcı, utanç verici ve psikolojik olarak kalıcı etkiler bırakan cezalandırma biçiminin uygulamada akılcılıktan, adalet ve mantıktan ne kadar uzak olduğunu gösteren noktalardan biridir."[9]

6) *Memoirs of the Sansons*, c. I, s. 113.

7) *Seven Years at Eton.*

8) 1933'te, kırbaçlama cezasının uygulandığı suçluların toplamı 49'du, bunlardan 42'si soygun ya da soyma amacıyla saldırı suçu işlemişlerdi.

9) George Ryley Scott, *The History of Corporal Punishment*, ikinci baskı, Werner Laurie, 1938, s. xxiv.

Burada da Devlet'in, görünüşte saldırıya karşı ama gerçekte soyguna ya da soygun girişimine karşı uygulanan vahşice eziyet etme cezasında, toplum desteğini nasıl da kurnazca sağladığının bir örneğiyle karşılaşıyoruz. Bir başkasına karşı kişisel bir hınç besleyen biri hırsını almak için onu dövebilir, tekmeleyebilir, ona eziyet edebilir ve bu suçu işlediğinden dolayı kırbaçlanamaz, oysa soygun ya da soygun girişimiyle ondan daha yumuşak bir saldırıda bulunan bir suçluya "dokuz kamçılı"yla kırbaçlanma cezası verilebilir.

Birkaç yıl önce New Age'de (14 Temmuz 1932) bir kırbaçlanma davasına dikkat çekiliyordu; bir araba sürücüsü taşıdığı dört kişiyi soyduğu gerekçesiyle 20 ay ağır iş ve hapis cezasının yanı sıra "dokuz kamçılı"yla 15 kez kırbaçlanma cezasına çarptırılmıştı. Ceza "şiddet kullanarak soygun" kapsamına giriyordu; uygulanan şiddet, soyulan kişinin yüzüne yakı yapıştırmayı da içeriyordu. Bu cezaya karşı yapılan, "mahkûmlara önceden şiddet uygulanamaz" itirazı sonuçsuz kaldı. New Age'deki (11 Ağustos 1932) makalelerden birinde "mala zarar verme suçları"yla kastedilenin, son çözümlemede, sigortalı mala zarar vermek ya da yalnızca hırsızlık anlamına geldiği ve "kırbaçlamanın Devlet'e suçluyu hapsetmekten ucuza geldiği" belirtiliyordu.

30
İşkencede Psikopatoloji Öğesi ve Ele Alınışı

Cezalandırmanın Sınırlandırılışı

CEZALANDIRMA sisteminin hata ve eksiklerini, cinsel sapıklıktan mahkûm olan suçlulara davranış biçimi kadar doğrudan gösteren hiçbir şey yoktur. Devlet'in yüzyıllardır benimsediği ve halen uyguladığı yöntemler bütün iyileştirme olasılıklarını engellemekle kalmamış, çoğu örnekte, var olan anomaliyi de depreştirmiştir. Böylece, eşcinsel birey, heteroseksüel bireylerde var olan tepki tarafından çevrelenmiş, mazoşist birey ise içindeki sapkınlığı artıran bir ortamda sıkışmıştır.

Acı verme, eziyet, aşağılama ve alçaltmanın cezalandırıcı etkileri, uygar bir ceza sisteminde şimdiye kadar uygulanageldiği kadarıyla, bu tür sapıklıklar için, bazı istisnalar dışında, bir şey ifade etmemektedir. Aksine, mazoşist kendisini şehitlik mertebesine yükseltir. Özgürlüğünün elinden alınması bile toplum tarafından yapılan bir tür eziyet olarak yorumlanabilir ve yeniden özgür olduğunda aşırı boyun eğmeye yol açabilir. Mazoşizmin arkasındaki psikolojik dürtüyü ve mazoşist insanlara uygulanabilen sıradan cezalandırma biçimlerinin yararsızlığını anlamakta Devlet'in gösterdiği başarısızlık, geniş kapsamlı sonuçlara yol açar. Mazoşistler

nadiren sapıklıklarından dolayı hapse atılırlar. Anomali kendi içinde cezalandırılamaz ve sadizmin tersine cezalandırılabilir bir suçla doğrudan ilişkili olması ender rastlanan bir durumdur. Mazoşistler genellikle bazı aşırı davranış ya da hafif suçlarla cezaevine düşerler ve hapis cezasında uygulanan cezalandırmaya tepkilerinin değişeceği gerçeği, anormal cinsel durumları nedeniyle, ne cezanın onandığı mahkemece ne de cezayı uygulayan hapishane yetkililerince göz önüne alınır. Çoğunlukla rastlandığı gibi, mazoşizm ve sadizm bir arada ise durum iyice karmaşıklaşır ve cezalandırmanın var olan bir anomaliyi artırması tehlikesi fazlasıyla büyür.

Sadist, mazoşistin aksine, çoğunlukla doğrudan anomalisinin bir sonucu olarak suçlu bulunmuş, hapsedilmiş ya da infaz edilmiştir. Şehvet katilleri ara sıra İngiliz mahkemelerinde boy gösterir. "İğneciler", sakat bırakanlar ve daha az oranda piromanlar bunlardandır.* Hepsine de değişen sürelerde hapis cezası verilir. Hayvanları ve kuşları sakatlayan, yaralayan ve onlara kötü davranan diğer sadistler genellikle para cezası ya da uyarıyla serbest bırakılırlar. Bir başka deyişle, cezalandırma teriminden genelde kastedileni anlıyorsak, hiç de cezalandırılmış sayılmazlar.

Devlet'in kanun koyucuları ve bu kanunları yorumlama yetilerinin olduğu varsayılan kişiler, özellikle bu konuda, çok büyük bir beceriksizlik içindedirler. Hayvanlara zulmetme olaylarıyla ilişkili olarak, sadist bir temeli olanlarla, yalnızca zorbalıklarının bir sonucu olarak bu suçu işleyenler arasındaki farkı görmekten âcizdirler. Çünkü olay yalnızca hayvanlarla ilgili olduğundan fazla önemli sayılmaz. Devlet ve halk ilgi göstermez. Buna karşın, belirttiğim farkın önemi çok büyüktür. Sadist, başlangıçta, neredeyse istisnasız bir biçimde, sapıklık uygulamalarını hayvanlarla sınırlar. Şehvet katili Kürten, çocukluğunda hayvanlara işkence ettiğini kabul etmiş ve bunun yaşamının geri kalanında anormal derecelere ulaşan sadizmi başlattığını söylemiştir.[10] Romalı tiran Flavius Domitianus, çocukluğunda hayvanlara, kuşlara ve böceklere işkence ederek eğlenirdi. Sadistin, hayvanlar ve kuşlara eziyet etmesine izin verilmesi, sapıklığını durmadan ve göreceli olarak artırmasına neden olabilir ve bu, adalet duygumuzda acı bir iz bırakarak insanın insanlıktan ne kadar uzaklaşabileceğine ilişkin korkunç ipuçları verir bizlere. Mahkemelerin, hayvanları sakatlamanın sadizmin bir ifadesi olduğunu nadiren düşünmeleri dikkat çekecek kadar tuhaftır; kişiyi sadist olarak nitelemeden önce sapıklığının insanlara yönelmesini beklemeyi tercih ederler.

* Pyromania: Bilerek yangın çıkarma deliliği.

10) Karl Berg, *The Sadist*, 1938.

Sadizm ve Mazoşizmin Ele Alınışı

Algolagnia'nın her iki türü de kalıtımsal olduğu tartışması çok kuşkulu önermelere dayanır. Sadist ve mazoşist, fiziksel olarak, hiçbir belirgin iz taşımazlar, soyaçekim ya da doğuştan oluşmuş bir etken söz konusu değildir; zihinsel niteliklerinin ya da eğilimlerinin herhangi bir derecede kalıtımsal olup olmadığı da tartışmalıdır.

Çocukların çoğunun zalim olduğu gerçektir ancak Stekel'in de bilgece belirttiği gibi, "Çocuk başlangıçta gerçekten zalim olmaz çünkü zulüm bilinci yoktur."[11] Başlangıçta yalnızca, belki de bilinçsizce, bir güç istencinin ifadesidir. Elbette sadizm değildir ancak belli koşullarda sadizme dönüşebilir; tıpkı bir başka çocuğun, ya da daha çok bir erişkinin elinden zulüm görmenin mazoşizme dönüşebileceği gibi. Mme. Lambercier'nin genç Rousseau'yu yola getirmek için kırbaçlaması, onun yetişkin yaşamında çok güçlü bir unsur haline gelen mazoşizmi başlatmıştı. Benzer biçimde, Swinburne'ün cinsel sapıklığının Eton'da yediği kırbaçların bir sonucu olduğuna inanmak için yeterli neden var gibi görünmektedir; bu nokta Georges Lafourcade tarafından belirtilmiştir.[12]

Sadizm ve mazoşizmin, bir kez açıkça ifade edilebilen bir noktaya geldiklerinde, tedavi edilememeleri olasılığı vardır. Bu noktada hiçbir cezalandırma biçimi yarar sağlayamaz. Sürekli hapis, yerinde denetim altında, tamamıyla bastırıcı olabilir ancak bu uygulamalar kesin bir tedavi ya da iyileştirmeye dönüşmez, sadece himaye etme sınıflamasına girer. Bu anomalilerle ilişkili her yöntem koruyucu ya da engelleyici davranış çerçevesinde değerlendirilmelidir. Yani ya sapıklığın ortaya çıkması engellenmeli ya da eyleme dönüşmeden önce önüne geçilmelidir.

Yetişkin ve genç suçlularla ilgili hukuki bir ceza ya da çocukların eğitiminde terbiye olarak uygulanan zulüm ya da işkencenin her biçimine karşı öncelikle güçlü bir biçimde kesin bir tartışma başlatmalıyız. Hem gençlere hem de yetişkinlere bedensel ceza vermek en tehlikeli süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ne kadar engellenmeye çalışılırsa çalışılsın, kaçınılmaz olarak var olan sadizm veya mazoşizmin gelişmesi olasılığı ya da kırbaçlayan veya kırbaçlanandaki gizil algolagnistik eğilimlerin uyanması olasılığı hep vardır. Kırbaçlama cezasının desteklendiği ya da ona karşı çıkıldığı hemen her tartışmada, olayın bu yönünün ısrarla görmezden gelinmesi konunun büyük öneminden ve anlamından hiçbir şey kaybettirmez.

11) Wilhelm Stekel, *Sadism and Masochism*, The Bodley Head, 1935.
12) Georges Lafourcade, *Swinburne: A Literary Biography*, Bell, 1932.

"Dokuz kamçılı"yı kullanan adam belki de insanlık dışı işini yapmaktan zevk alan bir sadisttir. Sadist değilse o zaman da sadiste dönüşme tehlikesi vardır. Bu tür değişimler kaçınılmazdır; *force majeure* olaylarında belki de işini hiç de istemeden yapar ama hiçbir sadistik eğilimi olmasa bile, yinelenme sonucunda saf zulüm olarak nitelenebilecek bir duyarsızlığa yol açacağı kesindir. Bunun doğruluğuna ilişkin çok sayıda kanıt vardır.

Görüldüğü gibi, fiziksel işkencenin herhangi bir biçiminin uygulanması Devlet adına bir suç oluşturur. Devlet, ya zulüm ve sadizmin suç ortağıdır ya da uygun koşulları yaratmıştır. Her iki durumda da suçludur. Koruyucu davranış ve engelleme, Devlet tarafından yapılan bedensel cezalandırmadan ayrı ele alınmalıdır. Bunların katı biçimde sınırlandırılması, sadistlik kanıtını güçlendirmektedir.

31
İşkencenin Ortadan Kaldırılması

Çocuklara ve Hayvanlara İşkence Yapılmasını Engellemek

UYGAR Avrupa ve Amerika'da işkence, bugün, bireyler açısından, çocuklar ve hayvanlara uygulandığı biçimiyle sınırlandırılmıştır. Karşı çıkacak ya da eziyetten kaçacak bir konumları olmayan sadece bu varlıklardır. Üstüne üstlük, toplumun günlük yaşamında zulmün daha genel bir biçimde yer almamasının belki de tek nedeni bu olabilir. Çocuklara yapılan zulmün derecesi tek kelimeyle korkunçtur. 1938 yılında, Çocuklara Yapılan Zulmü Engelleme Derneği tarafından yapılan araştırmaya göre, 11323 çocuktan 5269'u kötü davranış sınıflamasına giriyordu. Bu şaşkınlık verici bir rakamdır. Bu rakamların yalnızca şu veya bu biçimde toplumun dikkatini çeken olayları gösterdiği unutulmamalıdır. Diğerleri, yani şu ya da bu nedenle toplumun ya da polisin dikkatini hiçbir zaman çekmeyen olaylar, belki de bu rakamdan çok daha fazladır.

Çocuklara yapılan zulmü engellemek toplumun yerel müfettişlerine, bu konuda önemli mesafe kaydetmiş ve edecek olan bu görevlilere, bilinen ya da kuşkulanılan her olayın bildirilmesi yoluyla olur. Bu yol, üzüntü içinde bir dünyaya gözlerini açmış, acı ve ihmal edilmişlikten başka bir

şey tanımamış birçok küçük çocuğun koşullarının iyileştirilmesi yolunda iyi bir adımdır.

Hayvanlara yapılan zulüm çocuklara yapılandan çok daha yaygındır ve çoğu örnekte zulmetmenin sınırlarını aşıp işkenceye dönüşür. Çok daha yaygındır çünkü zorba birey isteklerini gerçekleştirmek için hayvanlar ve kuşlarla ilişkilerinde çocuklara göre daha fazla fırsata sahiptir ve ek olarak kurbanının başına dert açması ya da tanıklık yapması riski yoktur.

Ne yazık ki hayvanlara yapılan zulmün engellenmesi için Devlet'in aldığı önlemler yetersiz ve önemsizdir. Devlet zulmün uygulanmasına birçok yoldan yardımcı olur ve onu cesaretlendirir. Caydırıcı olarak para cezası, çoğu olayda olduğu gibi, suçlanan kişiyi zorlamayacak kadar az ve göstermelik bir tutar olduğundan bir işe yaramaz. Üstelik zulüm yapmaktan suçlu bulunan kişinin suçu yeniden işlemesini güvence altına alacak yeterli önlemler yoktur: Olayların büyük çoğunluğunun yalnızca para cezasıyla geçiştirilmesi, zorbaya, gelecekte yapacağı zulümlerin günışığına çıkmayacağı yolunda büyük bir güvence vermektedir.

Devlet tarafından alınması gereken önlemler bu türden uygulamalara daha şiddetli cezalar verilmesini de içermelidir. Hafif suçlar için para cezası artırılmalı, ağır suçlara hapis cezası getirilmelidir. Hafifletici nedenlerin olmadığı bütün davalarda, suçlunun, şiddetli cezalarla yeniden canlı hayvan edinmesi engellenmelidir.

Yahudiler ve Müslümanların, koyunları yalnız bıçak kullanarak öldürme yöntemleri yasaklanmalıdır. Bunlar, İngiltere'nin her yerinde her hafta uygulanan hayvan işkencelerini azaltmak için Devlet'in atacağı adımlardır. Kamuoyu bu adımların hemen atılmasını istemelidir.

Bütün kanlı sporların yasaklanması, atılması gecikmiş bir diğer adımdır. Geyik avı, susamuru avı, porsuk avı ve tilki avı yirminci yüzyıl için bir utanç kaynağı olup yüz yıl önce boğa ve ayı dövüşlerinin yasaklandığı gibi yasaklanmalıdırlar. Bilimsel araştırmalarda kullanılan kobay hayvanları için daha ciddi düzenlemeler gerekmektedir. Bu ülkede binlerce yerli ve yabancı küçük kuşun içinde bulunduğu koşullar zulüm ve işkence içermektedir. Kümes hayvanlarını ticari amaçlarla semirtmek uygarlığın yüz karasıdır.

Gösteri dünyasında hayvanların kullanılmasının yasaklanması için tekrar tekrar girişimde bulunulmuştur. Ancak bu gösteriler hâlâ sürmektedir.[13]

13) 1925'te Gösteri Hayvanları (Tüzük) Yasası, 1934'te Hayvanları Koruma Yasası, hayvanların halka açık gösterilerde sergilenmesi ve terbiye edilmesi konusunda belli düzenlemeler ve sınırlamalar getirmişken, birçok hümaniste göre bunlar yeterince uygulanmamaktadır. Zulmü tam anlamıyla engellemenin tek yolu bu türden gösterilerin toptan yasaklanmasıdır.

Kamuoyunun, Jack London'ın işaret ettiği çizgide boykot yapması bu kötülüğe bir son verebilir.

Kaldırılması Yolundaki Güçlükler

Yalnızca uygarlığın cezalandırma sistemi içinde değil, bireyin özel yaşamındaki işkence etme isteğini de yönlendiren dürtüler aynı zamanda bu uygulamanın yasaklanması yolundaki güçlüklerin de başlıca nedenleridir. Cezalandırmanın ardında yatan temel neden, daha önce görmüş olduğumuz gibi, ilk aşamada birey açısından ve uygarlık süreci içinde toplumun bazen bir bütün bazen de bazı kesimlerini bağlayacak şekilde öç alma isteğidir. Devlet, adaletin bir biçimi olarak intikam kavramına dayanan bir ceza sistemini benimseyerek bu temelden gelen dürtüyü onaylamış ve suçun insancıl ve bilimsel açıdan ele alınışının karşısında bu kavramı kabul etmiş ve bunda ısrar ederek eziyet etmeyi sürdürmüştür.

Toplumun cezalandırma veya suçun engellenmesi isteği her zaman insancıl duygularla at başı gitmiştir; bir başka deyişle, intikam isteği merhamet yalvarışından her zaman daha fazladır. Kendini koruma kavramı, hem birey hem ırk açısından, kaçınılmaz olarak insancıllığın ayaklar altına alınmasına yol açar. Devlet, toplumun belli sınıftan suçluların eline düşüp tehlikede olduğu yolundaki kışkırtmasıyla güvenliği sağlayabilir ve hatta cezalandırma maskesi altında en acımasız, en vahşi işkence biçimlerine bile başvurabilir. Dahası, Devlet kurnaz ve üstü örtülü yöntemlerle, halkın istekleri doğrultusunda ve halkın tam onayını alarak hareket ettiğini söyleyerek, ki bu kesinlikle doğrudur, yaptığı işkence ve eziyetleri haklı çıkarabilir. Kısacası bu yolla, Devlet, tarih boyunca bireylere ve halklara yaptığı eziyetlerden hep aklanmasını bilmiştir.

Adalet veya hukuk açısından birey, toplumsal ve törel düzenlemeleri bozma konusunda Devlet'le çelişmesi halinde, kaçınılmaz bir biçimde daha zayıftır. Ortaçağ'da zulmedenler, tek bir suçluyu yok ettiklerinden emin olmak için bir düzine masum insanı da yakma haklarının olduğu ilkesinden hareket ediyorlardı.[14] Uygarlık geliştikçe, toplum, toplumsal düzene karşı suçların işlenmesine engel olması ve intikam çığlığını tatmin etmesi için hiç kurban vermemektense masum bir vatandaşın kurban

14) Çin komünistlerinin yaptığı canavarlıklarla ilgili olarak *The Times*'da (13 Şubat 1928) çıkan yazıda Kızılların düsturlarının, "Bir anti-komünisti elimizden kaçırmaktansa 10000 masumu kurban etmek yeğdir," olduğunu okuyoruz.

edilmesinin daha iyi olduğunu ileri süren bir ilkeyi kabul etmiştir. Cezalandırmanın kaçınılmaz biçimde ilk önermelerinden biri olan caydırıcılık inancı, bir bütün olarak toplum yararına masum bir kurban verilmesinin gerekliliğine işaret etmektedir.

Bu gerçekler, toplumun üyelerinin kendilerini, kendi kurdukları engizisyonda şehit rolünü oynama riskini üstlenmeye götürür. Körü körüne duygusallığın baskısı altında üretilen kendini savunma ilkeleri onları her zaman potansiyel bir tehlike olma durumuna sokar. Bunun sonucu olarak, Amerika'da, "gözaltında işkence" yöntemleri onaylama ve hoşgörüyle sürmekte; İngiltere'de ise devam eden "gözaltında işkence" yöntemleri yetkililerce kabul edilmemekte, halk tarafından reddedilmektedir. Bu nedenle basit bir suçla suçlanmış olmanın önyargılı bir ortam yaratması ve mahkûmiyete doğru uzun bir yol anlamına gelmesi devam etmektedir. "Masum biri bile, polis memurlarına karşı tek başına tanıklık ettiği zaman jüri önünde güçsüz bir durumdadır."[15]

Toplumdaki güruhların, eğer Devlet'in kendi ilkel intikam kavramını tatmin edemeyeceğine inanmışsa, adaleti kendi elleriyle yerine getirmeye kalkışması gibi bir tehlike vardır; Amerika Birleşik Devletleri'nin güney eyaletlerindeki linçler ile İngiltere ve diğer ülkelerde duygusal bakımdan tatmin olamadıklarında toplanan güruhların öfke patlamaları yaşandığında olup bitene bakmak yeterli olacaktır.

İntikam isteği ile ortaya çıkan kitle heyecanının ara sıra patlama tehlikesi her zaman vardır ve insanlar, ister birey ister kitle halinde olsun, kendilerinden birinin haksızlığa uğradığına inandıkları ve intikam duygusu içinde oldukları her an bu tehlike de bizimle olacaktır. Bu tehlike, toplumu meydana getiren öğelerin ortak bir paydada buluşması sağlanamadıkça, ilkel kitle intikam arzusu, kendini koruma ve korku zoruyla harekete geçirildiği zaman ortaya çıkan temel intikam ve vahşet duygusu çok büyük olup yinelenmesi de kaçınılmazdır. Bu tür koşullarda, bütün sınıf farklılıkları, tıpkı bilinmeyen ve gizemli bir panik nedeniyle kaplan, aslan ve geyiğin ortak bir alanda toplu olarak yaşayabilmesi gibi, geçici olarak aşılır. Antik Roma'nın amfiteatrlarında gladyatörler, sözcüğün tam anlamıyla, vahşi hayvanlara atıldıkları zaman imparatorlar ve halk tabakası demokrasi idealizminin ruhunda birbirlerine yaklaşırlardı; yığınlar Londra sokaklarında Titus Oates'in kan damlalarını izledikleri zaman bütün sınıflar kaynaşmış ve çılgınca eğlenmişlerdi; ve Paris'te Damiens'e işkence

15) *Harvard Law Review*, Şubat, 1920, s. 623. Bu ifade, Amerika Birleşik Devletleri için olduğu kadar İngiltere için de geçerlidir.

edildiği ve uzuvları parça parça koparıldığı zaman aristokratlar kendilerini köylülerle şakalaşırken bulmuşlardı. İspanya'nın boğa güreşleri ve, daha alt düzeyde, İngiltere ve Amerika'nın boks maçları aynı demokratik duygudan bir şeyler taşır.

> Doktor Raper, "Başka hiçbir konuda bir linç olayındaki kadar ittifaka varılamaz," diye yazar. "Linçler beyaz toprak sahipleri ve beyaz çiftçiler, değirmen sahipleri ve tekstil işçileri, Metodistler ve Baptistler ve diğerleri arasındaki toplumsal ve sınıfsal farklılıkları en aza indirgerler."[16]

Reinhardt, ondokuzuncu yüzyıl Alman hapishanelerinde bu türden özellikler gösteren kırbaçlamalarla ilgili olarak hemen hemen aynı gözlemlerde bulunmuştur. Bu, eşitlik ve kardeşlik ülkülerini içeren demokrasiyle ilgili çok ironik bir yorumdur; ortaya çıkması için fırsat verildiğinde insanlığın en vahşi ve alçak koşullarında işlevini yerine getirir.

Yerleşik değerlere karşı çıkanlar her zaman bir güruh tarafından zulüm görme tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Entelektüel sapkınlığın payına düşen zihinsel eziyet ve Ortaçağ'ın dinsel sapkınlığının ve belki de günümüz toplumsal ve politik sapkınlığının karşılaştığı eziyetler arasında derece farkı vardır. Şiddet veya panik anlarında, sapkın, sapkınlığının niteliğine bakılmaksızın, eziyet tehlikesi içindedir ve güruh şiddetine kurban gidebilir. Birlikte ele alındığında, zihinsel olarak doldurulmuş ve artık hayvanca düşünüş psikolojisine alabildiğine yaklaşmış güruh için, ortak anlayışın en ufak paydası, anlayışının ötesine geçen her ses sapkın ve düşmandır. Aynı ulustan olsun ya da olmasın, o anda ülkesine savaş açılmış bir yabancı kadar kitlenin düşmanıdır. Aynı potansiyel tehlike içindedir ve artık soru, bu gizil tehlikenin neredeyse her zaman önemsiz ve akıldışı koşullara bağlı olarak fiziksel bir tehlikeye dönüşüp dönüşmeyeceğidir.

Gerçek Çözüm

İşkencenin kaldırılması yolundaki güçlüklerin çözümlenmesinde getirilen önerilerin anlamı, bu sorunun üstesinden gelinmesi gerekliliğidir. İşkenceyi kaldırmak ne düşsel bir kuram ne de olanaksız bir düştür. İtiraf edildiği gibi, bu yolda çok sayıda ve büyük engel vardır. Toplumun bu amaca erişmeden önce bir bütün olarak alacağı yol oldukça uzundur.

16) Arthur F. Raper, *The Tragedy of Lynching*, 1933, s. 47.

Hümanistlerin büyük umutsuzluklara düşmelerinin temel nedeni işkence ve eziyetlerin dağınık halde ortaya çıkmaları ve dünya tarihinin dilediği zaman araya girmesidir. Tam insanın gerçekleştirdiği ilerlemeler ve her ülkede artan gözle görülür insancıllık için kendisini tebrik etmeye başladığı sırada, ayrıntıları ve yaygınlığıyla İspanya Engizisyonu'nun en kötü zamanlarını aratmayacak bir işkence patlak vermektedir. Ve bu salgınlardan biri baş gösterdiğinde insan haklı olarak saatin her dakika bir yüzyıl geriye gittiğini düşünmektedir. İnsanlığın geleceği için birileri iç çekmektedir. Biri kutsal kitapların yararsızlığına bütün yüreğiyle inanmaya başlamaktadır.

Çözüm büyük oranda insancıllığın yaygınlaştırılmasında yatmaktadır ama dar anlamda bir cesaret gösterisi olarak tanımlanan şekliyle değil, evrensel bir biçimde. Bu, bireysel zulüm için Devlet tarafından hiçbir cesaret verici, insanlık dışı ceza biçiminin olmadığı bir ceza sistemi anlamına gelir. Bedensel cezalandırmaya karşı en büyük itirazlardan biri, daha önce belirtmiş olduğum gibi,

> "Devlet tarafından uygulanan her tür zulümden ayrı tutulamamasıdır. İnsanın emir ya da örnekle harekete geçirilmeye ya da bunlardan güç kazanmaya gereksinimi yoktur. Her devletin zulme karşı işkencenin kendi yöntem ve araçları arasında hiçbir şekilde yer almaması için çaba göstermesi en önemli özelliklerindendir."[17]

Bu, aynı zamanda, en derin ifadesiyle, özgürlüğün yaygınlaştırıldığı toplumsal değişimler anlamına da gelir. İnsanlığın gelişiminin önünde özgür düşünceyi cezalandırma politikaları ile bireyin düşünce özgürlüğünü cezalandıran bir devletten daha büyük bir engel yoktur. Herhangi bir şekilde ortaya çıkan bir sapkınlığı yok etmek için harekete geçen halkın ilkel intikam alma dürtüsünü geçersiz kılan bir düşünüş biçimi yalnızca bu yolla kapsamlı bir biçimde sağlanabilir. Devlet, propagandasıyla, yurtseverliğiyle, çoğulcu-demokratik, diktatörce veya uzlaşmaz egemenlik politikalarıyla, kitle zulmünü istemediği durumları savunur ve hoş görür.

Eğitim sisteminde bir yenileştirme ile çok yol alınabilir. Çocuklara insani idealler öğretilmelidir. Her türden evcil hayvan ve kuşlara işkence yapılmasıyla kendini gösteren zulümden hoşlanmak, kesin bir biçimde bastırılmalıdır. Ana babanın, hayvan beslemek isteyen çocuğu cesaretlendirmesi doğru biçimde yönlendirme olarak düşünülebilir ancak aynı ana

17) George Ryley Scott, *The History of Corporal Punishment*, 2. baskı, 1938, s. xxii.

babanın hayvan ya da kuş sorumluluğunu üstlenen çocuğun bunlara karşı iyi davrandığından emin olmaması çok sık rastlanan bir durumdur. Hayvanlara karşı sevgi ve insanlık ideallerinin oluşturulması için, şefkat gösterileceğinden emin olunduğu sürece, hayvan beslemekten daha iyi ölçüt olamaz. Hayvan beslemesine izin verilen çocuğun ona eziyet ve işkence yapmasına seyirci kalmak kadar zulmü geliştiren başka bir şey yoktur.

Bütün uygar ülkelerde ortaya çıkan hayvanlara zulmetmek ve düşüncesizce davranmak, bana, insanoğlunun bir diğerine yaptığı zulüm ve insanlık dışı utanç verici hareketlerin temel kaynağı gibi geliyor. Hayvanlara eziyet etmesine izin verilen çocuk büyüdüğünde zulmü sıradan bir iş gibi görür. Hayvanlara eziyet edilmesi konusunda duyarsızlaşır ve bunun sonucunda, kendi türüne karşı da duyarsızlık geliştirmesi için bütün unsurlar oluşur. Ya da çocuk, evcil kedi veya köpeğe zulmeden yetişkini görür. Bu koşullar altında yetişen çocuğun, ana babasıyla aynı ölçüde, belki de daha fazla, zulüm yapmasından daha doğal, daha kaçınılmaz ne olabilir? Kabahat kimdedir: Ana babada, çocukta ya da her ikisinde mi? Bu tam bir kısır döngüdür, etkileri yalnızca göstermeye çalıştığım toptan yenileştirmelerin gerçekleştirilmesiyle kırılabilir.

Toplumun insani bir çizgide eğitilmesi, suçun ele alınış yöntemlerinde toptan bir iyileştirmeye bağlı olarak yapılmalıdır. Bu yöntemler, şimdiki ele alınış biçimleriyle, yüzlerce yıllık deneyim sonucunda, büyük oranda başarısızlığa uğramışlardır. Başarısızlığa uğramışlardır çünkü hâlâ eski intikam duygusuyla yönlendirilmektedirler. Suçlunun ıslah edilmesiyle hiç ilgileri yoktur.

Çünkü dünyada bugünkü hapishane sistemi kadar suç işlemeyi âdet haline getirten bir yer yoktur; ilk kez suç işleyenlerin büyük çoğunluğu, çevre, kötü talih, kaza, vb kurbanları oldukları için, bu sistem temelde sabıkalılar üretmektedir diyebiliriz.

İster suça bağlı ister yargıçların kaprisleri sonucu olsun, suçluları hapsederek cezalandıran, mala ve ahlaka karşı işlenen suçları daha da sert biçimde cezalandıran sistemin ne suçluya ne de topluma yararı olabilir. Dahası, suça göre belirlenen böyle bir sistem, bedelini ödedikten sonra suçluya dilediği suçu tekrarlama özgürlüğü vermektedir, yakalanırsa bedelini yine öder; bu görüş cezalandırma sisteminin ıslah edici değeri olduğu iddiasını tek başına çökertmektedir. Mahkûm, olayların büyük çoğunluğunda, serbest bırakıldığı anda suçunu yinelemeye hazırdır ve, işin doğrusu, her şey onun suçu yeniden işleyeceğine göre düzenlendiğinden, onu tekrar kapatmak için her zaman hazırdırlar.

Suçlunun birey olarak psikolojisinin göz önüne alınmaması, bugün suça göre uygulanan yöntemlerde başlıca kötü unsurdur. Hükme bağlanan ceza ve gösterilen davranış, bireyi değil suçu temel alır. Bu yöntem geri tepene kadar her iyileştirme işlemi engellenmiş ya da yasaklanmıştır.

Yoldan çıkanların (müzmin suçlular, müzmin sadistler vb.) yalnızca küçük bir oranı ıslah olunamaz, eğitici ya da terapi türünden davranışlara direnirler. Bunlar hapishane veya benzer yerlerin düzenli topluluğunu oluştururlar. Diğerleri, süre göz önüne alınarak, geçen zamandan çok sonuçlara dayalı uzlaştırıcı, yatıştırıcı ya da koruyucu bir program uygulandıktan sonra, topluma yeniden katılabilmeli, Devletin varlığına ve kendisini tanımlayışına katkıda bulunabilmelidir.

Kaynakça

W. Alexander, *The History of Women*, Londra, 1779.
Gregor Alexinsky, *Modern Russia*, çev. Bernard Miall, Londra, 1913.
J. Arago, *Narrative of a Voyage Round the World*, Londra, 1823.
Aristophanes, Lysistrata.
Aziz Augustinus, *De Civitate Dei.*
Corinne Bacon (der.), *Prison Reform*, New York, 1917.
John Barrow, *Travels in China*, Londra, 1804.
F. W. N. Bayley, *Four Years' Residence in the West Indies*, Londra, 1830.
Cesare Bonesana Beccaria, *An Essay on Crimes and Punishments*, Londra, 1764.
Charles T. Beke, *The British Captives in Abyssinia*, Londra, 1867.
Karl Berg, *The Sadist*, çev. Olga Illner ve George Godwin, Londra, 1938.
Theodore Besterman (hazırlayan), *The Travels and Sufferings of Father Jean de Brébeuf*, Londra, 1938.
George Bishop, *New England Judged by the Spirit of the Lord*, Londra, 1703.
Abbé Boileau, *History of the Flagellants, Otherwise of Religious Flagellation among Different Nations*, etc., Londra, 1783. Boileau'nun *Historia flagellantium* adlı yapıtının İngilizce çevirisi, 1700.

John Brand, *Observations on Popular Antiquities*, Londra, 1813.
W. H. Breet, *The Indian Tribes of Guiana*, Londra, 1868.
G. W. Bridges, *The Annals of Jamaica*, Londra, 1828.
Piskopos Burnet, *History of His Own Time with the Suppressed Passages*, Oxford, 1823.
Piskopos Burnet, *The History of the Reformation*, Oxford, 1829.
Francis Caron ve Joost Schorten, *A True Description of the Mighty Kingdoms of Japan and Siam*, Flamanca'dan çev. Roger Manley, Londra, 1671.
Geo. Catlin, *Letters and Notes on the Manners, Customs and Conditions of the North American Indians*, Londra, 1841.
Chambers's Book of Days, 1863.
Cicero, *Works*.
Samuel Clarke, *A General Martyrologie*, Londra, 1677.
Thomas Clarkson, *An Essay on the Slavery and Commerce of the Human Species*, Londra, 1786.
Thomas Clarkson, *The Histroy of the Rise, Progress and Accomplishment of the Abolition of the African Slave Trade*, Londra, 1808.
Thomas R. R. Cobb, *An Inquiry into the Law of Negro Slavery in the United States of America*, Philadelphia, 1858.
Cobbett's *State Trials*, Londra, 1742-60.
Wm. M. Cooper (James Glass Bertram), *Flagellation and the Flagellants: A History of the Rod in all Countries from the Earliest Period to the Present Time*, Londra, 1868.
John Graham Dalyell, *The Darker Superstitions of Scotland, Edinburgh*, 1834.
Josse de Damhouder, *Praxis Rerum Criminalium*, Antwerp, 1562.
John Francis Davis, *The Chinese*, Londra, 1840.
Johannes Baptista de Cavaberüs, *Ecclesiae Anglicanae trophaeo*, Roma, 1584.
Dellon, *Account of the Inquisition at Goa*, Londra, 1815.
De Lolme, *The History of the Flagellants or the Advantages of Discipline*, Londra, 1777.
Hippolytus de Marsiliis, *Practica Criminalis quae Averolda nuncupatur*, Venedik, 1532.
T. W. Doane, *Bible Myths*, New York, 1882.
Alice Morse Earle, *Curious Punishments of Bygone Days*, Londra, 1896.
Bryan Edwards, *The History of the British Colonies in the West Indies*, Londra, 1793.
Bryan Edwards, *The History of the British West Indies*, Londra, 1819.
Eusebios, *Ecclesiastical History*.
Eusebios, *History of the Martyrs in Palestine*, 1861.
E. P. Evans, *The Criminal Prosecution and Capital Punishment of Animals*, Londra, 1906.
Edward G. Fairholme ve Wellesley Pain, *A Century of Work for Animals*, Londra, 1924.
Prosper Farinacius, *Praxis et Theoricæ Criminalis*, Frankfurt, 1622.

Ch. Féré, *The Sexual Instinct: Its Evolution and Dissolution*, çev. Henry Blanchamp, Londra, 1900.
Fereal, *Mysteries De L'Inquisition*, Paris, 1846.
James Forbes, *Oriental Memoirs*, Londra, 1813.
Richard Ford, *Tauromachia, or the Bull-Fights of Spain*, Londra, 1852.
John Fox, *Acts and Monuments of Martyrs*, Londra, 1684.
J. A. Froude, *History of England*, Londra, 1863.
Father Antonio Gallonio, *De SS. Martyrum Cruciatibus*, Antwerp, 1668.
Father Antonio Gallonio, *Tortures and Torments of the Christian Martyrs*, çev. A. R. Allinson, Paris, 1903. *De SS. Martyrum Cruciatibus* adlı eserin İngilizce çevirisi.
James Gardner, *The Faiths of the World*, Londra, 1858.
D. Antonio Gavin, *A Master-Key to Popery*, Londra, 1725.
E. Gibbon, *History of the Decline and Fall of the Roman Empire*, Londra, 1776-88.
Horace Greeley, *The American Conflict*, Hartford, 1864.
James Greenwood, *Curiosities of Savage Life*, Londra, 1863.
Francis Grose, *Military Antiquities*, Londra, 1788.
George Grote, *History of Greece*, Londra, 1850.
Henry Hallam, *Constitutional History*, Londra, 1827.
Henry Hallam, *Middle Ages*, Londra.
Hampton, *The General History of Polybios*, Londra, 1772.
Herodotos, *History*.
Holinshed's Chronicles, Londra, 1807.
John Howard, *The State of the Prisons*, Londra, 1777 ve 1784.
George Ives, *A History of Penal Methods*, Londra, 1914.
David Jardine, *On the Use of Torture in the Criminal Law of England*, Londra, 1837.
R. Mounteney Jephson ve Edward Pennell Elmhirst, *Our Life in Japan*, Londra, 1869.
Flavios İosephos, *Works*.
Sir John Kelyng, *A Report of Divers Cases*, Londra, 1708.
R. V. Krafft-Ebing, *Psychopathia Sexualis, with Especial Reference to the Antipathic Sexual Instinct: A Medico-Forensic Study*. Almanca metnin onikinci basımından çev. F. J. Rebman, New York, 1925.
J. Lewis Krapf, *Travels, Researches and Missionary Labours During an Eighteen Years' Residence in Eastern Africa*, Londra, 1860.
Paul Lacroix, *Manners, Customs and Dress During the Middle Ages*, Londra, 1874.
Paul Lacroix, *The Eighteenth Century*, Londra, 1874.
Emanuel H. Lavine, *The Third Degree*, Londra, 1931.
Henry Charles Lea, *A History of the Inquisition of Spain*, New York, 1906.
Henry Charles Lea, *A History of the Inquisition of the Middle Ages*, New York, 1906.

Henry Charles Lea, *Superstition and Force*, Philadelphia, 1878.
W. E. H. Lecky, *History of European Morals*, Londra, 1869.
W. E. H. Lecky, *History of the Rise and Influence of the Spirit of Rationalism in Europe*, Londra, 1865.
Philip a Limborch, *The History of the Inquisition*, çev. Samuel Chandler, Londra, 1731.
John Lingard, *A History of England*, Londra, 1823.
William Lithgow, *The Totall Discourse of the Rare Adventures and painefull peregrinations of long nineteene yeares Travailes from Scotland, to the most famous Kingdomes in Europe, Asia and Affrica*, Londra, 1640.
D. Jean Antoine Llorente, *The History of the Inquisition of Spain*, Londra, 1826.
Joseph H. Longford, *The Story of Old Japan*, 1910.
Lukianos, *Works*.
Macaulay, *History of England*, Londra, 1848.
B. Vicuna Mackenna, *Francisco Moyen: or the Inquisition as it was in South America*, çev. James W. Duffy, Londra, 1869.
John Marchant, *A Review of the Bloody Tribunal or The Horrid Cruelties of the Inquisition*, Perth, 1770.
Cotton Mather, *Magnalia Christi Americana*, 1702.
Henry Mayhew ve John Bunny, *The Criminal Prisons of London*, Londra, 1862.
Johannes Heinricus Meibomius, *Tractatus de usu flagrorum in re medica et venerea*, 1643.
Johannes Heinricus Meibomius, *A Treatise on the Use of Flogging in Medicine and Venery*, Paris, n.d. Sözü edilen eserin İngilizce çevirisi.
Sergey Petrovich Melgounov, *The Red Terror in Russia*, Londra, 1925.
J. G. Millingen, *Curiosities of Medical Experience*, Londra, 1837.
John Milton, *The History of Britain*, Londra, 1777.
Montaigne, *Essays* (çev. Charles Cotton), Londra, 1711.
Henry Moore, *The History of the Persecutions of the Church of Rome and Complete Protestant Martyrology*, Londra, 1809.
Samuel Morland, *The History of the Evangelical Churches of the Valleys of Piedmont*, Londra, 1658.
James Murdoch, *A History of Japan*, gözden geçiren ve hazırlayan Joseph H. Longford, Londra, 1926.
Major-General Charles J. Napier, *Remarks on Military Law and the Punishment of Flogging*, Londra, 1837.
Henry Norman, *The People and Politics of the Far East*, Londra, 1895.
L. A. Parry, *The History of Torture in England*, Londra, 1933.
Rueben ve Sholto Percy, *The Percy Anecdotes*, Londra, 1820-3.
B. Picart, *Religious Ceremonies*, Londra, 1737.
Luke Owen Pike, *A History of Crime in England*, Londra, 1873.
George Pinckard, *Notes on the West Indies*, Londra, 1806.

Robert Pitcairn, *Ancient Criminal Trials in Scotland*, orijinal kayıtlardan yapılan derleme, Edinburgh, 1833.
Plinius, *Epistles*.
Robert Plot, *The Natural History of Staffordshire*, Londra, 1686.
Plutarkhos, Lives.
William H. Prescott, *History of the Conquest of Mexico*, Londra, 1843.
D. Antonio Puigblanch, *The Inquisition Revealed*, Londra, 1816.
Arthur F. Raper, *The Tragedy of Lynching*, Chapel Hill, Kuzey Carolina, 1933.
Antony Real (Fernand Michel), *The Story of the Stick in all Ages, Lands*, New York, 1891.
R. A. Reiss, *Avusturya-Macaristan Ordusu'nun Sırbistan'ı ilk kez istila ettiği sırada işlediği insanlık suçları üzerine bir rapor*. İngilizce'ye çev. F. S. Copeland, Londra, 1916.
Jean Jacques Rousseau, *Confessions*.
Francis H. Rowley, *Slaughter-House Reform in the United States and the Opposing Forces*, Boston, n.d.
Henry S. Salt, *The Flogging Craze*, Londra, 1916.
Harry Sanson (hazırlayan), *Memoirs of the Sansons*, Londra, 1876.
George Ryley Scott, *The History of Corporal Punishment: A Survey of Flagellation in its Historical, Anthropological and Sociological Aspects*, Londra, 1938.
F. Alvarez Semedo, *History of China*, Londra, 1655.
John Shipp, *Flogging and its Substitute*, Londra, 1831.
Frederic Shoberl, *Persecutions of Popery*, Londra, 1844.
Yarbay W. H. Sleeman, *Rambles and Recollections of an Indian Official*, Londra, 1844.
W. Smith, *Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, Londra, 1842.
Alexander Somerville, *The Autobiography of a Working Man*, Londra, 1848.
Lord Sommers, *Tracts*, Londra, 1795.
Sir George Thomas Staunton, *Penal Code of China*, Londra, 1810.
J. G. Stedman, *Narrative of a Five Years' Expedition Against the Revolted Negroes of Surinam in Guinea on the Coast of South America from the year 1772-1777*, Londra, 1796.
Jesse F. Steiner ve Roy M. Brown, *The North Carolina Chain Gang, A Study of County Convict Road Work*, Chapel Hill, 1927.
Wilhelm Stekel, *Sadism and Masochism*, Londra, 1935.
James Stephen, *The Slavery of the British West India Colonies Delineated*, Londra, 1830.
John Stow, *A Survey of London*, Londra, 1720.
Harriet Beecher Stowe, *A Key to Uncle Tom's Cabin*, Londra, 1853.
Joseph Strutt, *Manners and Customs of the Inhabitants of England*, Londra, 1775.
Joseph Strutt, *The Chronicles of England*, Londra, 1779.
W. G. Sumner, *Folkways*, Boston, 1907.

John Swain, *Brutes and Beasts*, Londra, 1933.
John Swain, *The Pleasures of the Torture Chamber*, Londra, 1931.
Tacitus, *Annals*.
Ulric Tengler, *Layenspiegel*, Strasburg, 1511.
R. Therry, *Reminiscences of Thirty Years' Residence in New South Wales and Victoria*, Londra, 1863.
John Timbs, *Curiosities of Londra*, Londra, 1855.
H. J. Timperley (derleyen ve hazırlayan), *What War Means: The Japanese Terror in China*, Londra, 1938.
Thomas Timpson, *The Inquisition Revealed*, Londra, 1841.
C. Suetonius Tranquillus, *The Lives of the XII Cæsars*, 1717.
Philip Vincent, *The Lamentations of Germany*, Londra, 1638.
Voltaire, *Philosophical Dictionary*.
Sir Cecil Walsh, *Crime in India*, Londra, 1930.
John West, *The History of Tasmania*, Launceston, 1852.
Jacob D. Wheeler, *A Practical Treatise on the Law of Slavery*, New York, 1837.
John White, Journal of a Voyage to New South Wales, Londra, 1790.
John Whiting, *Truth and Innocency Defended Against Falsehood and Envy*, Londra, 1702.
W. J. Wilkins, *Modern Hinduism*, Londra, 1887.
G. T. Wilkinson, *The Newgate Calendar*, Londra, 1820.
Mark Wilks, *History of the Persecutions Endured by the Protestants of the South of France, 1814-1816*, Londra, 1821.
Daniel Wilson, *Prehistoric Annals of Scotland*, Londra, 1863.
R. Wiseman, *The Law of Laws: or the Excellency of the Civil Laws*, Londra, 1686.
Robert Wodrow, *History of the Sufferings of the Church of Scotland*, Glasgow, 1828.
Thomas Wright, *A History of the Domestic Manners and Sentiments of England*, Londra, 1862.
Thomas Wright, *The Archæological Album*, Londra, 1845.
Dr. Jacobus X, *Discipline in School and Cloister*, Paris, 1901.
A Collection of the Most Remarkable Trials, Londra, 1734.
A Collection of Reports on Bolshevism in Russia, Londra, 1919.
Anti-Slavery Monthly Reporter, Londra, 1829.
Archæologia, Londra, 1838.
A Relation of the Bloody Massacre in Ireland, Londra, 1689.
A True Relation of the Most Cruell and Barbarous Proceedings Against the English at Amboyna, Londra, 1624.
Catholic Encyclopædia.
Encyclopædia Britannica (dokuzuncu basım).
History of Flagellation Among Different Nations. A narrative of the Strange Customs and Cruelties of the Romans, Greeks, Egyptians, etc., with an account of its

practice among the early Christians as a religious stimulant and corrector of morals, New York, 1903.
Report of the Committee Appointed to Inquire into the Conditions of Treatment of the Prisoners Confined in Birmingham Borough Prison, Londra, 1854.
Report of the Departmental Committee on Corporal Punishment, Londra, 1938.
Report on the Natives of South-West Africa and their Treatment by Germany, Londra, 1918.
The History of the Trial of Warren Hastings, Londra, 1796.
Theatrum Crudelitatum Haercticorum, Antwerp, 1592.
The Memoirs of a Protestant Condemned to the Galleys of France for his Religion, Written by Himself, çev. James Willington, Dublin, 1765.

İŞKENCENİN TARİHİ

George Ryley Scott

Türkçesi: Hamide Koyukan

Yirminci yüzyıl insanı bir tanrı yaratacak olsaydı, insan biçimli bir tanrı değil, yüceltilen bir robot yapardı – eski zamanların ateş püsküren, kavgacı tanrısı Yehova'dan çok daha fazla güce sahip olduğu düşünülen bir robot tanrı...

Geçen yarım yüzyıla damgasını vuran vahşetin azalmış olması, kötülüğün, içinde yaşadığımız mekanik çağla uyumlu ve her zaman yeni insafsızlıklar doğurabilecek bir potansiyele sahip olduğunu görmemize engel olmamalıdır. Bu durum, başlıbaşına, belki de çağdaş uygarlığın en uğursuz yüzü olarak görünmektedir.

İnsanların büyük çoğunluğu, hayvanlara, bireylere ve halklara yapılan eziyetin karşısında olabilir ama bu tepkinin ortaya çıkması için bireyin de isteğinin olması gerekir. Zulmün önüne geçmek, bireysel çıkarların karşısında olduğu sürece, işkencenin kaldırılması için de gerçek bir gayret olmayacak ve bu böylece devam edecektir.

tarih

toplumbilim, ruhbilim